

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Karel Václav Adámek a jeho činnost muzejní a muzeologická

Bc. Kateřina Hromádková

Diplomová práce

2008

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Kateřina HROMÁDKOVÁ**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny**

Název tématu: **Karel Václav Adámek a jeho činnost muzejní
a muzeologická**

Z á s a d y   p r o   v y p r a c o v á n í :

Autorka se na základě dostupných pramenů a literatury bude věnovat činnosti Karla Václava Adámka v muzejní oblasti na přelomu 19. a 20. století a v 1. polovině 20. století. Úkolem je upozornit na teoretickou ale i praktickou stránku Adámkovy přínosu muzejnímu oboru. Vedle Adámkovy účasti na pořádání muzejních sjezdů, výstav, publikování odborné literatury a zpracování muzejní statistiky poukáže na jeho výzkum, sběr a ochranu památek jako aktivního člena muzeí, institucí a organizací na záchranu památek.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

NA Praha, fond Rodinného archivu Adámků z Hlinska 1834 - 1944

SOkA Chrudim, fond Regionálního muzea Chrudim

Zprávy kuratorií Průmyslového i Vlastivědného muzea v Chrudimi

Dobové regionální noviny

Chrudimský vlastivědný sborník

Chrudimské vlastivědné listy

Brouček S., České národopisné hnutí na konci 19. století, Praha 1979.

Efmertová, M. C., České země 1848 - 1918, Praha 1995.

Československé letopisy muzejní I a II, 1903 a 1910.

Okresní národopisná a průmyslová výstava a sjezdy ve Hlinsku konané roku 1893, Chotěboř 1893.

Sjezd českých archeologů a spolků muzejních konaný 27. a 28. srpna 1898 na Horách Kutných, Praha 1898.

Špét, J., Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945), Brno 2003.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. František Šebek
Katedra historických věd

Datum zadání diplomové práce:

30. dubna 2007

Termín odevzdání diplomové práce:

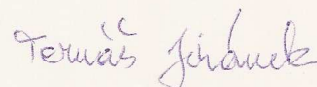
31. března 2008

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2007

Souhrn

Práce pojednává o životě Karla Václava Adámka s důrazem na jeho činnost muzejní a muzeologickou na přelomu 19. a 20. století a v 1. polovině 20. století.

V jednotlivých kapitolách jsou podrobně popsány názory Karla Václava Adámka týkající se organizace muzeí a jeho působení v různých společnostech na ochranu památek, v muzeích a na muzejních sjezdech, kde Karel Václav Adámek své názory prezentoval.

Hlavním úkolem práce je zobrazit vývoj názorů Karla Václava Adámka na muzejní organizaci a uplatnění jeho názorů v praxi.

Klíčová slova

Karel Václav Adámek; muzea; muzejní sjezdy; Společnost přátel starožitností českých; Národopisná výstava československá; muzeum v Hlinsku; muzeum v Chrudimi

Title

Karel Václav Adámek and his museum and museological activities

Abstract

This work focuses on the life of Karel Václav Adámek, with an accent to his museum and museological activities in the late 19th century and in the first half of the 20th century.

The each chapter in detail recounts Karel Václav Adámek's attitudes relating to museum organization and his participation in different preserving monuments corporations, in museums and in Museum Congresses, where also Karel Václav Adámek pronounced his thesis.

The main aim of this work is to present the progress of Karel Václav Adámek's attitudes to museum organization and the implementation of his proposals.

Keywords

Karel Václav Adámek; museums; museum congresses; Society of Friends of Czech Antiquities; Czechoslovak Ethnographic Exhibition; museum in Hlinsko; museum in Chrudim

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a použila jsem k tomu pouze prameny a literaturu, které jsou vyjmenovány v seznamu pramenů a literatury.

V Pardubicích dne 30. 6. 2008

OBSAH

Úvod	1
1. Rodina a život Karla Václava Adámka	5
<i>Rodina Adámků</i>	5
Památník rodiny Adámkovy	9
<i>Karel Václav Adámek</i>	10
2. Společnost přátel starožitností českých	15
<i>Muzejní statistika</i>	18
3. Národopisná výstava československá	29
<i>Jubilejní zemská výstava v Praze roku 1891</i>	29
<i>Příprava Národopisné výstavy československé</i>	31
Rok 1891	31
Rok 1892	37
Rok 1893	43
Hlinecká okresní výstava	45
Rok 1894	48
Rok 1895	52
<i>Národopisná výstava československá v Praze roku 1895</i>	53
Ohlasy Národopisné výstavy československé	55
<i>Národopisné muzeum a Národopisná společnost</i>	57
4. Národopisný a průmyslový sjezd v Hlinsku roku 1893	59
<i>Národopisný sjezd</i>	59
<i>Průmyslový sjezd</i>	65
<i>Výsledky sjezdu</i>	65
5. Sjezd českých archeologů a muzejních spolků v Kutné Hoře roku 1898	67
<i>Přínos a výsledky sjezdu</i>	73
6. Muzeum okresu hlineckého	76
<i>Vznik a počátky hlineckého muzea</i>	76
<i>Obnovení spolkové činnosti</i>	78
7. Sjezd na ochranu památek v Praze roku 1908	87
<i>Muzejní sekce</i>	88
<i>Valná schůze</i>	95
<i>Výsledky muzejního sjezdu</i>	97
8. Chrudimská muzea	99
<i>Průmyslové muzeu pro východní Čechy v Chrudimi</i>	99
Odbor historický a komise pro zachování památek	100
Okresní památková komise	101
Publikační činnost Průmyslového muzea	104
Památky východočeské	105
Lidový nábytek východočeský	107
<i>Vlastivědné muzeum pro východní Čechy v Chrudimi</i>	109
Vlastivědný sborník východočeský	115
Závěr	119
Archivní prameny	122
Literatura	123
Přílohy	127
Resume	131

Úvod

JUDr. Karel Václav Adámek (* 1868 + 1944) je bezesporu významnou postavou českého muzejnictví. Ovlivněn svým otcem, říšským poslancem Karlem Adámkem, začal se zabývat národopisem už během svých středoškolských studií. Díky tomuto zájmu se v Praze, při studiu Právnické fakulty pražské univerzity, seznámil s Josefem Ladislavem Píčem, Fraňkem Párisem a Čeňkem Rýznerem, se kterými založil roku 1888 Společnost přátel starožitností českých, která se zabývala ochranou a zachováním historických památek v českých zemích. Plně si však potřebu větší ochrany národopisných a historických památek uvědomil při přípravě Národopisné výstavy československé, konané roku 1895 v Praze. Roku 1891 se stal jednatelem hlineckého odboru Národopisné výstavy československé, účastnil se sběru národopisného materiálu a podílel se na přípravě prvního muzejního sjezdu v Hlinsku roku 1893, kde přednesl svůj referát týkající se ochrany památek a organizace krajinských vlastivědných muzeí. Toto téma dále rozvíjel v následujících muzejních sjezdech v Kutné Hoře roku 1898 a v Praze roku 1908, kde vystupoval se svými příspěvky jako zástupce Společnosti přátel starožitností českých.

Karel Václav Adámek však nebyl jenom muzejní teoretik. Ačkoli v letech 1900 – 1928 pracoval jako advokát v Hlinsku, ve volném čase se věnoval výzkumné a publikační činnosti a práci v muzeích v Hlinsku a v Chrudimi. Roku 1905 se zasloužil o obnovení činnosti Muzea okresu hlineckého v Hlinsku, které v letech 1916 – 1920 jako jeho starosta dokonce vedl. V letech 1898 – 1920 byl členem odboru historického a komise pro zachování památek, později Okresní památkové komise, při Průmyslovém muzeu pro východní Čechy v Chrudimi a redaktorem dvou sborníků muzea. Poté, co se roku 1920 komise osamostatnila jako Vlastivědné muzeum pro východní Čechy v Chrudimi, se Karel Václav Adámek stal předsedou památkového odboru, kterým byl až do roku 1942, kdy muzeum přerušilo svoji činnost. Také v tomto muzeu vedl redakční radu muzejního sborníku.

Ačkoli jsem se během přípravy diplomové práce seznámila se dvěma diplomovými pracemi,¹ ve kterých figuroval Karel Václav Adámek a muzejnictví, postrádala jsem v nich podrobný rozbor jeho názorů v souvislosti s jeho muzejní činností. Navíc jsem se setkala s

---

¹ KLIPCOVÁ, Barbora. *Podíl Adámků z Hlinska na rozvoji českého muzejnictví*. Diplomová práce. Oprava: Slezská univerzita. Filozoficko-přírodovědecká fakulta. Ústav historických věd, 2003. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Karel Boženek, PhD.

MAZUROVÁ, Hana. *Karel Václav Adámek a jeho význam v dějinách českého muzejnictví*. Diplomová práce. Brno: Univerzita J. E. Purkyně. Filozofická fakulta, 1987.

případy, kdy si autoři článků pletli Karla Václava Adámka s jeho otcem poslancem Karlem Adámkem. Hlavním impulzem pro mě však byla moje bakalářská práce na téma život Karla Václava Adámka.² Při zpracování materiálu týkající se jeho zájmové činnosti jsem zjistila, že přes velké množství archivního materiálu o Karlu Václavu Adámkovi, dosud nebyla podrobně zpracována žádná monografie o této významné osobnosti českého muzejnictví, národopisu a historiografie. Částečně jsem k tomu přispěla svou bakalářskou prací pojednávající o jeho životě, ale rozsah jeho působnosti a zájmové činnosti byl příliš obsáhlý, než aby to stačila pojmut jedna bakalářská práce. Proto jsem se rozhodla věnovat Karlu Václavu Adámkovi a jeho muzejní činnosti, kterou pokládám vedle jeho publikační aktivity za stěžejní, i svou diplomovou práci.

Dobry základ mi k tomu poskytl rozsáhlý fond Rodinného archivu Adámků z Hlinska z let 1834 – 1944 uložený v Národním archivu v Praze a dostatečná publikační činnost Karla Václava Adámka. Jmenovaný fond Adámků byl vytvořen Karlem Václavem Adámkem jako součást Památníku Karla Adámka a jeho rodiny, který obsahoval rodinný archiv a knihovnu. Ještě za jeho života byl tento utříděný materiál nabídnut Archivu země Českého, ale jeho majetkem se stal až po smrti Karla Václava Adámka. Ve fondu se nachází vedle rozsáhlého materiálu poslance Karla Adámka také ucelená část listin Karla Václava Adámka. Dochoval se dokumentační materiál k jeho veřejné činnosti, rodinná korespondence, došlá korespondence od úřadů, ústavů a spolků stejně jako od jednotlivců, také dopisy psané Karlem Václavem Adámkem, jeho rukopisy, drobné práce, poznámky a přípravný materiál k publikacím. Hodnotným zdrojem informací pro mou diplomovou práci byla korespondence Karla Václava Adámka s výborem Národopisné výstavy československé, se Společností přátel starožitností českých, paměti a deníkové záznamy.

Dalším cenným pramenem mé diplomové práce se stal fond s názvem Okresní muzeum v Chrudimi uložený ve Státním okresním archivu v Chrudimi, který se v současné době zpracovává. Zde se nachází materiál týkající se činnosti Průmyslového a Vlastivědného muzea pro východní Čechy v Chrudimi, především zápisy ze schůzí jednotlivých odborů muzeí. Dochované archivní prameny tak částečně předurčily obsah a rozsah mé práce. K vypracování kapitol však přispěly i dobové tištěné prameny a články Karla Václava Adámka.

Celá diplomová práce je rozdělena do jednotlivých kapitol podle tematické náplně

---

² HROMÁDKOVÁ, Kateřina. *Karel Václav Adámek*. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice. Fakulta humanitních studií. Katedra historických věd, 2003. s. 3-5. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Marie Macková.

s přihlédnutím k chronologické posloupnosti. Původně zamýšlené časové rozdělení práce nebylo možné provést, jelikož se mnohé Adámkovy aktivity prolínaly a doplňující informace, které jsou součástí každé kapitoly a mají za úkol seznámit s dobovými souvislostmi, by narušovaly plynulost práce.

Ke zpracování první kapitoly o Adámkově rodině a jeho životě jsem jako výchozí pramen použila již citovanou bakalářskou práci a některé články o Adámcích z chrudimského muzejního sborníku *Chrudimské vlastivědné listy*.

Základem kapitoly o Společnosti přátel starožitností českých byla došlá korespondence Společnosti přátel starožitností českých uložená v Národním archivu. Součástí kapitoly je také první článek Karla Václava Adámka zabývající se muzejní organizací a podkapitola o zpracování muzejní statistiky, kterou vedl Karel Václav Adámek. Formuláře muzejní statistiky a další statistický materiál k osloveným muzeím je též uložen v Národním archivu. Tyto zpracované informace sloužily Karlu Václavu Adámkovi jako výchozí materiál k vydání několika článků, ve kterých rozvíjel svoje muzeologické teorie.

Nejrozsáhlejší kapitola této práce se zabývá Národopisnou výstavou československou a její přípravou. K vypracování mi sloužila korespondence Karla Václava Adámka s hlavním výborem výstavy a zápisy ze zasedání hlineckého okresního odboru výstavy. Potřebné všeobecné informace mi dodal Stanislav Brouček svým spisem *České národopisné hnutí na konci 19. století*³ a sborník *Národopisná výstava československá v Praze 1895*, který je dílem členů hlavního a výkonného výboru výstavy.⁴

Prameny ke kapitolám zabývajícími se muzejními sjezdy v Hlinsku roku 1893, v Kutné Hoře roku 1898 a v Praze roku 1908 jsou v tištěné podobě. Zatímco sjezdová jednání hlineckého a kutnohorského sjezdu vyšla jako samostatné spisy, o sjezdu v Praze referovaly *Československé letopisy muzejní*, jejichž druhý díl byl věnován pouze tomuto sjezdu.⁵ Také kapitola o Muzeu okresu hlineckého vychází z tištěného pramene, ze *Zpráv Musea okresu hlineckého*, jejichž autorem je sám Karel Václav Adámek.⁶

Poslední kapitola o chrudimských muzeích vychází částečně z archivních pramenů

---

³ BROUČEK, Stanislav. *České národopisné hnutí na konci 19. století*. Praha, 1979.

⁴ *Národopisná výstava československá v Praze 1895*. Praha, 1895.

⁵ *Okresní národopisná a průmyslová výstava a sjezdy ve Hlinsku konané roku 1893*. Chotěboř, 1893. *Sjezd českých archeologů a spolků muzejních konaný 27. a 28. srpna 1898 na Horách Kutných*. Praha, 1898.

Československé letopisy muzejní 2. Čáslav, 1910.

⁶ ADÁMEK, Karel Václav. *Museum okresu hlineckého: 1874 - 1908*. In *Zprávy Musea okresu hlineckého*, 2. díl, Hlinsko, 1908, s. 3 – 51.

ADÁMEK, Karel Václav. *Museum okresu hlineckého: 1908 – 1920*. In *Zprávy Musea okresu hlineckého*, 6. díl, Hlinsko, 1920, s. 3 – 20.

uložených v Národním archivu v Praze a ve Státním okresním archivu v Chrudimi, z pravidelně vydávaných zpráv kuratoria Průmyslového muzea pro východní Čechy v Chrudimi a zpráv Vlastivědného muzea pro východní Čechy v Chrudimi. Cenným pramenem pro doplňující informace mi byly diplomové práce Dany Modráčkové a Elišky Hladíkové-Marešové.⁷ V kapitole o chrudimských muzeích jsem se záměrně věnovala více publikační činnosti Karla Václava Adámka na úkor jeho působení v památkových komisích a odboru, jelikož této problematice se věnuje připravovaná magisterská práce Ireny Makešové.⁸

Formální úprava diplomové práce odpovídá v základním zadání požadavkům Univerzity Pardubice podle směrnice číslo 13/2007 a požadavkům Katedry historických věd Fakulty filozofické téže univerzity. Citace poznámek a literatury se řídí normou ISO 690 a ISO 690-2.

Dále bych chtěla upozornit na drobné textové úpravy, které jsem vytvořila za účelem lepší práce s textem a orientace v obsahu. Veškeré názvy monografií, článků a přednášek jsou uvedeny kurzívou a v původním pravopisném tvaru. U psaní příliš dlouhých názvů společností, institucí a úřadů, které se v textu častěji opakují (např. Společnost přátel starožitností českých, Národopisná výstava československá, Průmyslové muzeum pro východní Čechy v Chrudimi aj.), jsem přistoupila ke zkrácení. Při prvním uvedení v textu je rozepsán celý název a za ním následuje v závorce název zkrácený, který používám ve zbývajících částech práce nebo pouze v uvedené kapitole. U jmen osob jsem postupovala obdobně. Jména jako jsou Karel Václav Adámek, Josef Ladislav Píč aj. jsou nejdříve uvedeny v nezkrácené podobě a poté jen iniciálami. Ve výjimečných případech jsou uvedeny hned zpočátku pouze iniciály, a to u jmen, u kterých se mi z pramenů nepodařilo dohledat celá znění jména. Akademické tituly u jmen osob uvádím jen v případě, že to vyžaduje smysl textu.

Součástí práce není rejstřík zkratk, jelikož kromě všeobecně používaných zkratk (např., aj., viz., atd.) se jiné v textu ani v poznámkách nevyskytují.

---

⁷ HLADÍKOVÁ-MAREŠOVÁ, Eliška. *Historie okresního Vlastivědného muzea v Chrudimi od r. 1920 do r. 1940*. Diplomová práce. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové. Pedagogická fakulta. Katedra historie, 1991. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. František Nesejt, CSc.

MODRÁČKOVÁ, Dana. *Vývoj chrudimského Průmyslového muzea pro východní Čechy v letech 1901 – 1914*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav archeologie a muzeologie, 2006. Vedoucí diplomové práce Mgr. Pavel Holman.

⁸ MAKEŠOVÁ, Irena. *Muzejní památková komise v Chrudimi*. Magisterská práce. Opava: Slezská univerzita. Filozoficko-přírodovědecká fakulta. Ústav historických věd, 2008. Vedoucí magisterské práce PhDr. Petr Vojtal. (dosud neobhájeno)

1. Rodina a život Karla Václava Adámka

Rodina Adámků

Karel Václav Adámek pocházel z jednoho z nejstarších selských rodů v Jeníkově a Kameničkách uprostřed Českomoravské vysočiny. Adámkovi se usadili v Hlinsku roku 1833, kdy se Jan Adámek, dědeček K. V. Adámka, oženil s dcerou zdejšího purkmistra Viktorií Rybičkovou. Podařilo se nashromáždit během svého života značný rodinný majetek, který finančně zabezpečil jeho rodinu na další dvě generace.⁹ Vážnost Adámkovu jménu zajistil Jan Adámek dlouholetým působením v městském zastupitelstvu a přispíváním na veřejně prospěšné akce.¹⁰ Jeho nejstaršímu synovi Karlu Adámkovi, otci K. V. Adámka, hmotná nezávislost umožnila nejen nákladné vydavatelské a kulturní podniky, ale také výjimečné postavení v politickém a veřejném životě.¹¹

Karel Adámek se narodil v Hlinsku 13. března 1840. Ze zdravotních důvodů nedokončil reálnou školu v Chrudimi, podnikl však mnoho cest celou tehdejší rakousko-uherskou říší a do dalších evropských zemí. Do politiky vstoupil roku 1865 (v jeho 25 letech), kdy byla zřízena okresní zastupitelstva v Čechách. K. Adámek byl zvolen prvním okresním starostou v Hlinsku a v této funkci zůstal až do své smrti dne 11. ledna 1918. Počátkem 70. let 19. století začala jeho zemská angažovanost, když se stal členem národní strany svobodomyšlné (mladočeské) a díky ní také poslancem v říšské radě.¹² Přehled jeho zemských a regionálních funkcí je uveden v příložené tabulce. Byl velmi agilním politikem, dobrým a pohotovým řečníkem, pověstným zvláště tím, jak dovedl své parlamentní odpůrce zasypávat čísly statistik.¹³ Jako přisedící zemského výboru se zasloužil o stavbu nové budovy

---

⁹ Výrobou plátna poskytoval obživu více než 500 tkalcům v Hlinsku a okolí (vyvážel až do Dolního Rakouska a Uher), později vlastnil cihelnu, dva lomy, patřily mu usedlosti ve Vojtěchově, Stanu a ve Svatce, továrna v Krásňovsi a jeden z hlineckých mlýnů, u Zalíbeného těžil rašelinu a mimo jiné vlastnil v Hlinsku několik domů.

¹⁰ Např. na stavbu železnice, založil Adámkovy sady se zahradním domem a letním sálem, kde se od roku 1858 soustředil společenský život celého města aj.

¹¹ HROMÁDKOVÁ, Kateřina. *Karel Václav Adámek*. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice. Fakulta humanitních studií. Katedra historických věd, 2003. s. 3-5. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Marie Macková.

¹² V politickém životě se K. Adámek soustředil především na boj proti alkoholismu, za českou školu a za práva českého jazyka, na otázky zemědělské a živnostenské, na pojišťování dělníků a sociální otázky vůbec. Zabýval se také ochranou památek, zdravotnictvím a dalšími veřejnými otázkami.

¹³ Tamtéž, s. 5-6.

Muzea království českého, o restaurování Karlštejna, chrámu sv. Barbory, Vlašského dvora v Kutné Hoře aj.¹⁴

Časové rozmezí	Funkce	Poznámky
1879 - 1900	člen poslanecké sněmovny vídeňské říšské rady	byl vyslán 8 x v českém poselstvu do říšské rady a uherského sněmu; člen mnohých výborů poslanecké sněmovny (daňového, živnostenského, správního a sociálněpolitického) a předseda výboru pro dělnické komory
1907 - doživotně	člen panské sněmovny	
1881 - 1913	poslanec v zemském sněmu	člen četných sněmovních komisí (např. rozpočtové, reklamační, vyvazovací, živnostenské aj.) a stálých zemských komisí, např. karlstýnské, uměleckohistorické, živnostenské)
1896 - 1913	přisedící zemského výboru	byl mu svěřen referát zemědělského školství, živnostenský a chudinský; zástupce zemského výboru v různých organizacích a institucích
1865 - 1918	starosta okresu hlineckého a člen okresního zastupitelstva	
1883 - 1902	hlinecký 1. radní	
1870, 1873, 1880, 1883	člen hlineckého obecního zastupitelstva	
1910	čestný měšťan Hlinska	

V rámci svého samosprávního působení dbal K. Adámek o hospodářský rozvoj Hlinska ve všech ohledech.¹⁵ Také zájem o historické a kulturní památky byl patrný z jeho úsilí o záchranu mnohých významných pamětihodností. Přispíval k tomu literárně, působením

¹⁴ HROMÁDKOVÁ, Kateřina. Činnost Karla Adámka v hlinecké samosprávě v letech 1865 – 1918. In *Chrudimské vlastivědné listy*, č. 4, Chrudim, 2003, s. 11.

¹⁵ K. Adámek se věnoval např. zřízení kvalitní sítě silnic a železnic, rozšíření hlineckého nádraží, roku 1914 o zavedení elektrického osvětlení, úpravě horního toku Chrudimky vystavěním přehrady nad Hamry aj. Prosazoval odborné vzdělávání rolníků a svépomocné sdružování k hospodářským účelům. Proto byly již v 70. a 80. letech 19. století pořádány hospodářské přednášky a v 90. letech pak četné kurzy. Při hlinecké měšťanské škole byla zřízena roku 1885 pokračovací průmyslová a obchodní škola, které se díky okresnímu zastupitelstvu a přispěním Karla Adámka dostalo vydatných zemských a státních podpor. Na podnět Karla Adámka, jakožto okresního starosty, došlo roku 1908 k otevření zimní hospodářské školy a letní školy hospodyňské v Hlinsku, jež byla vybavena tak, že byla pokládána doma i v zahraničí za nejlépe zřízenou školu v tomto oboru. S tím souviselo také jeho působení v hospodářských, živnostenských a obchodních spolcích a sdruženích.

ve spolcích, sdruženích, sjezdech, pomocí politické činnosti a vlastním výzkumem.¹⁶ K. Adámek byl navíc velmi literárně činný. Vydal celkem 167 samostatných publikací a mnoho článků vyšlo v regionálním a zemském tisku. Na konci života začal na základě bohaté korespondence a poznámek publikovat své paměti, které však nedokončil.¹⁷

Vedle otce, významné postavy rodu, stála matka K. V. Adámka, paní Terezie Adámková. Narodila se 28. ledna 1842 jako Terezie Štulíková a za Karla Adámka se provdala roku 1866. Stejně jako ostatní členové Adámkovy rodiny byla i ona veřejně činná. Vedle pečlivého vedení domácnosti sledovala společenské a kulturní dění na Hlinecku, byla mecenáškou mnohých charitativních akcí a dokázala svého manžela ve společnosti skvěle reprezentovat.¹⁸ T. Adámková milovala umění a často navštěvovala divadlo, výstavy i amatérská divadelní představení na Hlinecku a doprovázela svého manžela i syny na četných reprezentačních akcích. Až do své smrti roku 1926 žila v domě s K. V. Adámkem v Hlinsku.¹⁹

K. V. Adámek byl nejstarší ze tří synů Karla a Terezie Adámkových.²⁰ Jeho mladší bratr Jaroslav se narodil 1. června 1877²¹ v Hlinsku, absolvoval gymnázium v Chrudimi a Filozofickou fakultu Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze, kde studoval český a německý jazyk a literaturu. V letech 1903 – 1905 působil jako profesor na obchodní akademii v Chrudimi a v letech 1905 – 1937 přešel na vyšší hospodářskou školu v Chrudimi. Stejně jako jeho otec a bratři vykonal Jaroslav Adámek četné studijní cesty po českých zemích a Evropě. V roce 1917 se oženil s Annou Sládkovou, profesorkou dívčího lycea a vyššího gymnázia v Chrudimi, se kterou se usadil v Chrudimi, a roku 1921 se jim narodil syn Vladimír.²²

---

¹⁶ Zasloužil se o založení Muzea okresu hlineckého roku 1874 a aktivně se podílel na četných krajských výstavách v Chrudimi, Mladé Boleslavi, Přelouči, Litomyšli aj. Ve svém spise Z naší doby podal už roku 1888 návrh na pořádání národopisné výstavy, která se uskutečnila roku 1895 jako Národopisná výstava československá. Sám Karel Adámek byl jejím čestným předsedou. Podílel se i na pořádání okresní národopisné a průmyslové výstavy v Hlinsku roku 1893, která výstavě československé předcházela, stejně jako muzejní sjezdy konané v Hlinsku toho roku. Spolu s K. V. Adámkem usiloval Karel Adámek o prosazení zákona na ochranu památek.

¹⁷ Tamtéž, s. 12 – 14.

¹⁸ Byla ve stálém styku s Eliškou Krásnohorskou, starala se o známé bazary pořádané pražskou Minervou a Ženským výrobním spolkem v letech 1908 - 1915. V Hlinsku podporovala spolek Vlasta, který založila, a různé další charitativní spolky, např. nadace pro nemajetné žačky odborných škol. Působila jako důvěrnice zemského výboru při hlineckém sirotčinci a spolupracovala na sbírkách pro Zemskou výstavu jubilejní a Národopisnou výstavu československou.

¹⁹ Tamtéž, s. 11.

²⁰ Fotografie celé rodiny z roku 1913 je připojena v přílohách.

²¹ Podle rodinné tradice byl za den jeho narození označován 2. červem.

²² Vladimír Adámek (* 1921+ 1990), jediný synovec K. V. Adámka, se narodil v Praze, vystudoval gymnázium v Chrudimi a během druhé světové války absolvoval dramatické oddělení pražské konzervatoře. Za německé okupace byl činný v domácím odboji (v letech 1944 - 1945 vězněn). Roku 1947 odjel studovat režii do Moskvy a od roku 1951 byl režisérem Realistického divadla Z. Nejedlého v Praze. Roku 1957 se stal ředitelem Divadla J. Wolкера v Praze, kde též režíroval. Pracoval v mezinárodní organizaci divadel pro děti a mládež

V rámci rodinné tradice se J. Adámek až do své smrti roku 1954 aktivně věnoval veřejné činnosti města Chrudimi.²³ Jelikož byl pro svou vytříbenou formu a účinný přednes ceněn jako výborný řečník, často zahajoval chrudimské kulturní akce. Jeho publikační činnost, kterou zahájil už v době vysokoškolských studií, byla věnována kulturním dějinám, literární historii a školství. Přispěl četnými literárně-historickými studiemi a články do odborných a krajských časopisů i do některých sborníků. Vedle pedagogické práce se věnoval bádání o literárním Chrudimsku.²⁴

Třetí bratr Miloš se narodil 16. září 1880 v Hlinsku a studoval na stejných školách jako K. V. Adámek. Po jednoroční dobrovolné vojenské službě vykonal v letech 1905 - 1909 soudní praxi u krajského a okresního soudu v Chrudimi a na zdejším státním zastupitelství. Roku 1911 působil jako auskultant²⁵ u krajského soudu v Dolních Kralovicích, roku 1913 v Holicích a pak u státního zastupitelstva v Chrudimi. Během první světové války nastoupil jako voják. Roku 1918 byl jmenován okresním soudcem, od července 1919 působil u státního zastupitelstva v Levoči a od prosince 1919 v Banské Bystrici. V roce 1920 se oženil s Vikou Vohralíkovou a stal se státním zástupcem v Banské Bystrici. Po reorganizaci slovenských soudů se stal vrchním soudním radou při tamním krajském soudě. Jeho posledním působištěm se stala Bratislava, kde byl jmenován nejprve jako vrchní soudní rada ke krajskému soudu, poté k bratislavskému vrchnímu soudu. Po dvacetiletém působení na Slovensku se roku 1939 usadil v Praze, kde roku 1949 zemřel.

ASSITEJ, kde byl čestným prezidentem. Roku 1951 získal titul docenta a v letech 1953 - 1954 byl děkanem DAMU. Vedle režírování publikoval studie a stati o divadle pro děti a překládal odbornou divadelní literaturu. TOMESŠ, J. et al. *Český biografický slovník XX. století*, 1. díl, Praha, 1999, s. 21. ISBN 80-7185-245-7.

²³ Během své čtyřicetileté veřejné činnosti byl Jaroslav Adámek členem městské rady, kde předsedal kulturní, divadelní a letopisecké obecní komisi. Dále byl členem kulturně-historické správy tamního Průmyslového muzea a od založení Vlastivědného muzea pro východní Čechy členem správy tohoto muzea a jeho knihovního odboru, spoluzakladatelem, jednatelem a předsedou Literárního klubu, předsedou místního odboru Ústřední matice školské a členem divadelní komise sdružených východočeských měst. Byl jednatelem místního, místopředsedou krajského a členem ústředního výkonného výboru Národní demokracie. HROMÁDKOVÁ, Kateřina. *Karel Václav Adámek*. s. 14-15.

²⁴ J. Adámek publikoval velké množství kulturně a literárně historických příspěvků v regionálních novinách, dokázal po mnoho let sám naplňovat celé rubriky některých z nich (např. v pardubickém Východu řídil téměř dvacet let rubriku Kulturní Chrudimsko a otiskl zde asi 500 zpráv, často přispíval i do Východočeského kraje). Svě studie, stati, články a zprávy uveřejňoval také v denících a časopisech celonárodního rozsahu (např. Česká revue, České slovo, Květy, Lidové noviny, Národ aj.). Napsal řadu hesel pro Ottův slovník naučný, stati do Vlastivědného sborníku východočeského, v jehož redakci pracoval, a publikoval v mnoha výročních zprávách a almanaších chrudimských škol. Jeho samostatně vydané publikace mají většinou regionální charakter. Příkladem lze uvést: Počátky zemědělského školství v Čechách, Literární dílo Karla Adámka, Literární Chrudim do konce 18. věku, Stará Chrudim aj. Tamtéž, s. 15-16.

²⁵ Auskultant = právník v přípravné soudcovské službě, u nás funkce do roku 1955; obdoba dnešního právního čekatele.

M. Adámek byl členem Právnické jednoty bratislavské, Právnické jednoty v Praze a jiných odborných jednot a spolků. Byl také literárně činným. Zabýval se zvláště národohospodářskými otázkami a otázkami z oboru trestního práva.²⁶

Všichni tři bratři, Karel Václav Adámek, Jaroslav Adámek i Miloš Adámek, spolu po celý život zůstali v kontaktu. Zatímco s Milošem se K. V. Adámek vídal jen při vzájemných návštěvách, s Jaroslavem spolupracoval na mnohých chrudimských akcích a často se s ním vídal v chrudimském muzeu, jehož členové oba bratři byli.

Život K. V. Adámka však nejvíce ovlivnil jeho otec K. Adámek. Je to patrné zvláště na počátku jeho muzejní, publikační a veřejné činnosti. Otec mu během studií obstarával knihy, upozorňoval na významné osobnosti veřejného života, se kterými K. V. Adámka často i osobně seznamoval, a vedl ho při jeho literárních počátcích. Sbližovali je také mnohé společenské podniky, které spolu pořádali a které svou osobou zaštiťoval K. Adámek, ať už byly nápadem kteréhokoli z nich. Často se vzájemně informovali o dění a novinkách ze společných oborů. V soukromých dopisech K. V. Adámka je cítit otevřenost, přitom však úcta k otci a zdá se, že jeho názory otec často respektoval. V dopisech K. Adámka se zase odráží jeho politické názory, kterými žil a které promítl i do výchovy svých synů.²⁷

Památník rodiny Adámkovy

Rod Adámků díky všem uvedeným členům a jejich zásluhám získal úctu a všeobecné uznání široké veřejnosti nejen na Hlinecku. Na to byl K. V. Adámek po celý svůj život dostatečně hrdý a podílel se aktivně na budování dobré pověsti rodu. Vedl v patrnosti veškeré články a zmínky o rodě Adámků, zvláště pak o K. Adámkovi, a byl vždy připraven zasáhnout proti čemukoli, co by vyznělo nepříznivě či znehodnocovalo přínos rodu pro region. Jeho sběratelská snaha měla být využita na počátku 30. let 20. století. Roku 1933 slavil totiž Adámkův rod sto let pobytu v Hlinsku. K tomuto jubileu si K. V. Adámek naplánoval vydat knihu o rodu Adámků. Tuto monografii se mu nakonec nepodařilo dokončit.²⁸

Podklady pro tuto knihu soustředil a setřídil do souvislého celku s názvem Památník Karla Adámka a jeho rodiny, zřízený JUDr. Karlem Václavem Adámkem.²⁹ Jeho sbírka

---

²⁶ Tamtéž, s. 18-19.

²⁷ HROMÁDKOVÁ, Kateřina. *Karel Václav Adámek*. s. 9.

²⁸ Tamtéž, s. 10 a 53.

²⁹ Všechn materiál rozdělil do dvou základních skupin: knihovna a archiv. Knihovna byla rozdělena na starší a mladší a obsahovala knihy a tiskoviny týkající se místopisu, historie, regionální publikace a veškeré materiály týkající se působení rodinných příslušníků ve veřejném životě. Archiv se dělil na rodinný, kde byl materiál uspořádán podle jednotlivých členů rodiny, a všeobecný s oddíly zeměpisným a místopisným,

musela mít opravdu velký rozsah a také hodnotu, jelikož na počátku 30. let začalo vyjednávání s tehdejší prezidentem T. G. Masarykem o odkoupení archivu i knihovny.³⁰ Do Hlinska byl vyslán dr. Josef Volf, ředitel knihovny Národního muzea, aby posoudil rozsah a hodnotu sbírky, ale jednání ztroskotalo na nereálných požadavcích K. V. Adámka. Poté začal K. V. Adámkem roku 1939 projednávat převzetí svého rodinného archivu a knihovny s bývalým Archivem země české, ale opět pro nepřijatelné podmínky ze strany K. V. Adámka z jednání sešlo. Tento památník K. V. Adámkem opatroval v hlineckém domě až do své smrti, kdy dědici nabídli znovu tuto písemnou pozůstalost a knihovnu Archivu země české, tentokrát bez zvláštních podmínek. Po delším jednání archivu s J. Adámkem byl rodinný archiv Adámků i s knihovnou v letech 1949 - 1950 převzat Archivem země české a převezen do Prahy.³¹ Část z písemností si rodina ponechala.³²

Karel Václav Adámk

Karel Václav Adámk se narodil 19. září 1868 v Hlinsku. Po absolvování obecné a měšťanské hlinecké školy nastoupil roku 1881 na gymnázium v Chrudimi. Už tehdy se ve volném čase zabýval botanikou a místopisem spolu se svým kamarádem Vladislavem Sekerou. Prováděli společně sběr rostlin v okolí Chrudimi a Hlinska, které pak posílali Dr. Ladislavu Čelakovskému, profesoru botaniky na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze, který použil jejich zprávy ve svých *Resultátech botanického průzkumu království českého*. Podle některých poznámek z dopisů se zřejmě chtěl K. V. Adámk původně věnovat lékařství a L. Čelakovský očekával jeho studium přírodních věd. Nakonec 19. října 1886 nastoupil na právnické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze. Na české části univerzity studoval obor historicko-právní, kde mu přednášeli tehdejší osobnosti z oboru práva a politologie jako byl Jiří Pražák, Antonín Randa, Jaromír Haněl, Jaromír Čelakovský, Josef Stupecký, Leopold Heyrovský aj.³³

---

statistickým, dějepisným, literárním a národopisným. Jednotlivé oddíly rodinného i všeobecného archivu se dále dělily na další oddíly a pododdíly.

³⁰ Podle dopisu z března 1930 prý chtěl prezident dát národu svůj soukromý archiv jako zvláštní vědecký ústav.

³¹ Dnes je tato sbírka písemností uložena v Národním archivu v Praze (dále jen NA Praha), fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska a doposud zůstalo původní důkladné rozdělení písemností podle systému K. V. Adámka.

³² Tamtéž, s. 53-54.

³³ HROMÁDKOVÁ, Kateřina. Karel Václav Adámk: doba studií. In *Chrudimské vlastivědné listy*, č. 6, Chrudim, 2004, s. 14 - 15. ISSN 1214-7508.

Od ledna 1888 v dopisech K. V. Adámek psal otci o vznikající archeologické jednotě. Toto sdružení přátel památek, odborníků i laiků, si vzalo za úkol zajistit ochranu historických památek, hlavně jejich vývoz do zahraničí, jejich prezentace široké veřejnosti a ukládání sebraných památek do českých muzeí, zvláště do Muzea království českého. K. V. Adámek s přispěním svého otce vypracoval stanovy společnosti a spolu s Josefem Ladislavem Píčem a Fraňkem Párisem³⁴ založili 9. prosince 1888 jednotu s názvem Společnost přátel starožitností českých v Praze.

Po skončení vysokoškolských studií v Praze musel K. V. Adámek absolvovat povinné praxe u různých právnických institucí. První z nich byla praxe u krajského soudu v Chrudimi v letech 1892 - 1893.³⁵ V době příchodu K. V. Adámka do Chrudimi byl už rok jednatelem hlineckého krajského odboru Národopisné výstavy československé. Roku 1893 se také výrazně podílel na uspořádání hlinecké krajské výstavy a muzejního a vlastivědnému sjezdu výstavních krajských odborů v Hlinsku.³⁶

Když K. V. Adámkovi koncem dubna roku 1893 skončila soudní praxe v Chrudimi, nastoupil advokátní praxi u JUDr. Antonína Malinského v Hlinsku. Jeho přesun do Hlinska roku 1893 byl dobře načasovaný, jelikož vrcholily přípravy na krajskou výstavu hlineckého výstavního odboru a muzejní sjezdy konané v srpnu 1893. V advokátní kanceláři JUDr. Antonína Malinského v Hlinsku zůstal až do roku 1897. Mezitím byl 23. července 1896 povýšen na doktora všech práv.

Dalším místem advokátní praxe K. V. Adámka byla roku 1897 opět Chrudim, a to advokátní kancelář JUDr. Karla Pippicha. V době svých praxí v Chrudimi navázal styky s významnými muzejními pracovníky, jako byl Antonín Šolta, Mgr. Karel Labler a JUDr. Jaroslav Haasz,³⁷ kteří ho přivedli k chrudimskému muzeu. Roku 1898 se tak K. V. Adámek stal členem komise pro zachování památek, která byla součástí tehdejšího Průmyslového muzea císaře a krále Františka Josefa I. pro východní Čechy v Chrudimi.³⁸

V témže roce byl požádán Společností přátel starožitností českých v Praze, aby ji zastupoval se svým referátem na muzejním sjezdu v Kutné Hoře. S tím souvisela i práce na

---

³⁴ V té době už byl dr. J. L. Píč docentem slovanských a rakouských dějin na české universitě a F. Páris advokátním úředníkem v Praze.

³⁵ Jako právní praktikant byl přidělen do kanceláře rady zemského soudu Františka Opálky.

³⁶ O Národopisné výstavě československé, hlineckém výstavním odboru a muzejním sjezdu v Hlinsku je pojednáno ve dvou samostatných kapitolách.

³⁷ HROMÁDKOVÁ, Kateřina. Karel Václav Adámek: praxe, advokacie a soukromá sféra. In *Chrudimské vlastivědné listy*, č. 2, Chrudim, 2005, s. 7. ISSN 1214-7508.

³⁸ Působení K. V. Adámka v Průmyslovém muzeu v Chrudimi a jeho redakce muzejních sborníků je více rozvedena v samostatné kapitole Chrudimská muzea.

muzejní statistice, kterou K. V. Adánek spolu se Společností přátel starožitností českých v Praze na přelomu 19. a 20. století zpracovával.³⁹

Mezi zájmy K. V. Adámka patřilo cestování. V letech 1892 – 1900 podnikl K. V. Adánek řadu poznávacích cest po českých zemích a Evropě, o kterých napsal několik článků do Národních listů. Po otevření své advokátní kanceláře v Hlinsku roku 1900 cestoval už jen v rámci českých zemí v doprovodu svých bratrů Miloše a Jaroslava a později i synovce Vladimíra Adámka. Cílem cest K. V. Adámka bylo poznávání přírodních a kulturních památek českých zemí, o kterých si vedl pečlivé poznámky. Bohužel se u mnohých dochovala jen torza v podobě deníkových záznamů.⁴⁰

V roce 1900 se K. V. Adánek natrvalo usadil v Hlinsku, kde si otevřel advokátní kancelář a věnoval se svým odborným zájmům, kterými byla studia národopisu, místopisu a historie. V té době se K. V. Adánek, jako člen Okresní památkové komise Průmyslového muzea v Chrudimi, ujal redakce muzejního sborníku Památky východočeské. Za svoji úspěšnou práci pro muzeum byl roku 1901 jmenován dopisujícím členem Průmyslového muzea císaře a krále Františka Josefa I. pro východní Čechy v Chrudimi, kterým zůstal až do konce svého života.

K. V. Adánek se však po roce 1900 věnoval muzejní činnosti i v Hlinsku. Roku 1905 se stal společně se svým otcem a dalšími členy města a místní inteligence zakládajícím členem muzejního spolku v Hlinsku. Tento nový muzejní spolek navázal na muzejní tradici z roku 1874, kdy bylo pod vedením K. Adámka založeno Muzeum okresu hlineckého. Činnost původního muzejního spolku utichla na počátku 80. let 19. století, ale zůstaly po ní sbírky ve správě okresního zastupitelstva. S přispěním K. Adámka a pod vedením K. V. Adámka se činnost spolku opět obnovila. K. V. Adánek byl nejen členem a redaktorem šesti svazků muzejního sborníku Zprávy Musea okresu hlineckého, ale v letech 1916 – 1920 dokonce starostou muzea. Po jeho odchodu z muzea roku 1920 nastal opětovně útlum muzejní činnosti.⁴¹

Roku 1908 se K. V. Adánek stal podruhé delegátem Společnosti přátel starožitností českých na muzejním sjezdu v Praze. Společnost se stala spolupořadatelem tohoto sjezdu a K. V. Adánek byl požádán o vedení muzejní sekce sjezdu a přednesení referátu.⁴² Byla to jeho poslední aktivní účast na muzejním sjezdu.

---

³⁹ O muzejním sjezdu v Kutné Hoře pojednává samostatná kapitola. Jeho práce na statistice je popsána v kapitole o Společnosti přátel starožitností českých.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ O činnosti K. V. Adámka v Muzeu okresu hlineckého v následující z kapitol.

⁴² Okolnosti a průběh sjezdu v Praze popsán v samostatné kapitole.

Za první světové války byl K. V. Adámek jmenován konzervátorem c. k. archivní rady pro politické okresy Chrudim, Vysoké Mýto a Poličku s pětiletou dobou působnosti.⁴³ Avšak při soupisu farních knihoven a archivů v královéhradecké diecézi se neshodl s archivní radou na tom, v jakém jazyce se výsledky budou publikovat, a z tohoto důvodu se funkce vzdal.⁴⁴

Roku 1920 ukončil K. V. Adámek svoji činnost v Muzeu okresu hlineckého a stal se zakládajícím členem nově vzniklého Vlastivědného muzea pro východní Čechy v Chrudimi, kde předsedal památkovému odboru a vedl redakci muzejního sborníku.

Poté, co K. V. Adámek ukončil roku 1928 ve svých 60 letech svou advokátní činnost, vše podřídil badatelské a spisovatelské práci, kterou se zabýval až do konce života.⁴⁵ Rodinný majetek mu poskytoval dost prostředků, proto se mohl věnovat svým oblíbeným činnostem, aniž by ho „zdržovala“ jiná činnost. Mezi tyto jeho zájmy patřil především sběr místopisného a dějepisného materiálu, jeho průzkum a zpracování.⁴⁶

K. V. Adámek se za svého života angažoval také ve veřejné správě. Kromě účasti ve straně národní svobodomyslné, jejímž významným reprezentantem byl jeho otec K. Adámek, a po roce 1918 Československé národní demokracii, se v letech 1910 - 1919 stal členem obecního výboru v Hlinsku. Do jeho veřejné činnosti se dá zařadit i činnost ve výboru pokračovací školy živnostenské v letech 1916 - 1920 a vyučování na zimní hospodářské škole a na hospodyňském běhu v letech 1909 - 1931 v Hlinsku. Na všechny tyto funkce však časem rezignoval z důvodu svého zaneprázdnění spisovatelskou činností. Zapojil se také roku 1930 do akce na obnovení hlineckého okresu. Vedl manifestaci a to zřejmě tak úspěšně, že lidé žádali jeho aktivní účast v samosprávě. On však tuto nabídku odmítl, aby se mohl plně věnovat publikační činnosti. Dne 20. listopadu 1931 byl K. V. Adámek za svou celoživotní snahu o rozvoj rodného města jmenován čestným občanem města Hlinska.⁴⁷

---

⁴³ Mezi jeho povinnosti, podle ověřovací listiny, patřilo získání co nejlepší znalosti o všech veřejných a soukromých archívech a knihovnách ve svém obvodu. U knihoven zjistit stav a počet starých tisků a rukopisů a o všem zaslat přehled c. k. archivní radě. Dále měl odstraňovat veškeré vady v uchování a správě archiválií a zajistit, aby písemné památky byly uchráněny před zničením, poškozením a zavlčením do ciziny.

⁴⁴ Tamtéž, s. 8.

⁴⁵ HROMÁDKOVÁ, Kateřina. *Karel Václav Adámek*. s. 31.

⁴⁶ Tamtéž, s. 53.

⁴⁷ I když se nadále aktivně neúčastnil chodu obecního zastupitelstva, přece jen měl o jeho činnosti přehled a často do ní zasahoval pomocí tzv. rekurzů, což je zastaralý právní výraz pro stížnost (jako opravný prostředek) nebo odvolání, např. proti zrušení sirotčince v Hlinsku, proti spravování budovy radnice bez schválení státního památkového úřadu aj. Těchto a podobných případů bylo mnohem více, neboť jak uvádí hlinecký kronikář Karel Šrámek, *"podal za svého života na sta a sta rekurzů proti usnesení obce, byl a rekursoval proti všemu pokroku, velké boje vedl ku př. proti kanalizaci a vodovodu."* Dále se tu také uvádí, že kdysi leželo u obce tolik rekurzů, *"že se již s nimi nevěděli rady, přišlo se na myšlenku, aby byl zvolen čestným občanem města a jako takový že pak snad nebude moci všemno práci stěžovat."* Dlužno uvést, že tuto otevřenou výpověď, která dále zahrnuje některé rysy Adámkovi povahy (byl prý jako starý mládenec osobně krajně nepřijemný a přezdívalo se mu "medvěd") musíme brát s rezervou, neboť Karel Šrámek a K. V. Adámek měli mezi sebou menší neshody. Tamtéž, s. 34-35, 37.

Během Protektorátu a druhé světové války se K. V. Adámek zabýval pouze svými výzkumy a pořadatelstvím chrudimského Vlastivědného sborníku východočeského, který sám založil a vedl až do své smrti.

S muzejní činností K. V. Adámka souvisela i jeho činnost publikační. V obou muzeích, ve kterých působil, vydával sborníky zabývající se východočeským místopisem, historií a vším, co s tím souviselo. Stejný námět měla i většina jím vydaných knih. Poprvé napsal článek ve svých 16 letech. Jeho rozsáhlé dílo zahrnuje vedle publikací a monografií i pojednání a články v časopisech z různých oborů práva, národohospodářství, statistiky, místopisu, archeologie, národopisu, historie, literární historie a četné kritiky. K. Adámkem prosazovaný názor na budování české vlastivědy vytvářením velkých regionálních monografií realizoval K. V. Adámek dílem *Lid na Hlinecku*. Pro usnadnění výzkumu východních Čech sestavil a postupně vydával *Bibliografii kraje chrudimského*. Byl zastáncem důkladného zmapování jednotlivých oblastí země pro následnou podrobnou edici celého království a později republiky. Této myšlence podřídil K. V. Adámek po roce 1929 všechn svůj čas a píli. Ačkoli byl hodnocen svými současníky jako pedant, podivín a fanatik, jeho dílo je dosud nepřekonané. Jen díky jeho neúnavné práci byl hlinecký kraj na přelomu 19. a 20. století jednou z nejlépe zpracovaných oblastí, co se týče národopisu, místopisu, historie a přehledu nejen kulturního, ale i národohospodářského. K. V. Adámek k tomu měl také vytvořeny ideální podmínky, ať už jeho vážnost, na jejímž základě mu dotazovaní s uctivostí zasílali materiály potřebné pro jeho výzkum a publikace, tak mnohé funkce, díky kterým se dostal i k nepřístupným materiálům. Jeho práci je však těžké konfrontovat s jinými podobnými díly. Veškerá takto sebraná data a údaje shromážděné ve svém archivu odmítal půjčovat a vytvořil si tak jakýsi monopol na špatně dostupné informace.⁴⁸

Po smrti své matky roku 1926 bydlel K. V. Adámek v hlineckém domě⁴⁹ sám. Až roku 1929 se k němu nastěhovala sestřenice Antonie, která mu vedla domácnost. V říjnu roku 1944 si doma zlomil nohu v kyčli, načež byl dopraven do chrudimské nemocnice, kde 18. prosince 1944 ve svých 76 letech zemřel na následky zápalu plic. Adámkova urna byla 13. ledna 1945 tiše uložena do rodinné hrobky v Hlinsku, o jejíž výstavbu se sám zasloužil.⁵⁰

---

⁴⁸ Tamtéž, s. 50 – 51, 56.

⁴⁹ Obrázek Adámkova domu zobrazen v přílohách.

⁵⁰ Tamtéž, s. 31-32.

2. Společnost přátel starožitností českých

Roku 1886 nastoupil K. V. Adámek na Právnickou fakultu Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze. Studia mu nedělala velké problémy, tak měl čas chodit na přednášky i jiných oborů, které ho zajímaly, a navštěvovat čítárny a různé odborné společnosti. K tomu ho vedl jeho otec K. Adámek, který mu doporučoval vhodné instituce a seznamoval ho s vědci a osobnostmi českého národopisu, historie a politiky, se kterými se při své práci stýkal.⁵¹ Dal tak základ synovým známostem s významnými odborníky, kterých K. V. Adámek dokázal využít.

V době Adámkových studií na pražské univerzitě zrovna vrcholila muzejní krize. Zemská muzea už nějakou dobu neplnila svoji funkci centrálních a vedoucích výzkumných středisek a opět se rozhořel boj o pravost Rukopisů. Pasivita Muzea Království českého vedla k diskuzím o vytvoření muzeí, která by měla působnost v rámci jednotlivých regionů či správních celků. Podnět k tomu daly četné archeologické nálezy, které se objevovaly díky hospodářskému rozmachu a tudíž i většímu stavebnímu ruchu. Vídeňská komise pro zkoumání a zachování stavebních památek nabádala k záchraně a zachování nálezů a v rámci ochrany těchto předmětů sama vybízela k jejich ukládání do nově zakládaných muzeí, kde by o ně bylo náležitě postaráno.⁵²

Této činnosti dopomohl spolkovací zákon z roku 1867, takže v letech 1860 – 1890 proběhla vlna zakládání regionálních muzeí,⁵³ která měla vlastní specifické podmínky vzniku i rozdílů v zaměření a programu.⁵⁴ Lidé si při sběratelské aktivitě začali uvědomovat cenu kulturního dědictví národa a zainteresovaní pracovníci začali upozorňovat na stále větší výkup a vývoz památek do zahraničí. V tomto ohledu osvětová činnost a výstavy regionálních muzeí konaly významnou práci, neboť vystavené sbírky ukázali široké veřejnosti, že zdánlivě

---

⁵¹ V prosinci 1886 přijel K. Adámek na několik dní za K. V. Adámkem do Prahy. Tehdy spolu navštívili Národní divadlo, otec vzal K. V. Adámka poprvé do sněmu a seznámil ho s několika známými lidmi. HROMÁDKOVÁ, Kateřina. *Karel Václav Adámek*. s. 23-24.

⁵² ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. 2. vydání. Brno. ISBN 80-210-3206-5. s. 31-33.

⁵³ V 70. letech 19. století postupně rostl počet zakládaných muzeí, který vyvrcholil v 80. letech. Zpočátku vznikala muzea pomocí muzejních spolků, koncem 70. let a v letech 80. byli zřizovateli a podporovateli většinou města. Impulz k založení muzeí totiž přicházel nejčastěji z řad vzdělaných, ekonomicky i společensky významnějších měšťanů z řad obchodníků a řemeslníků za podpory profesorů, učitelů a inteligence, kteří jako odborné jádro tvořili kolektiv muzea. Pro podnikatele to byla většinou společenská prestiž, která zvyšovala jejich popularitu. ŠPĚT, Jiří. *Přehled*. s. 35.

⁵⁴ Více k tomu ŠPĚT, Jiří. Ke vzniku a programu našich nejstarších regionálních muzeí. In *Muzejní a vlastivědná práce*, 1972, č. 1, s. 18-23 a č. 2, s. 87-92. ISSN 0027-5255.

bevýznamné předměty mohou mít překvapivě velkou cenu.⁵⁵

Jelikož hlavní zemská muzea se zabývala svými vlastními problémy a zákonná úprava ochrany památek byla nedostačující,⁵⁶ začala se uplatňovat aktivita laiků ve spojení s odborníky formou spolků. Tato spolková ochrana hledala podporu v širokých vrstvách obyvatel pomocí popularizace historie a přispěním moderních českých historiků, především z Gollovy školy. Podobným spolkem se stala i Společnost přátel starožitností českých v Praze.

O této společnosti se začal zmiňovat K. V. Adámek v dopisech otci už v lednu 1888. Na kolik to byla původní iniciativa otce nebo syna Adámkových se dá asi těžko určit, neboť K. Adámek už delší dobu upozorňoval na nutnost zákonné ochrany památek a ohrožení národního bohatství vývozem památek do zahraničí. Faktem je, že za autory myšlenky zřízení společnosti jsou označováni dr. Josef Ladislav Píč, K. V. Adámek a Franěk Páris.⁵⁷ Ustavující schůzi předcházely dvě poradní schůze: 28. září 1888, na které byla uznána potřeba archeologického spolku, a 21. října 1888 za předsednictví J. L. Píče, který navrhl titul Společnost přátel starožitností českých v Praze, se projednaly stanovy společnosti, které vypracoval K. V. Adámek spolu s jednacími řády Společnosti.⁵⁸

Společnost přátel starožitností českých v Praze (dále jen Společnost) vznikla jako první významné občanské sdružení zájemců o pravěké a historické památky v Čechách. V situaci, kdy jediným významným orgánem tohoto typu byl stagnující, poněkud výlučný a názorovým odpůrcům nepřístupný Archeologický sbor při Společnosti Muzea Království českého a kdy nápadně vzrůstalo nebezpečí výkupu a vývozu starožitností všech druhů do ciziny, sešla se převážně studentská vlastenecká skupina milovníků dějin a jejich památek, historické vlastivědy, archeologie a národopisu, aby 9. prosince 1888 v Praze založila spolek za účelem "*prozkoumat království české po stránce archaeologické, topografické a ethnografické, památky jak předhistorické tak středověké před zkázou zachraňovati*" a

---

⁵⁵ ŠPĚT, Jiří. *Přehled*. s. 36.

⁵⁶ Roku 1818 byl vydán dekret, který zakázal vývoz uměleckých a starožitných památek a pokyn dekretu z roku 1846, který nabádá oznámit vlastnictví nálezů úřadům. O památky nemovité bylo postaráno roku 1850 výnosem ministerstva obchodu o zřízení Ústřední komise pro výzkum a zachování památek stavitelských a výnosem z roku 1853 byla upravena působnost jejích orgánů, konzervátorů. Roku 1873 pak byla výnosem ministerstva kultu a vyučování zreorganizována komise a její činnost rozšířena na památky umělecké a historické. Později byly vydávány další nařízení, instrukce, návrhy a projekty, ale až do poloviny 20. století nedošlo k vydání zákona na ochranu památek. ZUMAN, František. *Společnost přátel starožitností 1888-1938*, In *Časopis Společnosti přátel starožitností českých v Praze*, roč. 48, Praha, 1940, s. 52.

⁵⁷ B. Klipcová ve své diplomové práci uvádí, že původní návrh Společnosti směřoval pouze k archeologii. K. V. Adámek však prosadil i činnost etnografickou a topografickou. Také navrhl pravidelnou přednáškovou činnost a zřízení archivu a knihovny Společnosti. KLIPCOVÁ, Barbora. c.d. s. 98-99.

⁵⁸ ZUMAN, František. *Společnost přátel starožitností čsl. v l. 1888-1928*. In *Časopis Společnosti přátel starožitností českých v Praze*, č. 37, 1929, s. 13.

zachráněné předávat muzeím, hlavně zemskému.⁵⁹

Ustavující schůze se zúčastnilo 39 členů a předsedal jí MUDr. Čeněk Rýzner, lékař z Roztok a laický archeologický badatel.⁶⁰ Hned na první schůzi se rozhodlo podat petici českému sněmu na vydání rejstříku k deskám zemským, zakročit na záchranu kaple sv. Ludmily u Týnského chrámu a podat memorandum českému sněmu na vydání zákona proti vývozu starožitností ze země. Dále se shodli na získání zájmu pro památky na venkově a tím byl vytyčen směr činnosti Společnosti.⁶¹

Důležitým záměrem Společnosti bylo od samého začátku také vydávání časopisu.⁶² Na první valné hromadě v prosinci 1889 navrhl vydávání časopisu Jindřich Matiegka. Spor a obavy z velké finanční a organizační zátěže vyřešil kompromis navržený K. V. Adámekem, aby se vydávaly jednou ročně Rozpravy Společnosti přátel starožitností českých. První dva svazky, které pořádal K. V. Adánek, byly pojmenovány Zprávy Společnosti přátel starožitností českých (1890 a 1891) a teprve třetí svazek roku 1892 byl označen jako Rozpravy Společnosti přátel starožitností českých a pojatý jako sborník. Nový výbor roku 1893 se však vrátil k původnímu návrhu koncipovat sborník jako časopis. Redakce se ujal knihkupecký účetní Antonín Bohuš Černý, pozdější dlouhodobý jednatel Společnosti, se kterým byl K. V. Adánek často v kontaktu.⁶³

První významnou akcí Společnosti bylo vyhotovení a podání petice na ochranu památek zemskému sněmu. Vypracování petice se ujal K. V. Adánek jako první jednatel Společnosti. Po debatě se svým otcem K. Adámekem ji 11. listopadu 1889 sepsal a druhý den ji přeložil výboru Společnosti. Dva zástupci Společnosti a K. V. Adánek se pod ní podepsali, 14. listopadu 1889 ji předal K. Adánek na schůzi zemskému sněmu a referoval o ní

---

⁵⁹ SKLENÁŘ, Karel. Časopis Společnosti přátel starožitností (Muzejní a vlastivědná práce) a další periodika Společnosti přátel starožitností 1889-2002: Bibliografie archeologických příspěvků. In *Zprávy České archeologické společnosti*. Supplément 57. Praha, 2004, s. 3. ISSN 1211-992X.

⁶⁰ Do prvního výboru byli zvoleni: starosta Čeněk Rýzner, náměstek prof. Dr. Josef Ladislav Píč, první jednatel JUC. K. V. Adánek, druhý jednatel JUC. Antonín Náhlovský z Vinohrad, pokladníkem František Kurš, magisterský účetní úředník, správce sbírek Franěk Páris, advokátní úředník, zapisovatel Josef Svoboda, úředník pojišťovny, archivář J. Smola, učitel v Podolí-Dvorcích, knihovník František Pátek, farmaceut. Jako náhradníky byli určeni: Viktor Havlín z Kladna, Ferdinand Hetteš, akademický malíř na Smíchově, Jaroslav Hrbek, filosof, D. Korvín, právník. Dozoru nad spolkem se ujali: Dr. Zikmund Winter, inž. Jan Herain, místopředseda Mořic Lüssner, architekt Antonín Wiehl a JUC. Josef Teige.

⁶¹ ZUMAN, František. Společnost přátel starožitností čsl. v l. 1888-1928. s. 14.

⁶² Dosud měly vlastivědné a památkové obory vlastně jediný list - Památky archeologické a místopisné jako orgán Archeologického sboru Národního muzea, což kromě nedostatku prostoru pro všechny znamenalo i názorová omezení, tudíž bylo vytvořit novou publikační možnost a jistou protiváhu.

⁶³ Obava, že časopis bude konkurentem Památek archeologických a rozdělí už tak slabou odběratelskou základnu, se nesplnila. Časopis se ujal, prosperoval, postupně zvětšoval rozsah a od roku 1910 měl dokonce samostatnou přílohu *Obzor praehistorický* jako produkt prehistorického odboru Společnosti. SKLENÁŘ, Karel. *Časopis*, s. 3.

rozpočtové komisi. Poté ji 22. listopadu 1889 opět předložil na schůzi sněmu.⁶⁴ Návrhy petice byly přijaty sice kladně, ale zemský výbor, jemuž bylo uloženo konkrétní rozpracování včetně osnovy zákona proti vývozu, věc po řadu let oddaloval.⁶⁵

Muzejní statistika

Zřejmě inspirován otcovým příkladem (možná i pod jeho vedením), činností Společnosti a aktivní účastí při sběru materiálu pro Národopisnou výstavu československou začal K. V. Adámek postupně formovat a rozvíjet svoji koncepci českého muzejnictví. Své první názory formuloval roku 1892 v článku *O muzeích krajinských a o statistice muzejní*.

Ve svém článku vycházel K. V. Adámek z návrhu svého otce, zpracovaného v petici zemskému sněmu téhož roku. Vedle schválení zákona na ochranu památek a právního ošetření vývozu a výkupu památek navrhoval K. V. Adámek zavést některé nové odborné instituce na ochranu památek a reorganizovat ty stávající. Celý tento aparát měl být podle návrhu poslance K. Adámka veden zemskou komisí pro ochranu památek v celém království, která by řídila činnost okresních komisí. Ty by pracovaly v jednotlivých okresech podporovány místními komisemi a v menších obvodech svými zástupci. Zemská komise by se skládala z místních odborníků a volených venkovských zástupců z okresních komisí. Podávala by každoročně zprávu o své činnosti, návrhy a dobrozdání zemskému výboru, který by vše zprostředkoval zemskému sněmu, a sama by přijímala zprávy o činnosti a dobrozdání od okresních komisí.

Činnost okresní komise by podle K. V. Adámka dále spočívala ve vyhledávání starodávných památek, jejich uvedení do seznamu včetně jejich popisu a vyobrazení a následné vydávání důkladných monografií archeologických, topografických a etnologických za podpory různých organizací, mezi kterými by jistě byla i Česká akademie.⁶⁶ Dalším úkolem okresní komise by byla péče o uchování stavitelských památek restaurováním a ukládáním movitých památek do muzejních sbírek. Prostředky pro tyto zásahy by pramenily

---

⁶⁴ Petice požadovala, aby byl důsledně dodržován oběžník zemského výboru z roku 1868 určující povinnosti okresních výborů ve věci památkové péče. Kromě dalších návrhů, zejména na vydání zákona zabráňujícího nekontrolovatelnému vývozu památek, se v oběžníku doporučovalo, aby okresní výbory pořídily soupisy všech důležitých památek a aby podporovaly zakládání místních muzeí, kde mohou být památky vhodně ukládány. O osudu petice píše ADÁMEK, Karel Václav. *Zákonitá ochrana starožitností a památek českých*, In *Časopis společnosti přátel starožitností českých*, roč. 1, Praha, 1893, s. 1 a dále.

⁶⁵ ŠPĚT, Jirí. *Přehled*. s. 47. Dne 15. března 1892 poslanec K. Adámek podal znovu návrh na organizaci ochrany památek. V ní byly shrnuty požadavky na organizační uspořádání památkových komisí a náplň jejich práce, dále úprava organizace archivů a vedení veřejných dokumentů a samozřejmě návrh zákona na ochranu památek. Jako bezprostřední odraz zkušeností s přípravou jubilejní výstavy bylo jednání v zemském sněmu o celé věci obnoveno a v souvislosti s ním řešena i otázka muzeí. Ovšem opět bez úspěchu. Tamtéž, s. 48.

⁶⁶ ADÁMEK, Karel Václav. *O muzeích krajinských a o statistice muzejní*. In *Rozpravy Společnosti přátel starožitností českých*, roč. 3, Praha, 1892, s. 78.

z publikací, výstav a přednášek. Mezi další úkoly by patřilo pořádání archivů a vedení památných knih při samosprávných školských a církevních institucích, jakož i zajištění starých gruntovních knih aj.

Za podstatnou část celé organizace označil K. V. Adámek krajinská muzea.⁶⁷ Souhlasil s výsadním postavením centrálního muzea v jednotlivých zemích, do kterého by pramenily příspěvky z celé země, ale rozhodně se postavil proti rušení krajinských muzeí a posílání veškerých sbírek hlavnímu zemskému muzeu. Pokládal venkovská muzea za velmi důležitá. Uvedl sice, že shromáždění sbírek v centrálním muzeu by ulehčilo badatelskou práci, jelikož však většina archeologů a badatelů žije na venkově,⁶⁸ přesun za materiálem do centrálního skladiště by pro ně byl nákladný časově i finančně.

Dále K. V. Adámek v článku upozornil na nezanedbatelnou vzdělávací funkci krajinských muzeí. Prezentace sbírek krajinských muzeí měla sloužit návštěvníkům, kteří si nemohli dovolit mnohé publikace a osobní návštěvy zemského muzea, a přesto se chtěli dozvědět více o přírodních a společenských poměrech země nebo regionu. Poznání významu národa mělo široké vrstvy posílit a učit lásce k vlasti. Právě to označil K. V. Adámek za rozhodující pro pořádání sbírek, jelikož krajinská muzea byla veřejnosti blíže nejen místně, ale i svým přístupem. Odborně vzdělaný a aktivní muzejní sbor mohl, podle názoru K. V. Adámka, pomocí přímého kontaktu s venkovem dosáhnout mnohem lepších výsledků ve sběru a ochraně památek, než ústřední muzeum, které si to pro rozsáhlost svého teritoria nemohlo dovolit. Navíc, zřejmě dle svých zkušeností z přípravy Národopisné výstavy československé, chudý lid raději daruje předmět, který je často rodinou památkou, muzeu, které může častěji navštívit, než ústavu, do kterého se pro jeho vzdálenost třeba nikdy nepodívá.⁶⁹

V další části svého článku se K. V. Adámek dostal k návrhům na řešení současné situace a navrhl stanovení základních zásad sběratelské a ochranné práce pro vzájemnou součinnost krajinských a zemských muzeí.⁷⁰ Základem ovšem měla být reorganizace venkovských muzeí a vytvoření důkladné sítě těchto muzeí. Poté měl být pro ně vypracován společný řád, na jehož základě by se vymezil i společný postup. A k tomu bylo nutné

---

⁶⁷ Výraz krajinská muzea je užíván ve smyslu regionálního vymezení. Pojem by se dal nahradit i výrazem venkovská muzea vzhledem k zemskému muzeu.

⁶⁸ Tamtéž, s. 79.

⁶⁹ Tamtéž, s. 80.

⁷⁰ Ústřední muzea měla dokumentovat vývoj přírodních a společenských poměrů celé země od prvopočátků až po současnost. Muzea okresní a místní měla zase dokládat vývoj okresu, města nebo vymezeného regionu v čase pomocí svých přírodovědeckých, starožitnických, národopisných a technologických sbírek spojených s archivem a knihovnou.

zpracování statistiky o aktuálním stavu venkovských muzeí.⁷¹

V této části se K. V. Adámek poprvé zmínil o muzejní statistice, která ho provázela v několika následujících letech. Jelikož tehdy nebyla zveřejněna žádná vhodná muzejní statistika, ujal se toho K. V. Adámek sám. Proto v článku požádal muzea a muzejní spolky českých zemí o údaje týkající se muzea od jeho vzniku až do 31. prosince 1891. Počítal s tím, že se tento materiál bude postupem doby doplňovat. Proto přiložil i seznam otázek, který měla muzea písemně zodpovědět:

1. jméno a sídlo spolku či muzea,
2. údaje o založení, výtisk či opis stanov, spolkové řády (archivní, knihovní, sbírkové aj.),
3. přehled historie spolku či muzea,
4. údaje o místnostech pro muzejní sbírky (popis původních i současných, příspěvky na jejich udržování aj.),
5. údaje o členech (počet členů v jednotlivých skupinách - činní, přispívající, dopisující atd. a v jednotlivých letech),
6. údaje o spolkových příjmech (výše a původce dotací muzea, příjmy z prodeje publikací, vstupného, členské příspěvky aj. a rozdíly mezi příjmy a výdaji a využití zisku),
7. přehled sbírek:
  - a) vědecké sbírky (jejich třídění, rozsah a zaměření a výčet významných předmětů),
  - b) spolkový nebo muzejní úřední archiv (výčet důležitých dokumentů, počet listin a úředních knih, jejich třídění aj.),
  - c) knihovna (počet knih, rozdělení na obory, počet výpůjček, dárci),
8. údaje o spolkové činnosti (počet valných, členských, výborových a dalších schůzí, důležité návrhy a usnesení, členové výborových spolků v jednotlivých rocích, přednášky, výzkumné práce a jejich řídicí pracovníci, odbory spolků a jejich zřízení, řád, účel, počet členů atd., výstavy, přístupnost sbírek, spolkové slavnosti aj.),
9. vydané tiskopisy (provolání, výroční zprávy, přednášky, programy schůzí, stanovy, řády, katalogy aj.),
10. styky s jinými spolky nebo institucemi (členství v nich, podpora, odebírání publikací aj.),
11. přehled soukromých sbírek v okrsku muzea a jejich detailní popis.

Pomocí uvedeného dotazníku chtěl K. V. Adámek podrobně zmapovat strukturu vedení, postupy práce, řády, uspořádání sbírek, osvětovou činnost a publikační činnost muzeí, vyhodnotit získané údaje, najít problematická místa muzejní činnosti a podle toho navrhnout řešení.⁷²

Následujícího roku se uskutečnil sjezd muzejních spolků, odborů národopisné výstavy a přátel vlastivědy v Hlinsku, kde měl K. V. Adámek referát *O záchraně starodávných památek*. Jeho referát měl shodný obsah s již uvedeným článkem o muzeích a muzejní statistice.⁷³ O statistice muzeí se zmínil jen okrajově: „...neméně důležitou jest statistika

---

⁷¹ Tamtéž, s. 81.

⁷² Tamtéž, s. 82-83.

⁷³ Hlavními body Adámkova referátu bylo zákonné zabezpečení ochrany památek a vytvoření památkových komisí. Postavil se také na obranu krajinských muzeí a navrhl reorganizaci krajinských muzeí pomocí jednotného vedení. Navíc se zmínil o zajištění podpory samosprávných orgánů, které by měly podporovat muzea a ochranu památek nejen finančně. K tomu by měl zemský výbor poskytnout právní zajištění,

*těchto ústavů. Této věci se věnuje malá pozornost. Vydal jsem dotazník ku sběru materiálu statistického o museích, chtěje vylíčiti svým časem činnost musejní v zemích koruny české. Podnes jen od 10 museí došly odpovědi podrobné.*⁷⁴

Po skončení hlineckého sjezdu zřejmě K. V. Adámek svůj statistický průzkum pozastavil, neboť se o statistice neobjevují žádné zprávy. Pokračovalo však nadále Adámkovo publikování v Časopise Společnosti. Z korespondence s A. B. Černým, jednatelem Společnosti, je patrné, že si K. V. Adámek kladl zvláštní podmínky pro tisk svých článků. Jeho články byly redakcí se zájmem přijímány a Společnost ve většině případů přistoupila na jeho požadavky.⁷⁵

Roku 1898 byla Společnost požádána kutnohorským Vocelem a Včelou čáslavskou o spolupráci na uspořádání muzejního sjezdu v Kutné Hoře. Společnost souhlasila a obrátila se na K. V. Adámka, aby jí na sjezdu zastupoval svým referátem, kde shrnul svoje názory na rozvoj muzejnictví, se kterými Společnost plně souhlasila. K. V. Adámek s účastí souhlasil a na sjezdu 28. srpna 1898 přednesl referát *O vlastivědné činnosti v zemích koruny české*.⁷⁶ V referátu ke statistice uvedl:

*„Zprávy o činnosti museí budtež vydávány dle stejného rozvrhu, neboť bez naprosto stejné úpravy jejich jest statistika musejní nemožna. Vždy za několik roků budiž vydána statistika o činnosti všech museí v jednotlivých letech. Podrobný tazatel byl mnou vytištěn v Časopisu olomúckého muzejního spolku roku 1891.”*⁷⁷

Adámkův referát byl účastníky přijatý s nadšením. Jeho požadavek na pravidelné vydávání statistiky o činnosti všech muzeí byl dokonce zařazen jako šestý bod muzejní rezoluce.⁷⁸

Společnost byla sjezdem stanovena jako vykonavatel sjezdové rezoluce, proto začala hned po skončení sjezdu pracovat na zadaných úkolech. Začátkem července 1899 A. B. Černý informoval K. V. Adámka o tom, že bude posílat muzejním spolkům a muzeím zprávu o jednání kutnohorského sjezdu a dotazník pro statistiku. Dotazník z 10. července 1899 měl následující znění:

1. **„Jméno a sídlo spolku.**
2. **Přesné vymezení obvodu, v němž spolek působí.**
3. **Založení jeho, stanovy (výtisk neb opis, kdy stvrzeny, změny v nich), řády spolkové (archivní, knihovní, sbírkový aj., výtisk nebo opis).**

---

jako tomu bylo roku 1868 oběžníkem zemského výboru. V rezoluci poté navrhl, aby se konaly občasné muzejní sjezdy a sjezdy přátel vlastivědy, kde by se řešily aktuální problémy muzejnictví.

⁷⁴ *Okresní národopisná*, s. 12.

⁷⁵ Veškerá korespondence se Společností a zmínky z ní NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Společnost přátel starožitností československých 1888-1896.

⁷⁶ Obsah příspěvku je podrobněji uveden v kapitole o sjezdu v Kutné Hoře.

⁷⁷ *Sjezd*, s. 13.

⁷⁸ Tamtéž, s. 18.

4. **Přehled** o minulosti spolku.
5. **Místnosti** spolku původní a nynější, příspěvky na jich udržování aj.
6. **Členové.** Počet členů přispívajících, činných a j. v jednotlivých rocích. Kdy zvoleni kteří čestní členové.
7. **Příjmy spolkové.** Subvence obecní, okresní, zemské, státní, kdy povoleny neb zrušeny, obnos jednotlivých subvencí a změny jeho. Jiné prameny příjmů (platy členské, dobrovolné sbírky, odkazy, vstupné do přednášek, prodej publikací a j.) Obnos příjmů každého roku. Vydání každého roku. Jak bylo příjmů užito.
8. **Sbírky spolkové.** A. Vědecké: Jich roztrídění a rozsah (dle čísel a odborů), čelnější předměty v nich chované (obrazy, knihy, inkunabule aj.), starožitnosti (odkud), rukopisy, archivalie, národopisné předměty, mapy aj. Jsou též sbírky na př. přírodnické, technologické aj. Budiž po případě výtisk katalogů věnován. – B. Úřední archiv spolkový, důležitější dokumenty, památní kniha, počet listin a úředních knih spolkových, důležitější přípisy obdržené a odeslané (petice, diplomy, pamětní spisy aj.) – C. Knížnice, počet knih, odbory, počet výpůjček, dárcé aspoň čelnější, sbírek i knihnice.
9. **Činnost spolková.** Kolik v kterém roce bylo valných schůzí, členských, výborových, odborných. Důležitější návrhy a usnesení. Činnost a členové výborů spolkových v jednotlivých letech (stačí, zaslati po výtisku spolkem vydaných zpráv). Přednášky a schůze kočovné, kdy, kde, kým, které, o čem byly konány. Účast členů ve schůzích. Kde, kdy, s jakým výsledkem podnikány výzkumné práce. Kdo je řídil. Vycházky spolkové, kdy, kam. Odbory spolku, zřízení jich, řád, účel, počet členův odborů a činnost odborů v jednotlivých letech. Výstavy spolkem pořádány za jakého účastenství vystavovatelů a návštěvníků (katalog výstavní), kdy sbírky spolkové jsou přístupny. Účastenství spolku při výstavách jinými činiteli pořádaných. Slavnosti spolkové.
10. **Tiskopisy spolkové,** zejména různá provolání, zprávy výroční tištěné neb litografované, hektografované přednášky, programy schůzí, stanovy, řády, katalogy a j. publikace buďtež laskavě v jednom exempláři zaslány. Nejsou-li na skladě, zajistě některý člen ochotně je účelu tomuto věnuje.
11. **Styky s jinými spolky.** Členství v nich. Podpora vzájemná hmotná i mravná. Odebírání jich publikací a j.
12. Výčet **veřejných** sbírek v obvodu působnosti spolkové. Jsou-li v okrsku působnosti muzejního spolku též **sbírky soukromé,** zejména mají-li členové spolku své vlastní sbírky nebo má-li obec, okres, škola své sbírky archaeologické a národopisné (či v sbírkách aspoň některé předměty tohoto druhu). Jich obsah, rozsah a doba, kdy kým byly zřízeny a kdy jsou přístupny.“

Následuje další okruh otázek „týkající se věcí ze **všech oborů a dob archaeologie i národopisu za poslední desetiletí (1889-1899).**

Byla-li zmařena, poškozena, anebo prodána v okrsku Vaší působnosti památka, vynikající buď stářím neb provedením? Kdo jest majetníkem jejím; kdo prováděl opravy a kdy, komu byla prodána a zač? Jednalo některé museum či veřejná sbírka o její získání at darem, či koupí? Kdo učinil kroky na její záchranu, kdy a s kterým výsledkem?

Jsou-li u Vás obchodníci se starožitnostmi, a kteří?

Jest-li Vám známo, co koupili, kdy a od koho? V jakém poměru byl vyplacený obnos ke skutečné ceně předmětu?

Kam dodávají koupené předměty?

Chodí k Vám (jak často a v kterém období nejvíce?) přespolní obchodníci, kteří a odkud? Docházejí k Vám též obchodníci vídeňští a nečeští? Kterak se jim daří?“⁷⁹

Oslovená muzea a muzejní spolky měly odpovědi na dotazník zasílat do 31. července 1899 a

⁷⁹ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Společnost přátel starožitností československých 1899-1900.

přílohový materiál do 30. září 1899. Údaje týkající se zničení památek a obchodníků s památkami byly určeny sněmu, proto Společnost žádala dotazované, aby v tomto bodě byly co nejvíce konkrétní a pravdiví.⁸⁰

Rozeslané dotazníky však zřejmě nesplnily požadovaný úkol, neboť 8. listopadu 1899 vypracovala Společnost dodatek, který opět rozeslala všem muzeím a muzejním spolkům. V něm upozornila, že původní dotazník z 10. července 1899 poslala 51 muzeím a muzejním spolkům a žádala o dodržení daných termínů. Tuto prosbu zveřejnili také v denících a v Časopisu Společnosti, aby se mohly přihlásit i muzea a muzejní spolky, které nebyly přímo osloveny dotazníkem. Žádné reklamace zpět nepřišly, tudíž Společnost předpokládala, že sjezdovým usnesením se budou řídit všechna muzea a muzejní spolky a zvláště ty, které se sjezdu zúčastnily. Ovšem do listopadu 1899 přišlo jen 18 odpovědí.⁸¹ Proto Společnost pomocí A. B. Černého zveřejnila mnohé výtky k takovému jednání spolu s prodloužením lhůty na zodpovězení dotazníků. S ironií A. B. Černý v dopise K. V. Adámkovi z prosince 1899 napsal, že spolky s nejdůležitějšími sjezdovými referenty neodpověděly zatím nijak. Dodal, že je zřejmě méně pracné vlastenecky debatovat na sjezdu „pseudoznalecky“, než zpracovat odpověď na dotazník. Na dalším sjezdu měl v úmyslu podat zprávu o spolupráci jednotlivých muzeí a muzejních spolků, aby bylo vidět, kdo žádá splnění sjezdových usnesení, ale nemíní pro to nic dělat.⁸²

V listopadu 1900 se správní výbor Společnosti rozhodl zpracovat statistický materiál do konce roku 1900. K. V. Adámek byl dotázán, zda s tím souhlasí a do kdy stanovit lhůtu pro příjem materiálu. Další žádost o potřebný materiál ke statistice formou dotazníku byla rozeslána muzeím a muzejním spolkům o Vánocích 1901 a termín pro odpovědi byl určen na 31. března 1902. Vedle opětovného zveřejnění otázek Společnost uvedla, že 14 korporací neodpovědělo ani na upomínku z 8. listopadu 1899, i když byla přiložena dopisnice pro zaslání odpovědi. Navíc byl přiložen seznam korporací, které už odpověděly s datem jejich odpovědi.⁸³

Na požadavky uvedené v dotazníku se vyskytly i negativní odezvy. Jedna z nich se dochovala v Adámkových materiálech a byla také citována v Časopise Společnosti jako

---

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ „Krajinských muzejních spolků v Ml. Boleslavi a na Mělníce, Muzejních spolků v Lounech, v Pardubicích, v Soběslavi, v České Třebové a v Třebíči, Muzejních společností v Horažďovicích a ve Val. Meziříčí, Mus. společnosti pro okres humpolecký v Humpolci, Mus. spolku „Palacký“ v Poličce, Prům. musea cí. Fr. Jos. pro vých. Čechy v Chrudimi, Měst. Musea v Turnově, Musea král. města Klatovy, Písku a okresního musea v Sedlčanech. Vzorné, podrobné a objemné zpracování dotazníku od Historicko-archaeolog. musea města Hradce Jindřichova a Musea král. města Tábora dosvědčuje, že lhůta dostačovala.“ Tamtéž.

⁸² Tamtéž.

⁸³ Toto svolání i rukopis s výpisem muzeí použitý pro svolání uložen tamtéž.

odstrašující případ nespolupráce.⁸⁴ Zástupci Městského muzea v Jindřichově Hradci se ohradili proti požadovaným údajům o muzeu. Uvedli, že podrobné zpracování materiálů, které Společnost požadovala, je pro ně velmi pracné, jelikož kuratorium muzea nemá placené úředníky a vše dělá jen z ochoty. Jestliže někdo potřebuje údaje pro statistiku, má se osobně dostavit a zpracovat si potřebný materiál, jako to dělají jiní badatelé. Pro kuratorium muzea obnáší odpověď na otázku výčtu spisů a knih asi měsíc práce, a možná i marné. V poznámce dopisu z Jindřichova Hradce je uvedeno, že hrozby na ně neplatí. Společnost totiž v prohlášení uvedla, že pokud by muzea a spolky nedodali potřebné informace pro statistiku, bude nucena zveřejnit v připravované publikaci o statistice, že potřebné materiály nebyly dodány i přes jejich snahu. K tomu ještě kuratorium jindřichohradeckého muzea dodává: „*Snadno býti statistikem, když jiný dodá shledaný a zpracovaný material. Od nás jest to ochota!!!*“⁸⁵ V Časopise Společnosti, ve které byl tento dopis zveřejněn, A. B. Černý dodal, že nechce jmenovat muzeum, které dopis poslalo, a nemíní na něj nijak reagovat. Dodává, že Společnost taky nemá placené úředníky a náklad na vydání této statistiky bude zřejmě hradit sama Společnost. Vypracování statistiky by mělo být otázkou cti každého muzea, ať už se sjezdu v Kutné Hoře zúčastnilo nebo ne.

Další prohlášení Společnosti a zároveň výzva následovala 5. července 1902 v Časopise Společnosti. Společnost uvedla, že některá muzea a muzejní spolky nereagovaly na četné výzvy, ale Společnost už nemíní čekat. Všechn sebraný materiál se zpracovává a bude zveřejněn v Časopise Společnosti roku 1903. Naposledy tedy žádala muzea a muzejní spolky, aby poslaly potřebný materiál. Korporace, které neodpověděly vůbec, měly poslat alespoň stanovy, řády a výroční zprávy. Statistika měla být obsáhlá a měla být vydána knižně.⁸⁶

Před zveřejněním této výzvy v červnu 1902 byl K. V. Adámek vedením Společnosti dotázán, zda se ujme zpracování materiálu a zda stihne přípravné práce do konce září, aby se práce dala redakčně rozvrhnout. A. B. Černý se rozhodl ještě do září počkat na případné odpovědi muzeí, jelikož K. V. Adámek 6. července 1902 na schůzi muzeí v Pardubicích vyzval ve svém příspěvku o statistice muzea, která ještě neodevzdala svoje odpovědi, k bezodkladné nápravě.⁸⁷

---

⁸⁴ Časopis Společnosti přátel starožitností českých, roč. 15, 1908, s. 77.

⁸⁵ Opis dopisu zasláný A. B. Černým uložen v NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 66.

⁸⁶ Českým museím a musejním spolkům v zemích koruny České! In Časopis Společnosti přátel starožitností českých, roč. 10, 1902, s. 142.

⁸⁷ K. V. Adámek v příspěvku zdůraznil důležitost vypracování statistiky muzeí a posteskl si na bezradnost ve věci stanov německých ústavů. Opisovat je na místodržitelství by bylo nákladné a na dopisy by se zřejmě nedočkal odpovědi. Už jednou nabízel německému spolku v Brně výměnu publikací dopisem psaným

V prosinci 1902 už Společnost zaslala K. V. Adámkovi všechny podklady pro vypracování statistiky⁸⁸ a v lednu 1903 poslal K. V. Adánek vlastní návrh uspořádání statistického materiálu muzeí. Koncem ledna mu správní výbor Společnosti odsouhlasil vydání materiálu v samostatné knize a zpracování podle jeho návrhů. K. V. Adánek zřejmě podle došlého materiálu od Společnosti urgoval z vlastní iniciativy chybějící muzea a podařilo se mu sehnat většinu materiálu. Tomu se divil starosta a jednatel Společnosti v dopise z února téhož roku.⁸⁹ K. V. Adánek shromáždil totiž dvakrát tolik statistického materiálu, než se podařilo Společnosti. Na rozdíl od úředníků Společnosti K. V. Adánek měl na věc více času a mohl vše sledovat, neboť statistický materiál mu Společnost průběžně zasílala. Neméně důležitou roli zřejmě sehrála i vážnost Adámkova jména a jeho korespondenční neodbytnost, se kterou dokázal zařizovat svoje záležitosti, aniž by opustil rodný dům.

V Časopise Společnosti roku 1903 vyšel článek K. V. Adámka, ve kterém podal zprávu o zpracování statistiky. Většina muzeí podala potřebné zprávy a předložila i stanovy, řady a tisky. Podařilo se mu sehnat také zprávy údaje o mnohých německých muzejních spolcích v Čechách.⁹⁰ Dále K. V. Adánek v článku uvedl, že jeho práce bude obsahovat „*dějiny a statistiku jednotlivých muzeí, výtah ze stanov a řádů, přehled sbírek a soupis publikací muzejními spolky a ústavy vydaných.*“ Muzea a muzejní spolky chtěl abecedně

česko-německy, ale žádnou odpověď nedostal. JENÍČEK, Václav Vladimír. Krajinská schůze musejní v Pardubicích. In *Československé letopisy musejní*. Praha, 1903, s. 130 – 134.

⁸⁸ Společnost k tomu přidala i instrukce a doporučení: aby zpráva o Společnosti byla až na konci pojednání, utřídění materiál bylo doporučeno podle měst bez ohledu na zemi. Na konec byla připojena poznámka, že přes všechnu snahu posílá Společnost neúplný materiál. Také byl K. V. Adánek požádán, aby uchoval všechny rukopisný materiál. Společnost nechtěla opakovat situaci s kutnohorským sjezdem, kde byla nařčena z překrucování zpráv a stranickosti.

⁸⁹ V dopise z února 1903 Společnost dále uvedla, že sběr materiálu byl velmi obtížný, zvláště od německých muzeí. Některá německá muzea nereagovala na česko-německé dopisy a Společnost nemohla posílat jen německy psané dopisy. Na Moravě se nemohla spolehnout na Vlastenecký muzejní spolek v Olomouci ani na Musejní společnost v Brně, jelikož sami neodpověděli ani na jediný z dotazníků. Německá sekce Muzejní společnosti jako dědička Hospodářské společnosti pro Moravu neodpovídala ani na nabídky vzájemné výměny publikací se Společností. Na místodržitelství také nemělo cenu žádat muzejní zprávy. Jestliže tam nevedly zprávy o Společnosti, nedalo se čekat, že tam budou mít zprávy korporací, které nic nevydávaly. Navíc opisování informací o muzeích u místodržitelství bylo příliš nákladné. Nabízeli však K. V. Adámkovi, aby poslal český koncept pro německá muzea a Společnost by ho s německým překladem rozeslala. NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Společnost přátel starožitností československých 1901-1905.

⁹⁰ Vyjmenoval muzea se zvláště zajímavými a podrobnými zprávami. Stanovy a řady chyběly u spolků z Bydžova, Jílového, Mělníka, Jičína, Jindřichova Hradce, odkud postrádal popis a data o národopisném oddělení. Chtěl sehnat také zprávy o zaniklých archeologických a muzejních spolcích v Jičíně, Kutné Hoře (Vesna) a Německém Brodě, dále tištěné zprávy muzeí v Ml. Boleslavi, Čáslavské Včely - u té jen některé roky a původní stanovy. Dále K. V. Adánek v článku uvedl, že po opakovaných výzvách se nedočkal žádné odpovědi od měst: Český Brod, Holice, Vysoké Mýto, Rakovník, Strakonice, Sušice a Votice. „*Divně se vyjímá tato podivuhodná neochota, vzpomenu-li, že z Teplíc, Chebu, Šluknova, Žatce, Litoměřic a jiných měst. muzea a městské rady německé mi s největší ochotou a rychlostí odpovědi o muzeích podaly.*“ Proto prostřednictvím článku vyzval obyvatele uvedených měst, aby zapůsobili na tamní muzea a muzejní spolky. Počítal s tím, že se tam určitě najde nějaký vzdělanec, který v zájmu věci podá zprávu o zaniklém muzeu nebo spolku podle spolkových zápisů a listin.

seřadit podle názvu jejich sídla. Nejprve měla být zpracována veškerá česká a německá venkovská muzea, poté pražská a celkový přehled všech muzeí. Proto K. V. Adámek v článku žádal muzea a muzejní spolky o co nejúplnější bibliografii muzejních spisů a tisků, o zaslání brožur, tisků, článků, zpráv, provolání a pozvání k přednáškám, výstavám a jiným podnikům.⁹¹

Zpracování statistiky pokračovalo i v roce 1904. Koncem roku se jednatel A. B. Černý nabídl, že se pokusí získat materiály o nespolupracujících německých muzeích pomocí svých známých. Už roku 1903 se mu podařilo díky Robertu rytíři z Weinzierlu, kustodu teplického muzea a zemskému konzervátoru pro německy mluvící oblasti severních Čech, získat přehled německých muzeí a jejich krátký popis. A. B. Černý navrhl, že se na něho znovu obrátí s prosbou o spolupráci. Jak dále uvedl, severočeská německá muzea by Adámkovi neodpověděla kvůli národnostnímu fanatismu, ta česká jen z lenosti.⁹² Už v lednu 1905 A. B. Černý zaslal K. V. Adámkovi opis dopisu od rytíře z Weinzierlu. Ten poslal stanovy teplického muzea a popsal stav a činnost ostatních muzeí na severu Čech.⁹³

V letech 1905 a 1906 poslala Společnost dvě žádosti na c. k. místodržitelství a jedno roku 1906 na místodržitelské presidium, ve kterých žádala o opsání stanov, řádů, výročních zpráv aj. z úředních pramenů přesně vyjmenovaných muzeí. Jako důvod Společnost do žádostí uvedla, že se pokoušela sama oslovit uvedené muzea, ale kvůli národnostním neshodám tyto společnosti odmítají spolupracovat. C. k. místodržitelství výnosem z roku 1905 oznámilo, že k opisu některých úředních listin musí Společnost předložit podrobný seznam muzeí, který však Společnost připojila už k první podané žádosti roku 1905. O materiál v c. k. místodržitelském archivu měla Společnost požádat místodržitelské presidium. Ve výměru ze 14. září 1906 dostala Společnost potřebné informace a navíc radu od místodržitelství. To Společnosti doporučilo, aby se sama obrátila na zmíněná muzea, i když už v první žádosti na místodržitelství Společnost uvedla, že i přes její snahu nebyl kontakt navázán.⁹⁴

---

⁹¹ ADÁMEK, Karel Václav. Statistika a dějiny muzeí českých. In *Časopis Společnosti přátel starožitností českých*. Praha, 1903, s. 181.

⁹² Tamtéž.

⁹³ Rytíř z Weinzierlu v dopise uvedl, že posílá jen své poznámky o severočeských muzeích, jelikož poté, co byl jmenován zemským konzervátorem, se na něho ostatní muzea dívají skrz prsty a pokud by si vyžádal jménem Společnosti jejich materiály, asi by na ně musel „dlouho“ čekat. Na konci dopisu určenému K. V. Adámkovi si A. B. Černý neodpustil ironickou poznámku: „Zajímavo je, že p. z Weinzierlů užívá razítka: „*Praehistorisches Inspectorat für die deutschen Landesheile Böhmens*.“ Funkci tuto svěřil mu zemský výbor i jest s podivem, že takto nejvyšší instance samosprávná začíná s parcelací království!“ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 67.

⁹⁴ C. k. místodržitelství informovalo, že jen v Ústí nad Labem a Teplicích jsou muzejní spolky, jejichž stanovy jsou k dispozici. V Chebu, Šluknově a Žatci byla městská muzea bez úředně schválených stanov a o

Z materiálů v Adámkově archivu je patrné, že se K. V. Adámek a Společnost snažili o rozšíření statistiky do roku 1906. Je zřejmé, že v této druhé vlně dotazníků byli se sběrem materiálu úspěšnější. Zveřejnění statistiky však bylo roku 1908 prozatím odloženo. Vedení Společnosti chtělo požádat zemský výbor, aby dílo vydala Zemská statistická kancelář.⁹⁵

Roku 1908 proběhl další muzejní sjezd, tentokrát v Praze, na jehož pořádání se opět podílela Společnost spolu s dalšími organizacemi. K. V. Adámek byl pověřen vedením muzejní sekce a tříděním příslušných referátů v této sekci. Navíc na sjezdu přednesl dva referáty týkající se muzejní organizace. První z nich *O muzejní organizaci* pronesl první den, 27. září 1908, na zasedání muzejní sekce. Ten vycházel především ze statistiky a věnoval se organizaci muzeí a muzejních spolků. V příspěvku pojednal K. V. Adámek také o statistice samé. Navrhl zveřejnění statistiky po částech a první z nich měla být část o krajinských muzeích, neboť tato muzea potřebovala v nejbližší době reorganizaci.⁹⁶ Adámkův postup byl schválen a uveden v muzejní rezoluci. Schválení rezoluce předcházel druhý Adámkův referát *O vývoji muzeí v království Českém*. V něm shrnul veškeré informace o muzeích získané ze statistiky a z nich vyvozené názory na další postup v muzejní organizaci.⁹⁷ V prvním bodu rezoluce sjezdu bylo stanoveno vydání muzejní statistiky, která měla být zveřejněna po jednotlivých oddílech. První oddíl měl pojednat o krajinských muzeích, druhý o pražských muzeích a poslední o moravských a slezských muzeích.⁹⁸

Poslední Adámkův sjezdový referát o muzeích byl zřejmě také poslední souhrnnou prezentací výsledků statistiky, neboť k jejímu vydání knižně nikdy nedošlo. V dopise z června 1923 psal jednatel A. B. Černý, že špatná finanční situace Společnosti nedovoluje vydat muzejní statistiku. Nenašli se žádní sponzoři a zemská podpora byla zamítnuta.⁹⁹

Tím končí Adámkova aktivní spolupráce se Společností. V dalších letech se už nepodílel na její činnosti, pouze příležitostně zasílal své články do Časopisu Společnosti. Dopisem z června roku 1926 nový jednatel Společnosti prof. Josef Pelikán žádal K. V. Adámka, aby obnovil svoje členství. Členem Společnosti byl 33 let a vedle K. Hostaše a J.

---

ostatních nemělo místodržitelství žádné informace. ADÁMEK, Karel Václav. Statistika. In *Časopis Společnosti přátel starožitností českých*, roč. 15, 1908, s. 76.

⁹⁵ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Společnost přátel starožitností československých 1906-1934. Zemská statistická kancelář provedla sama šetření o muzeích roku 1897, ale tato práce pro svoje úzké časové vymezení brzy ztratila na aktuálnosti.

⁹⁶ *Československé letopisy muzejní 2*. Čáslav, 1910, s. 77-84. Podrobněji o referátu v kapitole o sjezdu v Praze.

⁹⁷ Tamtéž, s. 112 - 118.

⁹⁸ Tamtéž, s. 84.

⁹⁹ K. V. Adámek byl požádán Společností, aby vrátil cenné „kusy“ potřebné ke zpracování statistiky, aby sloužily dále celku. Je otázkou, co těmi cennými „kusy“ Společnost myslela, neboť většina dotazníků a dopisů týkajících se zpráv muzeí jsou uloženy v Adámkově fondu v Národním archivu.

Helicha byl nejstarším členem Společnosti, kteří stáli při jejím založení.¹⁰⁰

Pro K. V. Adámka byla Společnost důležitou organizací, neboť právě zde se začínal aktivně zabývat problémem ochrany památek. Stal se prvním jednatelem Společnosti, členem redakční komise Časopisu Společnosti, kam sám mnohokrát přispíval, přednášel na schůzích, výletech a vycházkách pořádaných Společností a především byl zástupcem Společnosti na dvou muzejních sjezdech roku 1898 v Kutné Hoře a roku 1908 v Praze. K. V. Adámkovi se podařilo prezentovat svoje muzeologické názory prostřednictvím Společnosti a významně tak ovlivnit počátky muzejní organizace, která se v této době začala formovat.

---

¹⁰⁰ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Společnost přátel starožitností československých 1906-1936.

3. Národopisná výstava československá

Jubilejní zemská výstava v Praze roku 1891

Světové výstavy v Londýně, v Paříži, ve Vídni a zvláště uherská výstava v Budapešti roku 1885 vzbudily velký zájem v českých zemích, kde se projeví snahy o uspořádání obdobné výstavy. Po složitých jednáních v zemském sněmu bylo roku 1888 schváleno uspořádat výstavu na počest 100. výročí konání první velké výstavy v Praze roku 1791 při slavnostní korunovaci císaře Leopolda II. Místem pro výstaviště se stala Královská obora v Praze.¹⁰¹

Výstavní výbor se zpočátku skládal z Čechů a Němců, ale Němci pro národnostní spory výbor brzy opustili a odstoupili i němečtí vystavovatelé. Výstavní akce se tak stala výlučně českou prezentací průmyslu a zemědělství. Přes veškeré problémy, které doprovázely přípravy celé výstavy, byla Jubilejní zemská výstava (dále jen Jubilejní výstava) 15. května 1891¹⁰² slavnostně zahájena Dvořákovými fanfárami a slavnostními projevy.¹⁰³ Výstava byla ukončena 18. října 1891 a za dobu konání ji navštívilo přes 2,5 milionů návštěvníků.¹⁰⁴

Jubilejní výstava se stala manifestací hospodářských úspěchů Českých zemí, a aby dostatečně vynikl český ekonomický pokrok dosažený v uplynulém století, pokusila se o retrospektivu. Výstavní budovy byly provedeny v historizujícím slohu pod vedením hlavního architekta výstavy Antonína Wiehla a okrajovou částí výstavy byla expozice věnovaná České chalupě, která měla za úkol zobrazit život selského lidu v minulosti.¹⁰⁵ Ironií je, že právě

---

¹⁰¹ Původně se mělo vystavovat v nově dokončeném Rudolfinu.

¹⁰² Magdalena Pokorná z Ústavu českých dějin Filozofické fakulty UK o tom uvádí, že výstava byla symbolem sebevědomého emancipujícího národa a jeho rozvoje a úspěchu. „*Symbolické také bylo, že v den, kdy se otevírala výstava, byla za účasti nejvyšších zemských představitelů i reprezentantů císařského domu otevírána nová budova Národního muzea na Václavském náměstí. V tentýž den zahajovala činnost Česká akademie věd a umění - právě v budově Národního muzea, pod jehož střechou pak desetiletí sídlila.*“ VRANÝ, Otakar. Jubilejní výstava. 23.7.2006. URL: <<http://www.radio.cz/cz/clanek/81328>> [3.3.2008].

¹⁰³ Ačkoliv největší počet vystavovatelů byl z řad živnostníků, velký úspěch slavil těžký průmysl se zaměřením na parní, cukrovarnické, lihovarnické, pivovarnické a další průmyslové stroje. Jako vrchol technologie byla představena elektrická dráha a od Vltavy na Letenský vrch byla postavena lanovka. Na Petříně se tyčila železná rozhledna jako kopie slavné Eiffelovky. Součástí výstavy byly i mnohé vedlejší akce, např. možnost krátkého letu ve vzduchoplaveckém baloně a Křížíkova fontána.

¹⁰⁴ VRANÝ, Otakar. c. d.

¹⁰⁵ ŠPÉT, Jiří. *Přehled*. s. 45-46. Stavba byla provedena podle plánů architekta Wiehla, který vycházel z kreseb J. Prouška a vybral několik typických prvků lidové architektury, na jejichž základě vytvořil jakýsi ideální typ české chalupy. Hlavní stavení s lomenicí podle chalupy v Pojizeří na Turnovsku mělo ohradu a hlavní vrata s boční brankou podle Dlaskova statku v Dolánkách, výměnkářské stavení bylo postaveno podle vzoru z Benátek nad Jizerou atd. Uvnitř chalupy byly shromážděny ukázky památek lidové kultury ze všech koutů Čech

Česká chalupa proslavila Jubilejní výstavu nejvíce. Význam České chalupy netkvěl v bohatství prezentovaných exponátů, ale v jejím přínosu pro ochranu památek u nás. Venkovští návštěvníci si uvědomili, že mnohé z těch předmětů, které běžně vyhazovali, ničili nebo lacino prodávali, se tu prezentují jako vzácnosti.¹⁰⁶

Samotná příprava České chalupy se opírala především o spolupráci výstavního výboru s muzei a nadšenými soukromníky, jak tomu bylo v případě K. V. Adámka. V březnu 1891 ho oslovil nově vzniklý Výbor pro zobrazení života selského při Jubilejní výstavě,¹⁰⁷ který po Čechách hledal příspěvky pro Českou chalupu. K. V. Adánek nabídl totiž Aloisi Jiráskovi, předsedovi výstavního výboru, vyhotovení kreseb vyšíváných kožichů z východních Čech. Výbor ale více zajímalo zapůjčení kožichů a jiných lidových památek k výstavě. K. V. Adánek poslal nejprve obrázky kožichů pro posouzení a upozornil, že je problém opatřit ještě zachované kožichy pro výstavu. Kresby se setkaly s úspěchem a v dubnu 1891 s F. A. Borovským, členem výstavního výboru, dojednal K. V. Adánek zapůjčení kožichů na Jubilejní výstavu.¹⁰⁸

Podle dodacího listu poslal K. V. Adánek na výstavu čtyři vyobrazení českého kožichového vyšívání, které nakreslil J. Záhejský, a stanovil si podmínky reprodukce.¹⁰⁹ Kromě těchto obrazů zaslal ještě šest částí selského kroje.¹¹⁰ K. V. Adánek se zavázal, že sežene zbývající části kroje, pokud bude celý kroj vystaven na figuríně. F. A. Borovský to nemohl slíbit, jelikož měl pro oblast východních Čech k dispozici jen dvě figuríny a na jedné chtěl vystavit litomyšlský kroj. Navíc poslední slovo ve vystavení předmětů měl mít výstavní výbor.¹¹¹

Úspěch České chalupy byl tak veliký, že se ho členové výboru pro Českou chalupu na Jubilejní výstavě rozhodli zachovat jako celek. To se jim podařilo v Muzeu Království českého.¹¹²

---

z muzejních i soukromých sbírek, od nábytku, nádobí, nářadí, až po lidové kroje. FROLC, Václav - VAŘEKA, Josef. *Lidová architektura*. URL: <<http://www.lidova-architektura.cz/E-ostatni/encyklopedie/encyklopedie-architektury-cc.htm>> [cit. 4.3.2008].

¹⁰⁶ ŠPĚT, J. *Přehled*, s. 46.

¹⁰⁷ Složení výboru Výstavy lidového umění v Čechách: předseda Alois Jirásek, jednatel Dr. Jos. L. Píč, členy Božena Augustinová, Růžena Jelínková-Doubková, Josefa Náprstková, Marie Riegrová, Antonie Ryznerová, Růžena Ryznerová, Renata Tyršová, Dr. Štěpán Berger, F. A. Borovský, Luboš Jeřábek, Jan Koula, Ant. Wiehl a Dr. Čeněk Zíbrt.

¹⁰⁸ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Všeob. zem. výst. 1891 v Praze.

¹⁰⁹ Např. zhotovitel reprodukce se musel osobně dohodnout s K. V. Adámkem a až po vzájemné dohodě mohl uskutečnit reprodukce, zapůjčené předměty měly být umístěny pohromadě a spíše blíže k divákovi.

¹¹⁰ Z toho byly dva kožichy majitelů Josefa Malinského z Blatna a Josefa Štorka z Jeníkova, od kterých si nechal podepsat souhlas se zapůjčením.

¹¹¹ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Všeob. zem. výst. 1891 v Praze.

¹¹² Proto 4. prosince 1891 nabídl členové výstavního výboru vedení Muzea Království českého, že ze zbylých exponátů tohoto výstavního pavilonu zařídí jeden sál muzea jako Českou síň „po způsobu selské

Přípravy Národopisné výstavy československé

Rok 1891

Roku 1891 se udály hned dvě významné akce pro české výstavnictví. První bylo vytvoření České chalupy na Jubilejní výstavě, které poté vedlo ke zřízení Selské síně v Muzeu Království českého, a druhou byla výstava Společnosti přátel starožitností českých. Tato druhá výstava v Náprstkově muzeu probíhala současně s Jubilejní zemskou výstavou a svým rozsahem jí rozhodně nemohla konkurovat. Byla však považována za předobraz Národopisné výstavy československé (dále jen Národopisné výstavy). Na její přípravě se podílel Jan Soukup a Emanuel Kovář, kteří později patřili k hlavním organizátorům Národopisné výstavy. Také svojí náplní předznamenala Národopisnou výstavu. Zobrazila ve dvou odděleních nejen „starožitnické památky pravěké, středověké i novější“, ale i „památky selského lidu českého“.¹¹³

Národopisná výstava byla akcí uskutečněnou z podnětu ředitele Národního divadla Františka Adolfa Šuberta,¹¹⁴ který se nechal inspirovat Jubilejní výstavou a její expozicí České chalupy. Ve velkém národním podniku viděl šanci, jak oživit národopisné hnutí. Jedním z prvních politiků, který F. A. Šubertovi nabídl spolupráci a zůstal této akci věrný až do jejího uskutečnění, byl mladočeský poslanec K. Adámek. Už proto, že sám roku 1888 o národopisné výstavě uvažoval ve svém díle *Z naší doby*.¹¹⁵

F. A. Šubert poslal 7. července 1891 dopis s návrhem výstavy asi 300 národopisným pracovníkům, spisovatelům, umělcům, českým poslancům, redakcím a dalším osobnostem

---

chalupy“. Návrh byl přijat a v sále číslo 9 v prvním patře naproti Panteonu instaloval výbor České chalupy za pomoci spisovatelky Terezy Novákové a dalších svoji kolekci spolu s etnografickou sbírkou muzea. Těžištěm bylo šest regionálních interiérů „selských světnic“ oživených krojovanými figurínami, které podle vhodných lidových typů vytvořil jeden z autorů sochařské výzdoby muzea Antonín Popp. V únoru 1892 byl do Muzea Království českého přijat Jan Koula, člen výboru pro Českou chalupu, jako kustod historického oddělení. Tato expozice byla jeho první po nástupu do Muzea království českého a byla otevřena roku 1893. Selské světnice sklídily v Muzeu velký úspěch, tak se výbor České chalupy dohodl s muzeem, že ve vedlejší sále vystaví moravské, slezské a slovenské památky za finanční podpory zemského výboru. Tak se v roce 1895 otevřel i druhý národopisný sál. SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti: Příběh Národního muzea*. Praha, 2001, s. 295-296. ISBN 80-7185-399-2.

¹¹³ BROUČEK, Stanislav. c.d. s. 12.

¹¹⁴ Úmyslně zde neuvádím obrat, že Národopisná výstava československá vznikla z myšlenky F. A. Šuberta, jelikož K. V. Adámek prosazoval názor, že tato myšlenka byla jeho otce Karla Adámka. Podle K. V. Adámka F. A. Šubert tuto akci nezorganizoval ze zájmu o národopis a ochranu lidových památek, ale aby si zajistil místo ve vedení Muzea Království českého, namísto v té době ohroženého postavení v Národním divadle. Více to K. V. Adámek rozvedl a doložil důkazy ve spisu ADÁMEK, Karel Václav. *Karel Adámek původcem, hlavním spolutvůrcem a čestným předsedou národopisné výstavy československé*. Chrudim, 1934. s. 31-34. Na dalších stranách poté rozvádí postavení F. A. Šuberta při přípravách Národopisné výstavy a jeho skutečný podíl na celé organizaci.

¹¹⁵ ADÁMEK, Karel. *Z naší doby*, 3. díl, Velké Meziříčí, 1888.

zabývající se vlastivědou a národopisem.¹¹⁶ Na základě jejich vyjádření chtěl F. A. Šubert svolat ustavující schůzi a začít s přípravou výstavy. Pokládal dobu po skončení Jubilejní výstavy nejvhodnější k přípravě velké národopisné výstavy, jelikož se dal snadněji získat materiál, výstavní budovy a dala se také využít výstavní euforie, která by povzbudila v práci celý národ. Předpokládal, že by se přípravné práce daly stihnout do jara roku 1893. F. A. Šubert v dopise navrhl základní nástin možného rozdělení celé výstavy¹¹⁷ a předpokládal spolupráci s odborníky, kteří propracují podrobný program. F. A. Šubert ovšem nezůstal jen u výstavy, neboť do svého velkolepého plánu zahrnul i zřízení národopisného muzea, které by uložilo případné sbírky po skončení výstavy a které by se stalo buď součástí Muzea Království českého, nebo samostatnou institucí. Veškerá výstavní a sběratelská činnost se poté měla zúročit ve vydání národopisného díla o celém českoslovanském národu. V dopise F. A. Šubert řešil i praktickou stránku výstavní akce.¹¹⁸

---

¹¹⁶ V dopise shrnul účel výstavy: „*Národopisná výstava kmene českoslovanského v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a v Uhrách na Slovensku přinesla by veliký mravní prospěch celému našemu národnímu životu. Obohatila by vědu národopisnou, přispěla by ku pravému názoru o národním rázu našeho kmene, prospěla by umění výtvarnému, literatuře naší, umění hudebnímu i průmyslu a přivedla by vůbec k širší platnosti četné živly a momenty národní, které jsou s to dáti našemu českoslovanskému životu ještě určitější ráz osobitý než jakým dosud se vykazuje.*“

¹¹⁷ Jeho návrh vycházel ze tří hlavních částí: I. Člověk, II. Sídla, život a práce, III. Veřejná zařízení nynější. Jednotlivé body se poté dělily na další části. Pod téma I. Člověk patřila:

1. Tělověda (anthropologie) – odborně zpracovaná vyobrazení lidí typických pro danou zemi, region, kraj, národnost a také zvláštní série vyobrazení významných lidí z různých oborů.
2. Jazyk – odborně zpracovaná českoslovanská filologie s pojednáním o českoslovanských rodových jménech a rozbor místních jmen.
3. Duševěda (psychologie) – odborná charakteristika osobností jednotlivých zemí, rozvoj národního kořene pod tlakem různých vlivů, náboženské názory, křesťanské sekty, filozofie, přísloví a pořekadla.

Pod sekci II. Sídla, život a práce patřili:

1. Země a krajiny lidu českoslovanského – zeměpis, podnebí jednotlivých částí zemí, mapy a zobrazení, statistiky od Čechoslovanů ze zahraničí, vliv prostředí na povahu a život lidí.
2. Obydlí – vyobrazení různých typů obydlí s celým vnitřním zařízením (nábytek, nástroje, náčiní) včetně znázornění domácnosti, domácího života a potravy.
3. Kroje
4. Zaměstnání
5. Zvyky a obyčeje, pověry, národní léčení, právní názory, zvláštní společenské řády v rodinách i obcích.
6. Umění - ústní a hudební lidové umění v písních, pohádkách, pověstech, vyprávění a nápisech, výšivkách, malbách a řezbách.

Poslední sekce III. Veřejná zřízení nynější měla mapovat veřejnou činnost, která má vliv na život soukromníků a obce a její vývoj. Také se mělo přihlídnout na soužití s jinými národnostmi a u všech vyjmenovaných oborů to vše mělo mířit i do minulosti. Součástí výstavy měly být i spisy o českoslovanském národopisu nebo aspoň jejich obsah.

¹¹⁸ Přípravu výstavy měly realizovat odborné výbory v Praze a jejich jednatele v podobě krajinských a místních odborů v Čechách, výbor v Brně a jeho jednatele v Olomouci a další na Moravě a ve Slezsku, výbor v Turčanském Sv. Martině a jeho jednatele v Uhrách na Slovensku a ústřední výstavní výbor v Praze. Ten měl za pomoci výborů v Brně, Turčanském Sv. Martině a v Praze vypracovat obecný program a podrobné výpravy výstav. Důležité bylo získat ke spolupráci jednotlivé vlády a výbory zemí a zastupitelstva jednotlivých samosprávných orgánů. Náklady na výstavu se měly pokrýt subvencemi a výtěžkem z výstavy, pokud by se využilo zařízení z Jubilejní výstavy. Šubertova výzva uložena v NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 65, Okresní odbor národopisné výstavy.

Ačkoli odezva na Šubertovu výzvu nebyla podle očekávání veliká (údajně odpovědělo jen 53 oslovených),¹¹⁹ svolal F. A. Šubert 28. července 1891 přípravnou schůzi na Staroměstskou radnici v Praze. Sešlo se mnoho národopisných pracovníků a přátel vlastivědy,¹²⁰ kteří se shodli na výsledné rezoluci: roku 1893 se uskuteční v Praze Národopisná výstava a přípravu provede zvolený výbor. Vystavené předměty budou po skončení výstavy uloženy do nově založeného národopisného muzea a budou dále sloužit jako podklady k vydání československé encyklopedie. Provedení těchto prací měla řídit národopisná společnost, jejíž stanovy a vše potřebné k jejímu úřednímu schválení měl zařídit přípravný výbor. Hned po jejím vzniku měla společnost převzít hlavní vedení přípravných prací výstavy včetně vytvoření muzea a encyklopedie.¹²¹ Počítalo se s tím, že přípravný komitét výstavy a jeho odbory (a později Národopisná společnost a Národopisné muzeum) budou sběratelskou práci jen řídit - provádět ji měl celý národ.¹²²

Po výzvách F. A. Šuberta a fejetonech Elišky Krásnohorské se přihlásilo asi 300 jednotlivců, kteří psali své názory na pořádání výstavy nebo nabízeli spolupráci v místě svého působení.¹²³ Proto se hned v září 1891 výstavní výbor začal zabývat zřizováním krajinských a místních odborů. Pověřeni tímto úkolem byli Luboš Niederle a Emanuel Kovář, kteří oslovili okresní zastupitelstva a města, aby vypracovaly seznamy důvěrníků. Také je žádali o vytvoření místních odborů výstavy, ve kterých by byly zastoupeny všechny odpovídající třídy obyvatel pro tuto akci. První krajinské odbory začaly vznikat na přelomu let 1891 a 1892 a Hlinsko patřilo mezi okresní zastupitelstva, která se k akci přihlásila mezi prvními.¹²⁴

---

¹¹⁹ Mezi prvními na Šubertovu výzvu v novinách reagovali Lubor Niederle a Čeněk Zíbrt. Zrovna pořádali první číslo Českého lidu a chtěli být při pořádání výstavy jako redaktoři. F. A. Šubert také navázal kontakt s pražskou městskou radou a s výkonným výborem Jubilejní zemské výstavy, aby si tak zajistil předběžnou podporu státních úřadů. BROUČEK, Stanislav. c.d. s. 19.

¹²⁰ Jejich seznam je k dispozici v *Českém lidu*, č. 1, s. 105.

¹²¹ ZÍBRT, Čeněk. Národopisná společnost a národopisná výstava česko-slovanská v Praze. In *Český lid*, roč. 1, Praha, 1891, s. 106. Do přípravného výboru byli zvoleni: za král. hlavní město Prahu Vojta Náprstek, dr. Jan Vlček a J. Erben, za výkonný výbor jubilejní výstavy J. Otto a R. Jahn, dále Moravan dr. J. Herben, Slovák Jar. Vlček, dr. Bernat, J. Herain, dr. S. Heller, Em. Chvála, Alois Jirásek, dr. J. Kvíčala, dr. E. Kovář, dr. L. Niederle, dr. J. Podlipný, Primus Sobotka, dr. Bedřich kníže Schwarzenberg, J. Stibral, F. A. Šubert, dr. Josef Thomayer, Renata Tyršová, dr. Z. Winter a dr. Č. Zíbrt. *Národopisná výstava*, s. 14-15.

¹²² Na první schůzi přípravného výboru 5. srpna 1891 se členové dohodli přednostně na přípravě Národopisné výstavy a založení Národopisné společnosti mělo následovat později. Organizace se ujal L. Niederle, který měl vypracovat prozatímní stanovy. Stanovy Národopisné společnosti byly schváleny pražským policejním ředitelstvím už 7. listopadu 1891, ale Národopisná společnost vznikla až roku 1893. BROUČEK, Stanislav. c.d. s. 19-21.

¹²³ Největší zastoupení měly zástupci městských a okresních úřadů, dále učitelé, středoškolská profesora a česká inteligence (lékaři, právníci aj.). Většina městských a okresních starostů nabídla spolupráci, aby tak mohli lépe tuto masovou akci kontrolovat. Stejnou motivaci se dalo předpokládat u poslanců říšské rady a zemského sněmu a jiných úředníků. Co se týče územního vymezení, přicházeli ohlasy z okresních a městských samospráv v blízkosti „jazykové hranice“ a z okolí Prahy. Tamtéž. s. 30-31.

¹²⁴ Tamtéž, s. 32-34.

Na zasedání v říjnu 1891 byl zvolen výstavní výbor. F. A. Šubert se stal generálním plnomocníkem s neomezenými pravomocemi a řízením spolupráce venkovských odborů s hlavním výborem byl pověřen E. Kovář.¹²⁵ Dále se projednával hlavní program výstavy a jednotlivé odbory.¹²⁶

V prvním vydaném programu výstavy z října 1891, který byl vypracován jako hlavní pomůcka pro práci krajských výborů, se počítalo s uspořádáním výstavy roku 1893. Podle programu měla výstava „zobraziti všelikým vhodným způsobem, přesně dle skutečnosti a pravdy, život a stav českého národa na sklonku XIX. věku jakož i historický jeho rozvoj.“ Navíc měla pomoci shromáždit nejen vědecký a muzejní materiál, nýbrž také širším vrstvám představit „velkolepý, poutavý a lehce srozumitelný, plastický obraz národa, jeho minulosti, života i práce, bude potřeba, aby dle možnosti, pomocí okresů, měst, spolků a maecenášů proveden byl tento povšechný program“, z čehož bylo patrné, že hlavní výbor počítal s účastí všech českých zemí. V programu byly vymezeny hlavní body, podle kterých se měl řídit sběrný program.¹²⁷

---

¹²⁵ Dalšími členy výstavního výboru byli: předsedou Jan Harrach, místopředsedy J. Otto a R. Jahn, jednateli L. Niederle a E. Kovář a pokladníkem J. Orth. Tamtéž, s. 62.

¹²⁶ Původní představa Šuberta o výstavě týkající se jen venkovského lidu byla pozměněna na výstavu o celém národu zahrnujícím všechny vrstvy obyvatel. Odrazilo se to v hlavním programu, kde bylo zahrnuto i dělnictvo a měšťané a hranice ještě nebyly zcela uzavřeny. Na schůzi byly také vytvořeny jednotlivé odbory výstavy a vybráni jejich vedoucí. Zprávy a vyčlenění odborů se rozcházejí. Šubert jich uvádí šestnáct, Kovář dvanáct a ve schůzovním protokolu je zapsáno 14 odborů, u nichž je uvedeno i jméno odpovědného jednatele. Tamtéž, s. 67-68.

¹²⁷ Podle hlavního programu měla Národopisná výstava za úkol:

1. vystavit vesnické chalupy a selské statky z různých krajín českých zemí ve skutečných rozměrech, věrně napodobené v původním stavu na výstavu přenesené s úplným zařízením dvorů, příbytků a hospodářským nářadím,
2. v chalupách mají být umístěny postavy představující selský lid různého pohlaví a věku v plném kroji při různých pracích,
3. u vystavených sídel pořádat skutečné rodinné i veřejné slavnosti, národní hry a tance v kroji,
4. v krytých výstavních budovách a pavilonech vystavit modely chalup, statků, dvorců, městských domů, celých vesnic či částí návsi, dále náměstí, jednotlivých částí měst, kaplí, kašen, hradů a zámků. Vše doplnit nářadím a nástroji k jídlu a zaměstnání, nábytkem aj.,
5. modelem či živě znázornit jednotlivá odvětví obživy (rybářství, lesnictví, lovectví, sadařství a zemědělství vůbec),
6. vystavit výrobky, nástroje, pomůcky a figuríny znázorňující řemesla jednotlivých měst a krajů, domovní a drobný průmysl,
7. také modely dělnických domků z různých částí země s uvedením statistiky a poměrů českého dělnictva,
8. znázornit potraviny, jídla a nápoje z příslušných krajů doplněny ochutnávkami formou velké kuchařské výstavy nebo několika občasnými výstavami,
9. v krytých pavilonech vystavit úplné kroje, šperky, dýmky a jiné doplňky,
10. podobným způsobem vystavit i věci užívané při obřadech, obyčejích a zvycích a věci běžně užívané v domácnostech k výročním a církevním slavnostem,
11. lidové výtvarné umění,
12. v rámci národní lidové hudby vystavit hudební nástroje včetně not a ukázek, a ukázky tance,
13. antropologicko-lidopisná (demografická) část měla obsahovat sbírku lebek, podobizny žijících lidí, statistiku fyziognomických rozlišení a zdravotnickou statistiku, mapy apod.,
14. odborné výstavy pro jazyk a nářečí včetně prstonárodní literatury, lidového podání a bibliografie. K tomu se měly uspořádat příslušné odborné sjezdy.

Již v srpnu 1891 začal K. Adámek jako hlinecký okresní starosta jednat s hlavním výborem výstavy o zastoupení hlineckého okresu v připravovaném podniku. Na přípravách se podílel i jeho bratr B. Adámek a K. V. Adámek.¹²⁸

Na přípravnou schůzi hlineckého výstavního odboru se do zasedací síně okresního zastupitelstva v Hlinsku¹²⁹ sešli 29. listopadu 1891 zájemci z celého hlineckého okresu. Schůzi zahájil K. Adámek jako zástupce okresního zastupitelstva a na žádost pražského hlavního výboru, který okresní zastupitelstvo oslovil s žádostí o podporu, potvrdil finanční spolupráci okresu. K. V. Adámek, jako zástupce zřizujícího komitétu spolu s K. Adámkem, Josefem Pilařem a Stanislavem Šotkem, kontaktoval hlavní pražský výbor a vyzval v listopadu 1891 v Hlasech z Chrudimska veřejnost ke spolupráci. Tato výzva byla přijata s nadšením a první nabídky spolupráce přišly ihned z Hlinska, Holetína, Herálce, Chlumu, Kameniček a Křižánek.

Jelikož hlavní výstavní výbor potvrdil, že k činnosti okresních odborů nejsou třeba zvláštní stanovy ani oznámení politickým úřadům, zahájil okresní odbor rozdělení na jednotlivé skupiny. Vznikla skupina přírodnickozdravotnická, statistická, národopisná, starožitnická (archeologická) a topografická (místopisná) a po krátké debatě byly přijaty programy všech těchto skupin. Další postup měly stanovit dotazníky od hlavního výboru, které měly být postupem času zaslány.

Na návrh K. V. Adámka byl zvolen výkonný výbor, který měl řídit práce odboru a zajišťovat styk s hlavním výborem Národopisné výstavy v Praze. Všichni zúčastnění se shodli na tom, že členové výboru by měli být z Hlinska, aby neměli problém se svoláváním schůzí. Dojíždějící členové byli členy skupin, které se účastnili porad jednou či dvakrát za měsíc. Do výboru byli zvoleni veřejným hlasováním: předsedou poslanec K. Adámek,¹³⁰ místopředsedou ředitel Jindřich Rozvoda a c. k. okresní soudce František Seidl, jednatelem K. V. Adámek,¹³¹ pokladníkem okresní tajemník František Sekera a zapisovatelem učitel František Tuláček.

---

15. znázornění národního českého rozvoje, genealogie, erbů a jednotlivých dějinných úseků. Zde musela být dodržena zásada, že se měly vystavovat jen věci českého rázu a nepochybně českého původu. Ke zvýšení pestrosti se měly pořádat zábavné akce, vědecké pokusy a různé zkoušky. NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Národopisná výstava 1891-92.

¹²⁸ HROMÁDKOVÁ, Kateřina. *Karel Václav Adámek*. s. 44.

¹²⁹ Tyto prostory byly přípravnému výboru zapůjčeny po celou dobu přípravných prací výstavy.

¹³⁰ Zvolen na návrh Josefa Pilaře. Nejdříve odmítl tuto funkci, jelikož většinu času jako říšský poslanec tráví v Praze nebo ve Vídni. Účastníci se však shodli jednohlasně, že i přes to si za předsedu přejí jeho.

¹³¹ Sám K. V. Adámek uvádí, že korespondenci a styk s pražským výstavním výborem obstarával sám, už proto, že spolu s otcem osobně znali členy pražského výboru.

Město Hlinsko zastupoval purkmistr Antonín Beneš a pořadatelské práce se ujal učitel Josef Pilař. Poté byli zvoleni vedoucí jednotlivých skupin.¹³²

Na první schůzi hlineckého výboru 4. prosince 1891 došlo především k vymezení povinností jednotlivých funkcí.¹³³ Pro přehlednou a snadnou spolupráci navrhl K. V. Adámek rozdělení okresu na menší obvody, které jsou uvedeny v následující tabulce.¹³⁴

	Název odboru	Územní rozčlenění	Jednatelé odboru
1.	hlinecký	Hlinsko, Veselka, Čertovina	
2.	blatenský	Blatno, Rataje, Pláňany, Hamry, Hamřík, Stupník, Lázně, Ovčín	J. Pilař, pro Hamry a okolí jednatel T. Konopík
3.	dědovský	Dědová, Humperky, Paseky	F. Čikan
4.	herálecký	Herálec, Huť, Kuchyň, Lhoty, Vortová	B. Pinz a A. Starý
5.	holetínský	Holetín a Babáky	K. Prostředník
6.	chlumský	Chlum, Košínov	F. Vondráček
7.	chlumětínský	Chlumětín, Paseky, Krejcar	J. Linhart
8.	kameničkovský	Kameničky, Filipov, Lány, Ovčín, Jeníkov	A. Racek
9.	kladenský	Kladno	K. Krob
10.	ranský	Ranná, Vojtěchov	J. Vittoch
11.	rváčovský	Rváčov, Sv. Mikuláš, Všeradov, Milesimov, Králova Pila	V. Kubát a F. Krejčí
12.	srnský	Srný, Petrkov	Würost
13.	stanský	Stan, Malinův Mlýn, Kouty, Vitanov, Jasné Pole	J. Tesař
14.	studnický	Studnice, Zalíbené, Čupský	V. Hostaš
15.	svratecký	Svratka, Cikánka, Karlštejn, Křižánky, Milovy	pro Svratku H. Mrázek, pro Cikánku Lucký, pro Křižánky a Milovy B. Zástěra a S. Suchý
16.	svratoušský	Svratouch, Čachnov, Ruda	A. Reiniš a F. Balcar.

Na následující schůzi hlineckého odboru 8. prosince 1891 se členové seznámili s hlavním programem výstavy, který poslal pražský výbor. Zároveň vzal na vědomí zřízení hlineckého

¹³² Předsedou přírodnino-zdravotnické skupiny byl zvolen Jindřich Rozvoda, statistické skupiny Antonín Mokry, národopisné skupiny Bohumil Adámek, archeologické Matěj Kotěšovec a topografické skupiny Stanislav Šotek.

¹³³ Předseda řídil výborové a odborové schůze, které měl svolávat společně s jednatelem. Místopředsedové zastupovali předsedu a jednatel zajišťoval korespondenci s hlavním pražským výborem a řídil správu archivu. Pokladník vyřizoval finanční záležitosti a zapisovatel svolával schůze a obstarával korespondenci. Archivář vyřizoval zásilky výstavních předmětů, jejich příjem i výdej. Předsedové jednotlivých skupin řídili činnost svých skupin, stanovovali postup prací a svolávali schůze skupin. Ve schůzích celého odboru pak podávali zprávy o činnosti své skupiny za určité období.

¹³⁴ Seznam venkovských jednatelů uveden ve spise *Okresní národopisná*, s. 39.

výboru a slíbil poslat podrobné programy jednotlivých odborů. Některé skupiny si rozdělily práci, zatímco ostatní čekaly na programy od hlavního výboru.

Z korespondence hlineckého výboru s E. Kovářem je patrné, že na přelomu let 1891 a 1892 pouze tři obce v hlineckém okrese nebyly zapojeny do národopisné práce.¹³⁵

Některé skupiny hlineckého odboru čekaly během prosince se sběrem materiálu, dokud nepřijdou podrobné otázky od hlavního výboru.¹³⁶ Ovšem ani koncem prosince dotazníky nepřišly. Proto si K. V. Adámek vyžádal od E. Kováře alespoň koncepty dotazníků, aby měl odbor podle čeho postupovat.¹³⁷

Rok 1892

V lednu 1892 K. Adámek navrhl zástupcům hlineckých živnostníků, aby se věnovali cechovním památkám, zatímco národopisná skupina bez instrukcí od hlavního výboru stagnovala. Proto K. Adámek navrhl nečekat na dotazníky a sbírat zatím obyčejně, zvyky a jiný materiál. Venkovští jednatelé dostali za úkol sdělovat rozhodnutí hlineckého a hlavního výboru účastníkům jejich okrsku a pořídit seznamy všech stavení v obvodu, která nabízela starodávný nábytek, nářadí, nástroje, obrazy, staré rukopisy a knihy a učinit soupis jednotlivin. K. Adámek doplnil ještě prehistorický materiál svými nálezy na Zkameněném zámku a dalšími výzkumy.¹³⁸

Na jaře 1892 nebylo ještě jasné, zda bude výstava legalizována, neboť úřady začaly pochybovat o nepolitičnosti akce.¹³⁹ Na konci března 1892 podal výkonný výbor petici českému sněmu,¹⁴⁰ kterou přednesl a po celou dobu výrazně podporoval poslanec K. Adámek.

---

¹³⁵ Na této schůzi došlo také k menšímu sporu o zřízení funkce archiváře, který by se staral o sbírkové předměty. M. Kotěšovec i J. Rozvoda tuto práci přisoudili jednatelem. K. V. Adámek uvedl, že on jako jednatel se má starat o korespondenci, předměty by měl mít na starost zvláštní člen výboru. Nakonec došlo ke schválení postu archiváře, který bude zvolen, až se začne shromažďovat materiál. Archivářem byl na následné odborové schůzi 3. ledna 1892 zvolen Emanuel Kalenský. Místem pro sběr materiálu, podle pravidel odboru, bylo vybráno místo odborových schůzí. NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 65, Okresní odbor národopisné výstavy.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Národopisná výstava 1891-92.

¹³⁸ Pro vyfocení některých částí kraje a předmětů chtěl J. Rozvoda koupit fotoaparát. K. V. Adámek však navrhl pozvat na prázdniny nějakého amatéra, který dle návrhu výboru vyfotí vybrané partie a předseda K. Adámek navrhl oslovit ke spolupráci amatérské fotografy v novinách. NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 65, Okresní odbor národopisné výstavy.

¹³⁹ BROUČEK, Stanislav. c.d. s. 79.

¹⁴⁰ V petici výstavní výbor žádal o delegáta ze zemského výboru, který by dohlížel na přípravu výstavy, o povolení uspořádat výstavu v Královské oboře, kde proběhla Jubilejní zemská výstava a o zapůjčení budov od zemského výboru, které po Jubilejní výstavě zůstaly a které po Národopisné výstavě budou zemskému výboru zase vráceny. V posledním bodu petice výbor žádal o prostředky pro uspořádání výstavy. Kromě sněmu žádal výkonný výbor už v říjnu 1891 různé státní orgány, soukromé organizace a podnikatele o příspěvky. Po vzoru Jubilejní výstavy vytvořil dva prameny financování: 1. subvenční fond, což byly příspěvky v hotovosti pro

Jednání sněmu o státní subvenci se stále odkládalo a tak bylo postupně odkládáno i konání výstavy.¹⁴¹

Zatímco hlavní výbor se potýkal s organizačními nesnázemi, výkonný výbor se v prvních třech měsících roku 1892 soustředil na venkov. K tomuto účelu vznikl zvláštní agitační odbor, jehož předsedou se stal E. Kovář. Spolu s ním zde pracovalo mnoho zástupců českých akademických, učitelských a odborných spolků, které zajišťovaly přednášky a přispívaly do novin a časopisů články o národopisném ruchu.¹⁴² Také úzce spolupracovali s venkovskými důvěrníky, což byla v únoru 1892 zvlášť ustavená funkce pro snadnější spolupráci venkova s agitačním výborem. V každém okrese byl zvolen důvěrník, který měl za úkol informovat o přípravách a postupujících pracích v daném regionu, a podle toho rozhodovat o pořádání přednášek a zprostředkování potřebných informací. Hned v únoru 1892 byl tak osloven K. V. Adámek, zda by se stal důvěrníkem pro hlinecký okres. Dne 16. listopadu 1892 mu bylo zasláno oficiální oznámení o jmenování důvěrníkem pro hlinecký a chrudimský okres a v únoru 1893 byl jmenován důvěrníkem pro nasavršský kraj.¹⁴³

Hlavním úkolem agitačního odboru bylo vytvoření přípravného výstavního odboru v každém okrese. Nejúčinnější formou propagace se staly přednášky, na kterých se nejvíce podíleli členové akademických spolků.¹⁴⁴ Ačkoli přesný počet přednášek není znám, v celé zemi se dal počítat na tisíce.

Brzy se ukázalo, že přednášková činnost byla velmi potřebná, neboť vlivem propagace zaměřené spíše na společenský a politický význam trpěla odborná stránka celé práce.¹⁴⁵ Programy jednotlivých odborů výstavy vznikaly během roku 1892 postupně a pomalu a odbory, ve kterých chyběl odborník, tak neměly potřebný pracovní návod.¹⁴⁶ Proto vydal roku

---

přípravné práce, a 2. garanční fond, což byly záruční úpisy od různých podniků a velkostatkářů, které měly sloužit na pokrytí případného schodku výstavy.

¹⁴¹ Sněm povolil částečnou subvenci roku 1892 a delegáta do výkonného výboru jmenoval v lednu 1893. Až po nátlaku povolil začátkem roku 1894 využít Královskou oboru a výstavní pavilony k Národopisné výstavě a slibované subvence. Moravský a slezský sněm stejně jako vláda a říšská rada žádost o subvenci zamítli hned na začátku. *Národopisná výstava*, s. 26.

¹⁴² BROUČEK, Stanislav. c.d. s. 74.

¹⁴³ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Národopisná výstava 1891-92.

¹⁴⁴ Z pražského výboru nejčastěji přednášeli E. Kovář, V. J. Dušek, J. Haasz, V. Kurz a dále L. Niederle, J. Plischke a V. Veselý. Tamtéž, s. 82.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 82-83. Hlinecký výbor podnik během roku 1892 přednášky ve Svatce (18. dubna) a v Ranné (24. dubna) a na rok 1893 naplánoval přednášky v Chlumu, v Kameničkách a v Trhové Kamenici. NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 65, Okresní odbor národopisné výstavy.

¹⁴⁶ BROUČEK, Stanislav. c.d. s. 83. I na hlinecký výbor se během přípravných prací často obracely jiné odbory s různými dotazy a žádostmi o pomoc. Žádosti o instrukce přišly z Přelouče od Jana Diviše Čistického ze Šerlinku, od ředitele školy v Krumlově, od přátel národopisu z Vysokomytka, od Občanské besedy v Lounech, z Nepomucka, od odboru roudnického, berounského, litomyšlského, od spolku „Komenský“ v Lomnici u Jičína a dalších. NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 65, Okresní odbor národopisné výstavy.

1892 olomoucký odbor Tazatele pro sběratele národopisného materiálu,¹⁴⁷ který se stal výchozím bodem sběrné práce pro většinu krajinských a místních výborů.¹⁴⁸

Jak taková tvorba programu odboru probíhala je vidět na příkladu stavebního a sídelního odboru, na kterém se podílel i K. V. Adámek. V březnu 1892 se na K. V. Adámka obrátil E. Kovář s prosbou, zda by nesestavil návrh zmíněného programu a jeho sběrný dotazník. Požádání byli také Jan Peisker, Vítězslav Houdek, Josef Klvaňa a architekt Jan Herain, který opravil elaborát architekta Jana Zeyera. E. Kovář chtěl všechny tyto návrhy spojit v jeden celek. Zatímco Adámkův vypracovaný návrh zhodnotil E. Kovář jako pečlivě vypracovaný a „povšechnější“, většina návrhů ostatních oslovených přicházela většinou neuspořádaná a v konceptech. Proto byl K. V. Adámek na začátku května 1892 požádán, aby vypracoval kompletní znění programu a dotazníku spojením svého návrhu s příspěvkem J. Zeyera, J. Peiskera, V. Houdka a J. Klvani. Část o historických sídlech, jejímž vypracováním byl pověřen J. Herain, měla být připojena na konec programu až po jejím dodání. Na konci května 1892 si však E. Kovář postěžoval K. V. Adámkovi, že J. Herain vzhledem k časovému vytížení odevzdal svůj návrh teprve teď a v podobě neupraveného konceptu, tudíž dokončení programu měl na starosti E. Kovář.¹⁴⁹ Ještě v červenci 1894 však projednával E. Kovář s K. V. Adámkem výslednou úpravu nedokončeného programu pro stavby, neboť od poloviny roku 1893 byl stavební výbor nečinný. E. Kovář si stěžoval, že sice dostal jednotlivé části programu od J. Heraina, J. Peiskera a K. V. Adámka, ale nikdo to nechtěl dát dohromady. Proto se E. Kovář rozhodl, že každý z autorů bude zodpovídat za svoji část programu.¹⁵⁰

Na schůzi hlineckého výboru 13. března 1892 se k přípravné práci přidali další dobrovolníci z hlineckého okresu a venkovským jednatelů se rozdělily programy oborů zaslané výkonným výborem. Podle nich se konečně stanovil jednacím řád skupin a jejich podrobný postup.¹⁵¹ Při zasedání se také jednalo o zásadách manipulace se zapůjčenými předměty a jejich darování, případně odkoupení pro Muzeum okresu hlineckého po skončení

---

¹⁴⁷ *Tazatel pro sběratele národopisného materiálu*. Olomouc, 1892. Tazatel obsahoval 700 otázek a byl sestaven na základě praxe národopisných olomouckých pracovníků. Otázky se zabývaly lidovým stavitelstvím, rodinným životem, stravou, domácími a hospodářskými pracemi, obyčejí, zvyky, dětskými hrami, zábavami, lidovou medicínou, společenským životem, robotou, řemesly, obchodem, spolky, pověrami, mytologií aj.

¹⁴⁸ BROUČEK, Stanislav. c.d. s. 36-37.

¹⁴⁹ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Národopisná výstava 1891-92.

¹⁵⁰ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Národopisná výstava 1894.

¹⁵¹ Ve statistické skupině se rozdělila práce podle jednotlivých odvětví: A. Mokřý a F. Boháč sbírali údaje o stavu a pohybu počtu obyvatel, o sídlech J. Zeman a Kořán, o pozemcích A. Mokřý, pro primární výrobu – zemědělství, chovatelství, rybářství – se měl teprve ustanovit referent, o lesnictví Rybička z Lánů, o průmyslu K. Churain, Vehrlich a J. Tichý, o tržbě, obchodu a peněžních ústavech B. Adámek, o komunikacích a poštách A. Veselský, o dobročinných ústavech, chudinství, správě obcí venkovských i okresu a o jejich hospodářství F. Sekera, o úřadech F. Seidl, o spolčování a školství K. V. Adámek, o církevních věcech J. Selichar a Řádek a dožádán Kohn o data „izraelského“ vyznání.

výstavy. K. Adámek navrhl upozornit hlavní výbor, aby se zajistily prostředky na vykoupení vystavených předmětů a zabránilo se tak jejich odkupu do zahraničí.¹⁵²

Toto své stanovisko přednesl K. Adámek také na valné hromadě výstavních odborů v Praze dne 25. března 1892, které sám předsedal. Vedle zajištění vystavených předmětů se také zmínil o záslužné činnosti učitelstva při přípravě výstavy a doporučil pořádání místních a krajinských národopisných výstavek jako přípravy na Národopisnou výstavu, které se v tu dobu připravovaly už na Moravě a ve Slezsku.¹⁵³

Koncem září 1892 si E. Kovář stěžoval na spory mezi jednotlivými činiteli týkající se hlavního programu výstavy. Navíc v agitačním výboru aktivně pracovali jen asi 3-4 lidé, a to jen ve svých kruzích a okresech. Také spolupráce s venkovskými důvěrníky vážla.¹⁵⁴ Na podobné nesnáze si stěžoval i Jan Soukup v dopise ze srpna 1892. Kritizoval zakládání venkovských odborů, které dosud nefungovaly, zvláště kolem Prahy. Pro odbory byly zřejmě vybírány osoby s hodnostmi a akademickými tituly bez ohledu na to, zda mají k této práci vztah, schopnosti a čas.¹⁵⁵

Vzhledem ke stupňujícím se námitkám proti hlavnímu programu výstavy, který díky neustálému rozvoji přípravných prací ztrácel na aktuálnosti, se hlavní výbor rozhodl pro úpravu stávajícího programu.¹⁵⁶ Byla zvolena komisi pro jeho vydání a po jednání s jednotlivými odbory výstavy byly stanoveny zásady pro další práci. Vypracováním nového programu byl pověřen E. Kovář. Dne 8. listopadu 1892 byl nový program schválen hlavním výborem a rozeslán všem krajinským odborům.¹⁵⁷ E. Kovář se v dopise K. V. Adámkovi

---

¹⁵² NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 65, Okresní odbor národopisné výstavy.

¹⁵³ *Národopisná výstava*, s. 35.

¹⁵⁴ E. Kovář si v dopise stěžoval K. V. Adámkovi, že neví, jak vybrat ty správné lidi pro jednotlivé okresy, když je osobně nezná. „*Kdybych měl několik pp. Kropáčků zde a několik pp. hrabat Lažanských, který je nyní nejčinnější člen výboru, na venkově pak několik pp. Adámkův nebo Kovářčkův z Mnich. Hradiště, nebo Vydru z Horažďovice – šlo by všechno dobře. Ale nejsou.*“ Proto se v říjnu rozhodl rozesílat členské legitimace jen aktivním krajinským důvěrníkům, kteří je využívají a tudíž i potřebují.

¹⁵⁵ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Národopisná výstava 1894.

¹⁵⁶ Původní Šubertova myšlenka o uspořádání Národopisné výstavy zahrnovala pouze venkovský lid, ale při jednání o prvním hlavním programu výstavy v říjnu 1891 zvítězilo rozhodnutí, že výstava musí zahrnovat všechny vrstvy obyvatel, aby byla národopisná. Postupně se tedy přidávaly další vrstvy obyvatel, jako byli rolníci, zemědělci, řemeslníci, dělnictvo, měšťanstvo aj. a počítalo se s postupným rozšířením na další vrstvy. K řešení situace se nabízelo uspořádání výstavy formou odborných výstavek. K tomuto řešení se jako první přihlásili učitelé a následovaly další skupiny, takže vznikaly návrhy na samostatné výstavky archeologické, historických krojů, válečnické a právnické. Postupně se hlásili další zástupci různých oborů lidské činnosti a jelikož program Národopisné výstavy stanovil zobrazení celého národa v minulosti i přítomnosti, muselo se jim vyhovět.

¹⁵⁷ Hlavním bodem nového programu bylo zobrazení pouze vesnického lidu československého na konci 19. století a do historického kulturního rozvoje národa přidat jen ty obory, které vyplývají z celkového pojetí. *Národopisná výstava*, s. 16-17. Program počítal s uspořádáním výstavy roku 1894, vzhledem ke zdlouhavým jednáním s českým sněmem o dotace a místo konání. Výstava se měla konat na místě pořádání Jubilejní výstavy od května do září roku 1894. Správou výstavy byl pověřen výkonný výbor složený z odborníků a zástupců významným českých korporací. Výstava měla obsahovat „*vše osobitě lidu československého a bude to podnik*

---

tohoto lidu ze všech vlastí jeho“, proto vše týkající se výstavy (jednání, zprávy o výstavě, úřední nápisy a popisky) mělo být uvedeno pouze v češtině. Roztřídění do skupin bylo následující:

Skupina A – jádrem výstavy měla být výstava lidopisná:

1. odd. zeměpisné – vše o půdě: vedle map českých zemí také obrazy českých krajin, fotografie, údaje o přírodních poměrech apod.,
2. odd. demografické – rozdělení obyvatel v různých dobách, kolonie v jiných zemích, stav a složení v českých zemích i jeho změnu,
3. odd. antropologické – mapy zobrazující zastoupení jednotlivých zvláštností v podobě barvy očí, vlasů aj., výstava lidských lebek, váha obyvatel, výška a další,
4. odd. jazykové – na mapách znázornit hranice českého jazyka v různých dobách, nářečí, změny v jazyce, mapy starých českých kmenů, literatura o dialektech a literatura psaná dialekty, k tomu tabulky apod.,
5. odd. zvykoslovné – předměty týkající se lidového léčitelství nebo související s obyčejovým právem, předměty a doplňky patřící k pověrám, zvykům aj.,
6. lidopisná literatura – literatura tištěná i psaná, četba lidu, písemnictví lidu, podíl umělců na lidopisných dílech, u pověstí a pohádek doplnění obrázků, map a zobrazení míst vztahujících se k tématu,
7. lidové drama – loutkové divadlo, obrazy komediantů, kramářů, u církve dokumentace pašijových her a k tomu všemu modely a obrazy,
8. lidová hudba – literatura o hudbě, hudební nástroje a jejich oblíbenost v jednotlivých krajích, diagramy, mapy a topografie lidových písní,
9. lidové kroje a lidové vyšívání – oblečené figuríny podle krajů, zpracování výskytu na mapách, také šperky, hole a podobné věci,
10. lidové stavitelství – modely a obrazy chalup, statků, lávek, zvoníc, kaplí apod., plány typických osad,
11. lidové výtvarné umění,
12. lidová jídla a nápoje,
13. zemědělství – rozděleno dle jednotlivých odvětví, předměty z hospodářství, literatura, statistické mapy aj.,
14. chov – stejné uspořádání jako u zemědělství,
15. domácnost – praktická ukázka na jednotlivých statcích a chalupách, které budou instalovány v životní velikosti. Měly být zastoupeny hlavní kmeny (např. Valaši, Chodové) a jako součást i výstava náradí a nábytku

K doplnění této skupiny náležely ukázky slavností, her, obyčejů, tanců apod. Při samotné instalaci skupiny se mělo dodržovat zeměpisné uspořádání.

Skupina B – jednotlivé krajinské výstavy – výstavy jen určitého obvodu, kde budou všechny lidopisné předměty pohromadě.

Skupina C – kulturněhistorické doplňky – charakteristika jednotlivých stránek českých dějin

1. archeologické - doplněk antropologického oddělení: pravěké nástroje, zbraně, nádoby aj.,
2. literární - rozvoj literatury, ukázky děl, obrazy, spisovatelé a jejich domy, pracovny aj.,
3. dramatické - vývoj divadla, statistika her, návštěv, busty významných divadelních osobností, aj.,
4. hudební - díla našich skladatelů, jejich obrazy, zázemí a další.
5. stavební - vývoj československého stavitelství,
6. krojové - historie českých krojů a jejich ukázky,
7. česká žena
8. historicko-průmyslové - cechovní řády, mistrovské kusy, obrazy řemesel aj.,
9. obchodní - obrazy tržišť, doprava, míry a váhy, mince, obchodní statistika aj.,
10. sociální - humanita, pojišťovny, bratrské pokladny, záložny, výstavní statistika aj.,
11. spolkové,
12. československá zábava,
13. žurnalistické - politické časopisy, busty žurnalistů, rukopisy aj.,
14. školské,
15. duchovní kultura - muzea, knihovny, busty a rodné domy českých velikánů aj.,
16. vojenské - staré zbraně, zbraně z lidových povstání, husitská doba a její obraz aj.,
17. právní - obrazy sněmů, statistika voleb, statistika soudní, politické rozdělení, obrázky z roboty aj.,
18. náboženské,
19. různá menší oddělení.

Skupina D – současný domácí průmysl a soukromé podniky (zvláště zábavné, hostinské aj.), jejichž vhodnost posoudí výkonný výbor, zapadající obsahem i zevnějškem do rámce výstavy.

V této skupině mohli vystavovat podnikatelé, kteří by zde vydělávali. Ti museli s výkonným výborem uzavřít smlouvu, zaplatit pronájem místa, domluvit individuální podmínky instalace, osvětlení, dopravy a odklizení předmětů po skončení výstavy a zajistit si na své náklady dozor a pojištění. NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Národopisná výstava 1891-1892.

zmínil, že při jeho zpracování přihlížel i k návrhům K. Adámka o vykupování výstavních předmětů cizími překupníky. Navrhl tedy, že bez svolení výboru se nesmí nic prodat a během výstavy měl výbor odkoupit nejvýznamnější předměty.

V prosinci 1892 byl předán hlineckému odboru hlavní program a program pro stavby a sídla, na kterém spolupracoval K. V. Adánek. Venkovští jednatelé už žádali o seznamy starožitností na krajskou výstavu, která se plánovala v Hlinsku na letní prázdniny 1893. Proto se vytvořil zvláštní výstavní výbor, který koordinoval přípravy výstavy a v němž byli zastoupeni předsedové jednotlivých skupin a další zvolení členové.¹⁵⁸ Na jeho schůzi v prosinci 1892 navrhl J. Rozvoda, aby část okresní výstavy byla určena průmyslovému oddělení. Výbor oslovil okresní zastupitelstvo, aby převzalo protektorát nad výstavou a aby vyzvalo samosprávné sbory v okrese k účasti.¹⁵⁹ Kladná odpověď na žádost přišla od okresního výboru v Hlinsku hned 29. prosince 1892.¹⁶⁰ Termín výstavy byl dohodnutý na srpen 1893 a pro její uskutečnění měly být zapůjčeny místnosti městské hlinecké školy včetně zařízení. Na přípravě průmyslového oddělení se měla podílet hlinecká společenstva a velkopřemyslníci, kteří si do výstavního výboru zvolit své delegáty.¹⁶¹

Na přelomu roku opět řešil K. V. Adánek s E. Kovářem politický souhlas s činností výboru. Hlavní výbor neměl povinnost oznamovat venkovským politickým úřadům vznik krajských odborů, ale na žádost hlineckého výboru E. Kovář souhlasil s tím, že založení hlineckého výstavního odboru oznámení na c. k. hejtmanství v Chrudimi.¹⁶²

Jelikož se hlavnímu výboru nedařilo řídit veškeré přípravné práce pouze z Prahy, začaly se k tomuto účelu využívat národopisné sjezdy. Za rok 1892 jich proběhlo celkem 13, všechny na Moravě a většinou ve spojení s místními krajskými výstavkami.¹⁶³ Bylo to dáno tím, že moravský národopis se začal rozvíjet už v 80. letech 19. století.¹⁶⁴ V Čechách se

---

¹⁵⁸ Předsedou krajského výstavního výboru byl zvolen Jindřich Rozvoda, členy se staly předsedové jednotlivých skupin: Jindřich Rozvoda, Bohumil Adánek, Stanislav Šotek, Matěj Kotěšovec, Antonín Mokrý, František Sekera, Emanuel Kalenský a František Tuláček. Dalšími účastníky byli K. Adánek a K. V. Adánek.

¹⁵⁹ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 65, Okresní odbor národopisné výstavy.

¹⁶⁰ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Národopisná výstava 1891-1892.

¹⁶¹ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 65, Okresní odbor národopisné výstavy.

¹⁶² NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Národopisná výstava 1891-92. K. V. Adánek na oznámení trval, jelikož problémy s právní podobou národopisných odborů se opravdu vyskytovaly. Výkonný výbor výstavy neměl přímo v organizačním ani v jednacím řádu zajištěno zřízení odborů bez souhlasu příslušného hejtmanství, tak vznikaly konflikty mezi úřady a členy těchto odborů a některé končily i soudním řízením, jako v případě kravařského národopisného odboru. Výkonný výbor otázku právní jistoty národopisných odborů nevyřešil. Venkovské výbory samy hledaly cestu, jak se postihu úřadů vyhnout. Např. v tišnovském okrese rozdělily národopisnou činnost na farní odbory. J. Klvaňa se domníval, že pilířem legality v každém venkovském odboru by byla přítomnost poslance. BROUČEK, Stanislav. c.d. s. 93.

¹⁶³ Tamtéž, s. 94. Jejich seznam s daty konání viz. *Národopisná výstava*, s. 31.

¹⁶⁴ BROUČEK, Stanislav. c.d. s. 95.

přípravné práce zpožďovaly.¹⁶⁵ Proto už na počátku roku 1892 E. Kovář, pověřený hlavním výborem, zjišťoval, zda by se nemohl v Hlinsku uspořádat sjezd alespoň východočeských výstavních odborů. V září byl plánován druhý sjezd v Domažlicích a pro střední Čechy se měl uskutečnit na Zbraslavi.¹⁶⁶

Rok 1893

Dlouhodobé politické napětí v českých zemích doprovázené mnohými demonstracemi dělníků a studentů vyvrcholilo začátkem září 1893 zatčením údajných členů anarchistické skupiny Omladina a následným vyhlášením výjimečného stavu nad Prahou. Následovala další omezení a zásahy proti politickým rebelům.¹⁶⁷ Plánovaná výstava získala status problémové akce, od které se postupně distancovali mnozí jedinci a nakonec i mladočeská strana jako celek. Vlivem přímého bojkotu výstavy nejvyššími politickými kruhy se postupně omezovaly velkolepé plány výstavy. Nakonec bylo rozhodnuto, že vzhledem ke složité a nepříznivé situaci se výstava odloží na rok 1895.¹⁶⁸

V dubnu 1893 začal hlinecký výstavní odbor připravovat chystanou krajinskou výstavu za účasti průmyslové části výboru.¹⁶⁹ Technologické museum nabídlo vystavit kolekci strojů a nástrojů pro řemeslníky a ukázky dřevařských a hračkářských výrobků. Také se jednalo s ministerstvem obchodu, které slíbilo svoji podporu. Pro výstavu byly pronajaty příslušné místnosti v hlinecké škole, a tak se vypracoval podrobný plán výstavy a termín konání.¹⁷⁰

---

¹⁶⁵ Česká okresní a obecní zastupitelstva slíbila podporovat národopisnou práci nebo alespoň založení odboru ve svém okrsku, ale postupem doby se jejich počáteční zájem ztrácel. Původně se zavázalo 73 zastupitelských úřadů k založení odborů, na konci března 1893 však pracovalo pouze 41 odborů. Za příklad byly dávány odbory v Hlinsku, díky Adámkům, a v Mnichově Hradišti, kde odbor tvořili obecní starostové okresu. Tamtéž, s. 87.

¹⁶⁶ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Národopisná výstava 1891-92.

¹⁶⁷ Rušila se možnost shromažďování a spolčování, ochromila se svoboda tisku a zastavily se porotní soudy. Úřady začaly zatýkat pokrokaře a rušit politické kluby a časopisy.

¹⁶⁸ V lednu 1893 se na zasedání zemského výboru opět projednávala petice o Národopisné výstavě. Ke konečnému rozhodnutí se však mělo přikročit až po předložení podrobného plánu výstaviště a nového rozpočtu. Po splnění těchto podmínek E. Kovář a místopředseda výkonného výboru architekt J. Zeyer sepsali novou petici. Ale ani deputace ve složení V. hr. Lažanský, J. Zeyer a E. Kovář k nejvyššímu maršálkovi Lobkovicovi nedosáhla příznivějšího obratu. Zemský výbor uznal význam národopisu, ale určení zemské subvence bylo odloženo. Přesto se podařilo K. Adámkovi, aby rozpočtová komise přijala zprávu o podporování Národopisné výstavy a předložila ji na sněmu. Ten však byl odročen až na počátek roku 1894. Tendence na zrušení Národopisné výstavy či její odložení na rok 1898 byly účelové. Šlechta totiž plánovala uspořádat „výstavu národů rakouských“ na oslavu 50. výročí vlády Františka Josefa I. ve Vídni roku 1898 a doufala, že by se po skončení Národopisné výstavy předměty jen přesunuly do Vídně. BROUČEK, Stanislav. c.d. s. 103-106.

¹⁶⁹ Průmyslová část výboru se skládala z předsedy Karla Churaina, místopředsedy Františka Fialy ml., zapisovatele V. Wericha a Antonína Červenky ve spolupráci s Řemeslnou besedou a různými hlineckými společenstvy.

¹⁷⁰ Celá hlinecká krajinská výstava měla být rozdělena na oddělení národopisné (archeologické památky, nábytek, nástroje, mapy, modely, památky z doby roboty a cechů, kroje aj.), výstavu Muzea okresu hlineckého, výstavu školy měšťanské a pokračovací a průmyslové oddělení (výrobky a práce průmyslníků pouze

Seznamy výstavních předmětů od venkovských jednatelů měly být podány hlineckému odboru do 1. července 1893 a s příjmem a dovozem věcí se začalo 8. srpna. Průmyslová část výstavního výboru zajišťovala komunikaci s vystavujícími průmyslníky a řemeslníky a výstavní výbor zabezpečil dozor na výstavišti a pojištění exponátů. Žádost o povolení vybírat vstupné a žádost na pořádání loterie dostal za úkol sepsat K. V. Adámek, který pořádání loterie sám navrhl.¹⁷¹ O reklamní zajištění se postaral výstavní výbor jako celek.¹⁷²

Dne 9. května 1893 navrhl předseda K. Adámek pro snadnější koordinaci výstavy zřízení administrativního, instalačního, reprezentačního a reklamního odboru, což bylo ostatními zamítnuto. O vše se měl postarat výstavní výbor sám. Reklamu a písemné záležitosti měli zajistit K. V. Adámek, E. Kalenský a F. Tuláček, kteří mohli případně požádat o spolupráci další členy odboru. Nápis na předměty neměly obsahovat jméno majitele vystavených věcí ani jeho adresu, aby se předešlo vykupování předmětů od překupníků. Také se poprvé jednalo o pořádání národopisného sjezdu, jehož datum konání bylo stanoveno na 15. srpna 1893, zatímco o průmyslovém sjezdu se jednalo ještě na konci května.¹⁷³

V červnu 1893 konečně došlo k očekávanému založení Věstníku Národopisné výstavy československé, o kterém se jednalo už na počátku výstavních prací jako prostředku pro snadnější poskytování informací od výstavního výboru.¹⁷⁴

V té době už vrcholily přípravy na hlineckou krajinskou výstavu a národopisný sjezd. Ministerstvo obchodu a C. k. průmyslové technologické muzeum ve Vídni potvrdilo zapůjčení strojů a jiných předmětů pro výstavu a po národopisném sjezdu byl naplánován

---

z hlineckého okresu, kolekce Technologického muzea a ukázky prací chrudimské průmyslové školy). Průmyslová sekce dostala prostor i na dvoře školy pro rozměrnější exponáty.

Výstava měla být otevřena ve dnech 13. - 20. srpna 1893, v případě potřeby prodloužena do 26. srpna 1893. Ve skutečnosti měla takový úspěch, že pořadatelé jí slavnostně ukončili 27. srpna 1893, ale přístupná byla až do 31. srpna 1893.

¹⁷¹ Bylo navrženo natisknout 1200 losů po 20 korunách. Nakonec byla povolena loterie s 1500 losy. Výher mělo být 100 a měly být vyžádány od dárců, zakoupeny v průmyslovém oddělení a s některými přispěl i hlinecký ženský spolek.

¹⁷² Písemné pozvání hlavního výboru Národopisné výstavy, východočeských odborů, muzeí, Společnosti přátel starožitností českých a tištěná pozvání a příspěvky do časopisů a novin (do Národních listů, Politik, Hlasů národa, Hlasů z východních Čech, Jitřenky, Pardubických novin, Pravdy, Českého lidu, Světozoru, Zlaté Prahy aj.)

¹⁷³ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 65, Okresní odbor národopisné výstavy.

¹⁷⁴ Návrhy na výstavní časopis vypracovali V. Prasek, F. Kameníček, Č. Zíbrt a L. Niederle, ale jeho konečnou podobu vypracoval E. Kovář. V červnu 1893 oznámil policejnímu ředitelství v Praze, že bude pod vlastní redakcí vydávat čtrnáctidenník (vycházel 1. a 15. každý měsíc). V redigování se vystřídali E. Kovář, V. Hradečný, J. Kvapil a R. Drbal. Nejčastějším autorem článků byl E. Kovář, ale přispívali i V. Tille, V. J. Dušek, V. R. Přerovský, L. Kuba, J. Matiegka aj. Věstník vycházel dva roky vcelku v nezměněné podobě a roku 1894 se přemýšlelo o tom, že změní svou orientaci a bude dále vycházet jako rovnocenný protějšek Českého lidu. V roce 1895 však přes nálehavost jiných úkolů časopis zanikl. Přesto však splnil původní účel, jelikož povzbudil výstavní činnost v době, kdy začala počáteční aktivita ochabovat. BROUČEK, Stanislav. c.d. s. 108-109.

výlet do Svratky, na Zkamenělý zámek a na Perničky. Také měli být na výstavu pozváni jmenovitě starostové obcí.¹⁷⁵

Poslední schůze před výstavou se uskutečnila 6. srpna 1893 v bytě předsedy K. Adámka za účasti obou výstavních výborů. Byl schválen pořad výstavy, rozdělení místností a projednáno zabezpečení výstavy. Na přání předsedy průmyslového výboru K. Churaina byla tomuto výboru uznána autonomie, tudíž instalaci a dozor si zajišťoval sám.¹⁷⁶

V roce 1893 proběhly další národopisné sjezdy,¹⁷⁷ ale mezi nimi měl zvláštní postavení právě sjezd muzejních spolků, odborů Národopisné výstavy a přátel vlastivědy v Hlinsku konaný 15. srpna 1893.¹⁷⁸

Hlinecká okresní výstava

Hlinecká krajinská výstava byla zahájena 13. srpna 1893 v 9 hodin poslancem K. Adámkem za přítomnosti okresního zastupitelstva, zástupců úřadů, obecních starostů, pořadatelů výstavy, venkovských jednatelů, vystavovatelů a dalších hostů. Na počest zahájení výstavy uspořádaly spolky Pokrok a Svantovít slavnostní akademii a během konání výstavy a sjezdů se pořádala divadelní představení.¹⁷⁹

Výstava byla umístěna v budově hlinecké školy a byla rozdělena na národopisné a průmyslové oddělení. Národopisné oddělení obsahovalo několik tisíc předmětů, ale pro nedostatek místa byl vybrán materiál jen z hlineckého okresu.¹⁸⁰

---

¹⁷⁵ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska 1834 - 1944, kart. 65, Okresní odbor národopisné výstavy.

¹⁷⁶ Tamtéž.

¹⁷⁷ 2. června ve Zbraslavi, 10. září v Domažlicích, 27. srpna v Přerově a 31. srpna ve Velkém Meziříčí.

¹⁷⁸ O něm více v samostatné kapitole.

¹⁷⁹ *Okresní národopisná*, s. 5. Výpis představení viz. tamtéž, s. 7.

¹⁸⁰ V pozadí prostranného sálu v přízemí byla uspořádána selská světnice, o které se Národní listy vyjádřily velmi pozitivně: „*Exposice tato činila výstavě velikou čest a předstihla mnohé jiné výstavy, jinak taktéž velice pěkné, jako na př. výstavu prostějovskou aj.*“ Na instalaci celé výstavy se podíleli členové hlineckého odboru včetně venkovských jednatelů. V technologickém oddělení bylo zobrazeno především pěstování a zpracování lnu, v archeologickém pak různé starožitnosti nalezené v hlineckém okrese, zvláště pak nálezy K. Adámka a K. V. Adámka ze Zkamenělého zámku a Perníček, jejich nákresy a plastická mapa okolí.

V síni věnované okresu se nacházely mapy, obrazy, diagramy, historické a právní listiny i rukopisy a skupina zmenšených maket dřevěných staveb z hlineckého okresu, kterou opět Národní listy zhodnotily: „*Tato skupina náležela mezi nejhezčí skupiny celé výstavy a marně hledala si stejné na jiných krajinských výstavách.*“ Vedle uvedených předmětů se nacházely i díla spisovatelů, kteří se v hlineckém kraji narodili nebo zde působili.

Literární síň nabízela spisy týkající se školy (staré učebnice, žákovské poznámky, dějepřevy, čítanky aj.), modlitební knížky, církevní a světské písně, pověsti, zvyky, obyčeje aj., dále pak sbírku herbářů a lidového léčitelství. Tento materiál měl být postupem doby ještě rozšířen a vydán jako sborník. Jádrem oddělení byla sbírka starých tisků z 15. – 17. století.

V obrazárně se nacházelo asi 150 obrázků většinou na skle nebo zrcadle seřazených do skupin. Dále nádoby a náčiní jako ukázka mistrovské hrnčářské práce. Krojovna pak byla plná figurín ve starodávných krojích, výšivek a zdobených částí oděvů. Součástí národopisného oddělení byly i sbírky Muzea okresu hlineckého.

Průmyslové oddělení mělo na této výstavě úplnou premiéru. V první síni byly kováři, klempíři a zámečníci, kteří byli na výstavě nejpočetněji zastoupeni. Ve druhé síni byly truhlářské práce a lidový průmysl.

Návštěvnost byla vysoká, jelikož se přijely podívat celé samosprávné sbory a spolky, také všechny školy okresu a delegáti českých a moravských výstavních odborů.¹⁸¹ Ukončení výstavy proběhlo oficiálně 27. srpna 1893, kdy K. Adámek pronesl závěrečnou řeč a proběhl tah věcné výstavní loterie. Zájem o výstavu byl však tak velký, že byla prodloužena do 31. srpna 1893.¹⁸² V příštích dnech následovalo rozebrání výstavy. Mnohé předměty určené pro výstavu v Praze byly nakonec ponechány v Hlinsku.¹⁸³

Výstava a sjezdy byly podle názoru hlineckého odboru velmi úspěšné. Stejný názor sdílela i veřejnost a četné deníky a časopisy. Národní listy podaly o akcích podrobné zprávy a v čísle z 9. září 1893 uvedly, že výstava...

„...vynikla nejen svým obsahem, nýbrž i vkusným uspořádáním, jež ji staví mezi největší nejlepší krajské výstavy naše. Odbor provedl sběr potřebného materiálu, ale také jej zpracoval a přiměřeně spořádal. Výstava tato byla výstavou okresu v pravém slova smyslu. Ona byla obrazem, v němž seznali jsme všeliké poměry tamního lidu zdařile znázorněny.“ Podobně vše zhodnotil i další tisk.¹⁸⁴

Následoval velký národopisný sjezd v Praze 28. září 1893, ale 13. září byl nad Prahou a okolím vyhlášen výjimečný stav. Omezení shromažďovacího práva se vztahovalo především na korporace, které neměly stanovy schválené vládou. Nefungující Národopisná společnost ale potvrzené stanovy již měla. Toho využili organizátoři výstavy a místo plánovaného sjezdu uspořádali ustavující schůzi Národopisné společnosti, která proběhla v den připravovaného národopisného sjezdu.¹⁸⁵

Vše doplňovaly ukázky práce posledního hrnčíře, Josefa Novotného ze Svratky, a dvou kartáčníků ze Svratky a z Hlinska.

Velmi atraktivní bylo oddělení pomocných řemeslnických strojů. Díky hlineckému okresnímu výboru a ministerstvu obchodu byla hlinecká výstava první českou výstavou, kde byly stroje z vídeňského C. k. technologického muzea vystaveny. Na těchto strojích se po celou dobu výstavy pracovalo, takže návštěvnost řemeslníků byla vysoká. Na nádvoří se nacházely ještě hospodářské stroje a ochutnávky cukrářských výrobků.

V dalších místnostech vystavili své výrobky řezbáři, knihaři, projektanti s výstavou architektonických modelů, lakýrníci a ukázky výroby papíru. Pro dámy zde byla výstava vyšívání, cukrářství, oděvnictví a aranžerství květin, jimiž byla vyzdobena hlavní síň průmyslové výstavy. Podrobný popis celé výstavy viz. *Okresní národopisná*, s. 38-49.

¹⁸¹ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 65, Poznámky Dra Karla V. Adámka k závěreční schůzi výboru okresního odboru národopisné výstavě československé v Hlinsku, 11. dubna 1898 v Hlinsku konané.

¹⁸² *Okresní národopisná*, s. 51, 60.

¹⁸³ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 65, Poznámky Dra Karla V. Adámka k závěreční schůzi výboru okresního odboru národopisné výstavě československé v Hlinsku, 11. dubna 1898 v Hlinsku konané.

¹⁸⁴ Tamtéž. Další výpisy z novin a časopisů o výstavě a sjezdech viz. *Okresní národopisná*, s. 61-63.

¹⁸⁵ Do čela Národopisné společnosti byl navržen A. Jirásek, ale ten odmítl a místo něho přijal funkci J. Reinsberg, místopředsedou byl zvolen I. Wurm, jednatelem V. J. Dušek, správcem sbírek J. Herain, zapisovatelem H. Máchal, knihovníkem J. Jakubec a pokladníkem J. Matiegka. Národopisná společnost však

Hlineckému odboru během září 1893 přicházely příznivé ohlasy ze všech koutů českých zemí s žádostí o katalogy a tiskopisy z výstavy jako vzor pro pořádání dalších výstav.¹⁸⁶ V říjnu požádal E. Kovář o zaslání zpracovaného materiálu (mapy, diagramy, modely, výkresy, malby aj.) a praktických návodů, aby je mohl použít jako příklad pro ostatní odbory a jejich práci v zimě.¹⁸⁷ Zhodnocení krajinské výstavy a sjezdů proběhlo na schůzi výboru 8. října 1893 včetně zveřejnění příjmů a výdajů. Revizí účtů po vyplacení všech výloh byli pověřeni M. Kotěšovec a F. Tuláček.¹⁸⁸

Hlinecký odbor byl vyhlášen v letech 1892 a 1893 za vzor ostatním odborům. E. Kovář výslovně uvedl ve své Zprávě o dosavadní činnosti výboru Národopisné výstavy československé v Praze, že se tak dělo „za obratného vedení p. K. V. Adámka“ a ve Druhé zprávě o činnosti výboru Národopisné výstavy československé v Praze uvedl: „Kladli-li jsme okres ten za vzor roku minulého, můžeme to dnes po roce opět učiniti vzhledem k vykonaným již přípravám ku krajinské výstavě.“¹⁸⁹ V rámci příprav navštívili Hlinsko také mnozí zástupci krajinských odborů, stejně jako navštěvoval K. V. Adámek s rodiči jiné krajinské výstavy pro jejich posouzení a inspiraci.¹⁹⁰

Po úspěchu hlinecké výstavy začal K. V. Adámek přemýšlet o vydání monografie o Hlinecku a svěřil se s plánem E. Kovářovi. Ten začátkem listopadu 1893 souhlasil a navrhl vydat monografii pod společnou redakcí hlavního výboru, kterou by sám vedl.¹⁹¹ Tento nápad

---

vznikla až na začátku roku 1894, jelikož bylo příliš mnoho práce s Národopisnou výstavou. Proto se navrhlo náhradní řešení, které současně zajistilo hladký průběh příprav Národopisné výstavy. V případě úředního zákazu výstavy přejde jmění a dosud sebraný materiál na společnost. Vedení přípravných prací nadále náleželo výstavním výborům a společnost byla jen rezervou. BROUČEK, Stanislav. c.d. s. 111-113.

¹⁸⁶ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 65, Okresní odbor národopisné výstavy.

¹⁸⁷ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Národopisná výstava 1893.

¹⁸⁸ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 65, Okresní odbor národopisné výstavy.

¹⁸⁹ ADÁMEK, Karel Václav. *Karel Adámek*. s. 67.

¹⁹⁰ K. V. Adámek uvádí, že r. 1893 navštívili výstavy v Prostějově, Přelouči, Chrastí aj., r. 1894 v Hradci Králové, Skutči, Chotěboři, Litomyšli aj. NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 101, Rukopisné poznámky Dr. K. V. Adámka o lidech a událostech z l. 1890-1900.

¹⁹¹ E. Kovář navrhl také možný obsah díla: V úvodu přehled zeměpisných poměrů a jejich vliv na obyvatelstvo po stránce tělesné, duševní, společenské a jeho zaměstnání. Také nástin archeologie a historie oblasti. Hlavní část by tvořil lidopisný oddíl rozdělených do čtyř oddělení: tělesné znaky obyvatel, jejich duševní stránka, sociální poměry a řeč. V oddělení popisu tělesné stránky obyvatel by byl uveden vzrůst, pleť, barva vlasů a očí, váha, tvar lebky atd. včetně uvedení nejčastějších nemocí. Další část o duševní stránce obyvatel by se dělila na několik pododdílů. Nejprve by se uvedl přehled živností a zaměstnání obyvatel, navázalo by se na běžnou povahu lidu včetně způsobu myšlení, usuzování, pocitů, vášní a pojetí mravnosti. Dále by následovalo pojednání o náboženství a bájesloví lidu včetně pověr, pranostik, symboliky a vlivů rušivě zasahujících do víry lidu. Následující část by pojednala o vzdělanosti obyvatel (znalost přírody, matematiky, historie, právní přehled, léčitelství), ale i o posuzování lidí podle zevnějšku, podle povahy aj. Další kapitola by se věnovala umění lidu (rétorika, poezie, literatura, ústní podání, písně, hudba a tanec), do čehož spadaly také typické osobnosti vypravěčů a dalších interpretů (např. v rodině dědeček, babička při draní peří, společnost v krčmě aj.). Zvláštní pozornost by patřila kramářské poezii. Následovaly by kapitoly o kresbě, vyšívání a pletení, o lidovém malířství, řezbářství a stavitelství, také o vzájemných vztazích lidového umění (např. vkus lidu, jeho poměr k módě, kroje a jejich úprava při různých příležitostech, nábytek, nádoby aj.). Oddělení o sociálních poměrech by zahrnovalo rodinu a vývoj člověka v jejím rámci od narození až po stáří včetně všech aspektů lidského života s tím

však z finančních důvodů výbor neschválil. Nabízelo se řešení vydat materiál ve formě sborníku, který by hlavní výbor podpořil, pokud by se našel vydavatel. V lednu 1894 se pak společně domluvili na spolupráci při pořádání sborníku o hlineckém kraji.¹⁹²

Rok 1894

Vzhledem k postupujícím přípravným pracím byl podán návrh na nový program Národopisné výstavy a Otakarem Hostinským vypracován.¹⁹³ Současně probíhala jednání se zemským sněmem o schválení celé výstavy a udělení finanční podpory, což se nakonec podařilo.¹⁹⁴

Na konci března byl K. V. Adámek osloven E. Kovářem, zda by se postaral o výběr typické litomyšlské chalupy, která by mohla zastupovat region ve výstavní vesnici, a pořídil veškerý podkladový materiál pro architekta, kterého výkonný výbor pošle.¹⁹⁵

Od vydání posledního programu výstavy v lednu 1894 se jednalo o dalších úpravách, aby mohli být do výstavy zařazeni i řemeslníci a dělníci. Snaha o zapojení této části obyvatel byla patrná už v dubnu 1894, kdy výkonný výbor obesílal krajské odbory s žádostí o zřízení nového oddělení o dějinách cechu a vývoji československých řemesel a průmyslu. V květnu

---

souisejících. Navazovala by kapitola o obydlí a jeho zařízení, stravě, rozdělení práce v rodině, ale i vztahy obci, sousedské vztahy, obyčejů a lidových práv. Další část by vyjadřovala vše kolem zvyků a slavností, které prozatím nebyly uvedeny dříve. Nakonec by se uvedly jednotlivé druhy lidového zaměstnání, řemesel a obchodu. Poslední část o lidovém jazyku by obsahovala úvahy o poměru kultury a lidové vzdělanosti, jmenovitě vliv lidové vzdělanosti na osvětu celého národa a vyšší kruhy. Na závěr by byl připojen bibliografický přehled národopisných prací dané krajiny. Pokud by některý kraj chtěl rozšířit monografii o celkový přehled národopisu, přidal by se popis sociálních poměrů a vzdělanosti, politická a kulturní historie kraje včetně statistických, obchodních, průmyslových, školských a jiných dat.

¹⁹² NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Národopisná výstava 1894.

¹⁹³ V něm došlo k novému rozdělení skupin, byly zde uvedeny už konkrétnější údaje o výstavě a zdůrazněny některé aspekty prací, na které bylo třeba brát zřetel. Výstava dle tohoto programu měla zobrazit život a stav českého lidu včetně jeho kulturně-historického rozvoje. Měla se odehrát na výstavišti jubilejní výstavy roku 1895 od svátku sv. Jana do svátku sv. Václava. Správu výstavy vykonával výbor složený z odborníků a zástupců významných českých korporací. Dále měla výstava obsahovat vše vlastního československému lidu a veškerá komunikace kolem výstavy a na výstavě samé měla být v českém jazyce. Rozdělení bylo stejné jako v předešlém programu z roku 1892, kromě hlavních skupin, které se o jednu rozšířili. Nový program byl rozdělen do těchto skupin: A) Soustavná výstava lidopisného materiálu, B) Zaměstnání lidu, C) Krajské výstavky, D) Kulturněhistorické přídatky, E) Nový český průmysl. Rozdělení podskupin se změnilo jen v některých bodech, které byly buď sloučeny v jeden celek, nebo naopak vybrány jako zvláštní bod. Navíc tu přibyla část věnovaná akademické obci a oddělení věnované Čechům v zahraničí. *Národopisná výstava*, příloha, nestr.

¹⁹⁴ Vláda vzhledem k termínu výstavy byla nucena vydat stanovisko. Zakázat tuto akci nemohla, jelikož v ní byla angažována široká veřejnost, a navíc by to nahrálo opozici, proto se snažila alespoň oddalovat státní subvence. Členové výboru se tedy obrátili přímo na ministra kultu a vyučování, kterým byl tehdy Paul von Gautsch, s pomocí, neboť on sám byl milovník národopisu. Ten je však odkázal na pražské místodržitelství, které se k této otázce odmítlo vyjádřit. Mezitím se poslanec K. Adámek postaral o to, aby byl návrh na podporu Národopisné výstavy přijat a sněmu. Schválení zemské subvence a předání výstaviště sněmem podnítilo české podniky a finanční ústavy k úpisům pro garanční fond, takže na počátku roku 1895 měla výstava finanční prostředky ke své realizaci. BROUČEK, Stanislav. c.d. s. 129.

¹⁹⁵ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Národopisná výstava 1894.

1894 byl K. V. Adámek požádán, zda by pořídil seznam vhodných firem, řemeslníků a průmyslníků, „kteří by výrobky své buď původem české buď českou prací, českým důmyslem zdokonalené vystavovati mohli“ a zároveň poslal přihlášky do průmyslového oddělení Národopisné výstavy, jehož předsedou se stal K. Tichý. Na průmyslové oddělení výstavy byla upozorněna Řemeslnická beseda v Hlinsku, jejíž iniciativě se svěřily další kroky.¹⁹⁶

V květnu 1894 E. Kovář oznámil, že v červnu se začnou na výstavišti upravovat plochy na instalace, a tak musí hlinecký odbor do 18. května 1894 oznámit předpokládaný rozsah výstavy svých předmětů.¹⁹⁷ Proto bylo na schůzi hlineckého odboru 16. května 1894 jednáno o připravované instalaci.¹⁹⁸

Dne 7. září 1894 rozeslal výkonný výbor výstavy krajinským odborům podmínky pro vystavení v krajinských odděleních. Jednotlivé odbory si měly u těchto výstav hradit samy dovoz předmětů, instalaci, čištění a pojištění. K tomu se některé odbory ohradily. Hlavní výbor výstavy se domluvil se železničními společnostmi, že zpáteční odvoz exponátů z pražské výstavy do místa určení bude zdarma, jestliže zásilka bude řádně označena. K další poradě mělo dojít na sjezdu delegátů všech národopisných odborů v Praze.¹⁹⁹

Před tímto sjezdem se sešli 23. září 1894 odbory z Podkrkonoší a Pojizeří, aby jednali o poměru venkovských odborů k Praze. Hlavními body jednání byl termín konání Národopisné výstavy, vystavování předmětů a označení vystavených předmětů.²⁰⁰ Hlinecký odbor se k rezoluci vyjádřil až zpětně ve schůzi 25. září 1894. Uznal výhradně odborné vedení výstavy, větší vliv venkova na řízení výstavy a účast v hlavním výboru, kde by zástupce byl prostředníkem odboru. Ohradil se ale k velkým oddělením stejnorodého materiálu, který snižuje zájem a činí výstavu unavující. Hlinecký odbor zastával názor, že instalaci si má každý odbor hradit dle svých možností a oddělení vzniklá pro zisk mají plně hradit

---

¹⁹⁶ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 65, Okresní odbor národopisné výstavy.

¹⁹⁷ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Národopisná výstava 1894.

¹⁹⁸ K. V. Adámek podal zprávu o svém jednání s výkonným výborem o stavbě východočeského statku. Hlavní výbor navrhl, že statek postaví na výstavišti na svůj náklad přesně podle heráleckého Filipiho statku. Hlinecký odbor návrh schválil za předpoklady, že zařízení statku obstará sám hlinecký odbor. Výběr národopisného materiálu pro výstavu se měl stanovit až po skončení vyjednávání.

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ Tamtéž. Tento sjezd se shodl na rezoluci, ve které žádal, aby výkonný výbor opět přijal pro dobro výstavy odborníky, kteří z výboru odešli. Dále rezoluce chtěla zastoupení venkovských výborů v hlavním výboru výstavy a písemná komunikace aby probíhala jen prostřednictvím odborů. Další bod žádal, aby při instalaci bylo přihlíženo k rázovitosti krajiny a současně, aby mohly odbory vystavovat samostatně bez výdajů na dopravu, pojištění, hlídání, čištění aj., jelikož všechny dotace jdou stejně na Národopisnou výstavu jako celek. V posledním bodě rezoluce navrhovala, aby na seznamech zaslaných výkonnému výboru bylo uvedeno jen jméno odboru místo jméno majitele předmětu, aby se tak předešlo obchodování s památkami. *Národopisná výstava*, s. 39.

podnikatelé. S označením předmětů jen názvem odboru souhlasil, což se dalo očekávat vzhledem k názorům Adámků na ochranu památek.²⁰¹

Na schůzi hlineckého odboru 25. září 1894 bylo odsouhlaseno poslat na muzejní sjezd do Prahy předsedu K. Adámka jako delegáta. Hlinecký výbor se měl postarat o zařízení obydlených místností statku a čekat na program uspořádání neobydlených místností od hlavního výboru. Venkovští jednatelé měli poté vyhotovit podrobný popis jednoho statku a zaslat seznam majitelů potřebných věcí. S jejich pomocí měl J. Rozvoda zajistit úpravu selské zahrádky. Hlinecký odbor chtěl také po hlavním výboru souborné vystavení modelů map a diagramů. Výběr předmětů se naplánoval na Vánoce s tím, že zásilka se pošle v lednu 1895. Dopravu předmětů na hlinecké nádraží a dle možnosti úhradu dopravného měl zajistit hlinecký odbor. Pojištění, ručení a náklad instalace měl dle slibů uhradit výkonný výbor. J. Rozvoda navrhl požádat okresní zastupitelstvo o subvence na zbývající výstavní práce.²⁰²

Na den sv. Václava 28. září 1894 byl svolán sjezd na Staroměstskou radnici v Praze a byl posledním a největším sjezdem před otevřením Národopisné výstavy. Hlavním důvodem konání sjezdu byl nejen zájem o uspořádání Národopisné výstavy, ale i rozptýlení napětí a nedůvěry kolem jejího otevření.²⁰³ Dále se na schůzi projednávalo uspořádání krajinských oddělení, které se promítlo i do dalšího programu výstavy.²⁰⁴

Vzhledem k postupnému přebírání předmětů a dílčím úpravám výstavy došlo během roku 1894 k revizi programu a 10. října 1894 byl vydán další a poslední program výstavy.²⁰⁵

---

²⁰¹ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 65, Okresní odbor národopisné výstavy.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ *Národopisná výstava*, s. 38.

²⁰⁴ E. Hulička přišel na schůzi s návrhem úpravy připravovaných selských světnic. Během krajinských výstav si téměř každý odbor připravil selskou světnici a tu také nabízely nabídnout na Národopisné výstavě. Aby se předešlo jisté jednotvárnosti, navrhl E. Kovář sestavit krajinské výstavy podle větších obvodů, které by se skládaly z více okresů či měst. K tomu se ovšem ohradili četní zástupci odborů, kteří se odvolávali na různorodost okresů a komunikaci s jednotlivými důvěrníky. Jednání o tomto problému by podle příspěvků bylo časově náročné, proto se věc odkázala k uvážení výkonnému výboru, který měl o svém rozhodnutí informovat. Ohlas tohoto návrhu se ozýval ještě po skončení sjezdu. Plzeňský odbor a jiné další žádaly písemně o jiné řešení krajinských výstav, naopak pošumavské odbory se přiklonily k tomuto návrhu. Postupem času se však tento nápad ukázal jako nereálný a přinesl mnoho nesnází. *Národopisná výstava*, s. 39.

²⁰⁵ Program z 10. října 1894 se od předchozího programu příliš nelišil. Jen do skupiny o zaměstnání lidu přibylo oddělení českého řemeslníka, dělníka a oddělení české ženy. Krajinské obvodové výstavy byly rozděleny do 21 obvodů. V programu je přímo uvedeno, že proti přiřazení některých obvodů se sice ohradily některé výstavní odbory (mimo jiné i hlinecký), ale při instalaci se daly dohodnout případné výjimky. Rozdělení obvodů bylo následující:

1. Litoměřice, Lovosice, Roudnice, Libochovice, Louny, Slané, Nové Strašecí, Velvary, Rakovník, Mělník.
2. Mnichovo Hradiště, Bělá, Turnov, Dub Český, Semily, Lomnice, Železný Brod, Jilemnice, Vysoké, Jičín, Sobotka, Nová Paka, Hořice.
3. Boleslav Mladá, Benátky Nové, Libáň, Poděbrady, Městec Králové, Nymburk, Bydžov Nový, Chlumecký, Kolín, Hradec Králové, Nechanice, Pardubice, Holice, Přelouč, Jaroměř.
4. Dvůr Králové, Úpice, Police, Město Nové, Náchod, Opočno, Česká Skalice, Rychnov, Kostelec nad Orlicí, Žamberk.

Ten zůstal platným až do pořádání Národopisné výstavy. Roku 1895 ještě navrhl architekt J. Fanta změny, ale ty už pro časové vytížení nebyly projednány. Byl uskutečněn pouze jeho návrh týkající se výtvarného odboru a jeho rozdělení podle jednotlivých předmětů výstavy, jak bylo zamýšleno již dříve.²⁰⁶

Na základě posledního programu, kde byly jednotlivé krajinské odbory rozděleny do společných skupin, poslal 20. října 1894 chrudimský odbor pozvánku na přátelské setkání s hlineckým odborem do Chrudimi, aby se domluvili na konečné organizaci výstavy.

Dne 4. listopadu 1894 byla okresním výborem v Hlinsku schválena žádost o příspěvek hlineckého odboru „*k uhrazení nákladů příprav ku obelání národopisné výstavy v Praze*“. Jelikož vyčíslení nákladů nebylo možné předem stanovit, dostal hlinecký odbor jednorázový úvěr a pro další případnou půjčku měl výbor podat opět žádost s doložením rozpočtu všech těchto nákladů.²⁰⁷

Během celého roku 1894 byly doplňovány jednotlivé předměty pro okresní oddělení a jednáno s výkonným výborem o stavbě východočeského statku. Na přelomu roku se ještě zajišťovalo jeho vnitřní zařízení a po Vánocích 1894 začala doprava výstavních předmětů do Prahy.²⁰⁸

-
5. Křivoklát, Královice, Manětín, Hořovice, Zbirov, Plzeň, Blovice, Rokycany, Přestice, Nepomuky, Stříbro, Stodo.
  6. Smíchov, Zbraslav, Unhošť, Kladno, Beroun, Královské Vinohrady, Jílové, Žižkov, Karlín, Brandýs nad Labem, Brod Český, Kostelec nad Černými Lesy, Říčany, Kouřim, Hora Kutná, Uhlířské Janovice, Čáslav.
  7. Chrudim, Nasavrky, Hlinsko, Skuteč, Habry, Chotěboř, Přibyslav, Brod Německý, Humpolec, Polná, Ledeč, Královice Dolní, Pelhřimov.
  8. Vysoké Mýto, Litomyšl, Polička, Ústí nad Orlicí.
  9. Blatná, Březnice, Příbram, Dobříš, Milevsko, Mirovice, Sedlčany, Sedlec, Votice, Benešov, Neveklov, Vlašim, Pacov, Vozice Mladá.
  10. Horšův Týn, Domažlice, Kdyně.
  11. Klatovy, Plánice, Sušice, Strakonice, Horažďovice, Volyně, Písek, Vodňany, Prachatice, Netolice, Týn nad Vltavou, České Budějovice, Hluboká, Lišov, Sviny Trhové, Krumlov.
  12. Tábor, Soběslav, Kamenice, Počátky, Bechyně, Třeboň, Lomnice, Veselí nad Lužnicí, Jindřichův Hradec.
- Na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku vznikly tyto obvody: 13. Horácko, 14. Brněnsko, 15. Haná, 16. Záhoří, 17. Valašsko, 18. Moravské Slovácko, 19. Opavsko, 20. Těšínsko a Lašsko a přidáno 21. Uherské Slovensko.

Tyto krajinské výstavy měly být umístěny ve výstavním paláci a v dolním výstavišti měly být nainstalovány v jednotlivých modelech chalup domácnosti oblastí podkrkonošské, pojizerské, východočeské, jihočeské, pošumavské, horácké, hanácké, moravskoslovácké, laškotěšínské, opavské a uherskobrodské. Některé okresy a Praha měly mít navíc vlastní výstavu v jiném pavilonu. *Národopisná výstava*, příloha, nestr.

²⁰⁶ Postupně docházelo k dalším skutečným změnám, které se v tištěném programu neodrazily, ale ty jen vyplývaly z momentálních okolností (např. zrušení oddělení dělnictva a řemeslnictva, části žurnalistické, řemeslnicko-průmyslové, statistické a historické části týkající se katolické církve, historické kroje jako samostatné oddělení aj.). *Národopisná výstava*, s. 18.

²⁰⁷ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Národopisná výstava 1894.

²⁰⁸ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 65, Poznámky Dra Karla V. Adámka k závěrečné schůzi výboru okresního odboru národopisné výstavě československé v Hlinsku, 11. dubna 1898 v Hlinsku konané.

Rok 1895

Na jaře roku 1895 už bylo více než jasné, že Národopisná výstava se uskuteční v daný čas. Výstavní práce postupovaly tak rychle, že výstava byla připravena už roku 1894, ale stále oddalované poskytnutí zemské subvence zavinilo odložení až na rok 1895. Výstava se dostala do fáze, kdy už se nedala zakázat, proto byla oficiálně povolena. Otvírací doba nebyla omezena a povoleny byly nejen písně, ale i průvody a uvítací projevy.²⁰⁹

Na počátku roku 1895 byly shromážděny v domě Adámkových v Hlinsku poslední předměty určené k Národopisné výstavě československé. Poté bylo vše rozříděno, zabaleno a zasláno do Prahy.²¹⁰ Už v prosinci 1894 žádal E. Kovář kroje pro připravené figuríny do východočeského statku, které byly zaslány až 12. února 1895. Potvrzení výstavním revidentem o převzetí těchto předmětů je až ze 4. března 1895. Celkem bylo hlineckým výborem do Prahy posláno 825 předmětů. Poslední nákladní list je z 15. května 1895.²¹¹ Nastaly sice menší problémy s přepravou, kdy jedna z beden přišla o něco později, ale vše se nakonec zdárně vyřešilo.²¹²

V Praze se K. V. Adámek podílel na instalaci okresního oddělení v národopisném paláci a zařízení hlineckého statku ve výstavní vesnici. Ve svých poznámkách hrdě uvedl, že *"naše účast na výstavě budila velikou pozornost návštěvníků. Jejich úsudek byl, že Hlinsko bylo nejlépe a nejsoustavněji zastoupeno z oblastí českých!"*²¹³

Na zasedání výkonného výboru Národopisné výstavy 17. dubna 1895 byl K. Adámek jednomyslně zvolen za čestného předsedu výstavy za své zásluhy a *„svými platnými službami jak na sněmu království českého, tak i velikou svou činností jako předseda obou velkých národopisných sjezdů pražských a národopisného odboru hlineckého a vynikající pracovník v oboru vlastivědy vůbec.“*²¹⁴ Ve čtyřčlenném čestném výboru Národopisné výstavy byli tak hned dva rodáci z Hlinecka. Prvním byl K. Adámek a druhým Čeněk Gregor, primátor hl. m. Prahy a rodák ze Svratky.²¹⁵

---

²⁰⁹ *Národopisná výstava*, s. 43.

²¹⁰ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 101, Rukopisné poznámky Dr. K. V. Adámka o lidech a událostech z l. 1890-1900.

²¹¹ VAŠKOVÁ, Jana. Hlinecko a Národopisná výstava v Praze. In *Chrudimské vlastivědné listy*, č. 3, Chrudim, 1995, s. 3.

²¹² NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Národopisná výstava 1895-96.

²¹³ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 101, Rukopisné poznámky Dr. K. V. Adámka o lidech a událostech z l. 1890-1900.

²¹⁴ ADÁMEK, Karel Václav. *Karel Adámek*. s. 83.

²¹⁵ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 65, Poznámky Dra Karla V. Adámka k závěreční schůzi výboru okresního odboru národopisné výstavě československé v Hlinsku, 11. dubna 1898 v Hlinsku konané.

Poslední měsíc před otevřením výstavy se pracovalo na plno. Organizátoři byli povzbuzeni zájmem lidu, který navštěvoval dokončující se výstaviště každou neděli. V polovině dubna 1895 se dostavilo přes 22 000 platících osob, i když výstaviště bylo postaveno jen z poloviny. Blížil se den otevření, 15. květen 1895, ale výstaviště ještě nebylo zcela připraveno.²¹⁶ Jak ale uvádí I. Štěpánová, žádná velká výstava nebyla zcela dostavěna v den svého otevření. Tehdy to ale nebylo nic zvláštního. Často se stávalo, že světové výstavy byly zpřístupněny za plného provozu.²¹⁷

Národopisná výstava československá v Praze roku 1895

Základem Národopisné výstavy byla výstavní vesnice, kde se představily různé typy lidových staveb s interiéry ukazujícími způsob života v daných regionech. K nim patřily krajské výstavy jednotlivých částí zemí s ukázkami typických prvků daných krajů (zvláštnosti krajů, výrobky, folklorní materiál, statistiky a celkové zobrazení). Na tyto části navazovaly trochu nesourodě samostatné oddíly, které zobrazovaly buď časový nebo tematický celek. J. Špét ohodnotil Národopisnou výstavu jako méně sourodý celek, než byla výstava jubilejní.²¹⁸ Stejný názor měl i K. Adámek. Usoudil, že jednotlivé části výstavy byly nepřehledné, materiál byl rozdělen do více oddělení, což znesnadňovalo srovnávání a studium shromážděné látky.²¹⁹

Podle místního rozdělení výstavních obvodů z posledního programu výstavy mělo Hlinecko vystavovat v 7. skupině.²²⁰ V lednu 1895 bylo však přeloženo do 8. skupiny k Vysokému Mýtu a Litomyšli, na jehož expozici spolupracoval K. V. Adámek společně s J. Jírou, členem instalačního výboru výstavy. A dostalo se mu pochvaly od Jana Jakubce, dalšího člena instalačního výboru výstavy, který referoval o krajských výstavách, slovy: „Zejména okres hlinecký po usilovné předchozí práci přípravné na Národopisné výstavě podal obraz promyšlený; ucelen byl svým doplňkem, statkem východočeským dole ve vsi výstavní.“²²¹

---

²¹⁶ *Národopisná výstava*, s. 44.

²¹⁷ ŠTĚPÁNOVÁ, Irena. Kalendárium Národopisné výstavy. In PARGAČ, Jan (ed) et al. *Mýtus českého národa aneb Národopisná výstava československá 1895*, Praha, 1996, s. 48, ISBN: 80-85916-12-6.

²¹⁸ ŠPĚT, Jiří. *Přehled*. s. 46. Podrobný popis expozic a doprovodných akcí viz. PARGAČ, Jan (ed.) et al. c.d.

²¹⁹ ADÁMEK, Karel. *Upomínky na Národopisnou výstavu československou roku 1895*. Praha, 1896, s. 8-9.

²²⁰ V této skupině mělo být Hlinsko společně s Chrudimí, Nasavrky, Skutčí, Habry, Chotěboří, Příbyslaví, Německým Brodem (dnešním Havlíčkovým Brodem), Humpolcem, Polnou, Ledčí (dnešní Ledčí nad Sázavou), Dolními Kralovicemi a Pelhřimovem.

²²¹ Podrobný popis krajského oddělení viz. *Národopisná výstava*, s. 269-271.

V krajinském oddělení hlineckého odboru bylo vystaveno velké množství map, které zobrazovaly hlinecký okres po stránce místopisné, historické, filologické i hospodářské,²²² také modely různých typů staveb²²³ a vše dokreslovaly fotografie měst a jejich částí včetně kreseb. Z Hlinecka byly v krajinském oddělení vystaveny dvě velké skříně z 18. a 19. století, unikátní soukromá sbírka ornamentů z lidových psaných modliteb z Hlinecka ze 17. - 19. století, kterou vytvořil K. Adámek, a vykopávky ze Zkamenělého zámku u Svratky. Část krajinské výstavy patřila také místním typickým řemeslům, jako bylo lnářství, hrnčářství, sklářství a dřevařství.²²⁴

Ve výstavní vesnici získal Hlinsku značné uznání východočeský statek.²²⁵ Podle studií K. V. Adámka a podle skutečného vzoru ho navrhl architekt Alois Čenský. Za vzor mu sloužily Filipiho statek (říkalo se mu „U Popelků“) z Českého Herálce, který si zachoval původní starobylý ráz, a Bartuškova rychta v Jeníkově.²²⁶ Ve statku byla zařízena světnice, přístěnek, kuchyň a síň podle místních selských domácností na vesnici.²²⁷ Vnitřní zařízení statku vyplňoval malovaný nábytek, náčiní do domácnosti, nářadí, ukázky hrnčářské výroby ze Svratky, domácí dřevařské výrobky z Dědové a Herálce, lidové kroje a také svatební věnec z Vojtěchova a svatební koláč z Holetína.²²⁸

Hlinecký okres byl zastoupen také v nábytkovém oddělení, v keramickém oddělení sbírkou hrnčářských forem a sbírkou skel a kovových předmětů. Další předměty měl v obchodním, divadelním, školském, spolkovém, archeologickém a průmyslovém oddělení.²²⁹

---

²²² V krajinském oddělení byla vystavena plastická mapa okresu vypracovaná S. Šotkem, politická mapa, kde byly zobrazeny přírodní poměry, rozloha obcí, měst, vesnic, osad, průmyslových závodů i samot. Na vypracování těchto map se podílel K. V. Adámek s Josefem Homolkou, kartografem, který mapy nakreslil. Následovaly hospodářské mapy od K. Šafránka a statistické mapy od K. V. Adámka, F. Boháče a F. Kabeláče týkající se půdy, právních poměrů, obyvatelstva, školství aj. Také bylo možné nalézt mapy všech obcí hlineckého okresu, dějepisnou mapu se starým názvoslovím od K. V. Adámka a J. Homolky a mapu a příklady nářečí z okolí Hlinska. Tamtéž, s. 269-270.

²²³ Mezi vystavené stavby patřily modely dvou statků, městské stavení z 18. století z Hlinska, škola ze Studnic, zvonice a pazderky z Chlumu a sklípek z různých osad společně s půdorysy lidových staveb, mlýnů, statků, chalup a sklářských dělnických bytů.

²²⁴ Tamtéž, s. 270-271.

²²⁵ Jeho podrobný popis včetně zařízení viz. Tamtéž, s. 130-134.

²²⁶ Národopisná výstava, s. 130. V průčelí statku byl nápis: „*Tento statek jest vyzdvižen nákladem výboru národopisné výstavy československé a uvnitř zařízen hlineckým okresním odborem dle statku z Českého Herálce a Jeníkova v okrese hlineckém. Vystaveno dosti těžce ubylo nám peněz z měšce. Od tesařů osvobod' nás Pane. Dne 4. Aprila L. P. 1895.*“

²²⁷ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 65, Poznámky Dra Karla V. Adámka k závěreční schůzi výboru okresního odboru národopisné výstavě československé v Hlinsku, 11. dubna 1898 v Hlinsku konané.

²²⁸ VOJANCOVÁ, Ilona. Ohlasy Národopisné výstavy československé 1895 v našem regionu. In *Chrudimské vlastivědné listy*, č. 3, Chrudim, 1995, s. 2.

²²⁹ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 65, Poznámky Dra Karla V. Adámka k závěreční schůzi výboru okresního odboru národopisné výstavě československé v Hlinsku, 11. dubna 1898 v Hlinsku konané.

Ohlasy Národopisné výstavy československé

V listopadu 1895 se začaly krajiniským výborům vracet vystavené předměty, které nebyly věnovány pražským muzeím nebo jimi zakoupeny. Tuto činnost měla na starosti revizní a rozesílací kancelář Národopisné výstavy, která však měla s předáváním potíže, a tak se často stávalo, že zapůjčené předměty nedorazily nebo že byly naopak vráceny předměty, které si mělo v Praze převzít některé pražské muzeum.²³⁰

Už během výstavy se ozývaly pochvalné komentáře z řad tisku na hlinecké krajiniské oddělení. Český lid hodnotil velmi dobře odborné zpracování sbírek:

„Odbor tamější ujal se práce s porozuměním důležitosti chystané výstavy a provedl přípravy k ní tak dokonalé, že oddělení toto upoutalo nejen oko návštěvníka se zvědavostí procházejícího levé křídlo národopisného paláce, nýbrž vábilo pro soustavné roztřídění a pro bohatosti materiálu ke vědeckému národopisnému studiu kraje tamějšího zejména odborníky. Mapy a diagramy seznamovaly tu návštěvníka s historií a přítomností okresu hlineckého. Přehledy statistické mohly býti vzorem ostatním oddělením. V názorných skupinách byly rozestaveny předměty praehistorické, památky středověké i ukázky lidového umění, krojů, lidových výrobků. Překvapovalo hlavně sbírka materialu ke studiu lidových maleb a ornamentů...“

Světozor uvedl, že se hlinecký okres připojil k přípravným pracím mezi prvními a jeho práce byla natolik pečlivá a usilovná, že byl na výstavě nejlepším odborem z východních Čech.²³¹

Hodnocení, zprávy a komentáře Národopisné výstavy vycházely ve všech českých novinách a časopisech. Do obsáhlého rozboru se pustil i K. Adámek v sérii článků Úvahy rozhledy v Národních listech a pak v publikaci Upomínky na Národopisnou výstavu československou r. 1895.²³²

Poslední schůze hlineckého výstavního výboru proběhla 11. dubna 1898, kdy už byly vyřízeny všechny náležitosti týkající se Národopisné výstavy. Na ní přednesl K. V. Adámek projev, ve kterém zhodnotil práci výstavního odboru a jeho členů. Poděkoval všem, kteří s prací pomáhali, zvláště učitelé a hlinecká samospráva, a také za zájem veřejnosti, která se

---

²³⁰ Na začátku prosince K. V. Adámek reklamoval dosud neposlané předměty výstavní revizní a rozesílací kanceláři. Jednalo se o bednu s výšivkami. Revizní a rozesílací kancelář se omlouvala za zdržení a obviňovala železniční společnost. Ovšem sama přiznala, že ve zmatku po skončení výstavy se často ztratily popisné štítky z předmětů, některé předměty byly přemístěny a teprve postupem doby se nacházely podle urgencí z různých krajiniských výborů. Do celé záležitosti se vložil osobně E. Kovář, aby vyšetřil celou záležitost. Výkonný výbor svaloval vinu na revizní kancelář, že se nedostatečně stará o svěřené předměty, a ta se zase odkazovala na železniční společnost. Až koncem prosince 1895 se našla jedna bedna se scházejícími předměty, ale jelikož to nebyla jediná ztracená zásilka, další přicházeli postupně v následujících měsících roku 1896. NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Národopisná výstava 1895-96.

²³¹ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 65, Poznámky Dra Karla V. Adámka k závěrečné schůzi výboru okresního odboru národopisné výstavě československé v Hlinsku, 11. dubna 1898 v Hlinsku konané.

²³² BROUČEK, Stanislav. c.d. s. 142.

snažila odbor všemožně podporovat. Připomenul úspěch, který sklídl hlinecký krajský odbor za svoji sběratelskou a organizační práci během příprav, za sjezdy konané v Hlinsku v roce 1893 a za samotné krajské oddělení na Národopisné výstavě.

Jedním z úspěchů hlineckého odboru bylo také vydání dvou svazků Sborníku okresu hlineckého.²³³ Jejich zpracování si dal výbor za úkol už na krajské výstavě v Hlinsku roku 1893, jelikož veškerý materiál byl sebraný před rokem 1891.²³⁴ Druhý díl sborníku obsahoval řadu obrázků, map a kapitoly o přírodních a zemědělských podmínkách okresu. Účet za jeho vydání byl velmi nízký, neboť K. V. Adámek se vzdal honoráře.²³⁵ Proto byl v okrese prodáván za nízké ceny a hlinecký odbor navíc poslal zdarma několik výtisků aktivním členům přípravných prací a časopisům. Současně se sborníkem vyšly samostatně historická a politická mapa okresu a spis Příspěvky k dějinám lidu selského z okolí Hlinska v 18. věku. Ze zisku z prodeje map měla být vydána malá knížka o hlineckém okrese určená školní mládeži. Ze zisku výstavy a z prodeje dvou dílů sborníku byl založen fond, který měl financovat další díl sborníku. Správa fondu byla svěřena předsedovi výboru K. Adámkovi a jednateli K. V. Adámkovi. Na závěr poslední schůze dostali všichni členové 1. a 2. díl Sborníku okresu hlineckého jako poděkování za svoji práci.²³⁶

Během příprav Národopisné výstavy odvedli K. a K. V. Adámek velký kus práce pro národopisné zpracování regionu. Pomocí vytvořené instituce venkovských jednatelů se jim podařilo prozkoumat jednotlivé obce a získat tak jinak těžko dostupný národopisný materiál. Ten poté zajistili buď uložením do hlineckého muzea, nebo do některého z pražských muzeí, podle povahy předmětu. Díky Národopisné výstavě se jim také podařilo zpopularizovat národopisnou práci a vést široké vrstvy k ochraně památek. Na základě sebraného materiálu a národopisného výzkumu během přípravy Národopisné výstavy vydal K. V. Adámek několik spisů týkajících se Hlinecka. Všechny tyto kroky uvedl K. Adámek ve svém referátu na hlineckém muzejním sjezdu roku 1893 jako základní předpoklady pro důkladné vlastivědné zpracování materiálu na regionální úrovni. Jelikož hlinecký odbor byl už během přípravných prací hodnocen jako jeden z nejproduktivnějších krajských odborů, nemluvě o pochvalných

---

²³³ ADÁMEK, Karel Václav. *Sborník okresu hlineckého*. Hlinsko, 1897. a *Sborník okresu hlineckého*. 2. část, Hlinsko, 1898.

²³⁴ Sborník byl přichystaný k tisku už roku 1890, ale přípravou spisu K. V. Adámka *Paměti o školách v okrese hlineckém* a Národopisné výstavy bylo vydání odloženo. Po skončení výstavních prací byl materiál doplněn o statistické, místopisné, archeologické a národohospodářské údaje do roku 1896. Úmyslně se vypustil národopisný materiál, který se v té době ještě zpracovával a který vydal K. V. Adámek až roku 1900 v díle *Lid na Hlinecku*.

²³⁵ K. V. Adámek uvádí, že by to bylo nejméně 650 zlatých.

²³⁶ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 65, Poznámky Dra Karla V. Adámka k závěrečné schůzi výboru okresního odboru národopisné výstavě československé v Hlinsku, 11. dubna 1898 v Hlinsku konané. K projevu na schůzi je přiložena i prezenční listina schůze.

hodnoceníh hlinecké krajinské výstavy v Hlinsku roku 1893 a krajinského oddělení na Národopisné výstavě roku v Praze 1895, ukázalo se tak, že názory a postupy K. a K. V. Adámka při vlastivědné práci stojí na reálných základech a mají svoje uplatnění i v praxi.

Národopisné muzeum a Národopisná společnost

Zatímco Národopisná společnost byla ustavena už roku 1891 a svoji činnost zahájila roku 1894, Národopisné muzeum se plně rozvinulo až po skončení výstavy. Po hlineckém sjezdu v srpnu 1893 začal výkonný výbor a F. A. Šubert hledat vhodné prostory pro uchování sbírek budoucího Národopisného muzea československého. Vybral Nosticův palác na Příkopech a po dohodě s majitelem paláce hrabětem Arnoštem Sylva-Taroucem byla 17. listopadu 1893 sepsána nájemní smlouva na zapůjčení části paláce výkonnému výboru Národopisné výstavy a Národopisnému muzeu na 10 let zdarma.²³⁷

Na vedení muzea se měla podílet Národopisná společnost společně s výkonným výborem Národopisné výstavy. Bylo zvoleno kuratorium²³⁸ a správcem muzea se stal L. Niederle, který uzavřel se společností smlouvu na tři roky.²³⁹

Muzeum mělo za úkol vybudovat soubornou dokumentaci o venkovském lidu a způsobu jeho života. Do sběrného programu patřilo např. obydlí a stavby, kroje, vyšívání, zaměstnání, zvyky a obyčeje, lidová hudba a tance a další.²⁴⁰

Většinu exponátů získalo během přípravy Národopisné výstavy a po jejím skončení. Také hlinecký odbor přispěl mnohými předměty z Národopisné výstavy do sbírek muzea. Např. položkami čísel 254 – 392, pod kterými se skrývala celá sbírka dřevěných hraček vyrobených v Dědové u Hlinska v dílně pana Hubáčka a sbírka typických hrnčářských výrobků ze Svratky a Hlinska.²⁴¹ Dále do Národopisného muzea putovalo celé zařízení

---

²³⁷ BROUČEK, Stanislav. c.d. s. 111-113.

²³⁸ Členy kuratoria Národopisného muzea roku 1895 byli zvoleni z výkonného výboru hrabě VI. Lažanský, O. Hostinský, L. Niederle a F. A. Šubert, za Národopisnou společnost J. Herain, J. Matiegka a jednatel výkonného výboru E. Kovář

²³⁹ *Národopisná výstava*, s. 30.

²⁴⁰ Expozice byla členěna do těchto oddílů:

I. Modely lidových staveb

II. Nábytek, nářadí, modlitební knihy a hudební nástroje

III. Kroje a vyšívky české spolu s doklady k zvykosloví a zaměstnání

IV. Kroje a vyšívky moravské a slezské

V. Kroje a vyšívky slovenské

VI. Keramika; podrobný program muzea viz. *Národopisná výstava*, s. 30.

²⁴¹ VOJANCOVÁ, Ilona. c.d., s. 2.

hlineckého výstavního statku, malované knížky a krojové části, zejména oblek na dvě figuríny.²⁴²

Sbírkky byly roku 1892 přestěhovány do dvou budov v zahradě Kinských, které muzeu poskytla za symbolickou cenu rada hlavního města Prahy a město Smíchov. Přes počáteční přízeň začalo muzeum hmotně strádat, neboť Národopisná společnost nestačila ze svých prostředků krýt výdaje na provoz muzea.²⁴³ Proto proběhlo roku 1922 předání sbírek státní správě a muzeum se stalo součástí Národního muzea a zčásti Zemědělského muzea v Praze.²⁴⁴

Roku 1927 oslovila Národopisná společnost K. V. Adámka s prosbou o spolupráci na připravovaném díle Národopis lidu československého. Svazek Horácko měl představit okresy: Hlinsko, Nasavrky, Chotěboř, Příbyslav, Německý Brod, Polná, Štoky, Humpolec, Pelhřimov, Počátky, Kamenice a snad část Pacovska, Kralovicka, Leděčka, Haberska a Skutečska. K. V. Adánek ale práci na připravovaném díle odmítl, jelikož se mu nelíbilo rozdělení okresů. Jednatel Národopisné společnosti J. V. Svoboda ho sice ve dvou následujících dopisech ujistil, že konečnou úpravu území si stanoví sami přispěvatelé a jedině on může nejlépe zpracovat vlastní národopisný materiál, ale K. V. Adámka ke spolupráci nepřesvědčil.²⁴⁵

---

²⁴² NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 65, Poznámky Dra Karla V. Adámka k závěreční schůzi výboru okresního odboru národopisné výstavě československé v Hlinsku, 11. dubna 1898 v Hlinsku konané. Řada předmětů hlineckého odboru putovala také do Muzea Království českého a Československého pedagogického muzeum v Praze jako náležitá prezentace hlineckého okresu.

²⁴³ ŠPĚT, Jiří. *Přehled*. s. 58.

²⁴⁴ *Z historie a současnosti České národopisné společnosti (ČNS)*, [cit. 30. 3. 2008]. URL: <<http://www.narodopisnaspolocnost.cz/historie.php>>.

²⁴⁵ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Národopisná společnost čsl.

4. Národopisný a průmyslový sjezd v Hlinsku roku 1893

Národopisný sjezd

Zatímco se v Čechách o obsahu Národopisné výstavy pouze teoretizovalo a neustále se řešily otázky sběru a možného vystavování národopisného materiálu, Morava se věci ujala prakticky. Jelikož moravští národopisní pracovníci měli zkušenosti se sběrem a zpracováním materiálu již ze 70. a 80. let 19. století, přistoupili v létě roku 1892 přímo k pořádání okresních a místních národopisných výstavek.²⁴⁶ Na těchto výstavách se setkávali zástupci krajských odborů ze všech českých zemí, kteří zde čerpali inspiraci a vyměňovali si zkušenosti se sběrem materiálu. To se snažili využít zástupci výkonného výboru Národopisné výstavy a začaly tyto výstavky využívat i k pořádání menších informačních sjezdů. Většinou přijel zástupce hlavního výboru výstavy, přednesl tematický referát, podával informace a konzultoval některá opatření či postupy s pracovníky krajských odborů.

Na Moravě se tak roku 1892 uspořádalo celkem 15 krajských výstavek a celkem 13 výstavních sjezdů. Totéž chtěl výkonný výbor zavést i v Čechách, ale přípravné práce se tam za Moravou opožďovaly. Návrh na uspořádání sjezdu východočeských odborů Národopisné výstavy v Hlinsku předložil E. Kovář v dopise K. V. Adámkovi na začátku roku 1892. Hlavní výbor Národopisné výstavy chtěl uspořádat sjezd odborů z Čech, a jelikož se Hlinsko zapojilo do přípravných prací mezi prvními a stále vykazovalo velkou aktivitu²⁴⁷, rozhodl se výbor apelovat právě na hlinecké pracovníky. Možná na tom mělo podíl i porozumění E. Kováře s K. V. Adámkem či postava poslance K. Adámka jako hlavního představitele hlineckého odboru.

O krajském sjezdu jednal poprvé hlinecký odbor 9. května 1893 a předběžný program byl projednán na schůzi 5. června 1893. K. V. Adámek navrhl, aby sjezd pojednal *"o organizační činnosti čelící k zpracování lidového podání a materiálu jiného a o prostředcích, aby výstava národopisná nebyla vykořistěna od vetešníků, a o zachování starodávných památek pro sbírky v zemích koruny české."*²⁴⁸ Podrobný program a rozdělení jednotlivých přednášek se ale očekávalo od hlavního výboru Národopisné výstavy. Ten však v dopise z konce června 1893 hlinecký odbor ujistil, že ačkoliv je sjezd oficiálně pořádán hlavním

²⁴⁶ *Národopisná výstava*, s. 31.

²⁴⁷ Brouček uvádí, že na konci března 1893 pracovalo jen 41 odborů, z toho neaktivnější bylo Hlinsko a Mnichovo Hradiště. BROUČEK, Stanislav. c.d. s. 87.

²⁴⁸ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 65, Okresní odbor národopisné výstavy.

výborem výstavy, program sjezdu a náměty referátů si stanovuje pořádající odbor sám. Hlinecký odbor měl pouze s předstihem poslat program sjezdu pro vydání pozvánek. Podrobný program sjezdu byl proto dojednán hlineckým odborem na schůzi 1. července 1893.²⁴⁹

Dne 13. srpna 1893 byla zahájena okresní národopisná a průmyslová výstava a 15. srpna 1893 se konal sjezd musejních spolků, odborů Národopisné výstavy a přátel české vlastivědy. Zahájil ho poslanec K. Adámek a po zvolení předsednictva sjezdu²⁵⁰ přednesl K. V. Adámek příspěvek *O záchraně starodávných památek*.²⁵¹

Hlavním tématem jeho referátu bylo vyhledávání památek, jejich zajištění, uložení do sbírek zemských nebo jiných muzeí a případné restaurování pro budoucí uchování. Na sjezdu se mělo jednat o prostředcích, kterými by se toho dosáhlo a o společném postupu.

Na začátku svého příspěvku se K. V. Adámek zmínil o petičních akcích na záchranu památek, na nichž se podílel spolu s otcem, a která v době hlineckého sjezdu stagnovala.²⁵² K. Adámek v petici navrhoval zřízení zemské komise a jí podřízených místních a okresních komisí. Vymezil také jejich úkoly a kompetence.

Místní komise měly vzniknout v obcích, pečovat zde o zachování místních památek, pořizovat jejich seznamy, dohlížet na archivy a řídit vedení místních památních knih podle instrukce, kterou by zemská komise vypracovala na základě nařízení zemské vlády z roku 1835. Místní komise měly podávat roční zprávu okresní komisi, v níž by byli zastoupeni členové místních komisí. Na činnosti místních komisí se měly podílet také obecní úřady. Způsob a rozsah jejich vzájemné spolupráce se měl teprve projednat.

Okresní komise měly dohlížet na činnost místních komisí svého obvodu, sbírat vlastivědný materiál, vést okresní muzea, podporovat činnost odborných spolků a podávat zemské komisi zprávu o své činnosti prostřednictvím svého voleného zástupce. Okresní zastupitelstva měla tyto komise všemožně podporovat a pomáhat jim.

Zemská komise měla být podle K. V. Adámka vrcholem celé organizace. Měla spolupracovat se zemským výborem, podávat mu dobrozdání a návrhy, řídit odbornou činnost

---

²⁴⁹ Tamtéž.

²⁵⁰ Do předsednictva sjezdu byli zvoleni: za předsedu sjezdu ředitel F. A. Šubert, za místopředsedu JUDr. Ladislav Quis z Přelouče a zapisovatelem JUC. Jan Kakeš ze Slaného.

²⁵¹ *Okresní národopisná*, s. 7.

²⁵² Šlo o podání petice českému sněmu, kterou zpracoval K. V. Adámek jako jednatel Společnosti přátel starožitností českých a 14. listopadu 1889 prostřednictvím svého otce K. Adámka předal sněmu a ten následně zemskému výboru. Jelikož sněm ani zemský výbor dlouho nereagovaly, 15. března 1892 předložil K. Adámek další návrh na ochranu uměleckých a historických památek českých zemí. Dne 1. dubna 1892 si sněm vyžádal od zemského výboru zprávu o této petici, která byla vydána až rok poté. Je z ní patrné, že také výbor Muzea Království českého se přimlouval za řešení této otázky a Společnost přátel starožitností českých podala dokonce podrobný výklad Adámkovy návrhu. Tamtéž, s. 8.

v celém království a vydávat o tom prostřednictvím zemského výboru roční zprávu s přehledem činnosti okresních komisí a statistiku veškerých muzeí a sbírek. Také měla vyřizovat záležitosti s působností po celém království, udílet instrukce a rady okresním komisím aj.

Členy této komise by byli zástupci Muzea Království českého, České akademie, ostatních odborných pražských spolků a delegáti ze všech okresních komisí. Komisi měl předsedat skutečný odborník volený na určité období zemskou komisí. Funkce předsedy a náměstků měly být čestné funkce, jako tomu bylo v Uhrách. Administrativu by vedli placení úředníci a schůzí zemské komise by se účastnil vždy zástupce zemského výboru.

Vedle ustanovení komisí zdůraznil K. V. Adámek v referátu důležitost venkovských muzeí. Zhodnotil jejich současný stav jako různorodý, ale ne definitivní a naznačil potřebu celkové reorganizace. Přihlásil se k myšlence Františka Palackého, aby v čele muzeí stálo Muzeum Království českého, kde by se soustředil nejdůležitější materiál z celého království. Současně však zdůraznil a podrobně rozvedl význam a důležitost venkovských muzeí pro vzdělání širších vrstev.

K. V. Adámek pokládal krajinská muzea vedle škol a knih za hlavní zdroj a tudíž i důležitý prostředek vzdělávání širších vrstev obyvatel. *„Jsou jediným místem, kdež se může lid, nemohla si opatřiti různých publikací, poučiti o dávných dobách, může a má nalézt doklady o pokročilosti předkův, o jich uměnímilovnosti, jich lásce k vlasti a rodném jazyku.“*²⁵³ Pokud by tato muzea vedli odborníci se zájmem o tuto práci, byla by krajinská muzea důležitými částmi celého systému. Místní muzea byla pro obyvatele přístupnější, jelikož zabírala menší území než např. ústřední muzea. Podle K. V. Adámka chybělo společné práci krajinských muzeí a zemského muzea pouze rozdělení vzájemné působnosti a systém pro sběr materiálu. U venkovských muzeí byla nutná reorganizace a založení muzeí v okresech, kde zatím žádná nebyla. Základem těchto krajinských muzeí měl být společný řád.²⁵⁴

K. V. Adámek sdílel s F. Palackým také názor na činnost ústředního muzea, které mělo zobrazovat celou zemi, její přírodní a společenské poměry v průběhu věků a tak podat ucelený obraz celého národa. Tento názor aplikoval K. V. Adámek i na okresní a místní muzea, která měla stejným způsobem zobrazovat pouze svůj region.²⁵⁵

---

²⁵³ Tamtéž, s. 10 - 11.

²⁵⁴ Tamtéž.

²⁵⁵ Např. zemské muzeum mělo soustředit ve své knihovně veškeré české i cizojazyčné spisy pojednávající o Českém království, dále veškeré spisy sepsané a tištěné v Čechách a od českých autorů. Oproti tomu muzeum určitého okresu mělo obsahovat veškeré spisy jen o tamní krajině a od místních rodáků spolu s odbornou literaturou určenou pro odbornou činnost muzea. Touto zásadou se K. V. Adámek řídil i při působení v hlineckém a chrudimském muzeu a nejlépe to je patrné na uspořádání Městské knihovny JUDr. Karla Václava

Na závěr referátu navrhl K. V. Adámek domluvit spolupráci muzeí se samosprávou, která by zajistila odevzdávání cenných movitých památek, zvláště do příslušných muzeí. To ovšem muselo být zajištěno obecně platným nařízením, jako tomu bylo u oběžníku zemského výboru z roku 1868,²⁵⁶ který měl být vydán v aktualizované podobě. Navíc musela být vyřešena finanční stránka o přispívání zemských orgánů na ochranu památek. Za základ vnitřní ochrany památek považoval K. V. Adámek poučení veřejnosti o významu a důležitosti památek, aby se sám lid staral o jejich zachování.²⁵⁷

Ve svém sjezdovém referátu K. V. Adámek zopakoval svoje názory na ochranu památek a podíl muzeí na této práci, které uvedl již ve svém prvním článku o muzejní problematice s názvem *O muzeích krajinských a o statistice muzejní* z roku 1892.²⁵⁸ Do sjezdového příspěvku přidal navíc bod o spolupráci muzeí a muzejních spolků se samosprávnými orgány a otázku finanční podpory zemskými orgány.

Na základě sjezdové přednášky K. V. Adámka byla jednohlasně schválena resoluce o zákonné ochraně památek a vytčeny základní body:

1. vydat zákon o komisi na ochranu památek podle návrhu poslance K. Adámka z 15. března 1892, která by řídila odbornou památkovou a muzejní činnost a byla by poradním orgánem zemského výboru,
2. co nejdříve zahájit jednání o vydání zákona proti vývozu národopisných a uměleckých památek,
3. učinit opatření, aby výkup a prodej památek byl závislý na propůjčení koncese zemskými orgány,
4. doplnit a reorganizovat muzejní spolky a muzea na jednotném základě a vytknout poměr mezi zemským muzeem a krajinskými spolky a muzei pro vzájemnou spolupráci,
5. zajistit spolupráci se samosprávnými orgány Českého království při ochraně památek,
6. upravit financování ochrany památek zemskými orgány a jinými institucemi,
7. upravit a doplnit zákonná ustanovení o získání památek nálezem a vyvlastněním,
8. pořádání občasných sjezdů muzeí a přátel vlastivědy, kde by se jednalo o aktuálních otázkách muzejnictví.

Adámka, která jím byla vytvořena a předána hlineckému obecnímu zastupitelstvu roku 1928 jako veřejná knihovna. Tamtéž, s. 11.

²⁵⁶ Tento oběžník upravoval činnost samosprávným orgánů a Centrální komise pro výzkum a zachování stavitelských památek. Stanovil charakteristiku památek a způsob ochrany těchto památek prostřednictvím okresních výborů a zastupitelstev. Celé znění oběžníku viz. HAASZ, Jaroslav. Ochrana památek a starožitností u nás. In *Český lid*, roč. 3, Praha, 1894, s. 169-173.

²⁵⁷ *Okresní národopisná*, s. 14.

²⁵⁸ O tomto článku je více uvedeno v kapitole o Společnosti přátel starožitností českých.

Hlavní výbor Národopisné výstavy byl poté pověřen zřízením šestičlenného výboru, který by zajistil splnění odhlasované rezoluce. Výbor dostal za úkol vypracovat příslušné petice a řády pro venkovská muzea a ve vhodné době opět svolat muzejní sjezd.²⁵⁹

Jako druhý bod programu následovala přednáška E. Kováře *O úpravě Národopisné výstavy československé*. V té E. Kovář pojednal o rozdělení výstavních předmětů podle jednotlivých regionů a navíc vytvoření tematických oddělení Národopisné výstavy.²⁶⁰ V příspěvku vytkl učitelům maření výstavní práce, a žádal to uvést v rezoluci. Proti tomu se ohradil K. Adámek, jelikož na přípravných pracích hlinecké výstavy se výrazně podíleli právě učitelé. Po vzájemné dohodě E. Kovář návrh odvolal. V tomto bodě se zřejmě projevil Adámkův přehled o tehdejší situaci. Ze studie S. Broučka vyplývá, že největší zastoupení mezi výstavními pracovníky měli právě učitelé a středoškolští profesori (necelých 38%).²⁶¹ Přijetí takovéto rezoluce tudíž mohlo mít negativní dopad na přípravné práce Národopisné výstavy.

Při následné debatě o jednotlivých bodech jeho referátu vznesl K. V. Adámek připomínku k zajištění vystavených předmětů. Požádal hlavní výbor, aby pamatoval na opatření proti vývozu vystavených památek do zahraničí po skončení výstavy, aby se neopakovala situace u Jubilejní zemské výstavy, a na systematické zpracování získaného slovesného materiálu.²⁶²

O tom také pojednával následující referát K. Adámka. Přednášku *O sběru a zpracování vlastivědného materiálu* začal zhodnocením Jubilejní zemské výstavy roku 1891. Pokládal její přínos za nedocenění a za její nedostatky považoval špatné zajištění vystavených materiálů proti vývozu za hranice království,²⁶³ zničení výstaviště a nedostatečné využití shromážděné látky k výzkumu a publikování. Varoval pořadatele Národopisné výstavy před stejnými chybami a uvedl možná řešení.²⁶⁴

K. Adámek navrhoval, aby na vykoupení památek finančně přispěl stát a střediskem této organizace měla být Praha a Národopisné muzeum ve spolupráci s ostatními muzei a odbornými organizacemi. Podporu muzeí očekával nejen od zemských úřadů, ale i od okresů

---

²⁵⁹ Tamtéž, s. 16 – 17.

²⁶⁰ Tamtéž, s. 17.

²⁶¹ BROUČEK, Stanislav. c.d. s. 125.

²⁶² *Okresní národopisná*, s. 19 - 20.

²⁶³ Jen malé množství se jich dostalo do Zemědělského muzea.

²⁶⁴ Tamtéž, s. 20 - 21.

a obcí. Prvním krokem mělo být pořízení soupisů, popisů a zobrazení všech dosud dochovaných památek, čehož se měla ujmout Česká akademie.²⁶⁵

Za neméně důležité pokládal K. Adámek zpracování materiálu ve formě krajových národopisných studií, které by následovalo po skončení výstavy. S náklady měly opět pomoci okresy, obce a odborné spolky. Pokud nebudou sepsány studie dílčích oblastí a předmětů, není možné zpracovat obecný národopisný materiál jako celek.²⁶⁶ Proto měl být vydán jednotný program pro organizaci sběru a zpracování materiálu.

Následně byla schválena rezoluce, která určovala úkoly Národopisné výstavě a jejich činitelům. Hlavní výbor měl tudíž za úkol:

1. organizovat sběr materiálu na Národopisnou výstavu,
2. založit Národopisnou společnost a Národopisné muzeum, která by řídila celou práci,
3. vypracovat program a stanovy národopisných okresních a místních muzeí,
4. zajistit zpracování materiálu po okresech či obcích a následné publikování podle společných zásad formou dílčích sborníků a prací,
5. na základě těchto monografií poté zpracovat obecný československý národopis,
6. trvale zajistit a důkladně vědecky zpracovat vystavený materiál.
7. V posledním bodu bylo uvedeno prohlášení, že sjezd pokládá plnění těchto úkolů za velmi důležité a je čestnou povinností země, okresů i obcí podpořit sjezdová ujednání.²⁶⁷

V těchto základních bodech rezoluce shrnul K. Adámek vlastně všechny základní body, které stanovil F. A. Šubert na počátku Národopisné výstavy a na kterých se postupně shodla i národopisná veřejnost. Základem bylo vedle uspořádání Národopisné výstavy založení Národopisné společnosti spolu s muzeem, které by se podílely na uchování památek a postupném zpracování rozsáhlé encyklopedie.²⁶⁸

Rezoluce nadchnula účastníky sjezdu natolik, že hlavnímu výboru bylo po debatě uloženo vybrání místností, které budou hned po výstavě k dispozici pro uložení vystavených sbírek. Také byl naplánován sjezd veškerých odborů Národopisné výstavy do Prahy na den sv. Václava následujícího roku, kde by se projednalo uspořádání a zachování výstavou sebrané národopisné látky.²⁶⁹

---

²⁶⁵ K. Adámek nezapomněl v této věci vyzvednout zásluhy okresu, neboť dodal, že v hlineckém okresu se už podařilo „za horlivé podpory našich pp. jednatelů poříditi téměř úplný soupis všech zachovaných památek od obce k obci, od čísla k číslu.“

²⁶⁶ Tamtéž, s. 22 - 23.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 24 - 25.

²⁶⁸ BROUČEK, Stanislav. c.d. s. 145.

²⁶⁹ *Okresní národopisná*, s. 24 – 25. To se ovšem počítalo s tím, že výstava se bude konat roku 1894.

Průmyslový sjezd

Po národopisném sjezdu následoval 20. srpna 1893 průmyslový sjezd, který se konal v sále hostince U Zlatého lva v Hlinsku. Zahájil ho také poslanec K. Adámek, který byl zvolen za čestného předsedu sjezdu, a jako účel sjezdu určil „*shromažďování a boj selské a řemeslné třídy proti velkopodnikatelům*“. Na sjezdu byly předneseny referáty Antonína Kroupy s názvem *Naléhavé opravy živnostenského řádu se zřetelem ku letošní živnostenské anketě* a Karla Adámka *O svépomocných prostředcích ku zvelebení řemesel*.²⁷⁰

Výsledky sjezdu

Na popud hlineckého sjezdu a jeho ujednání vznikl nejprve šestičlenný výbor vytvořený výkonným výborem Národopisné výstavy. Jeho hlavním úkolem bylo prosazení zákona na ochranu památek a zákona o reorganizaci muzejních spolků. Rozšířený výbor tvořili K. Adámek, J. Haasz, O. Hostinský, E. Kovář a zástupci České akademie věd a umění, Muzea Království českého a Umělecké besedy. V roce 1895 byla zřízena zemská umělecko-průmyslová komise, která se však stala pouze poradním orgánem zemského výboru v subvenčních záležitostech pro jednotlivá muzea.²⁷¹

Z většiny příznivých ohlasů českého tisku je zajímavé uvést příspěvek L. Niederleho v Českém lidu týkající se hlineckého sjezdu. V obsáhlé zprávě se vyjádřil za celou redakci, že ačkoli zpočátku vystupovali proti zřizování krajinských muzeí z důvodu tříštění vědeckého materiálu, hlinecká rezoluce sjezdu je částečně přesvědčila o možném řešení této otázky.²⁷²

Hlavní výbor výstavy se rozhodl hned 5. září 1893 plnit body hlinecké rezoluce. Vyzval všechny krajinské odbory, aby předložily zprávy o průběhu sběratelské práce. L. Niederle, J. Haasz a J. Plischke se na základě toho obrátili na okresy, kde se s národopisnou prací ještě nezačalo, a F. A. Šubert vyjednával s pražskými muzei, zda by některé z nich nepřijalo Národopisné muzeum jako samostatné oddělení.²⁷³

Tento sjezd byl jedním z mnoha pořádaných sjezdů v rámci příprav Národopisné výstavy, ale díky svému programu se zapsal mezi velké muzejní sjezdy. Jeho jednání se totiž více, než příprav Národopisné výstavy a hlineckého odboru, týkala pravidel ochrany památek

---

²⁷⁰ Více o sjezdu tamtéž, s. 27-38.

²⁷¹ BROUČEK, Stanislav. c.d. s. 110.

²⁷² *Okresní národopisná*, s. 62.

²⁷³ BROUČEK, Stanislav. c.d. s. 111.

a uspořádání muzejní struktury. Tyto zásady vycházely z úkolů Národopisné výstavy a měly soužit k jejich upřesnění a využití pro budoucnost národopisného programu.

Ujednání hlineckého sjezdu neměla prakticky žádný efekt. Šestičlenný výbor určený k realizaci sjezdové rezoluce byl nakonec tak zaneprázdněný přípravou Národopisné výstavy, že neprovedl žádné z vytčených úkolů. Na sjezdu však poprvé vystoupila krajinská muzea jako samostatný prvek nezávislý na zemském muzeu, který se snažil o vlastní organizaci a vzájemnou spolupráci s podobnými institucemi.²⁷⁴

Mezi možný přínos hlineckého sjezdu by se dalo započítat zřízení historické komise a poradní komise pro záchranu stavebních památek při zemském výboru, založení archeologická komise České akademie a poradních komisí k ochraně památek v některých městech. Je ovšem otázkou, nakolik zřízení těchto komisí ovlivnil hlinecký sjezd a nakolik sama Národopisná výstava. Jisté však je, že hlinecký sjezd svůj podíl na muzejní organizaci měl. Patrné to bylo už na dalším muzejním sjezdu v Kutné Hoře roku 1898.

---

²⁷⁴ ŠPÉT, Jiří. *Přehled*. s. 50.

5. Sjezd českých archeologů a muzejních spolků v Kutné Hoře roku 1898

V červenci 1898 oslovila Společnost přátel starožitností českých (dále jen Společnost) K. V. Adámka s žádostí o zastupování na pořádaném muzejním sjezdu v Kutné Hoře. Společnost chtěla původně svolat sjezd zájemců o bezpečí památek, kde by se projednávaly naléhavé věci týkající se ochrany památek, ale byla nucena ho odložit na počátek roku 1899. Roku 1898 se totiž slavilo 100. výročí narození Františka Palackého a všude se připravovaly různé akce na jeho počest.²⁷⁵ Právě v rámci těchto oslav se spolky Vocel v Kutné Hoře a Včela čáslavská rozhodly uspořádat připravovaný muzejní sjezd a jako pořadatele oslovily i Společnost. Ta dostala možnost uskutečnit svůj původní záměr v rámci připravovaného sjezdu,²⁷⁶ a tak se obrátila na K. V. Adámka, zda by na sjezdu nevystoupil s již mnohokrát zveřejněnými návrhy na zákaz vývozu a prodeje památek a zvláště na zřízení zemského sboru konzervátorů. Tento návrh si kdysi zemský výbor vyžádal podrobně zpracovat, ale odsunul jeho řešení. Společnost ho proto chtěla na sjezdu znovu připomenout a s pomocí spřízněných korporací upozornit na jeho řešení prostřednictvím petice českému sněmu. Společnost oslovila právě K. V. Adámka, jelikož znala jeho názor na tyto problémy, souhlasila s nimi a pokládala K. V. Adámka za znalce celé problematiky. Navíc potřebovala k obhájení své práce někoho rozhodného, který by ji důstojně zastupoval a nepřivlastnil si její práci, jak se mnohdy stalo.²⁷⁷

K. V. Adámek s prosbou Společnosti souhlasil. V polovině srpna 1898 oznámil téma svého referátu a byl ihned zařazen na první místo jednání. Ve sjezdovém programu však nebyl K. V. Adámek označen jako jednatel Společnosti, což se Společnosti nelíbilo a mínila si stěžovat organizátorům. Chtěla totiž dosáhnout toho, aby jí byla svěřena další jednání a provedení sjezdové rezoluce.²⁷⁸

---

²⁷⁵ Více o této události ve sborníku *Památník na oslavu stých narozenin Františka Palackého*, Praha, 1898.

²⁷⁶ Zatímco J. Špět uvádí, že Společnost tento sjezd zorganizovala, v dopise K. V. Adámkovi z 8. července 1898 píše A. B. Černý a J. Herain, že Společnost byla požádána, aby se na pořádání sjezdu podílela. ŠPĚT, Jiří. *Přehled*. s. 51 a NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Společnost přátel československých 1898.

²⁷⁷ Společnost chtěla na sjezd poslat původně ještě další dva řečníky, ale Společnost K. V. Adámkovi navrhla, že pokud ji bude zastupovat on a uvede požadované body ve svém referátu, další řečníci nebudou potřeba.

²⁷⁸ Tamtéž.

Sjezd českých archeologů a muzejních spolků, který byl pořádán na památku 100. výročí narození Františka Palackého, byl slavnostně zahájen 27. srpna 1898 v Měšťanské besedě v Kutné Hoře.²⁷⁹ Následujícího rána si účastníci prohlédli pod vedením prof. Josefa Braniše a architekta Ludvíka Láblera Vlašský dvůr, chrám sv. Barbory a další kutnohorské památky a odpoledne také památky v Sedlci.

Samotná sjezdová jednání začala 28. srpna 1898 v 10 hodin v zasedací síni Vlašského dvora. Byla zahájena volbou předsednictva²⁸⁰ a následnými proslovy některých z nich. Prvním referentem sjezdu byl K. V. Adámek s příspěvkem *O vlastivědné činnosti v zemích koruny české*. Na úvod pojednal o historii organizace na ochranu památek během 2. poloviny 19. století a jejich hlavních představitelích. Zvláště pojednal o akcích na uzákonění ochrany památek, kterou zahájila Společnost podáním petice roku 1889 a ke které výrazně přispěli také K. V. Adámek a poslanec K. Adámek.²⁸¹ Podle K. V. Adámka vedly všechny tyto snahy, včetně hlineckého muzejního sjezdu, ke zřízení historické komise a poradní komise pro záchranu stavebních památek při zemském výboru. Dále byla založena archeologická komise České akademie, ve které byli zastoupeni i venkovští jednatelé, a v některých městech poradní komise k ochraně památek. Navíc po skončení Národopisné výstavy československé vzniklo mnoho odborných, krajinských a průmyslových muzeí, Československá národopisná společnost a další organizace, které si vzaly za úkol ochranu památek, její organizaci a uzákonění.²⁸²

K. V. Adámek v referátu upozornil na to, že by se veškerá snaha neměla upínat pouze k vydání zákona proti vývozu památek ze země, jelikož to ještě nezaručuje jejich zachování. Proto navrhl současně prosazovat i zákon na ochranu stavebních památek a jejich součástí,²⁸³ úprava ustanovení o vyvlastnění a omezení volného nakládání s památkami, které by byly uvedeny ve vypracovaných seznamech každého okresu. Dále navrhl zamezit výkupu památek pomocí udílení kontrolovaných koncesí obchodníkům a umožnit u těchto památek předkupní

---

²⁷⁹ Uvítací projevy přednesli Kliment Čermák, starosta Včely čáslavské, starosta města Jan Macháček a Václav Vladimír Jeníček, člen výboru Včely čáslavské.

²⁸⁰ Předsedou se stal poslanec Karel Adámek, prvním místopředsedou universitní profesor Jaromír Čelakovský jako zástupce Muzea Království českého, druhým místopředsedou prof. Josef Braniš. Za členy byli zvoleni starosta města J. Macháček, starosta Vocela arciděkan Karel Vorlíček, starosta Společnosti architekt Jan Herain, zástupce archeologické komise České akademie Dr. Karel Chytil a ředitel mincovny rada Josef Müller, zapisovatelem V. V. Jeníček. *Sjezd*. s. 3.

²⁸¹ Tamtéž, s. 5-6.

²⁸² Tamtéž, s. 7.

²⁸³ K. V. Adámek uvedl příklad uherského zákona z roku 1881 na ochranu movitých i nemovitých památek.

právo muzeím a veřejným sbírkám. Za důležitou pokládal K. V. Adámek také úpravu stavebního řádu, která by více přihlížela k zajištění památek při stavbách.²⁸⁴

Ovšem sám K. V. Adámek poté uznal, že mnohé z uvedených plánů jsou prozatím nerealizovatelné vzhledem k nedostatečně fungující organizaci. Proto připomněl vytvoření samosprávných sborů ve formě zemských, okresních a místních komisí, které navrhoval už K. Adámek v petici z 15. března 1892 a na kterých se shodl i hlinecký sjezd. Nežádal vytvoření nových institucí, ale nabídl řešení v podobě nahrazení nebo zjednodušení již existujících. Nová instituce s omezenými pravomoci a žádnou výkonnou mocí by byla stejně zbytečná. Proto navrhl nejdříve rozšířit spolupráci se samosprávou, což by podle předchozích zkušeností neměl být problém, a udělat reformu krajiných muzeí.²⁸⁵

Spolupráce se samosprávou měla být podle K. V. Adámka zajištěna především úpravou oběžníku z roku 1868 pro okresní výbory²⁸⁶ a nařízením zemského gubernia z roku 1836 o pamětních knihách. Dalším úkolem obcí a okresů měla být spolupráce při zakládání a doplňování sítě muzeí. K. V. Adámek se obrátil i na přátele památek, kteří mohli pomocí zpráv, přednášek a popularizace vlastivědy varovat veřejnost před překupníky a šířit osvětu týkající se ochrany památek. A právě v tom viděl poslání muzeí a muzejních spolků.²⁸⁷

V další části svého příspěvku se tedy K. V. Adámek soustředil na organizaci muzeí a jejich činnost. Zastával názor, že příliš mnoho muzeí je spíše na škodu vlastivědné a sbírkotvorné činnosti. Proto navrhl stanovit rozsah činnosti jednotlivých muzeí²⁸⁸ a existenci pouze jednoho muzea na každý okres. Důležitá byla také spolupráce mezi muzei na výměně předmětů, která pro jedno muzeum mohla být cizorodá, ale pro jiné doplněním jeho sbírek. Muzeum mělo vytvářet sourodé sbírky a pouze v případě možného ohrožení předmět koupit nebo získat, aby ho později mohlo předat jinému vhodnému muzeu. Proto souhlasil K. V. Adámek s postupem ústřední komise, která žádala ministerstvo školství o zrušení školních sbírek archeologických a historických předmětů, jelikož tak docházelo k rozptylování sbírek. Žákům měly stačit dobré reprodukce, případně návštěva určitého muzea.²⁸⁹

---

²⁸⁴ Ústřední komise na ochranu památek roku 1894 vydala dobrozdání o vydání zákona nebo doplňku stavebního zákona. V něm navrhla ochranu stavebních památek na obecních pozemcích, odborné zajištění nalezišť při stavebních pracích (např. při stavbě železnic, silnic, bourání budov aj.) a možnost určených muzeí zkoumat tyto památky přímo na místě při splnění určitých podmínek. Tamtéž, s. 8-9.

²⁸⁵ Tamtéž, s. 9-10.

²⁸⁶ Více o oběžníku je uvedeno v předchozí kapitole o hlineckém sjezdu.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 10-11.

²⁸⁸ Zemské muzeum mělo podávat ucelený obraz celé země jako o celku po všech stránkách, okresní muzeum mělo taktéž zobrazovat svůj okres a odborné muzeum se mělo soustředit pouze na svůj obor.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 11-12.

Tím došel K. V. Adámek ke vzdělávacímu poslání muzeí. K tomu však byla nutná dobrá organizace. Proto K. V. Adámek opět navrhl shromáždit stanovy, sbírkové a jednací řády všech muzeí a spolků pro vytvoření vzorových stanov, podle kterých by se muzea jednotně řídila.²⁹⁰ Pro sledování činnosti muzeí mělo sloužit pravidelné vydávání muzejní statistiky. Další podmínkou jednotného postupu muzeí měly být muzejní sjezdy, jejichž pravidelné konání by zajišťoval vybraný sjezdový výbor.²⁹¹

Na závěr příspěvku se K. V. Adámek vrátil k vlastivědě a její organizaci. Upozornil na názor svého otce K. Adámka, aby se vypracovaly podrobné seznamy památek v jednotlivých zemích, které je třeba zdokumentovat, prozkoumat a publikovat.²⁹² Zhodnotil vlastivědnou práci různých institucí a výstavních podniků za posledních deset let, které přispěly k rozšíření zájmu o vlastivědu. Mezi posledními se konala Národopisná výstava československá a s ní také skončila popularizace vlastivědné práce. K. V. Adámek proto navrhl využít ještě tohoto nadšení a probádat dostupný materiál, dokud se nabízela ta možnost. Nabádal zpracovat podrobný národopis celé země složený z monografií jednotlivých krajů zpracovaných podle jednotných pravidel, aby mohlo později dojít k jejich porovnání na základě stejných kritérií.²⁹³

Adámkův referát byl přijatý s nadšením. Ozývaly se dokonce hlasy na jeho knižní vydání. Poté navrhl K. V. Adámek znění sjezdové rezoluce:

1. Základem bylo uzákonění ochrany památek a vytvoření pomocné organizace, což mělo být ošetřeno zemskými zákony.
2. Zákonem upravit spolupráci samosprávných orgánů a při nich zřídit komise pro záchranu památek.
3. Zákonem zakázat vývoz památek do zahraničí a zajistit vrácení již odvezených památek na jejich původní místo.
4. Zajistit ochranu stavebních památek doplněním stavebního řádu a pro obchodování s movitými památkami zavést koncese, pozměnit živnostenský řád a další soukromoprávní předpisy v případě nálezů či vyvlastnění památek.
5. Zajistit spolupráci samosprávy s odbornými institucemi, spolky i jednotlivci a stanovit rozsah působnosti jednotlivých muzeí podle zaměření a místního rozsahu.

---

²⁹⁰ Zdůraznil v nich upravit zajištění muzejního majetku převodem na samosprávné orgány, které by zajistily existenci sbírek a muzea i po ukončení činnosti muzejního spolu či soukromé organizace.

²⁹¹ S tímto názorem zřejmě souhlasila i Společnost, neboť usilovala o to, aby jí byla svěřena realizace sjezdových usnesení.

²⁹² Proto hned po založení Společnosti přátel starožitností českých roku 1888 dal K. V. Adámek návrh a současně podrobný program na zpracování a vydání české vlastivědy.

²⁹³ Tamtéž, s. 13-16. K. V. Adámek podrobně popsal i postupy práce.

6. Vypracovat vzorové stanovy, jednací a sbírkové řády a pravidelně vydávat statistiku o činnosti všech muzeí.
7. Zavést ve všech muzeích jednotný postup pro sběr a zpracování vlastivědného materiálu, aby se za pomoci institucí, úřadů i soukromníků mohly vydávat odborné sborníky jako základ souborné české vlastivědy.
8. Vše možně prezentovat tato rozhodnutí a cíle a pořádat sjezdy muzeí a přátel vlastivědy.²⁹⁴

Po schválení uvedené rezoluce byla Společnost zmocněna jejím provedením. Měla za úkol vypracovat příslušné žádosti a petice pro zemský sněm, vzorové stanovy a muzejní řády a svolat další sjezd. Jan Herain jako předseda Společnosti přijal tyto úkoly a slíbil vydat zprávu o kutnohorském sjezdu.²⁹⁵

Dalším referátem byl příspěvek *O záchraně stavitelských našich památek* od arciděkana Karla Vorlíčka. Ve svém referátu pojednal o historii stavebních památek a jejich ochrany včetně církevních předpisů týkajících se stavebních úprav církevních památek. Věnoval se také možnostem finančního zajištění oprav těchto památek, které doložil konkrétními příklady.²⁹⁶

Následný referát od Klimenta Čermáka se zabýval muzejní radou. Žádal vytvoření sboru odborníků, který by se staral „o řádné určování, ocenění památek zemských a systematicky prováděli soupis památek starožitných i uměleckých v království Českém, v markrabství Moravském a vévodství Slezském.“ Muzejní rada měla být poradním sborem zemského výboru, zasedat jednou za měsíc a pro naléhavé případy mít pět stálých zástupců u zemského výboru.²⁹⁷ Některé důležité záležitosti by měla plně ve své kompetenci,²⁹⁸ včetně výkonné moci od vlády a stálé podpory státu i země pod vedením zemského výboru.²⁹⁹ Na závěr navrhl K. Čermák požádat sněmy českých zemí o vytvoření navrhované rady na 3 roky.³⁰⁰

²⁹⁴ Tamtéž, s. 17-18.

²⁹⁵ O vyhotovení této zprávy byl požádán K. V. Adámek před konáním sjezdu.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 19 - 23.

²⁹⁷ Muzejní rada by se skládala ze zástupců zemského výboru, obchodní a živnostenské komory, Umělecko-průmyslového muzea a několika zástupců venkovských muzeí, dále ze zástupců české univerzity, technických vysokých škol, jednoho c. k. konservátora jako zástupce Centrální komise a zástupce odborného tisku.

²⁹⁸ Např. udělování zemských podpor, zkoušení a výběr kustodů, upozorňování vlastníků muzeí, měst, okresů a vlády na záchranu památek a vykupování památek zavlčených do ciziny

²⁹⁹ Muzejní rada by dále odměňovala nálezcce památek, najímala pracovníky na výzkum nalezišť, měla by zákonné předkupní právo, starala by se o vzdělání mladých odborníků v muzeologii, zpracování materiálu v muzeích a doporučovala by kustody ke spolupráci na venkovských muzejních sbírkách, byla by v přímém styku se zemským výborem, s výbory a kuratorii muzeí a dávala by roční zprávu s vyúčtováním zemskému sněmu.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 24-25.

Proti návrhu K. Čermáka se vyjádřil Karel Chytil. Označil formu zástupců korporací za nepraktickou, neboť před každým platným rozhodnutím by se zástupci museli poradit s vedením zastupujících institucí, a tím by se celý proces příliš zdržoval. Účastníci s tímto argumentem souhlasili a K. Adámek navrhl rozšířit raději působnost stávajících institucí než zřizovat nové, jak už uvedl ve svém referátu K. V. Adámek. Sám K. Čermák nakonec uznal nereálnost svého návrhu a příspěvek vzal zpět. Společně se však dohodli na tom, že na příštím sjezdu se bude jednat o organizaci zemských a okresních komisí.³⁰¹

Poté následoval příspěvek V. V. Jeníčka *O organizaci muzejních spolků československých*. Hned na začátku zdůraznil vzájemnou pomoc muzeí a jejich pracovníků a navrhl svépomocnou organizaci muzeí, jelikož praxe ukázala, že od vlády a země se pomoc nedá očekávat. Muzejní spolky by se měly sdružit v rámci všech zemí Koruny české. Pojítkem měly být jednotné stanovy a jeden muzejní spolek v okrese, který by vedl okresní muzeum přesně podle prvního bodu sjezdové rezoluce. Okresní sbory v kraji by tvořili župu pod vedením župního muzejního sboru složenou ze zástupců jednotlivých muzeí. Tento župní sbor by vedl evidenci činnosti, staral se o další rozvoj, vydával společné výroční zprávy všech okresních muzejních sborů a ze zástupců župních muzejních sborů by se skládala muzejní rada pro země Koruny české. V té by zasedali odborníci se stejnými povinnostmi jako župní muzejní sbory a navíc by vydávali věstník. Tuto organizaci by dotovala a podporovala města a okresy, které by těmto spolkům svěřili správu městských muzeí. K provedení návrhu se měl zvolit dvanáctičlenný organizační muzejní výbor.³⁰²

Po tomto příspěvku proběhla debata o návrhu a předseda K. Adámek, J. Herain a K. Vorlíček se shodli na tom, že výbor Společnosti vše uváží, porovná s přijatou resolucí sjezdu a poradí se s výborem Vocela a Včely čáslavské.

Poslední příspěvek sjezdu *O názvosloví v české archeologii* přednesl K. Čermák. Za základní problém české archeologie označil nejednotnost výrazových pojmů. Jako řešení navrhl vytvořit devítičlennou komisi z odborníků, která by sestavila jednotné názvosloví.³⁰³ J. Čelakovský souhlasil s předneseným návrhem a pověřil provedením návrhu všechny tři organizátorské společnosti. Návrh byl přijat a byla zvolena komise pro výběr názvosloví.³⁰⁴

---

³⁰¹ Tamtéž, s. 25-26.

³⁰² Tamtéž, s. 26-27.

³⁰³ Předložil vzorový návrh oběžníku, na kterém byly zobrazeny jednotlivé sporné předměty či pojmy. Každý člen komise měl k obrázku přiřadit podle svého názoru nejlepší výraz. Ten nejvíce užívaný název by se poté obecně přijal za normu.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 27-28. Do komise byli zvoleni J. L. Pič, K. Čermák, Jaroslav Palliardi, Vlasta Havelková, Emanuel Leminger, Josef Antonín Jíra a L. Niederle.

Následovala obecná ujednání a výběr místa konání dalšího sjezdu. K. Čermák upozornil na odezvu z Olomouce, proto byly pořádající společnosti pověřeny jednáním s Vlasteneckým muzejním spolkem v Olomouci a společnou přípravou dalšího sjezdu. Poté byla sjezdová jednání formálně ukončena a následovala prohlídka Vlašského dvora v Kutné Hoře. Po závěrečné hostině se slavnostními přípitky byl sjezd ukončen.³⁰⁵

Přínos a výsledky sjezdu

Co se týče sjezdového příspěvku K. V. Adámka, je zde vidět určitý názorový postup od posledního sjezdu. Ve svém prvním článku z roku 1892 požadoval především vytvoření struktury komisí s muzejními a ochrannými pravomocemi a vymezil vzájemný poměr krajských, průmyslových a ústředních muzeí, to vše jen v základních rysech. O rok později na hlineckém muzejním sjezdu byl už konkrétnější.³⁰⁶ V příspěvku kutnohorského sjezdu vycházely základní body stále z řešení navržených poslancem K. Adámekem v petici roku 1892, je zde však patrné důkladnější rozpracování. K. V. Adámek plně podpořil návrhy svého otce, ale uvědomil si, že otcův pohled na ochranu památek vychází z pohledu zemského poslance. K. V. Adámek však pronikl do problematiky z pohledu jednotlivých muzeí a vlastivědných pracovníků. Díky praxi pochopil, že zákonodárství není v současné době schopné muzejní a ochrannou otázku vyřešit, proto se snažil stávající problémy řešit jinou cestou.

K. V. Adámek navrhoval neupínat se k vydání zákona proti vývozu památek, jelikož ten sám o sobě nezajistí zachování a ochranu památek v českých zemích. Vytvořil si také jistý odstup od vytvoření struktury komisí. Stále je pokládal za základní pilíř muzejní organizace, ale považoval za jednodušší přepracování kompetencí některého ze stávajících orgánů, který by plnil tyto funkce. Soustředil se také více na záležitosti, které bylo možné ovlivnit vlastními silami v rámci muzeí a zájmových společností. Těmi byla spolupráce se samosprávou, která se během příprav Národopisné výstavy osvědčila, a informovanost veřejnosti. Také organizace muzeí na jednotném základu, kterou žádal už od prvopočátku.

Určitým příznivým posunem pro muzejnictví byly příspěvky K. Čermáka a V. V. Jeníčka. Na nutnost sdružení muzeí poukázal už hlinecký muzejní sjezd a tyto dva příspěvky byli jedny z prvních snah o jeho uskutečnění. Čermákova myšlenka na vytvoření muzejní

---

³⁰⁵ Tamtéž, s. 28-29.

³⁰⁶ O tom pojednává kapitola o hlineckém sjezdu.

radly sice byla v té době nereálná, stejně jako Jeníčkův návrh na vznik samostatného svazu muzeí, ale úspěchem bylo už to, že se o jednotném postupu muzeí začalo diskutovat.

Příznivá reakce na kutnohorský sjezd se objevila už 30. srpna 1898 v dopise A. B. Černého adresovaném K. V. Adámkovi. „*Byl mi podán referát o sjezdu Kutnohorském, z něhož seznal jsem, že všecek úspěch připadl Společnosti. Za svou osobu mám povinnost vysloviti Vám blahopřání k mistrnému elaborátu, Adámkovsky důkladnému.*“³⁰⁷ Zmínil se také o článku v Národních listech z téhož dne, kde nebylo uvedeno nic o tom, že realizací sjezdové rezoluce byla pověřena Společnost.³⁰⁸

Kutnohorský sjezd a jeho ujednání však měli ještě krátkou dohru. Dne 20. října 1898 poslala Včela čáslavská Společnosti rozhořčený dopis o rezoluci sjezdu a jejím plnění, které údajně Společnost zkreslila a přivlastnila si. To vše na základě článku v Časopise Společnosti, který napsal K. V. Adámek na základě svých poznámek ze sjezdu.³⁰⁹ Aby Společnost doložila své závěry, požádala K. V. Adámka, zda by neposlal originál poznámek o jednání. Ten však po zpracování článku pro Časopis Společnosti své poznámky zničil. Proto se Společnost obrátila na předsedu sjezdu Karla Adámka a další účastníky sjezdu, kteří potvrdili správnost napadeného článku o sjezdu.³¹⁰ Vše se nakonec vysvětlilo. Včela čáslavská uznala svoji chybu, novým dopisem odvolala ten dřívější a v tisku zveřejnila omluvu a opravu.³¹¹

Ačkoli na jednání kutnohorského sjezdu se opakovaly stále ty samé požadavky, o jejichž nutnosti byli přesvědčeni všichni tehdejší muzejní a vlastivědní pracovníci a souhlasili s nimi, úspěšnost jejich realizace byla minimální. Bylo to zřejmě způsobeno nejen politickou situací, která neumožnila schválení požadovaných zákonů a nařízení, na kterých závisela většina sjezdových ujednání, ale i ustupující zájem o muzejní a vlastivědnou činnost. Po skončení Národopisné výstavy československé mizelo i nadšení pro národopisnou práci. Muzea, která vznikla díky výstavě, buď zanikla, nebo si vytvořila výhodné postavení, které

---

³⁰⁷ Dopis s oficiálním poděkováním za úspěšnou reprezentaci Společnosti od jednatele A. B. Černého a starosty J. Heraina obdržel K. V. Adámek po výborové schůzi 17. září 1898.

³⁰⁸ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Společnost přátel československých 1898.

³⁰⁹ Včela čáslavská, zastoupena starostou K. Čermákem a jednatelem V. V. Jeníčkem, obvinila v dopise Společnost, že zveřejnila usnesení sjezdu, která byla nesprávně interpretována. Údajně si Společnost přivlastnila veškerou realizaci sjezdových usnesení. Přitom návrhy o muzejní organizaci učiněnou V. V. Jeníčkem v jeho referátu a rozhodnutí o vytvoření názvosloví v české archeologii od K. Čermáka byly svěřeny právě jí. Proto Včela čáslavská žádala, aby tyto zkreslené zprávy byly v tisku dementovány. Své přesvědčení doložila v dopise citacemi sporných statí z různých novin a časopisů. Včela čáslavská trvala na tom, že pouze jí bylo svěřeno zvolit devítičlennou komisi, která měla řídit práce pro vytvoření jednotného názvosloví v české archeologii. Jelikož celý kutnohorský sjezd byl záležitostí Včely čáslavské, bez podpory Společnosti, nechťela Včela čáslavská zničit úspěšnost sjezdu.

³¹⁰ Tamtéž.

³¹¹ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 81, Společnost přátel československých 1899-1900.

nechtěla ztratit zařazením se do jednotné organizace muzeí. Pro sjednocení muzeí ještě nenastala vhodná doba.

6. Muzeum okresu hlineckého

Vznik a počátky hlineckého muzea

První impulz k vytvoření muzejních sbírek v Hlinsku dal v červnu roku 1874 Karel Adámek, hlinecký okresní starosta, který také začal se sběrem materiálu. Hlinecký okresní výbor přijal jeho návrh na založení přírodovědeckých, technologických, archeologických a knihovních sbírek a souhlasil s úhradou veškerých nákladů.³¹²

V listopadu 1874 se okresní výbor rozhodl založit muzejní spolek s přispěním zástupců hlineckých škol a hlinecké školní rady. Jednání s jejími zástupci vedl K. Adámek, který vypracoval návrh stanov budoucího muzejního spolku a v prosinci 1874 byl okresním zastupitelstvem zvolen zástupcem okresního zastupitelstva v muzejním spolku a opatrovníkem muzejních sbírek.³¹³ Školní rada pronajala pro muzejní sbírky tři místnosti v hlinecké školní budově zdarma s podmínkou, že muzejní sbírky budou sloužit ke studijním účelům zdejších škol.

Stanovy hlineckého muzejního spolku byly schváleny 21. března 1875.³¹⁴ Na popud K. Adámka souhlasilo okresní zastupitelstvo se zapůjčením sbírek muzejnímu spolku a přistoupilo do muzea jako zakládající člen.³¹⁵

Ustavující schůze Muzea okresu hlineckého (v této kapitole dále jen Muzeum) proběhla 27. prosince 1875. Členů vzniklého Muzea bylo 53. Ve schválených stanovách bylo uvedeno, že základem pro rozhodování ve správních záležitostech je přítomnost zástupců okresního zastupitelstva, místní školní rady a hlinecké měšťanské školy.³¹⁶ Posláním Muzea byla nejen činnost sběratelská a vzdělávací, ale i vědecká a ochranná.³¹⁷ Podle J. Špěta bylo hlinecké muzeum díky své rozšířené působnosti prototypem nového ústavu, který se začal od 70. let 19. století postupně rozšiřovat.³¹⁸

---

³¹² ADÁMEK, Karel Václav. *Muzeum okresu hlineckého*. In *Zprávy Musea okresu hlineckého*, 2. díl, Hlinsko, 1908. s. 3, 5-6.

³¹³ Tamtéž, s. 7, 9-12.

³¹⁴ Tamtéž, s. 13.

³¹⁵ Tamtéž, s. 16.

³¹⁶ Tamtéž, s. 17.

³¹⁷ „... stará se o zevrubné a všestranné přírodovědecké a hospodářské prozkoumání okresu hlineckého, jakož i o vyhledání a zachování památek starožitných a historicky důležitých...“ Stanovy uvedeny tamtéž, s. 13-15.

³¹⁸ ŠPĚT, Jiří. *Přehled*. s. 39.

Dne 29. prosince 1875 byl zvolen muzejní výbor. Starostou se stal K. Adámek³¹⁹ a jeho zástupcem a ředitelem všech muzejních odborů J. Rozvoda, ředitel hlinecké měšťanské školy.³²⁰ Koncem roku 1876 byly utvořeny jednotlivé odbory Muzea:

1. historický – měl za úkol sběr veškerých knih, listin, pojednání a zpráv týkajících se okresu, důležitých listin, starožitností apod. pro muzejní sbírky,
2. přírodovědecký – staral se o prozkoumání přírodních poměrů, pořádání sbírek fauny, flóry a nerostů,
3. technologický – měl na starost průmyslnické a obchodní oddělení sbírek,
4. hospodářský – se vztahoval k veškerým odvětvím hospodářství okresu.

Vedle Muzea vznikla jako samostatná jednotka knihovna, která se skládala z hospodářského a muzejního oddělení.³²¹

V letech 1877 - 1893 se každoročně na přelomu července a srpna konala několikadenní výstava sbírek Muzea. V prvních letech byly pořádány i občasné přednášky a Muzeum se podílelo na mnohých městských slavnostech spolu s ostatními kulturními hlineckými spolky. Prvními čestnými členy se stali roku 1877 Dr. Antonín Frič a roku 1880 Dr. Emil Holub.³²²

Od roku 1882 začala spolková činnost stagnovat a v následujících letech se činnost Muzea omezila jen na pořádání a rozmnožování sbírek. Nekonal se žádné přednášky ani schůze, výstava sbírek se pořádala jednou ročně a správou Muzea se za podpory okresního zastupitelstva zabývali pouze J. Rozvoda a knihovník M. Kotěšovec. Poslední výroční výstava proběhla roku 1893 u příležitosti okresní národopisné a průmyslové výstavy v Hlinsku.³²³ V letech 1894 - 1904 Muzeum nepořádalo žádné výroční výstavy, pouze správu a doplňování sbírek a knihovny.³²⁴

Příčinou stagnace spolkové činnosti bylo zaneprázdnění aktivních členů Muzea veřejnou činností a odchod některých z nich do jiných působišť mimo Hlinsko. Navíc v 90. letech 19. století se veškerá práce soustředila na sběr materiálu pro Národopisnou výstavu

---

³¹⁹ Na postu starosty Muzea zůstal až do své rezignace 30. září 1879, neboť byl zvolen do poslanecké sněmovny vídeňské říšské rady a nemohl se tedy plně věnovat vedení Muzea.

³²⁰ Po odchodu K. Adámka z vedení Muzea se stal J. Rozvoda jeho zástupcem. V době nečinnosti hlineckého spolku spravoval J. Rozvoda muzejní sbírky a po obnovení činnosti v letech 1905 - 1914 byl starostou Muzea. Zemřel po vleklé nemoci 20. října 1916.

³²¹ ADÁMEK, Karel Václav. Museum okresu hlineckého. In *Zprávy Musea okresu hlineckého*, 2. díl, Hlinsko, 1908. s. 32-33. Hospodářská knihovna byla založena v prosinci 1874 a byla spravována J. Rozvodou. Muzejní knihovny vznikla o rok později a vedle odborné literatury obsahovala i beletrii a oddíl věnovaný autorům rodilým v hlineckém okrese.

³²² Tamtéž, s. 24 a 27.

³²³ Tamtéž, s. 30.

³²⁴ Tamtéž, s. 32.

československou. Po skončení těchto prací následovala asistence při sběru materiálu pro soupisy památek z hlineckého okresu. Česká akademie pro vědy, slovesnost a umění, Královská česká společnost nauk v Praze a archeologická komise při České akademii sbíraly materiál pro Soupis historických a uměleckých památek království českého a Soupis lidových památek království českého, jehož poslední díl Lid na Hlinecku³²⁵ byl věnován hlineckému regionu. Činnost Muzea byla také omezována publikační činností nově vzniklého Průmyslového muzea pro východní Čechy v Chrudimi, jehož okresní památková komise postupně zveřejňovala, popisovala a zobrazovala umělecké a národopisné památky z Hlinecka ve svých publikacích pod vedením K. V. Adámka.³²⁶

V době stagnace se Muzeu nepřímo podílelo na výzkumné aktivitě K. a K. V. Adámků. Ti v letech 1887 – 1890 uskutečnily výzkumné práce na hradišti Zkamenělý zámek u Svatky, kterými obohatili muzejní sbírky a o kterých vyšly mnohé články v odborných časopisech.³²⁷ Po skončení Národopisné výstavy československé roku 1898 pomáhalo Muzeum pod vedením Adámků sesbírat a uchovat mnohé archeologické, historické a národopisné památky z Hlinecka a darovalo některé z nich do Muzea Království českého a do Československého národopisného muzea v Praze, aby reprezentovaly hlinecký region.³²⁸

Obnovení spolkové činnosti

Už roku 1890 se objevily názory na nutnost obnovy spolkové činnosti a úpravu vedení muzejních sbírek.³²⁹ Během následujících příprav na Národopisnou výstavu československou se ale tato jednání odložila a byla obnovena až roku 1904. Impulzem bylo rozdělení měšťanské hlinecké školy. Přestěhováním chlapecké části měšťanské školy do nové budovy se změnily také podmínky pro uložení muzejních sbírek.

Dne 26. února 1905 se proto svolala porada, kde se sešli okresní starosta Karel Adámek, ředitel měšťanské školy Jindřich Rozvoda, členové učitelského sboru aj. K. V. Adámek zde pojednal o právních poměrech Muzea, stanovách muzejního spolku a podal

³²⁵ ADÁMEK, Karel Václav. *Lid na Hlinecku*. Praha, 1900.

³²⁶ ADÁMEK, Karel Václav. *Museum okresu hlineckého*. In *Zprávy Musea okresu hlineckého*, 2. díl, Hlinsko, 1908. s. 43.

³²⁷ Jejich přehled ve Zprávách Musea okresu hlineckého. 1. díl. Hlinsko, 1908. s. 3. a o výzkumu na Zkamenělém zámku ADÁMEK, Karel Václav. Perničky a Zkamenělý zámek. In *Zprávy Musea okresu hlineckého*, 3. díl, Hlinsko, 1909, s. 3-20; ADÁMEK, Karel Václav. Hradiště Zkamenělý zámek u Hlinska. In *Památky archaeologické a místopisné 19*. Praha, 1902, s. 26-42 aj.

³²⁸ ADÁMEK, Karel Václav. *Museum okresu hlineckého*. In *Zprávy Musea okresu hlineckého*, 2. díl, Hlinsko, 1908. s. 35.

³²⁹ Tehdy se probírala možnost zrušení nefunkčního muzejního spolku. Podle stanov mělo veškeré sbírky a majetek Muzea po zániku muzejního spolku převzít tříčlenné kuratorium složené ze zástupců okresního zastupitelstva, místní školní rady a ředitele hlinecké měšťanské školy.

návrh na zajištění další činnosti spolku, který byl jednomyslně přijat. Zúčastnění se zároveň shodli na tom, že se stanovy spolku upraví podle vzorových stanov, na jejichž vypracování se dohodl poslední muzejní sjezd v Kutné Hoře.³³⁰

První valná hromada se konala 12. března 1905. Přisedící zemského výboru Karel Adámek odmítl předsednictví pro své zaneprázdnění politickými aktivitami. Starostou výboru se stal Jindřich Rozvoda, jednatelem Josef Pilař a kustodem historického a národopisného oddílu K. V. Adámek, který zároveň navrhl, aby se budoucí výbor s přispěním místní školní rady postaral o alespoň tři vhodné místnosti pro sbírky Muzea.

Tak, jako se K. Adámek stal vůdčí osobností při zakládání Muzea v jeho počátcích, stal se K. V. Adámek v následujících letech hlavním organizátorem spolkové obnovy. V srpnu 1906 navrhl rozšířit činnost Muzea na sousední okresy, pátrat po památkách na vesnicích a zahájit styky s Průmyslovým muzeem pro východní Čechy v Chrudimi. Také se podílel na revizi knihovny s knihovníkem Jaroslavem Vačkářem a v říjnu téhož roku byl předsednictvem zmocněn k výběru a nákupu vhodných starožitností do muzejních sbírek.³³¹

Jelikož se už na poradní schůzi spolku 26. února 1905 jednalo o samostatné budově pro sbírky Muzea, založil K. V. Adámek 11. listopadu 1907 stavební fond Muzea v Občanské záložně v Hlinsku a na schůzi 19. listopadu 1907 odevzdal správu stavebního fondu pokladníkovi.³³² Dne 1. října 1913 byla zřízena muzejním výborem stálá stavební komise, která se měla starat o stavební záležitosti.

V listopadu 1907 dal K. V. Adámek impulz k vydávání samostatných zpráv Muzea pod názvem Zprávy Musea okresu hlineckého, které měly obsahovat místopisná, historická a národopisná pojednání o Hlinsku a Hlinecku, sbírky listin, paměti aj. Pořadatelem Zpráv byl zvolen K. V. Adámek.³³³

Dne 18. ledna 1908 podalo Muzeum okresnímu výboru zprávu o své činnosti a program dalšího vývoje, jejímž autorem byl K. V. Adámek.³³⁴ Za první úkol označilo důkladné uspořádání všech sbírek, archivu a knihovny.³³⁵ Začalo nové inventarizování

---

³³⁰ Více o tom v kapitole věnované muzejnímu sjezdu v Kutné Hoře.

³³¹ Tamtéž, s. 36-38.

³³² Tamtéž, s. 39.

³³³ Tisk 1. dílu Zpráv byl zadán Václavu Horákovi, tiskaři v Prostějově. Vydání tohoto dílu bylo usnadněno tím, že K. V. Adámek odmítl svůj honorář. Tamtéž, s. 39-40.

³³⁴ Tamtéž, s. 42.

³³⁵ Uspořádání muzejních sbírek podle K. V. Adámka:

A. Oddělení přírodovědecké: I. zoologické, II. botanické, III. mineralogické a geologické.
B. Oddělení technologické (surovina, přístroje, postup výroby, výrobky): I. hrnčářství, II. sklářství, III. dřevařství, IV. tkalcovství, V. různé jiné výroby.
C. Oddělení starožitnické a národopisné: I. modely staveb a součástí staveb, II. nábytek, III. obrazy (pokud nenáleží do archivu), IV. náradí a náčiní, V. nádobí hliněné, porcelánové, kameninové, VI. různé jiné

veškerého muzejního majetku a vyhotovení lístkového katalogu knihovny. Druhým úkolem bylo zřízení a doplnění sbírek národopisného oddělení a třetím úkolem publikační činnost. Tento třetí úkol se už realizoval založením Zpráv Muzea, ve kterých měly být zveřejňovány články ze všech oborů vlastivědného studia a historie týkající se Hlinecka. První díl byl tou dobou v tisku a další měly vycházet alespoň jednou ročně.

Dalším z cílů bylo získání vhodnějších místností pro sbírky. Ty se totiž zřízením národopisného oddělení rozrostly tak, že už nebyl prostor pro jejich vystavování.³³⁶ Také se plánovalo vytvoření selské světnice z Hlinecka, pro kterou se musel zřídit odpovídající prostor. Proto K. V. Adámek apeloval na hlinecký okresní výbor, aby vedle věnování knih a sbírkových předmětů podpořil Muzeum formou ročního příspěvku do stavebního fondu Muzea. Také žádal oslovit ostatní města v okrese s prosbou o podporu Muzea a nabídnout jim členství v Muzeu. Na základě této výzvy se okresní výbor rozhodl poskytovat Muzeu finanční podporu z okresního fondu.³³⁷

V dubnu 1908 vyšel první díl Zpráv Muzea. Díky hlineckému okresnímu výboru a c. k. okresní školní radě v Chrudimi, která doporučila Zprávy Muzea místním školním radám a správám škol svého obvodu, se Zprávy rychle rozšířily po Hlinecku a Chrudimsku. Během 14 dnů po vydání Zpráv bylo v Hlinsku zakoupeno asi 200 výtisků a mnozí místní rodáci si vyžádali zaslání Zpráv i do zahraničí. Povzbuzen tímto úspěchem se výbor rozhodl vydat

---

výrobky hliněné, porcelánové, kameninové, VII. sklo, VIII. hračky, IX. kroj, X. šperky, ozdoby, řezby aj., XI. různé kovové věci (závěsy aj.), XII. zbraně, zbroj, XIII. pečeti a pečetidla, XIV. různé jiné české starožitnosti (prehistorické, středověké aj.), XV. památky cizokrajné, XVI. mince.

D. Archiv: I. mapy a půdorysy, II. diagramy, tabulku statistické, III. obrazy památek a krajín, IV. fotografie, V. pohlednice, VI. psané modlitby, VII. hudebniny, psané zpěvníky, písničky jarmareční, VIII. herbáře a jiné zápisky národopisné, IX. staré rukopisné knihy (paměti, úřední knihy), X. listiny, XI. písemnosti Muzea: 1. knihy úřední (památník, protokoly, pokladní kniha, seznamy členů, sbírek i knihovny, inventář), 2. korespondence Muzea a účetní přílohy.

E. Hlinecké oddělení: 1. spisy spisovatelů působících na Hlinecku nebo narozených v hlineckém okrese, II. spisy týkající se Hlinska a hlineckého okresu, III. tištěné a rukopisné mapy hlineckých autorů nebo autorů narozených v hlineckém okrese a mapy týkající se Hlinska a hlineckého okresu, IV. kresby a malby malířů působících nebo narozených v hlineckém okrese, V. hudebniny tištěné nebo psané skladateli působícími nebo rozenými v hlineckém okrese, VI. osobní památky (rukopisy, obrazy, jednotlivé články aj.).

F. Knihovna, staré oddělení (staré spisy a tisky z doby před r. 1848): I. dějepis, životopisy, starožitnictví, místopis, cestopis, národopis, II. sbírky historických pramenů, III. statistika, IV. národní hospodářství, finance, správa, V. právní věda, zákony, politika, VI. hospodářství (zemědělství, lesnictví aj.), přírodní vědy, VII. filosofie, pedagogika, náboženství, VIII. filologie, IX. zprávy škol, spolků, úřadů, společenstev aj., X. beletrie (básně, povídky, divadla aj.), XI. slovníky, XII. časopisy, slavnostní spisy.

G. Knihovna, nové oddělení (spisy a tisky z doby od roku 1848): stejné uspořádání jako u starého oddělení knihovny.

H. Skříně a zařízení Musea. Tamtéž, s. 41-42.

³³⁶ Navíc K. V. Adámek nabádal k co nejrychlejšímu nákupu národopisných památek, jelikož rychle mizí. Tamtéž, s. 43.

³³⁷ Tamtéž, s. 44.

druhý díl,³³⁸ který se začal tisknout už 23. června 1908 a po jeho velkém úspěchu následoval v listopadu 1909 třetí díl.

Dne 2. února 1909 byl Karel Adámek zvolen čestným členem Muzea za zásluhy o jeho založení, všestrannou podporu a pomoc. Svoji vděčnost vyjádřilo Muzeum také následujícího roku, kdy K. Adámek slavil své 70. narozeniny. Hlinecká městská rada uspořádala slavnost na počest K. Adámka, na které ho jmenovala čestným občanem města Hlinska. Muzeum vydalo spis o slavnosti s názvem *Adámkův den v Hlinsku 13. března 1910* a pohlednice s rodným domem Karla Adámka.³³⁹

V následujících letech se Muzeum věnovalo revizi sbírek, jejich udržování, ochraně a prezentaci. Zúčastnilo se mnohých slavností, výstav a podniků jiných organizací zabývajících se muzejnictvím, ochranou a zachováním památek. Poskytovalo pomoc muzeím, které žádaly o radu, stanovy nebo podporu.³⁴⁰ Prostřednictvím K. V. Adámka Muzeum spolupracovalo s Průmyslovým muzeem pro východní Čechy v Chrudimi, které reprodukovalo v Památkách východočeských a v Lidovém nábytku východočeském i památky z Hlinecka.³⁴¹

Muzeum se prostřednictvím svých členů podílelo na získávání předmětů do sbírek (cechovní prapory, svítilny hlineckých společenstev, nábytek aj.) a aktivní péčí o záchranu památek. Pátrali po starých náhrobcích, zbytcích starých budov, zabraňovali neodbornému restaurování a sami obcházeli region a vykupovaly starožitnosti do sbírek (zvláště K. V. Adámek a Josef Pilař).³⁴²

Na návrh K. a K. V. Adámků se Muzeum rozhodlo prezentovat své sbírky a podnítit zájem veřejnosti o muzejní činnost pomocí turistických akcí. První z nich uspořádalo Muzeum v lednu 1909 a v červenci 1909,³⁴³ po nichž následovala další v roce 1910.³⁴⁴ Úspěšnou formou prezentace se staly také tematické slavnostní večery.³⁴⁵

---

³³⁸ Tiskem byl pověřen Josef Wagner, knihtiskaře v Hlinsku, který zatím získal plnou koncesi na tiskárnu. Tamtéž, s. 45.

³³⁹ Tato pohlednice je v přílohách. Po smrti K. Adámka roku 1918 Muzeum vydalo vzpomínkový spis *Za Karlem Adámkem*, jehož autorem byl K. V. Adámek. ADÁMEK, Karel Václav. Museum okresu hlineckého 1908 – 1920. In *Zprávy Musea okresu hlineckého*, 6. díl, Hlinsko, 1920, s. 7-8, 12.

³⁴⁰ Výpis organizací, se kterými Muzeum spolupracovalo a muzeí, kterým poslalo stanovy a řády Tamtéž, s. 3-4.

³⁴¹ Tamtéž, s. 3.

³⁴² Tamtéž, s. 4.

³⁴³ Společně s hlineckou Řemeslnickou besedou podnikli vycházku na Zkamenělý zámek a Perničky, o kterých na místě podal odborný výklad K. V. Adámek. Následovala beseda se svrateckými obyvateli v místní sokolovně.

³⁴⁴ Muzeum podniklo výlet na přední a zadní hradiště u Hlinska po stopách starodávné moravské cesty a na hradiště u Nasavrku. Tamtéž, s. 7.

³⁴⁵ Už v prosinci 1907 uspořádalo Muzeum společně s hlineckým Zpěváckým spolkem Svantovít Slovenský večer se slovenskými písněmi a přednáškou K. V. Adámka o jeho cestách po Slovensku. K podpoře fondu Svatopluka Čecha při Ústřední Matici školské uspořádalo Muzeum, Vlasta, spolek paní a dívek a Zpěvácký spolek Svantovít 15. března 1908 v sále hostince Josefa Adámka v Hlinsku Večer Svatopluka Čecha

Muzeum bylo po celou dobu své existence podporováno hlineckým okresním výborem, který se navíc roku 1912 rozhodl pravidelně poskytovat Muzeu roční příspěvek. Také Muzeu umožnil použít některých důležitých dat své agendy pro zpracování místopisu a statistiky hlineckého okresu a vyzýval obce hlineckého okresu, aby všemožně podporovaly Muzeum v jeho výzkumných, ochrannářských a vzdělávacích snahách.

V roce 1914 ze zdravotních důvodů rezignoval na funkci starosty Muzea J. Rozvoda a roku 1916 byl nahrazen K. V. Adámkem, který tuto funkci zastával až do roku 1920, kdy činnost spolku zanikla.³⁴⁶

K 40. výročí založení Musea a 20. výročí prvního sjezdu muzeí v Hlinsku a okresní národopisné a průmyslové výstavy schválil výbor na návrh K. V. Adámka vydání sborníku Hlinecko jako knihu vzpomínek spisovatelů narozených na Hlinecku nebo zde působících. K žádosti valné hromady z prosince 1912 se pořádání sborníku ujal K. V. Adánek.³⁴⁷ Kniha byla dotištěna v květnu roku 1914 v Hlinsku a sklídila velký úspěch.

Během první světové války nebyla činnost Muzea výrazně omezena. Bylo odvedeno několik muzejních členů, stejně jako majitel hlinecké tiskárny, tudíž tisk dalších dílů Zpráv Muzea byl zadán tiskárně v Německém Brodě. Čtvrtý díl Zpráv Muzea vyšel v červenci 1917 a pátý díl v prosinci 1917. Poslední šestý díl Zpráv byl vytištěn u Františka Slavíka v Chrudimi roku 1920.³⁴⁸

Přípisem c. k. zemského konzervátorského úřadu z 22. července 1916 bylo Muzeum vyzváno, aby odevzdalo k válečným účelům všechny předměty z cínu a cínových směsí, kromě předmětů zvláštní umělecké a historické ceny. Muzeum mělo vypracovat seznam těchto předmětů a znalci měli provést jejich posouzení. Vyřízení věci se ujal správce sbírek Josef Pilař. Znalecká prohlídka proběhla 11. srpna 1916 a oproti jiným muzeím byl zábor v Hlinsku nepatrný.

---

plný pěveckých recitálů a předcítání z díla Svatopluka Čecha. ADÁMEK, Karel Václav. Museum okresu hlineckého. In *Zprávy Musea okresu hlineckého*, 2. díl, Hlinsko, 1908, s. 41,44-45. Další osvětový večer následoval 13. února 1910 opět v hostinci Josefa Adámka v Hlinsku za účasti Zpěváckého spolku Svantovít. Na večeru věnovaném Polsku zazněla vedle zpěváckých a hudebních příspěvků i přednáška K. V. Adámka. ADÁMEK, Karel Václav. Museum okresu hlineckého 1908 – 1920. In *Zprávy Musea okresu hlineckého*, 6. díl, Hlinsko, 1920, s. 7.

³⁴⁶ Tamtéž, s. 5-7.

³⁴⁷ K. V. Adámkovi se podařilo získat příspěvky od významných autorů: JUDr. Jaromír Čelakovský, Ph.Dr. Jaroslav Goll, Karel Adánek, Adolf Heyduk, Anna Maria Tilschová, JUDr. Karel Pippich, Jan Křt. Kunstovný, JUDr. Ferdinand Pantůček, K. V. Rais, Fr. Tuláček, MUDr. František Hamza, Josef Poslt, Čeněk Gregor, Tereza Nováková, Vilém Mrštík, Antonín Slavíček, Antonín Odvárka a řada dalších.

³⁴⁸ Tamtéž, s. 8-9. Na zasedání valné hromady v lednu 1919 K. V. Adánek oznámil, že je příliš zaneprázdněn jinými odbornými pracemi, takže 6. dílem Zpráv Muzea končí jeho publikační činnost v hlineckém muzeu.

Dalším válečným zábořem měly projít zvony. C. k. zemský konzervátorský úřad na to upozornil 9. srpna 1916 a doporučil pořídit opisy nápisů zvonů, jejich otisky a ozdoby. Soupisy, popisy, měřítka a stáří zvonů ve farních záznamech většinou nebyly přesné, stejně jako jejich hmotnost důležitá pro zábor a byly stanoveny jen přibližně podle odhadů farních kronik. Vojenská správa však spěchala na válečný materiál, takže na zpracování údajů, pořízení odlitků a popis zvonů zbývalo málo času.

Hlavní akce se ujal K. V. Adáček přímým stykem s vojenskými, církevními a jinými úřady a podařilo se mu tak zachránit několik skutečně cenných zvonů. Často osobně dohlížel na snímání zvonů, aby vojáci nerozbili ty nepravé, což se často stávalo.³⁴⁹ Kromě korespondence s úřady prohlédl osobně K. V. Adáček všechny zvony na Hlinecku a vysvětlil farním správám postup záchrany a evidence zvonů.³⁵⁰ Nakonec se domluvil s vojenským velitelstvím v Litoměřicích, které bylo pověřeno zábořem zvonů pro válečné účely, aby mu vyšlo vstříc.³⁵¹

Na další fázi záchrany se podílelo Muzeum. K návrhu K. V. Adámka se usnesl výbor Muzea 23. listopadu 1916 založit sbírku zvonových odlitků. S pomocí okresního starosty K. Adámka poskytl hlinecký okresní výbor k tomuto účelu mimořádný příspěvek a podporoval tuto akci i morálně. Přes mnohé těžkosti spojené s počasím a odléváním se podařilo pořídit cenné odlitky a negativy. Měl to být základ budoucí unikátní sbírky otisků zvonů z Hlinecka.

Zábory zvonů a jiných církevních památek pro vojenské účely pokračovalo pak ještě ve druhé vlně, ale už nebylo tak rozsáhlé.³⁵² Majetek Muzea byl během první světové války z velké části zachován, ba naopak se velmi rozrostl, zvláště díky odkazu Bohumila Adámka.³⁵³

Vzhledem k nárůstu sbírek bylo nutné opatřit místnosti k jejich uložení. O výměně místností za větší v budově hlinecké dívčí školy se jednalo už roku 1913,³⁵⁴ ale s rozšířením sbírek během války bylo třeba hledat jiné řešení. To se naskytlo roku 1915 smrtí B. Adámka,

---

³⁴⁹ Podařilo se mu tak na poslední chvíli zachránit jeden z nejstarších východočeských zvonů ve Sv. Mikuláši a v Kočí.

³⁵⁰ Tamtéž, s. 10.

³⁵¹ Zástupce litoměřického vojenského stavebního oddělení dostal za úkol informovat K. V. Adámka o cestovním plánu vojáků pověřených zábořem zvonů a ti měli příkaz pomoci při odlévání zvonů. V této akci na záchranu zvonů se angažoval také konzervátor architekt Boža Dvořák.

³⁵² Při druhém zábořu byly díky církevním kruhům zbytečně zničeny zvony ve Svatce a v Ranné. Na podzim 1917 byla nařízena rekvizice varhan. Na žádost hlineckého farního úřadu sepsal K. V. Adáček spis o historickém a uměleckém významu hlineckých varhan, takže varhany byly zachovány.

³⁵³ Bohumil Adáček zemřel 28. října 1915.

³⁵⁴ Tamtéž, s. 11.

který ve své závěti odkázal Muzeu stavební parcelu se zahradním domem, zahradou, bývalou lesní školkou a částí bývalého úvozu v Hlinsku.³⁵⁵

Dne 5. ledna 1916 se sešla valná hromada Muzea, aby jednala o odkazu B. Adámka na základě usnesení okresního soudu v Hlinsku. Předseda K. V. Adánek podal valné hromadě zprávu o odkazu a povinnostech s ním spojených a po krátké debatě bylo odsouhlaseno přijetí dědictví. Zastupováním Muzea v dědickém řízení byl pověřen K. V. Adánek.³⁵⁶ Valná hromada se shodla na tom, že se získaný majetek využije pro stavbu nové budovy pro muzejní sbírky. Válečná doba nebyla vhodná pro stavbu, tak se členové domluvili alespoň na vytvoření předběžného plánu, podle kterého mělo být v budoucnu postupováno.³⁵⁷ Jako výraz vděčnosti se Muzeum rozhodlo uspořádat na počest Bohumila Adámka pamětní večer, věnovat mu síň v nové muzejní budově a vydat spis o jeho životě a díle.

Po vyřešení všech formálních záležitostí s převzetím nemovitostí začalo Muzeum v březnu 1916 se správou Adámkových sadů.³⁵⁸ Vyměřil se prostor pro stavbu muzejní budovy a byly upraveny porosty pro zpřístupnění sadů.³⁵⁹ Z finančních důvodů se stavba muzejní budovy stále odkládala. V lednu 1919 navrhl K. V. Adánek projednat otázky připravované stavby Muzea s odborníkem, aby splňovala požadavky moderního muzea. Odborník měl vypracovat stavební program řešení dispozic muzea a podle finančních možností také možné přístavby budovy, jako byla selská světnice, mlýnice a jiné možné stavby.³⁶⁰ Bohužel k výstavbě nové budovy Muzea nikdy nedošlo. Roku 1928 zakoupilo

---

³⁵⁵ Tyto sloučené pozemky měly být, dle podmínek závěti, sloučeny a upraveny jako veřejné sady s názvem Sady Adámkovy na památku Bohumilova otce Jana Adámka, který je založil. Tyto parcely nesměly být nikdy komerčně využívány ani zastavěny soukromými či obchodními domy. Povolena byla pouze stavba muzejní budovy a nezastavěná část pozemků měla dále sloužit jako veřejné sady. Tamtéž, s. 12.

³⁵⁶ Následující den 6. ledna 1916 Muzeum oznámilo hlineckému okresnímu soudu, že valná hromada se jednohlasně usnesla přijmout odkaz Bohumila Adámka. Pozůstalostní soud však v závěrečném rozhodnutí rozhodl nepřesně v dílčích úkonech, tak K. V. Adánek podalo jménem Muzea odvolání ke Krajskému soudu v Chrudimi, který uznal všechny námitky odvolání a dal vše do pořádku. Podrobnosti týkající se odvolání a celého jednání tamtéž, s. 15-16.

³⁵⁷ Pozemek měl zůstat nezmenšený a nezastavěná plocha měla dále sloužit jako městské sady ve vlastnictví Muzea. Budova měla být nedílnou součástí a doplňkem sadů a zároveň dostatečně reprezentační a moderní. Z důvodu stavebních, bezpečnostních a estetických měla mít muzejní budova dostatečný odstup od sousedních domů. Vzhledem k důležitosti však bylo důležité umístění u hlavní ulice. Výbor poté přímo na místě určil přibližnou polohu budoucí budovy i sadu, ze kterého by se časem mohla stát botanická zahrada. Muzeum dostalo za úkol vypracovat důkladné plány a program stavby, aby se udělal finanční odhad a podle možností se začalo postupně s realizací. K tomu byla zřízena sadová komise. Prozatím se zahrada udržovala podle původního uspořádání zůstavitele. Tamtéž, s. 13-14.

³⁵⁸ V březnu 1916 vznikla sadová komise, která se měla starat o správu Adámkových sadů, a v prosinci téhož roku byla sloučena se stavební komisí za předsednictví K. V. Adámka. Tamtéž, s. 7.

³⁵⁹ Po otevření sadů však docházelo k jejich poškozování, takže se Adámkovy sady v říjnu 1916 pro veřejnost zase uzavřely. Tamtéž, s. 16-17.

³⁶⁰ s. 17. Muzeum získalo svoji budovu až roku 1928, kdy zakoupilo bývalou židovskou synagogu a sousední dům.

Muzeum pro muzejní sbírky budovu bývalé židovské synagogy a sousední dům, které upravilo pro uložení sbírek a ve které část hlineckého muzea sídlí dodnes.

V prvních letech nového československého státu se změnila politická situace a s ní i situace Muzea.³⁶¹ V letech 1919 a 1920 byla doplňována botanická zahrada a sbírky, které byly uloženy ve dvou síních hlinecké měšťanské dívčí školy a v jedné síni okresní hospodářské školy.³⁶²

Činnost Muzea však začala postupně stagnovat. Schůze spolku nebylo možné svolávat, neboť podle stanov chyběli zástupci většiny virilních hlasů, bez jejichž účasti se nemohlo o ničem závazně rozhodovat. I přes snahu předsednictva Muzea se nic nezměnilo. Proto se starosta K. V. Adámek, náměstek starosty František Culek a jednatel Karel Stružinský rozhodli rezignovat na svoje funkce a podle stanov zakončili spolkovou činnost předáním veškerých sbírek a majetku Muzea do správy kuratoria.³⁶³ O těchto opatřeních byla podána 10. června 1920 zpráva okresní politické správě v Chrudimi. Provedla se také veškerá jednání s příslušným orgánem památkové péče a učinila se opatření k vytvoření muzejního kuratoria. Tak Muzeum vstoupilo do obdobného stavu, ve kterém se nacházelo před založením muzejního spolku.³⁶⁴ Tato stagnace přetrvávala až do doby po druhé světové válce. Po válce se vytvořila celostátní reorganizace muzejnictví a došlo i k oživení hlinecké muzejní činnosti.

Během své činnosti v hlineckém muzeu si K. V. Adámek mohl ověřit své muzejní názory na působení krajinských muzeí v praxi. I když současně s hlineckým muzeem působil v chrudimském Průmyslovém muzeu pro východní Čechy a po skončení činnosti v Hlinsku roku 1920 i ve Vlastivědném muzeu pro východní Čechy v Chrudimi, v hlineckém muzeu se realizoval podstatně více. Bylo to dáno tím, že Muzeum bylo svým rozsahem menší než chrudimská muzea a také tím, že hlinecké muzeum po určitou dobu K. V. Adámek vedl.

Vůdčími osobnostmi hlineckého muzea byli K. Adámek a později K. V. Adámek. Nejvíce je to patrné na klesající a vzrůstající tendenci spolkové činnosti Muzea. V prvním aktivním období Muzea v letech 1875 -1881 se projevila výrazná osobnost K. Adámka, který dal impulz k vytvoření muzejních sbírek a vzniku muzejního spolku. Jeho odchodem z Muzea

---

³⁶¹ Více o tom tamtéž, s. 18.

³⁶² Muzeum obsahovalo roku 1920 tyto oddělení: přírodovědecké, botanické, které se navíc rozšířilo botanickou zahradou v Adámkových sadech, mineralogické a geologické, které díky K. Adámkovi vlastnilo nerosty z celého světa, technologicko-průmyslové, kde byla zastoupena hlavní řemesla a průmysl regionu, starožitnické a národopisné, archiv a knihovna. Jejich podrobný přehled včetně vyčíslení tamtéž, s. 18-20.

³⁶³ To se mělo skládat ze zástupce okresního zastupitelstva, místní školní rady a ředitele hlinecké chlapecké měšťanské školy a mělo přebrat veškerá práva a povinnosti spojené se správou a péčí o svěřené sbírky a majetek Muzea.

³⁶⁴ Tamtéž, s. 20.

roku 1879 postupně klesala i muzejní činnost a následovalo období stagnace. Ačkoli se tu objevuje osobnost Jindřicha Rozvody, který vždy zastával vedoucí funkce a od roku 1882 byl starostou Muzea, zřejmě neměl ty správné předpoklady pro oživení muzejní činnosti. K tomu bylo třeba nadšení a vůdčí osobnost, kterou se stal v letech 1904 – 1920 K. V. Adámek s přispěním svého otce. Dostal tak možnost uvést svoje muzeologické názory do praxe a to se mu z větší části i podařilo.

Základem pro udržení Muzea byla spolupráce s okresním zastupitelstvem, které bylo investorem a majitelem sbírek. To pro K. V. Adámka nebyl problém, jelikož starostou okresu byl jeho otec a sám K. V. Adámek několik let v zastupitelstvu působil. Proto se mu podařilo získat stálou finanční dotaci i příležitostné podpory z okresních fondů. Dalším bodem bylo zajištění vhodné budovy pro sbírky Muzea. K tomu učinil K. V. Adámek příslušné kroky založením stavebního fondu a opět s přispěním jeho rodiny se podařilo získat pro Muzeum bezplatně stavební pozemek ve zřízených Adámkových sadech. Publikační činnost byla pro K. V. Adámka jen jedna z mnoha dalších, jelikož v té době měl za sebou vydání několika svých monografií, dvou dílů Sborníku okresu hlineckého a v chrudimském muzeu pořádal Památky východočeské a Lidový nábytek východočeský. Díky tomu udržovalo hlinecké muzeum spolupráci s chrudimským muzeem, jak vždy navrhoval K. V. Adámek na muzejních sjezdech. Mezi další formy prezentace muzejních sbírek patřily společenské akce konané ve spolupráci s hlineckými spolky, tematické výlety po Hlinecku a každoroční výstavy sbírek v období prázdnin.

7. Sjezd na ochranu památek v Praze roku 1908

Sjezd v Kutné Hoře roku 1898 pověřil Společnost přátel starožitností českých (dále jen Společnost), kutnohorský Vocel, Včela čáslavská a Vlastivědný spolek muzejní v Olomouci, aby uspořádaly další muzejní sjezd po splnění všech bodů sjezdové rezoluce. I když tato podmínka splněna nebyla, uspořádaly tyto společnosti muzejní sjezd v Praze za pomoci Klubu za Starou Prahu a Svazu českých spolků okrašlovacích.³⁶⁵

Sjezd v Praze se uskutečnil ve dnech 27. – 28. září 1908 a byl v pořadí třetím velkým sjezdem archeologů a muzejních spolků. Úkolem sjezdu měl být přehled výsledků jednání druhého sjezdu v Kutné Hoře a společnou debatou se měla najít možná řešení na sporné otázky tehdejší ochrany památek v Rakousku. Pořadatelé tentokrát rozdělili sjezdová jednání do tří sekcí: prehistorické, památkové a muzejní, aby umožnili projednání jednotlivých otázek určitého oboru do větší hloubky, než tomu bylo na předchozích sjezdech.³⁶⁶ Pro tato jednání byl zvolen pracovní výbor, který vše koordinoval.³⁶⁷

Poslední den sjezdu se konala valná schůze, která byla završením celého sjezdového jednání. Pro tuto schůzi byl zvolen zvláštní výbor, za jehož účasti byly předneseny referáty týkající se ochrany památek a současných problémů muzejnictví a schváleny rezoluce jednotlivých sekcí.³⁶⁸

Sjezd byl zahájen už 26. září 1908 přátelským večerem na Žofíně. Po slavnostních projevech starosty Svazu českých spolků okrašlovacích, zástupce pražské městské rady a

---

³⁶⁵ Příprava sjezdu byla pečlivá. Přípravný výbor sjezdu se poprvé sešel už v dubnu 1908 a celkem se uskutečnilo 7 schůzí před uskutečněním samotného sjezdu. Bylo pozváno celkem 115 organizací a 78 jednotlivců, z toho slíbilo účast 51 společností a pouze 11 z nich se na sjezd nedostavilo. *Československé letopisy*, s. 139.

³⁶⁶ Pro úsporu času v rámci sjezdu doporučili jednatelé vyčerpát nejprve hlavní otázky oboru od souhrnných témat a všeobecného přehledu až k jednotlivým problémům a od neaktuálnějších problémů až k těm možným budoucím. Historii umění byla doporučena jen jako okrajové téma.

³⁶⁷ Složení pracovního výboru sjezdu bylo následující:

Předsedové: Jan Herain, PhDr. Jan Urban Jarník, JUDr. Luboš Jeřábek

Místopředsedové: Jan Emler, Václav Vladimír Jeníček, František Zuman

Generální jednatel: Antonín Bohuš Černý

Pokladník: Josef Wiesner

Zapisovatel: JUC. a PhC. Karel Guth

Členové výboru: Vlasta Havelková, PhC. Václav Vilém Štech

Jednatelé odborů: JUDr. Karel Prokop (prehistorická sekce), Zdeněk Wirth a Břetislav Jedlička-Brodský (památková sekce), JUDr. K. V. Adámek (muzejní sekce). V muzejní sekci byl předsedou K. V. Adámek, místopředsedou V. V. Jeníček a verifikátory V. V. Štech a K. Guth. Tamtéž, s. 5, 77.

³⁶⁸ Do hlavního sjezdového výboru byli zvoleni: čestným předsedou se stal K. Adámek a prof. Jaroslav Goll a místopředsedy se automaticky stali předsedové jednotlivých sekcí: K. V. Adámek, K. Čermák a J. U. Jarník. Tamtéž, s. 105.

Národní rady následovala přednáška o dómu sv. Víta od jeho stavitele arch. Kamila Hilberta.³⁶⁹ Se samotným jednáním se začalo 27. září 1908 v 9 hodin v Klementinu a ta poté pokračovala podle sjezdového rozvrhu.³⁷⁰

Jelikož účelem této kapitoly není zabývat se podrobně jednáním celého sjezdu, zaměřím se pouze na muzejní sekci, které předsedal K. V. Adámek, a na jeho dva přednesené referáty.

Muzejní sekce

K. V. Adámek zahájil 27. září 1908 jednání muzejní sekce v Klementinu referátem *O musejní organizaci*. Nejdříve zrekapituloval usnesení dvou předchozích sjezdů v Hlinsku a Kutné Hoře. První sjezd roku 1893 v Hlinsku uznal potřebu doplnit síť muzejních spolků tak, aby v každém okrese pracoval jeden muzejní spolek. Dalším krokem byla reorganizace muzeí na jednotných základech, aby se vymezil poměr pro spolupráci mezi Muzeem Království českého a krajinskými muzejními spolky. Ke stejnému závěru došel i sjezd v Kutné Hoře roku 1898. Navíc doporučil navázat spolupráci se samosprávnými sbory a určit každému muzeu místní a věcné pole působnosti, aby nedocházelo ke střetu zájmů. K tomu bylo třeba zpracovat statistiku muzeí a zprávy o jejich činnosti, aby sloužily jako základ k vytvoření vzorových stanov a jednacích a sbírkových řádů. Tímto úkolem byla na druhém sjezdu pověřena Společnost přátel starožitností českých.³⁷¹

---

³⁶⁹ Tamtéž, s. 7-8.

³⁷⁰ Program jednotlivých sekcí:

Prehistorická sekce:

Kliment Čermák: *O názvosloví v české archaeologii předhistorické*

J. L. Červinka: *Organisace předhistorického bádání na Moravě*

c. k. konzervátor Karel Buchtela: *O methodice při výzkumech předhistorických*

MUDr. Josef Babor: *O methodice výzkumů v diluviu*

prof. Dr. Jindřich Matiegka: *Ochrana materiálu somatologického*

Památková sekce:

Jan Emler: *Zákonná ochrana památek v cizině*

Zdeněk Wirth: *Preventivní ochrana památek*

JUDr. Luboš Jeřábek: *Zákonná ochrana památek v Čechách – novella k stavebnímu řádu*

Břetislav Jedlička-Brodský: *Kterak mohou spolky okrašlovací působiti při ochraně památek*

Vladimír Zákrejs: *Význam boje za starou Prahu*

Vojt. Svoboda: *Obecnstvo a přírodní památky*

Muzejní sekce:

K. V. Adámek: *Organisace musejní*

Albín Stocký: *Svaz muzeí a spolků muzejních. Museolog. příloha při Časopisu Společnosti př. star. čes. v Praze*

Dr. Fridolín Macháček: *O popularisační a vědecké činnosti venkovských muzeí.*

Původně byly v programu muzejní sekce ještě referáty Cyril Merhout: *Ochrana památek a škola* a Dr. Karel Chotek: *O methodice konservování předmětů v muzeích.* Tamtéž, s. 6-7.

³⁷¹ Tamtéž, s. 77.

Doposud žádná vyhovující statistika vydána nebyla.³⁷² Se zpracováním muzejních materiálů pro statistiku začal K. V. Adámek už roku 1892 z vlastní iniciativy. Po druhém muzejním sjezdu ho proto požádala Společnost přátel starožitností českých o spolupráci. Ke sběru statistického materiálu sice vydala dva dotazníky, které byly rozeslány muzeím, ale odezva na ně byla minimální. Proto vydal K. V. Adámek nový upravený dotazník a kromě několika výjimek se podařilo obstarat potřebné informace.³⁷³

V daném referátu tudíž K. V. Adámek zhodnotil údaje získané touto cestou. Data o vývoji muzeí měly pomoci vymezit věcné a místní hranice jednotlivých muzeí a informace o jejich činnosti prokázat, jak dalece které muzeum zpracovává látku a co je možné ještě zkoumat. Rozhodující pro úpravu styků jednotlivých druhů institucí a pro budoucí jednotné uspořádání muzeí byly údaje o právním zřízení muzeí a spolků, které měly zároveň sloužit jako výchozí informace pro úpravy jednotných stanov. Statistická data navrhl K. V. Adámek zveřejňovat postupně. Jako první se měla zveřejnit část o krajinských muzeích, neboť ta potřebovala nutně v nejbližší době reorganizaci.³⁷⁴

Zvláštní důraz kladl K. V. Adámek na vytvoření bibliografického materiálu všech vydaných spisů v zemích Koruny české, jelikož neexistovala žádná centrální knihovna českých zemí, ve které by tyto spisy byly uchovávány. Přehled všech spisů měl také zabránit tomu, aby se zbytečně nezpracovávala stejná témata. Vydání bibliografie se ujala Společnost přátel starožitností českých a K. V. Adámek tak upozornil na finanční podporu díla.

Ze statistických dat K. V. Adámek vyvodil, že by už by se neměla zakládat další průmyslová muzea. Pokládal za neúčinnější pouze velká průmyslová muzea s větším polem působnosti a vyšší finanční podporou. Žádal také omezení počtu okresních muzeí, která by měla být pouze po jednom na jeden okres nebo na více spojených okresů.³⁷⁵

Dále K. V. Adámek v příspěvku vyzýval správy muzeí, aby se muzejní sbírky staly majetkem samosprávních úřadů. Jedině tak byla zajištěna nezcizitelnost sbírek v případě ukončení činnosti muzea a možnost výměny věcí, které by náležely do jiných muzeí vzhledem ke svému zaměření. Sbírkby by po skončení muzejního spolku přešly na okres nebo město, které by jim určily způsob další správy. Doufal, že až budou uzákoněny požadované okresní památkové komise, mohly by také spravovat okresní muzea. Členy památkových

---

³⁷² Jakýsi přehled vyšel ve 3. vydání *Handbuch der Kunstpflege in Oesterreich* od ministerstva kultu a vyučování, ale nezbavil se chybných detailů v textu, na které už jednou K. V. Adámek upozorňoval (nesprávná data, záměna osob aj.). Statistika vydaná Zemským statistickým úřadem Království českého byla oproti *Handbuchu* lepší, ale omezila se jen na jediný pozorovací rok a na muzea podporovaná veřejnými fondy.

³⁷³ Tamtéž, s. 78-79. O Adámkově práci na statistice podrobněji v kapitole Společnost přátel starožitností českých.

³⁷⁴ Tamtéž, s. 79-80.

³⁷⁵ Tamtéž, s. 80.

komisí měli být odborní pracovníci, kteří by pořádali a doplňovali sbírky nebo zajišťovali alespoň občasný dozor odborníka. Rozhodně se K. V. Adánek postavil proti zakládání malých školních a vesnických sbírek, které odborný materiál zbytečně rozptylovaly a znesnadňovaly skutečnou ochranu památek.³⁷⁶

V dalším bodě se K. V. Adánek zabýval poměrem vlastivědných a průmyslových muzeí. Každý tento druh muzeí měl své úkoly, které bylo třeba dodržovat, aby se upravil vzájemný vztah s úkoly Muzea Království českého a ostatních pražských specializovaných muzeí. K. V. Adánek navrhoval zakládat menší počet průmyslových muzeí, která by měla větší územní rozsah a větší finanční podporu. Vzhledem k tomu doporučil u těchto muzeí založit také vlastivědné muzeum, buď jako samostatný ústav nebo jako součást průmyslového muzea. Jako příklad uvedl Průmyslové muzeum v Chrudimi a jeho památkovou komisi, ve které v té době K. V. Adánek působil.³⁷⁷

Na základě zkušeností se sběrem materiálu pro muzejní statistiku upozornil K. V. Adánek v příspěvku na styky mezi českými a německými muzei. V jazykové bariéře neviděl problém, neboť česká a německá průmyslová muzea spolu běžně spolupracovala a půjčovala si knihy a materiál. Proto apeloval na spolupráci mezi českými a německými vlastivědnými muzei, neboť německá muzea s ním při vytváření statistiky ochotně komunikovala. Celkovou organizaci muzeí měla podle Adámkových návrhů zajišťovat již dříve požadovaná Ústřední muzejní rada pro země Koruny české.³⁷⁸

Na závěr K. V. Adánek požádal třetí muzejní sjezd, aby na základě již vykonaných prací stanovil hlavní zásady pro reorganizaci muzeí, podle kterých by byl vypracován podrobný program pro novou úpravu činnosti krajinských muzeí.

Adámkův referát byl přijat se souhlasem všech zúčastněných, a tak mohl V. V. Jeníček, jako další přednášející, volně navázat svým referátem o *Zásadách organisace československých muzeí*. Za hlavní bod třetího sjezdu určil organizaci muzeí a ještě před hlasováním přednesl rezoluční návrhy, aby se o nich dalo diskutovat.³⁷⁹

---

³⁷⁶ Tamtéž, s. 81.

³⁷⁷ Lépe dotované Průmyslové muzeum vydávalo nákladné dílo o východočeském lidovém nábytku, ze kterého zužitkovalo motivy výzdoby nábytku pro řemeslnou výrobu, a zároveň uchovalo tyto motivy také pro národopisné účely.

³⁷⁸ Ta by řešila společné problémy, usnadňovala vzájemné styky, vydávala pravidelné zprávy muzeí, pořádala akce pro jednotlivá muzea (např. putovní výstavy), dohlížela na výměny duplikátů mezi muzei, svolávala sjezdy muzeí a plnila jejich usnesení a celkově hájila společné zájmy muzeí. V radě by byla zastoupena všechna krajinská muzea jedním hlasem a do výboru by se volili jejich zástupci, případně i další odborníci. Tamtéž, s. 82-83.

³⁷⁹ Tamtéž, s. 83-84.

- I. Muzejní sekce uznala důležitost vydání statistiky podle usnesení sjezdu v Kutné Hoře pro další organizaci muzeí a navrhla vydávat ji v oddílech: 1. o krajinských muzeích, 2. o pražských muzeích, 3. o moravských a slezských muzeích.
- II. Musejní sekce navrhla reorganizaci vlastivědných muzeí v zemích Koruny české dle těchto zásad:
  1. počet všeobecných muzeí nerozšiřovat, ale zlepšit specializovaná pražská muzea,
  2. zřizovat průmyslová muzea jen pro větší obvody a za předpokladu dobrých podmínek pro jejich fungování (vysoké finanční příspěvky, odborná správa a oblast vyžadující průmyslové muzeum),
  3. zřídit okresní nebo městské muzeum v každém samosprávném okrese, nebo spojit více okresů na jedno muzeum. Svěřit správu takového muzea okresní památkové radě, muzejnímu výboru nebo muzejnímu spolku za předpokladu, že členy muzejního výboru budou vždy i zástupci samosprávy a odborníci. Zajistit náležité umístění sbírek a jejich nezczizitelnost s možností výměny předmětů s jinými muzei v českých zemích. Tato muzea měla být pouze vlastivědným obrazem určitého okresu nebo krajinského obvodu.
  4. vedle těchto muzeí spravovaných okresní památkovou radou nebo muzejním výborem založit ještě krajinský muzejní spolek,
  5. s přihlédnutím k okolnostem vzniku a správy muzea vypracovat pro muzea několik druhů stanov.
- III. Co nejdříve uzákonit návrh na záchranu památek, které byly už podány poslancem Karlem Adámkem na zasedání českého sněmu, zvláště návrh na zřízení okresních památkových komisí.
- IV. Sjednotit odbornou činnost muzeí a muzejních spolků v zemích Koruny české a zřídit ústřední muzejní radu, která by zajistila odbornost správců muzeí po technické stránce.
- V. Výzva muzeím, aby rozvíjela popularizační a publikační činnost.
- VI. Pořádat častěji krajinské a všeobecné muzejní sjezdy.
- VII. Provedení těchto usnesení se svěřilo pracovnímu výboru, který měl mít dohled na zpracování statistiky a jejím vyhodnocení.³⁸⁰

První bod rezoluce byl jednohlasně přijat. Jen jednatel Společnosti přátel starožitností českých Antonín Bohumil Černý uvedl, že jedině, co brání vydání statistiky, je nedostatečná finanční podpora.

---

³⁸⁰ Tamtéž, s. 84-85.

Největší debata proběhla u druhého bodu rezoluce, týkající se hlavních zásad reorganizace muzeí. K. Adámek upozornil na 1. odstavec druhého bodu, který by mohl být podle některých výkladů zavádějící a mít negativní dopad na pražská muzea. Poukázal na výjimečné postavení pražských muzeí vzhledem k ostatním muzeím v českých zemích a navrhl nechat rozsah působnosti na jejich vzájemné dohodě. Poté K. Adámek pozměnil sporný odstavec na formulaci, že se očekává od pražských muzeí všemožná podpora krajinských muzeí. U krajinských muzeí pak navrhl vymezit rozsah jejich působnosti a prostřednictvím obcí a veřejných činitelů postihovat nepřímo jejich nepřiměřenou rozpínavost. K. Adámek se dále zmínil o otázce podpory muzeí jejich zeměmi. Tento návrh byl sněmu předložen již několikrát, ale vždy byl díky německému bojkotu zamítnut. Za velmi důležité pokládal K. Adámek vydávání publikací o památkách, které by mohly být ohroženy vyvážením do zahraničí. Nakonec vše shrnul a závěrem doporučil vynechat z muzejní organizace pražská muzea, která mají vlastní úkoly a správu.³⁸¹

Poté následovala debata týkající se organizace sjezdu a přijetí rezolucí. Jan Hellich se ohradil proti závaznosti sjezdové rezoluce, kterou pořadatelé od zástupců muzeí na sjezdu požadovali. Namítal, že písemné návrhy měl přípravný výbor nejdříve rozeslat muzeím, aby se ta mohla na jednotlivých bodech domluvit. Neboť ne každý zástupce muzea dostal zmocnění k podpisu rezoluce. V. V. Jeníček a A. B. Černý za pořadatele vysvětlili, že jde pouze o zásady přípravných prací, které budou po odsouhlasení projednávány pracovním výborem přímo s jednotlivými muzei. Sám A. B. Černý poukázal na špatné zkušenosti se sběrem statistického materiálu, proto žádal muzea o morální závaznost.³⁸²

Na to reagoval také A. Stocký, který pochválil práci K. V. Adámka a V. V. Jeníčka na sjezdové rezoluci, ale pokládal ji za nedopracovanou. Především v otázce jednotných stanov, které byly dle jeho názoru nepolitické, a v otázce rušení muzejních spolků, na což měl A. Stocký opačný názor. K tomu se vyjádřil K. V. Adámek, že statistika muzeí sloužila k tomu, aby upozornila na slabiny dosavadní muzejní činnosti. Podle ní se tedy vypracovaly zásady možných řešení a záleželo na každém muzeu zvlášť, jestli spolupracovat chce nebo ne. V řešení muzejní organizace se přihlédlo k poměrům muzeí, a tudíž byla v konkrétních případech možná úprava. Úmyslem organizace nebylo rušení muzejních spolků, ale zajištění stabilní existence i špatně fungujících muzeí. Dodal, že nikomu nemůže tento názor nutit, ale pokládá za nutné vytvořit pevný základ další činnosti, a tím jsou všeobecné organizační zásady, o kterých na sjezdu jednali. Pracovní výbor měl po vypracování vícero druhů

---

³⁸¹ Tamtéž, s. 86-87.

³⁸² Tamtéž, s. 88-89.

vzorných stanov jednat s jednotlivými muzei o nejvhodnější formě, která by v daném případě vyhovovala. Původně se počítalo jen s jedním druhem stanov, ale rozhodli se přihlídnout ke způsobu vedení muzeí a nerušit tak mnohé zavedené a dobře fungující organizace.³⁸³

Poté následovala debata o výrazech „okresní muzea“ a „krajinská muzea“, kde K. V. Adámek vysvětlil, že výraz „okresní muzea“ se používá vzhledem k českému samosprávnému rozdělení, neboť v každém okrese bylo zhruba jedno muzeum. Navíc asi 80 % muzeí bylo podporováno okresními výbory a městskými radami. Jiné uspořádání bylo na Moravě a tam navrhl pojmenovat muzea krajinská a rozdělit je podle kmenových oblastí. Podal tedy dodatek k návrhu, aby v Čechách se tato muzea nazývala okresní a na Moravě krajinská.³⁸⁴

Věcné poznámky k systému organizace se zřejmě K. V. Adámka dotkly, neboť nakonec navrhl hlasovat o základním stanovisku: zda zúčastnění vůbec souhlasí s účelnou organizací krajinských muzeí. Po souhlasném hlasování se ještě objevil dotaz, že by vlastivědná muzea měla mít určené své obvody působnosti. Odpovědi se ujal K. Adámek. Rozdělil muzea podle územního rozsahu na krajinská, krajová, okresní nebo místní s tím, že každé z nich má být obrazem svého okresu nebo muzejního obvodu. To se ovšem týkalo jen vlastivědných muzeí, neboť průmyslová muzea měla rozsah stanovený svým oborem.

Poté V. V. Jeníček přednesl pozměněný návrh druhého bodu rezoluce: Muzejní odbor uznal důležitost organizace krajinských muzeí v zemích Koruny české pro sjednocení práce a doporučil tyto hlavní zásady:³⁸⁵

1. Průmyslová muzea měla být zřizována jen pro větší oblasti a s náležitou finanční a odbornou podporou, aby byla prospěšná.
2. Vlastivědná krajinská muzea měla být zřizována v Čechách jedno na jeden okres jako okresní nebo městské muzeum, na Moravě a ve Slezsku jedno pro dané obvody (Haná, Valašsko apod.). Více okresů nebo obvodů se také mohlo spojit a zřídit jediné muzeum. Místní činitelé měli na výběr, zda bude muzeum spravovat okresní památková rada, muzejní výbor nebo muzejní spolek. Podmínkou bylo, aby se členy vedoucí instituce vedle zástupců samosprávy stali i odborníci pro umístění, zachování a nezczitelnost sbírek s možností výměny předmětů s jinými muzei v českých zemích. Tato vlastivědná muzea měla podávat vlastivědným obrazem pouze svého okresu nebo svého obvodu.
3. Vedle okresních památkových rad nebo musejních výborů, které by spravovaly muzeum, měly působit i muzejní spolky.

---

³⁸³ Tamtéž, s. 90-91.

³⁸⁴ Tamtéž, s. 93.

³⁸⁵ Tamtéž.

4. Podle těchto zásad mělo být vypracováno několik druhů vzorných stanov pro krajinská muzea.
5. Samosprávné sbory (obce, okresy) neměly podporovat muzea, která by nesplňovala tyto požadavky.³⁸⁶

Všechny výše uvedené zásady byly schváleny, kromě části o pražských muzeích, která byla z návrhu vyjmuta. Jednohlasně byl přijat i třetí bod rezoluce o nutnosti uzákonění ochrany památek včetně zřízení okresních památkových komisí.³⁸⁷

Před hlasováním o čtvrtém bodu rezoluce, týkajícího se sjednocení muzeí a muzejních spolků pod vedením ústřední muzejní rady, podal referát A. Stocký. V příspěvku *O svazu muzeí* poukázal na potřebu vydání praktického návodu pro muzejní pracovníky, neboť za hlavní příčiny nedostatků v muzejnictví pokládal neorganizovanost práce a minimální odborné znalosti kustodů. Sám navrhl aktuální změny ve stylu práce a jako řešení celé situace vytvoření svazu, který by však neomezoval samostatnost a svéprávnost jednotlivých muzeí.³⁸⁸

Nakonec zmínil A. Stocký důležitost odborného muzeologického časopisu, který by mohl vycházet jako příloha Časopisu Společnosti přátel starožitností českých.³⁸⁹ Pojednal také o struktuře svazových orgánů a jejich povinnostech, placení příspěvků a možných členech muzejního svazu.³⁹⁰ Z důvodu zkrácení referátu nestihl A. Stocký zdůraznit úkol pražských muzeí, která měla dle možností pomáhat ostatním muzeím. Reagoval tak na dotaz Čenka Zírta, jakou roli v celé organizaci hraje zemské muzeum. K. V. Adámek k tomu dodal, že všechna muzea měla mít stejný podíl, ačkoli se jednalo jen o krajinská muzea a jejich organizaci. Následně byl schválen čtvrtý bod rezoluce.³⁹¹

K pátému a šestému bodu rezoluce se vyjádřil referát Fridolína Macháčka *O popularisační a vědecké činnosti venkovských muzeí*, ve kterém hned na začátku vymezil úkoly venkovských muzeí. Ta neměla být pouhou zmenšenou kopií zemských muzeí, ale podávat úplný obraz o historickém vývoji svého města nebo vymezeného okrsku ve všech složkách a vyloučit ze sbírek vše, co nesouviselo s lokální historií. Na tom postavil svůj referát. Avšak co se týče prezentace sbírek, jejich sběru a péče o ně, nemělo se venkovské

---

³⁸⁶ Tamtéž, s. 94.

³⁸⁷ Tamtéž, s. 94-95.

³⁸⁸ Jako příklady uvedl společnou sbírku diapositivů k zápůjčkám na přednášky, putovní výstavy, výměnu duplikátů prostřednictvím svazu, eliminace diletantských malých muzeí, rozdělení regionů podle sbírkového materiálu, existenci nestranné instituce k řešení sporů mezi jednotlivými muzei.

³⁸⁹ V této příloze by se řešily aktuální problémy týkající se nedostatečné odborné znalosti kustodů, metodiky práce, pojištění sbírek, jejich ochrany proti vloupání, požáru i otázek prezentace.

³⁹⁰ ŠANDEROVÁ, Jolana. *Kliment Čermák – Jan Hellich – Albín Stocký představitelé českého muzejnictví přelomu 19. a 20. století*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav archeologie a muzeologie, 2006, s. 57-58. Vedoucí diplomové práce Mgr. Pavel Holman.

³⁹¹ *Československé letopisy*. s. 95.

muzeum lišit od zemského. Naopak mělo být v tomto ohledu důslednější a vyvíjet větší aktivitu, neboť ve větších městech se na prezentaci sbírek a vědeckém zpracování podílí i další instituce. Proto mělo muzeum za úkol seznamovat veřejnost se svým historickým bádáním a také umožňovat a podněcovat vědecký výzkum oblasti.³⁹²

Vedle vydávání katalogů a článků v novinách upozornil F. Macháček na využití speciálních výstav, přednášek a praktických kurzů k účinné prezentaci.³⁹³ Za důležité označil samostatnou vědeckou činnost muzea a nejen zprostředkování předmětů k vědeckému studiu. Problém při publikování však viděl v nedostatku odborníků a ve finanční stránce. Proto vybídl muzea ke vzájemnému sdružení pro společnou práci.³⁹⁴

Po tomto referátu byl jednohlasně přijat pátý a šestý bod rezoluce o prezentaci sbírek a pořádání muzejních sjezdů. Na závěr účastníci schválili i poslední bod, ve kterém se uložilo pracovnímu výboru provedení sjezdových usnesení. Po krátké debatě o uspořádání referátů muzejní sekce byla v 18,35 hodin sjezdová schůze ukončena.³⁹⁵

Valná schůze

Dne 28. září 1908 vyvrcholil sjezd valnou schůzí, která byla zahájena v 9 hodin v lázeňském sále na Malé Straně. Referáty přednesli K. V. Adámek o *Vývoji muzeí v království Českém*, Jan Emler o *Ochraně památek přírodních*, Luboš Jeřábek o *Říšském a zemském zákoně na ochranu památek* a Zdeněk Wirth o *Theorii a praxi ochrany památek*.

Jako první přednesl svůj referát *O vývoji muzeí v království českém* K. V. Adámek. Tento referát vycházel celý z muzejní statistiky a v první části K. V. Adámek učinil celkový přehled muzeí.³⁹⁶ Rozdělil muzea podle zřízení a vedení na městská, okresní a spravovaná muzejním spolkem a upozornil na vzájemné vztahy vlastivědných a průmyslových muzeí v jednom městě. Podle statistiky byla většina muzeí vlastivědných, ale měla i technologická oddělení za účelem podpory a zlepšení průmyslu a řemesel. Zatímco u českých muzeí

---

³⁹² Tamtéž, s. 96.

³⁹³ U každého tohoto způsobu uvedl hlavní zásady pro nejúčinnější využití.

³⁹⁴ F. Macháček čerpal ze zkušeností se zakládajícím se plzeňským historickým muzeem. Tamtéž, s. 97-100.

³⁹⁵ Podle sjezdového rozpisu měl následovat referát dr. Karla Chotka *O konservování předmětů v muzeích*. Jelikož podle sjezdového řádu nebyl tento referát včas ohlášen, nebral ho K. V. Adámek jako předseda sekce v potaz. A. Stocký se však proti tomu ohradil a žádal přednesení referátu. Ač proti tomu K. V. Adámek nic nenamítal, K. Chotek se sám omluvil a odkázal případné zájemce na Technologické muzeum, případně na osobní kontakt. Tamtéž, s. 101.

³⁹⁶ Výčet založených muzeí a muzejních spolků, podmínky vzniku, případná specifika. Tamtéž, s. 105-112.

převládal vlastivědný směr, u německých podpora živností. Většina muzeí se omezovala na sběr a zachování movitých památek a jen málokterá se zabývala stavebními památkami.³⁹⁷

Z počátku byla četnost přednášek vyšší v německých muzeích, ale s rozvojem českých průmyslových muzeí začala převažovat česká přednášková činnost. Také publikační aktivita muzeí vzrostla. V čele stálo Muzeum Království českého se svým časopisem, ke kterému se připojil Archeologický muzejní sbor s Památkami archeologickými a místopisnými, Česká Matice s dějepisnými spisy a jiné další vůdčí instituce.³⁹⁸ U krajinských muzeí stála v čele publikování průmyslová muzea v Chrudimi a Liberci.³⁹⁹ Závěrem přehledu K. V. Adámek zdůraznil, že podle statistiky byl počet muzeí dostačující a dalším zakládáním muzeí by se jen ubíraly hmotné prostředky již zavedeným muzeím.

Následovala druhá část Adámkova referátu, ve které shrnul možná řešení tehdejších organizačních problémů muzejnictví. Doporučil spolupráci se samosprávnými sbory a kladně hodnotil postoj ministerstva vyučování, které zakázalo zřizování školních muzeí, neboť se sbírky rozdělovaly do mnoha malých kabinetů. Navrhl sjednotit zásady pro vedení krajinských muzeí podle jednotných stanov, které by si poté vedení muzea mohlo upravit podle svých potřeb. Z těchto zásahů K. V. Adámek vyjmul pražská a průmyslová muzea, která měla vlastní organizaci práce. Krajinským muzeím doporučil, aby se zaměřila na přírodopis, národopis, historii a archeologii, zatímco průmyslová muzea se měla věnovat rozvoji řemesel a průmyslu. Také navrhl zavést mezi muzei výměnnou činnost.⁴⁰⁰

Na závěr K. V. Adámek zdůraznil požadavek už prvních dvou sjezdů na zajištění jednotného vedení muzeí. K tomu měla sloužit Ústřední muzejní rada, která by měla působnost na všechny země Koruny české a vedla tak veškeré činnosti související s vedením, vzájemnými vztahy muzeí i vztahy muzeí ke správám jednotlivých zemí. Poté proběhla debata o likvidačních postupech některých německých muzeí proti českým památkám, kterou vedl K. Adámek.⁴⁰¹

Následoval příspěvek J. Emlera *O ochraně přírodních památek*. Ten zhodnotil přírodní krásy jako prameny poznání jednotlivých zemí a regionů, stejně jako historických

---

³⁹⁷ Tamtéž, s. 112-113.

³⁹⁸ Následoval Český lid, Vesmír, Archiv pro přírodovědecký výzkum Čech, Česká Akademie pro vědy, slovesnost a umění se svým Soupisem historických a uměleckých památek, Soupisem lidových památek, Historickým archivem a dalšími. Významným byl i Věstník Královské české společnosti nauk, Společnost přátel starožitností českých v Praze se svými Zprávami a Časopisem, Klub historický s Českým časopisem historickým aj.

³⁹⁹ Zde K. V. Adámek nezapomněl uvést, že muzeum v Chrudimi vydává Památky východočeské a se zemskou subvencí i velké dílo Lidový nábytek východočeský. Následuje další výčet krajinských muzeí a jejich periodik. Tamtéž, s. 114.

⁴⁰⁰ Tamtéž, s. 117-118.

⁴⁰¹ Tamtéž, s. 118-119.

událostí, a upozornil na jejich ničení v rámci technologického pokroku. Příčiny viděl v nedostatečné výchově mladé generace, lhostejnosti, špatně volené architektuře a honbě za ziskem. Na závěr stanovil základní úkoly ochrany a jejich provedení.⁴⁰²

Poté přednesl referát *Říšský a zemský zákon na ochranu památek* Dr. L. Jeřábek. V referátu uvedl znění navrhovaného zemského a říšského zákona, jehož znění však nebylo zveřejněno. Z následné diskuze vyplývá, že přednášející navrhl ochranu památek podle pruských zákonů pod vedením říšských institucí. Proti tomu se samozřejmě ohradil K. Adámek. Vyzvedl záslužný podíl samosprávných orgánů na ochraně památek, jelikož na říšské instituce se nedalo spolehnout. Pouze české místní orgány mohly zaručit zachování památek pro český lid. Následovaly další námitky proti přednesenému návrhu zákona, které se shodly na nereálnosti jeho provedení a referát L. Jeřábka byl uznán za bezpředmětný.⁴⁰³

Posledním příspěvkem byl referát Z. Wirtha *Teorie a praxe ochrany památek*, ve kterém přednášející odsoudil postupy purismu při restaurování stavebních památek a rozvedl nové směry v jejich úpravě včetně konzervačních postupů.⁴⁰⁴

Na závěr byly valnou schůzí sjezdu schváleny rezoluce všech tří sekcí, které směřovaly k ochraně památek, organizaci muzeí v českých zemích a zachování české kultury. K realizaci sjezdových usnesení byl zvolen pracovní výbor.⁴⁰⁵ Poté následovala prohlídka kostela sv. Jiří s odborným výkladem c. k. stavebního rady Františka Macha a tím skončil třetí sjezd.⁴⁰⁶

Výsledky muzejního sjezdu

Na pražských sjezdových příspěvcích se odrazilo oněch deset let, které uplynuly od posledního muzejního sjezdu. Více se debatovalo o stavebních památkách a objevily se i příspěvky o ochraně přírodní památek. Zatímco na prvním sjezdu v Hlinsku roku 1893 přišli s muzejní organizací pouze Adámkové, na druhém sjezdu v Kutné Hoře roku 1898 to byly vedle K. V. Adámka i příspěvky K. Čermáka a V. V. Jeníčka. Jejich teze tenkrát neobstály, jelikož postrádaly reálný základ, ale byla vidět snaha o jiná řešení.

---

⁴⁰² Tamtéž, s. 120-123.

⁴⁰³ Diskuze uvedena tamtéž, s. 125-130.

⁴⁰⁴ Referát Z. Wirtha s následnou debatou tamtéž, s. 130-136.

⁴⁰⁵ Navrhovanými členy byli: K. Adámek, K. V. Adámek, A. B. Černý, Jan Emler, Karel Guth, Jan Hellich, Jan Herain, J. U. Jarník, V. V. Jeníček, František Kohl, K. Prokop, V. V. Štech, Josef Wiesner, Z. Wirth a F. Zuman. Poté, co K. Adámek odmítl přijmout funkci z důvodu zaneprázdnění, byl navržen prof. František Táborský.

⁴⁰⁶ Tamtéž, s. 138.

Také na sjezdu v Praze se objevila nová koncepce úpravy muzejní organizace. Jejím představitelem se stal A. Stocký, zástupce moderního přístupu k muzejnictví, který dával větší důraz na praktický přístup. Dokázal se odpoutat od politizujícího přístupu K. V. Adámka, na kterém měl zřejmě zásluhu jeho otec K. Adámek, a zdůraznil základ celého muzejnictví, kterým bylo odborné zajištění sbírek. Pokládal za nejdůležitější péči o muzejní předměty, která byla společná všem muzeím, a na základě toho žádal sdružení muzeí.

V muzejní sekci zasedali v té době ještě zastánci konzervativních metod, většinou laici, kteří se muzejníky stali jen pomocí dlouholeté praxe bez odborného vzdělání. Proto byla přijata stanoviska K. V. Adámka, i když budoucnost ukázala, že jeho návrhy byly už zastaralé. Adámkovy cíle a možná řešení organizace muzejní práce byli od roku 1892 stále stejné, pouze detailněji rozpracované. A v tom byl zřejmě Adámkův problém. Místo toho, aby přizpůsobil svá řešení momentální situaci, stále trval na svých návrzích, i když ty nebylo za celou dobu možné uskutečnit. Adámkův navrhovaný radikální zásah do vedení muzeí, která vlastnily často soukromé organizace, byl naopak destruktivní, jelikož tyto organizace nestály o to, aby jim někdo cizí diktoval, jak mají nakládat se svým majetkem. Proto ke sjednocení muzeí došlo až na základě odborné spolupráce, jak to navrhoval právě A. Stocký.⁴⁰⁷

Tento sjezd byl posledním, kde se K. V. Adámek angažoval. Z jakého důvodu se nepodílel na dalším vývoji, není známo. Možná sám uznal, že jeho závěry byly nereálné a přenechal další vývoj nové generaci muzejníků.

---

⁴⁰⁷ O názorech A. Stockého a jeho působení ve Svazu muzeí více ŠPÉT, Jiří. *Přehled*. s. 55-56; ŠANDEROVÁ, Jolana. c.d. s. 57-64.

8. Chrudimská muzea

Průmyslové muzeum pro východní Čechy v Chrudimi

Počátky chrudimského muzejnictví spadají do roku 1865, kdy skupina občanů založila muzejní spolek, který měl sloužit rozvoji malého průmyslu ve městě a ke vzdělávání školní mládeže. V červenci 1887 podaly chrudimské živnostenské spolky žádost okresnímu zastupitelstvu o zřízení průmyslového a hygienického muzea v Chrudimi. V prosinci 1891 ukončil muzejní spolek svou činnost a vznikl základ budoucího chrudimského muzea. Chrudimská obec ponechala chrudimským školám přírodní sbírky a základem nového průmyslového muzea se stala knihovna a technologické sbírky. Dne 22. ledna 1892 bylo tak chrudimskou obcí založeno Městské průmyslové museum pro východní Čechy v Chrudimi.⁴⁰⁸

Zprvu dostalo muzeum k dispozici místnosti v nové obchodní akademii, ale už roku 1895 se vedení usneslo, že bude postavena muzejní budova. Podle schválených návrhů se měla skládat ze dvou budov, jedné v renesančním a druhé v barokním stylu. Aby nebyla narušena muzejní činnost, bylo v červenci 1897 rozhodnuto postavit muzejní budovu ve dvou etapách. První budova v renesančním stylu byla dokončena v prosinci 1898 a druhá část budovy v barokním stylu byla slavnostně předána muzeu v květnu 1901.

Hlavním správním orgánem Průmyslového muzea pro východní Čechy v Chrudimi (dále jen Průmyslové muzeum)⁴⁰⁹ bylo kuratorium, které vyřizovalo veškeré záležitosti týkající se muzea a správu finanční hospodaření.⁴¹⁰ Do kuratoria patřil i čestný člen, kterým byl hlinecký starosta a člen zemského výboru Karel Adámek a členové dopisující, kterými byli Dr. Karel Chytil, ředitel uměleckoprůmyslového muzea v Praze, a v roce 1901 jmenovaný K. V. Adámek, tehdy ještě kandidát advokacie.⁴¹¹

---

⁴⁰⁸ MODRÁČKOVÁ, Dana. c.d. s. 6.

⁴⁰⁹ V rámci převzetí nové muzejní budovy název muzea změněn na: Průmyslové museum císaře a krále Františka Josefa I. pro východní Čechy v Chrudimi. K původnímu názvu se vrátilo až roku 1918.

⁴¹⁰ Tamtéž, s. 17. Předsedou muzejního kuratoria byl podle stanov vždy starosta města. Dále v něm zasedali člen městské rady, tři zástupci města, zástupce chrudimského okresu, zástupce státu a země, obchodní a živnostenské komory a zástupci místních odborných škol a korporací. Dalšími členy kuratoria byly podle výše členského příspěvku členové zakládající, řádní, skuteční, činní a přispívající.

⁴¹¹ Tamtéž, s. 18.

Odbor historický a komise pro zachování památek

Při založení Průmyslového muzea roku 1892 vzniklo současně kulturněhistorické muzeum, jehož stanovy měly být vypracovány později. Na vyzvání zemského výboru vznikl roku 1894 při Průmyslovém muzeu Odbor historický a komise pro zachování památek.⁴¹² Odbor se řídil zvláštním řádem, který vypracoval jednatel muzea a schválilo obecní zastupitelstvo 15. června 1894.⁴¹³ V něm se přímo uvádí:

„Komise, kteráž jest sborem poradním městské rady a okresního výboru a komisí Průmyslového musea pro východní Čechy v Chrudimi, pro zachování a udržování památek stavebních, uměleckých, kulturněhistorických, archeologických a národopisných má úkol, aby učinila soupis všech památek těchto v městě Chrudimi a v soudním okresu chrudimském a dbala o to, aby tyto buď přestavbou neb regulací, zanedbáním, nevhodným umístěním neb nesprávným opravováním poškozeny nebyly, aneb aby prodejem do ciziny pro město, okres neb zem nebyly ztraceny.“⁴¹⁴

Ihned po založení historického odboru a památkové komise byli členové pověřeni přípravou Národopisné výstavy československé.⁴¹⁵ Práce to byla nesnadná, neboť se jí věnovalo jen několik málo členů odboru za vedení Tomáše Řehoře.⁴¹⁶

Do působnosti komise náležely stavební církevní i světské památky, jejich příslušenství (nástěnné malby, sochy, kování, nápisy aj.), další církevní památky, které nebyly přímou součástí církevních staveb (křtitelnice, mešní roucha, kované mříže, kříže apod.), cechovní předměty, dokumenty, knihy, odznaky a další předměty významné pro historii města Chrudimi a okresu, výrobky zvláštní umělecké hodnoty, kopie starších prací, lidové výrobky a národopisné památky výjimečného kulturně historického významu.

Komise se skládala z pěti členů, které navrhlo kuratorium Průmyslového muzea a schválila městská rada společně s okresním zastupitelstvem.⁴¹⁷ Členové byli voleni na tři roky a zástupce městské rady zastával funkci předsedy nebo místopředsedy komise. Dle potřeby mohli členové komise kooptovat znalce a odborníky. Na základě toho se 17. května 1898 stal členem komise i K. V. Adámek.⁴¹⁸

⁴¹² Do kuratoria komise byli zvoleni Karel Lábler, Tomáš Řehoř, Karel Svoboda a Josef Schmoranz, který kooptoval Aloise Gallata, Antonína Šoltu, Emanuela Šafránka a Františka Waltra. Pozn. autora: kooptace - přibrání nového člena do voleného sboru nikoli volbou, ale rozhodnutím již zvolených členů.

⁴¹³ Zpráva kuratoria průmyslového musea pro východní Čechy v Chrudimi za rok 1894. Chrudim, 1895, s. 7.

⁴¹⁴ Státní okresní archiv v Chrudimi (dále jen SOKA Chrudim), Okresní muzeum v Chrudimi, nezpracovaný.

⁴¹⁵ Více o chrudimském krajině odbor KOBETIČ, Pavel. Expozice Chrudim a její okolí na Národopisné výstavě československé 1895 v Praze. In *Chrudimské vlastivědné listy*, 3, Chrudim, 1995, s. 6.

⁴¹⁶ Roku 1896 byl T. Řehoř jmenován konzervátorem III. sekce pro politické okresy Chotěboř, Chrudim, Čáslav, Německý Brod, Kutná Hora a Ledec. Roku 1897 však zemřel a novými členy odboru se stali F. Walter jako předseda a K. Lábler jako jednatel. Zpráva kuratoria průmyslového musea pro východní Čechy v Chrudimi za rok 1897. Chrudim, 1898, s. 29.

⁴¹⁷ V kuratoriu byli zastoupeni člen městské rady, zástupce církevní správy, zástupce městského úřadu, městské stavební správy a okresního výboru.

⁴¹⁸ SOKA Chrudim, fond Okresní muzeum v Chrudimi, nezpracovaný.

Komise měla být podporována a spolupracovat s městskými a okresními úřady. Také měla udržovat styky s komisemi podobného účelu, jako byla komise zřízená při České akademii a zemském výboru. Usnesením okresního zastupitelstva z 12. července 1894 rozšířila komise svoji působnost na celý chrudimský zastupitelský okres a v komisi zasedali i zástupci jednotlivých obcí okresu.

Jedním z úkolů komise bylo vydání soupisu památek ve dvou vyhotoveních. Jeden exemplář měl být uložený v muzeu a druhý na obecním úřadě, kde mohl nahlédnout každý, kdo hledal materiál pro vědeckou práci.

Na veškeré výlohy odboru (pořizování tiskopisů, fotografií, kreseb, kancelářské práce aj.) měla být každoročně povolena subvence od chrudimské obce, v případě nákladů týkajících se okresu dotace od chrudimského okresního výboru.⁴¹⁹

Okresní památková komise

V květnu 1899 byl odbor přejmenován na Okresní památkovou komisi. Už v únoru 1899 navrhl K. V. Adámek, aby se kontaktovaly samosprávné, farní a školní úřady okresu a aby se v místním tisku zveřejnila zpráva o činnosti komise. Současně se mělo připojit krátké poučení o ochraně památek a pozvánka na přednášku, kde by byli vybráni venkovští jednatele připravované komise. Přednáška se uskutečnila v Chrudimi 7. května 1899.⁴²⁰

Na této mimořádné schůzi u příležitosti vzniku komise přednesl K. V. Adámek příspěvek *O památkových komissích okresních*.⁴²¹ Zde připomněl myšlenku zřizování obecních a okresních komisí na ochranu památek, se kterou přišel poslanec K. Adámek v návrhu českému sněmu z 15. března 1892 a který český sněm přijal a částečně realizoval.

Úkolem komise mělo být vyhledávání a péče o nemovitě i movitě světské a církevní památky, doklady k dějinám měst a další kulturně historické památky zvláštního významu. Původně byl rozsah chrudimské komise stanoven pouze na město, ale už v prvních stanovách odboru jí bylo vyhrazeno území okresu podle původního sněmovního návrhu K. Adámka. Zmínil se také o podmínkách odborné činnosti komise, o kterých se jednalo na sjezdech v Hlinsku a v Kutné Hoře a které jsou základem dobrého fungování komisí.

---

⁴¹⁹ Tamtéž.

⁴²⁰ Tamtéž.

⁴²¹ ADÁMEK, Karel Václav. O památkových komissích okresních. In *Zprávy kuratoria průmyslového musea pro východní Čechy v Chrudimi za rok 1899*. Chrudim, 1900, s. 3-7.

K. V. Adámek v přednášce dále vymezil pojem památek a rozsah péče o ně. Předně šlo o zajištění archeologických památek při stavebních pracích a jejich zajištění odborníky. Také varoval před překupníky a apeloval na venkovské jednatele, kteří by měli zasáhnout při každém nález, poškození památky či odkupu památek do ciziny. Základem mělo být především poučení místních obyvatel přednáškami a rozhovory.⁴²²

Komisi předsedal v letech 1894 - 1902 Karel Lábler, kterého poté nahradil Jan Fiedler, a jednatelem Josef Poslt. V této komisi dále pracovalo 8 členů (mezi nimi K. V. Adámek, Josef Schmoranz, Jan Zítek a další). Na činnosti komise se podíleli i tzv. místní jednatele,⁴²³ což byli dobrovolníci z chrudimského kraje, kteří s pověřením komise shromažďovali sbírkový materiál pro kulturně-historické oddělení Průmyslového muzea v obcích chrudimského okresu, dohlíželi na stav památkových objektů, případně upozorňovali na akutní opravy těchto památek. Roku 1905 se předseda komise Jan Fidler přestěhoval do Prahy a novým předsedou byl zvolen JUDr. Karel Pippich.

Komise začala od roku 1900 s rozsáhlými přípravami na archeologický průzkum nalezišť v okolí Chrudimi. V této souvislosti úzce spolupracovala s archeologickou komisí při České akademii věd a s C. k. ústřední komisí pro zachování památek ve Vídni. Jednalo se o pohřebiště v Úhřeticích, ze kterého byly četné nálezy předány zemskému muzeu v Praze a jedna kostra skrčence byla uložena i v Průmyslovém muzeu v Chrudimi. Dalšími nalezišti, na kterých se pracovalo, byly Třibřichy, Bylany, Řestoky a Podhůra. Některé darované předměty z těchto nalezišť byly uloženy v prehistorickém oddělení Průmyslového muzea. Vzhledem k jejich vzrůstajícímu počtu byly tyto sbírky umístěny roku 1903 společně se sbírkami kulturně-historickými ve Vladislavském sále chrudimského muzea.⁴²⁴

Památková komise se dále podílela na opravách kostelů sv. Michala a sv. Kateřiny v Chrudimi. V roce 1901 byl připraven projekt na záchranu kostela v Kočí, který vypracoval Jan Koula, profesor Vysoké školy technické v Praze, předseda komise Karel Lábler a jednatel Josef Poslt. Restaurátorské práce týkající se obnovy cenných maleb v chrámové lodi byly svěřeny malířům F. Urbanovi a O. Skůčkovi z Prahy a dokončeny v srpnu 1902.⁴²⁵ Od roku 1903 se jednalo o zachování Mydlářovského domu, který byl zakoupen chrudimskou obcí.⁴²⁶ S pomocí památkové komise si správy některých kostelů z Chrudimi a okolí ukládaly do

---

⁴²² Tamtéž, s. 5-6.

⁴²³ MODRÁČKOVÁ, Dana. c.d. s. 34.

⁴²⁴ Tamtéž, s. 35.

⁴²⁵ Podrobný materiál týkající se kostela v Kočí, pardubické fortny v Chrudimi, filiálního chrámu Páně v Bítovanech a kostela sv. Michala v Chrudimi viz. SOKA Chrudim, fond Okresní muzeum v Chrudimi, nezpracovaný a jednotlivé zprávy kuratoria průmyslového muzea.

⁴²⁶ Roku 1912 vypracoval potřebné výkresy na jeho obnovu c. k. konzervátor architekt Boža Dvořák, avšak pro zdlouhavá jednání a nedostatek financí práce ani do vypuknutí 1. světové války nezačaly.

muzea vzácné obrazy a řezby, jelikož v kostelech nebyly vhodné podmínky pro jejich uložení a hrozilo poškození nebo úplné zničení.

Dále dostala komise na starost archivy. K městskému archivu přibyla v roce 1901 stará městská registratura a společně byly uloženy do samostatné místnosti v 1. patře barokní budovy muzea. Z popudu K. V. Adámka byl v roce 1902 přemístěn a dán do správy muzea také archiv bývalého chrudimského krajského úřadu. Pořádáním všech těchto archivů byl nejprve pověřen K. V. Adámek, v roce 1905 Josef Poslt a od roku 1910 se archivů ujal Čeněk Florián, který od roku 1911 vyjednal pravidelné dotace obecního zastupitelstva na jeho pořádání a katalogizaci.⁴²⁷

Dne 2. října 1904 přijala Okresní památková komise návrh K. V. Adámka na zřízení sbírky východočeského lidového malovaného nábytku a výrobků lidového průmyslu, který podpořil i zemský výbor a díky tomu získalo Průmyslové muzeum ještě téhož roku mimořádnou subvenci. Další finanční podpora přišla roku 1905 na nákup výrobků lidového umění a průmyslu, na vydávání publikací o lidových výrobcích a východočeských památkách a na novou instalaci sbírek. Tato mimořádná subvence byla určena především na záchranu rychle mizejících předmětů lidové výroby z našeho území pomocí překupníků. Zemský výbor si vyžádal do konce roku vydání podrobné zprávy o čerpání této dotace a podmínku, že sbírky lidového nábytku musí sloužit pouze účelům muzejním a nesmí být vystavovány za hranicemi Českého království. Čerpání mimořádné subvence bylo rozděleno do několika následujících let, s tím, že bude pečlivě provedeno a po vyčerpání celé dotace její vyúčtování odevzdáno ke kontrole. Veškerá manipulace s těmito sbírkami byla svěřena výhradně K. V. Adámkovi, kterému bylo zároveň umožněno tyto sbírky bez výhrad literárně zpracovávat. Toto právo využil K. V. Adámek na vydávání publikace *Lidový nábytek východočeský*.⁴²⁸ Od roku 1904 se tak stal sběr a nákup lidového nábytku jednou z nejdůležitějších úkolů komise.⁴²⁹

V letech 1906 - 1909 došlo ke sloučení Městské veřejné knihovny a Okresní památkové komise. Vznikl tak jeden útvar pod názvem Správa kulturně-historického oddělení průmyslového muzea v Chrudimi. Ačkoli její provoz byl financován z příspěvků okresních a městských úřadů a společností,⁴³⁰ neslo chrudimské muzeum většinu provozních nákladů.

---

⁴²⁷ MODRÁČKOVÁ, Dana. c.d. s. 36-37.

⁴²⁸ Více o tom v samostatné podkapitole Publikace.

⁴²⁹ Pro muzejní sbírky byly získávány především kusy malovaného nábytku, který byl zdoben typicky českými motivy. Dále byly shromažďovány části východočeských selských obydlí a sestavovány do formy interiéru s figurínami, které byly oblečené do vyšíváných oděvů zhotovených zdejšími vyšíváčkami. Tento celek byl vystaven v roce 1908 na Jubilejní komorní výstavě v Praze a po jejím skončení přenesen do speciálně zhotovené části expozice chrudimského muzea. Tamtéž, s. 37-38 a 63.

⁴³⁰ Okresního výboru, chrudimské obce, městské spořitelny, tělocvičné jednoty Sokol, občanské záložny, akciového lihovaru, spol. Městského pivovaru a spol. Akciového pivovaru.

Roku 1909 se tyto dvě části opět rozdělily a Městská veřejná knihovna a čítárna přešla roku 1914 pod správu Průmyslového muzea jako samostatný odbor.

Až do roku 1920, kdy se Okresní památková komise přetvořila v samostatné Vlastivědné muzeum v Chrudimi, obstarávala veškerou její agendu kancelář Průmyslového muzea.⁴³¹

Publikační činnost Průmyslového muzea

Publikační činnost Průmyslového muzea měla zaměření na uměleckoprůmyslový obor a současné výrobní problémy. Jako první byly vytištěny roku 1893 *Stanovy městského průmyslového muzea pro východní Čechy v Chrudimi* a od roku 1894 začalo muzeum každoročně vydávat *Zprávy kuratoria Průmyslového muzea pro východní Čechy v Chrudimi*.⁴³²

Ve stejném roce začala vycházet ediční řada Publikace muzea chrudimského. První dvě čísla *Lomenice chalup na Chrudimsku* a *Památky starobylého vyšívání českého na rouchách kostelních*⁴³³ vyšly roku 1896 a autorem byl první kustod muzejních sbírek Antonín Šolta. Zde se projevila počáteční kulturně historická orientace muzea, která přispěla k jeho prestiži a finančnímu zajištění další publikační činnosti.

Až roku 1896 po odchodu A. Šolty⁴³⁴ nabrala publikační činnost žádaný uměleckoprůmyslový směr. Muzeum začalo vydávat práce o vlastních sbírkách i praktické návody a pomůcky pro vzdělávání a rozvoj uměleckoprůmyslových živností.⁴³⁵ Navíc byly tištěny menší publikace, dokumenty, výstavní katalogy apod. V této době už byl K. V. Adámek členem historického odboru Průmyslového muzea a ujal se pořádání nové edice

---

⁴³¹ Tamtéž, s. 38 a 40.

⁴³² Ve Zprávách kuratoria muzeum informovalo o veškeré muzejní činnosti, složení členů a funkcionářů muzea, finančním hospodaření, sbírkách, dárkách a darovaných předmětech atd. Později Zprávy kuratoria obsahovaly i různé přílohy. Byly vydávány jen pro členy muzea v nákladu 500 exemplářů.

⁴³³ Tyto první dvě publikace byly velice kvalitní. Sazba a tisk byly zadány místní firmě a přílohy tiskla mnichovská firma Albert.

⁴³⁴ Neshody mezi kustodem sbírek A. Šoltou a jednatelem muzea K. Láblerem vyvrcholily na čas odchodem A. Šolty z muzea.

⁴³⁵ BURDYCHOVÁ, Milena. Publikační činnost Okresního muzea Chrudim. In *Chrudimský vlastivědný sborník*, č. 1, Chrudim, 1996, s. 1. V edici vyšla přednáška K. Svobody *O museích průmyslových vůbec a úkolech chrudimského muzea zvláště* a přednášky J. Součka *O strojích v malém průmyslu a Názvosloví nástrojů truhlářských*. Následující rok vyšla další Součkova přednáška *O strojích obuvnických*. Roku 1898 vyšla celostátně uznávaná kniha Karla Chytila *Český graduál literátů chrudimských z doby kolem roku 1570*. Poslední svazek edice byl roku 1899 vydán A. Šoltou s názvem *Kancionály psané vesnickými kantory z Chrudimska*. Na základě toho byl A. Šolta opět jmenován členem komise pro zachování památek a zlepšovaly se jeho vztahy s vedením muzea. KOBETIČ, Pavel. Publikační činnost chrudimského Průmyslového muzea pro východní Čechy v prvním desetiletí jeho existence. In *Chrudimský vlastivědný sborník*, č. 1, Chrudim, 1996, s. 69.

Památky východočeské, která nahradila edici Publikace muzea chrudimského.⁴³⁶ V letech 1899 – 1905 vycházely jako přílohy Zpráv kuratoria regionální bibliografie K. V. Adámka a vedle článku K. Svobody *O pořádání výstav učednických* zveřejněna také Adámkova přednáška *O památkových komissích okresních*.⁴³⁷

Zatímco dokončením nové budovy muzea se mohla plně rozvíjet uměleckoprůmyslová činnost muzea, v oblasti publikací sílil vliv kulturně historického odboru a K. V. Adámka. Spolu s Památkami východočeskými, které vycházely do roku 1910, vyšly dva svazky reprezentativního Lidového nábytku východočeského, vše pod vedením K. V. Adámka. Památky východočeské vystřídal v letech 1923 – 1938 Vlastivědný sborník východočeský, který však vydávalo již samostatné Vlastivědné muzeum pro východní Čechy.⁴³⁸

Roku 1901 byla do muzejního archivu uložena stará městská registratura. Následující rok požádala městská rada památkovou komisi, zda by na základě uložených materiálů z městského archivu nezpracovala monografii o Chrudimi. Touto prací byl pověřen K. V. Adámek, který následně podal přehled o dosavadním zpracování tohoto tématu a stanovil postup přípravných prací. Ke spolupráci se nabídli Jan Fiedler a Jan Zítek. S prací se mělo začít po uspořádání muzejního a městského archivu. Komise předběžně určila, že vydávání Památek východočeských a Dějin královského věnného města Chrudimě zabere asi 8 - 10 let, a tudíž se rozhodla omezit svoji publikační činnost pouze na tyto dvě práce.⁴³⁹ Práce se však každý rok oddalovaly a roku 1904 se komise shodla na tom, že pro pokračování práce se nejdříve musí uspořádat městský archiv.⁴⁴⁰ Roku 1909 se podařilo získat odbornou sílu na pořádání městského archivu v podobě profesora Čenka Floriána,⁴⁴¹ ovšem k vydání monografie města Chrudimi za působení K. V. Adámka nakonec nedošlo.

Památky východočeské

Jedním z úkolů průmyslových muzeí bylo zdokonalování řemesel a průmyslu a šíření nových metod a poznatků v širokých kruzích, a to formou výstav, přednášek a publikací. Proto se Průmyslové muzeum rozhodlo roku 1899 vydávat edici o uměleckoprůmyslových a

---

⁴³⁶ BURDYCHOVÁ, Milena. c.d. s. 1-2.

⁴³⁷ Tamtéž, s. 2.

⁴³⁸ Tamtéž. O jednotlivých sbornících pojednávají následující podkapitoly.

⁴³⁹ IX. Zpráva kuratoria Průmyslového musea císaře a krále Františka Josefa I. pro východní Čechy v Chrudimi za rok 1902. Chrudim, 1903, s. 26.

⁴⁴⁰ XI. Zpráva kuratoria Průmyslového musea císaře a krále Františka Josefa I. pro východní Čechy v Chrudimi za rok 1904. Chrudim, 1905, s. 6.

⁴⁴¹ XVII. Zpráva kuratoria Průmyslového musea císaře a krále Františka Josefa I. pro východní Čechy v Chrudimi za rok 1910. Chrudim, 1911, s. 35.

národopisných památkách chrudimského, čáslavského, hradeckého a jičínského kraje, které měly sloužit jako praktická ukázka novodobé řemeslné práce a lidové tvorby. Jelikož v té době pořizovala Česká akademie soupis památek archeologické komise, byly z programu vyloučeny stavební památky. Památky východočeské se proto soustředily na popis a zobrazení světských a církevních památek, nábytku, nádob, ale i vyšívaní, části krojů, sochařské práce aj.

Pořádání edice se na žádost komise ujal K. V. Adámek a za tuto práci byl kuratorem Průmyslového muzea 8. září 1901 jmenován dopisujícím členem muzea, kterým zůstal až do konce života. Spolu s K. Láblerem a J. Posltem opatroval K. V. Adámek texty k památkám a ilustrace a fotografie dodávali A. Šolta a J. Štěrba.⁴⁴² Díly edice vycházely postupně po jednotlivých sešitech a původním záměrem bylo vydání alespoň jednoho sešitu ročně, aby byly zobrazeny a popsány památky z celého muzejního obvodu a zastoupeny všechny uměleckoprůmyslové obory a lidové práce.⁴⁴³ Každoroční vydávání sešitu však nebylo reálné. Objevovaly se časté technické problémy s obrázky památek a leckdy i finanční obtíže, jelikož veškeré náklady spojené s přípravou a tiskem hradilo muzeum ze svého rozpočtu. Proto vyšel 1. sešit roku 1899, 2. sešit roku 1900, 3. sešit roku 1901 a roku 1903 byly vydány 4. a 5. sešit jako dvojčíslí, čím byl ukončen 1. díl Památek východočeských. Tento díl obsahoval 50 listů, na kterých byly pomocí světlotisku zobrazeny černobílé a barevné předměty a objekty doplněné doprovodným textem.⁴⁴⁴

Tento 1. díl Památek východočeských sklídl velký úspěch u široké veřejnosti. Dokonce i němečtí poslanci a odborníci byly tímto dílem nadšeni. Kladné recenze vyšly v letech 1904 – 1905 v mnohých denících a časopisech.⁴⁴⁵ Díky této reakci byla zemských výborem poskytnuta subvence na založení muzejní sbírky lidového nábytku a mimořádná subvence na barvotiskové přílohy pro připravovaný 2. díl Památek východočeských.⁴⁴⁶

Vydání 2. dílu Památek východočeských provázely také komplikace. Už v prosinci 1905 na zasedání památkové komise oznámil K. V. Adámek odchod z okresní komise a z redakce Památek východočeských. Jako důvod uvedl nerespektování jeho výhrad při nákupu lidového nábytku do muzejních sbírek a nepravidelné vydávání Památek východočeských. Po dohodě s předsedou komise předložil K. V. Adámek kuratoriu své požadavky. V nich bylo vyžádáno každoroční letní volno pro ředitele muzea (v té době J. Poslt), aby měl dostatek času

⁴⁴² Zpráva kuratoria Průmyslového musea pro východní Čechy v Chrudimi za rok 1899. Chrudim, 1900, s. 19.

⁴⁴³ Tamtéž, s. 40-41.

⁴⁴⁴ Zprávy kuratorií za roky 1899-1904, s. 5.

⁴⁴⁵ Jejich výpis viz. XI. Zpráva kuratoria Průmyslového musea císaře a krále Františka Josefa I. pro východní Čechy v Chrudimi za rok 1904. Chrudim, 1905, s. 22-25.

⁴⁴⁶ Tamtéž, s. 5.

na vyhotovení obrázků potřebných pro pravidelné vydávání Památek východočeských. Měla se také získat pomocná síla z uměleckoprůmyslové školy, která by pomáhala J. Posltovi s kresličskými pracemi. Dále se Průmyslové muzeum muselo zavázat, že předměty získané K. V. Adámekem pro muzeum nebudou nikdy vystavovány v zahraničí a K. V. Adámek bude mít výhradní právo na jejich vědecké zpracování, publikování a jakékoli zveřejňování. V posledním bodě žádal vyzvat říšskou radu k poskytování dotací průmyslových muzeí a chrudimského zvlášť.⁴⁴⁷ Poslední požadavek byl vyslyšen zemským výborem, který schválil pravidelné roční subvence ve výši 800 Korun na vydávání edice po dobu následujících pěti let.

Přes velký úspěch, podporu Průmyslového muzea a poskytnuté dotace vyšlo první dvojčíslo 2. dílu Památek východočeských až roku 1907. Další dvojčíslo vyšlo roku 1909 a poslední sešit 2. dílu rok poté. Oba díly Památek východočeských obsahovaly celkem 100 vyobrazení jednotlivých uměleckoprůmyslových a národopisných předmětů a objektů.⁴⁴⁸

Vzhledem ke kritické finanční situaci muzea se roku 1911 odložila příprava další řady Památek východočeských. V následujícím roce se sice zahájily přípravné práce na 3. řadě edice a pokračovalo se i v roce 1913, ale s příchodem první světové války bylo vše zastaveno a Památky východočeské už další pokračování neměly.⁴⁴⁹

Lidový nábytek východočeský

Zájem chrudimského uměleckoprůmyslového muzea o řemeslné techniky, dekorace a zájem jeho památkové komise o zachování a ochranu cenného národopisného materiálu dal popud k vytvoření sbírky týkající se východočeského lidového nábytku. S návrhem vytvoření sbírky malovaného nábytku přišel K. V. Adámek na výroční schůzi 2. října 1904. Důvodem byla záchrana těchto památek před vývozem do zahraničí a před častým ničením vlivem špatné manipulace. Na jeho základě byla podána žádost o podporu zemskému výboru, který svým výnosem z 5. prosince 1904 povolil subvenci ve výši 1 200 Korun. Hned po schválení subvence začal K. V. Adámek s hledáním a získáváním vhodných předmětů pro sbírku.⁴⁵⁰ Navíc navrhl, aby se o nejcenějšších kusech vydala publikace, která by nejen zdokumentovala mizející památky, ale která by navíc sloužila jako zdroj dekoračních motivů pro řemeslnou

---

⁴⁴⁷ SOkA Chrudim, fond Okresní muzeum v Chrudimi, nezpracovaný.

⁴⁴⁸ MODRÁČKOVÁ, Dana. c.d. s. 102.

⁴⁴⁹ Tamtéž, s. 103.

⁴⁵⁰ XI. Zpráva kuratoria Průmyslového musea císaře a krále Františka Josefa I. pro východní Čechy v Chrudimi za rok 1904. Chrudim, 1905, s. 5.

výrobu. Roku 1905 poskytl zemský výbor účelnou subvenci ve výši 6 500 Korun na nákup, publikaci a instalaci těchto sbírek. Z dotace byla na vydání 1. dílu vyčleněna částka 1 500 Korun, která musela být vyčerpána do konce roku 1906, jinak by propadla. Zemskému výboru mělo být věnováno 50 ks výtisků nové publikace, s tím, že i nadále bude podporovat její vydávání. V roce 1907 vyšel 1. díl edice a zemský výbor rozhodl o udělení další mimořádné dotace na vydávání publikace ve výši 1 600 Korun s pravidelností a stejnou výší i v průběhu následujících 6 let.⁴⁵¹ Dne 11. srpna 1908 udělilo navíc c. k. ministerstvo veřejných prací dotaci 1 200 Korun na již vydaný 1. díl publikace a slíbilo podporu i pro další díly.⁴⁵²

Členové komise se už v roce 1905 dohodli, že nejdříve se v publikaci zveřejní předměty nejcennější a neohroženější, které se nenachází ve sbírkách muzea a kterým hrozí rychlá zkáza. Během let 1905 a 1906 se podařilo získat dostatek materiálu pro vydání 1. dílu Lidového nábytku východočeského, který vyšel roku 1907. Úvodní slovo napsal K. V. Adámek a malířské a kreslířské práce provedli profesor Josef Schmoranz a ředitel muzea Josef Poslt. Náklady na vydání 1. dílu překročily předpokládaný rozpočet, a proto muzeum získalo roku 1910 na přímluvu O. Hostinského mimořádnou subvenci od nejvyššího c. a k. komořího úřadu ve výši 5 000 Korun.

Z technických důvodů se podařilo vydat 2. díl až v roce 1910. Žádosti o další subvenci zemskému výboru předcházela podrobná zpráva o publikační činnosti muzea. Zatímco zemský výbor dotaci za rok 1910 neposlal, podpořilo vydání tohoto dílu c. k. ministerstvo veřejných prací částkou ve výši 1 000 Korun. Ani roku 1911 nedostalo Průmyslové muzeum žádnou finanční podporu. Všechny přípravné práce se tudíž zastavily a 2. díl Lidového nábytku východočeského se tak stal posledním vydaným dílem edice. Z původně plánovaných 8 sešitů se 40 předlohami vyšly pouze 2 sešity s 10 předlohami. I přes malý rozsah díla bylo vysoce hodnoceno a dostalo se mu významného ocenění, neboť bylo prvním svého druhu.⁴⁵³

Ačkoli byl K. V. Adámek po celou dobu existence památkové komise v Průmyslovém muzeu pouze členem její správy, výrazně ovlivnil přístup k památkám, k jejich ochraně a především měl velký podíl na publikační činnosti muzea. S jeho příchodem do chrudimského muzea se zvýšila ediční a vydavatelská aktivita muzea. Nejdříve se začalo s občasným vydáním různých přednášek a pojednání v rámci každoročních zpráv kuratorií včetně bibliografie chrudimského kraje. Navíc se přílohou zpráv stala pravidelná hlášení o činnosti památkové komise. Poté následovala nová edice muzea Památky východočeské, která pod

---

⁴⁵¹ MODRÁČKOVÁ, Dana. c.d. s. 104.

⁴⁵² SOkA Chrudim, fond Okresní muzeum v Chrudimi, nezpracovaný.

⁴⁵³ Tamtéž.

vedením K. V. Adámka sklídila velký úspěch, nemluvě o Lidovém nábytku východočeském. Ať už návrh na tyto edice vzešel od K. V. Adámka nebo se tohoto návrhu ujal, realizace a pojetí vydání byla ve své době unikátní a zajistila tak respekt nejen Průmyslovému muzeu, ale i K. V. Adámkovi.

Vlastivědné muzeum pro východní Čechy v Chrudimi

Již při založení městského muzea v Chrudimi roku 1892 vznikly dva ústavy: Městské muzeum průmyslové a Městské muzeum kulturněhistorické s knihovnou. Ovšem tehdy obecní zastupitelstvo stanovilo pravidla správy pouze pro Průmyslové muzeum. Kulturněhistorická část byla součástí Průmyslového muzea od roku 1894 jako Odbor pro zachování památek, který se roku 1899 přetvořil v Okresní památkovou komisi. Během první světové války se muzejní činnost omezila jen na nejn nutnější práce, proto k vypracování stanov a osamostatnění druhého ústavu došlo až roku 1920, kdy byly oficiálně schváleny nové stanovy Vlastivědného muzea pro východní Čechy v Chrudimi (dále jen Vlastivědné muzeum), které vypracoval K. V. Adánek.

Vlastivědné muzeum se stalo obecním ústavem a druhou samostatnou částí chrudimského muzea. Skládalo se z okresní památkové komise, městského archivu a veřejné knihovny a čítárny. Správu vedlo kuratorium složené z představenstva památkové a archivní komise⁴⁵⁴ a předsednictva veřejné knihovny a čítárny. Obě tato předsednictva měla pracovat samostatně a scházet se jen při vydávání zprávy o činnosti. Předsednictvu muzea předsedal vždy zástupce městské rady. K činnosti na venkově byli jmenováni místní jednatelé, kteří byli dle potřeby zváni do schůzí památkové a archivní komise nebo do jejího předsednictva. Agendu Vlastivědného muzea obstarávali archivář a úředník muzea, kteří byli také členy komise i předsednictva s poradním hlasem.⁴⁵⁵

---

⁴⁵⁴ Úkolem archivní a památkové komise bylo pátrání po starožitnostech, historických a archivních památkách, zpracování materiálu, pořizování opisů listin a důležitých rukopisů a další vlastivědná práce. Dále péče o zachování stavebních památek a starobylého rázu měst i vesnic a dle potřeby a prostředků nákup předmětů do sbírek muzea a vydávání publikací z oboru. Těmito pracemi byl pověřen jako výkonný pracovník archivář. Ostatní práce konali členové předsednictva a zejména jednatel, kromě prací přímo vymezených pro úředníky muzea.

⁴⁵⁵ Do prvního muzejního předsednictva Vlastivědného muzea v Chrudimi byli zvoleni: za předsedu Václav Kášek, starosta města, jeho náměstek Antonín Vaněk, referent pro městskou radu, jednatel výboru Josef Poslt, ředitel muzea, pokladník B. Prokop, předseda památkového odboru K. V. Adánek, archivář a jednatel téhož odboru Čeněk Florián, předseda knihovního odboru Bohuslav Holas a jednatel téhož odboru Jaroslav Adánek. Památkovému odboru předsedal K. V. Adánek, jeho zástupce arch. Jan Šachl, jednatel a archivář Čeněk Florián, kterého rok poté vystřídal Ferdinand Pochobradský, a dalšími členy Václav Ježek, Václav Kášek, Josef Poslt, A. Vaněk a J. Vencel. POSLT, J. Zpráva jednatele muzejního výboru. In *I. zpráva Vlastivědného musea pro Východní čechy v Chrudimi za léta 1921-24*. Chrudim, 1925, s. 8.

Náklady okresní památkové komise hradila chrudimská obec, dary, subvence jiných organizací a výnosy z vlastních publikací. Dosud vydané publikace, Památky východočeské a Lidový nábytek východočeský, zůstaly v majetku Průmyslového muzea. Ve stanovách chybělo pouze rozdělení sbírek mezi Průmyslovým a Vlastivědným muzeem, ke kterému došlo až roku 1931.⁴⁵⁶

Na ustavující schůzi Vlastivědného muzea, která se konala 5. prosince 1920, přednesl K. V. Adámek úvodem proslov *O úkolech Vlastivědného muzea pro východní Čechy v Chrudimi*, který byl později uveřejněn v 1. zprávě nového muzea.⁴⁵⁷

Upozornil na problém u muzeí, která se omezovala jen na nejbližší okolí stanovené tehdejšími politickými či správními obvody, neboť historická území, která sdílela společnou kulturu, se prolínala se správním vymezením. Muzea pak nemohla účinně provádět svoji práci. Buď pouze v malé míře, nebo se zbytečně prostupovala činnosti dvou ústavů.

Další problém viděl K. V. Adámek v poradatelské a vydavatelské činnosti. Byla často závislá na náhodných poměrech, např. když se členem muzejního sboru stal odborník. Záleželo pak na jeho oboru, jakého zaměření byly publikace muzea.⁴⁵⁸ Publikační činnost poté skončila smrtí dotyčného. Ve druhé variantě muzeum mělo k dispozici kvalitní základnu, ale chyběly peníze. Problém viděl K. V. Adámek v nedostatečné systematizaci.⁴⁵⁹ Již po skončení Národopisné výstavě československé apeloval na to, aby se začalo se soustavným sběrem lidového podání a studiem písemných a jiných lidových památek.

Na základě toho K. V. Adámek navrhl, aby se národopisný výzkum Vlastivědného muzea neomezoval jen na obvody současných okresů, ale aby se rozšířil na celé východní Čechy. Základem byl místopis, poté bylo důležité vytvoření sbírky obrazů z regionů a větší rozvoj archeologie. Vzhledem k vysokým nákladům se však měly upřednostnit významnější památky.⁴⁶⁰ K. V. Adámek dále upozornil na údaje o východních Čechách v Soupisech historických a uměleckých památek, kde bylo třeba mnohé opravit a doplnit, nemluvě o chybějící studii o zvonařství aj.

Základem tohoto bádání byla přístupnost a spořádanost archivů, v čemž viděl K. V. Adámek problém. Velké vrchnostenské archivy byly zrušeny, zničeny nebo se rozptýlily do jiných sbírek. Ani města a obce neměly své archivy v pořádku, jelikož často docházelo

---

⁴⁵⁶ SOkA Chrudim, fond Okresní muzeum v Chrudimi, nezpracovaný.

⁴⁵⁷ ADÁMEK, Karel Václav. O úkolech Vlastivědného muzea pro východní Čechy v Chrudimi. In *I. zpráva Vlastivědného muzea pro východní Čechy v Chrudimi za léta 1921 – 24*. Chrudim, 1925, s. 3-7.

⁴⁵⁸ Stejně to bylo i u K. V. Adámka, který v Průmyslovém muzeu začal publikovat témata k národopisu a vlastivědě, i když se snažil přihlížet k umělecko-průmyslovému zaměření muzea.

⁴⁵⁹ Tamtéž, s. 3.

⁴⁶⁰ Tamtéž, s. 4.

k jejich poškozování vlivem nesprávné manipulace nebo uchování. Chyběly také podrobné soupisy obecních a farních archivů, seznamy písemných památek v jednotlivých muzeích a soukromých sbírkách. Výzkum komplikoval též zánik mnohých cechovních památek a skoro neexistující bibliografie. To stanovil K. V. Adámek za další úkol Vlastivědného muzea a jeho knihovny, která by shromažďovala spisy východočeských spisovatelů, informace týkající se jich a spisy o východních Čechách.

Východní Čechy podle K. V. Adámka postrádaly také veřejnou obrazárnu, která by měla obdobný program a úkol jako knihovna.⁴⁶¹ Součástí obrazárny mělo být i oddělení fotografií a reprodukcí děl, které nebylo možno získat, a oddělení památek o místních umělcích nebo o umělcích zde jen působících.

Program vlastivědného studia východních Čech vztáhl K. V. Adámek i na přírodní poměry, statistická data a národohospodářské poměry. Tento výzkum vyžadoval soustavnou a jednotnou odbornou činnost, pro kterou mělo nejlepší předpoklady právě nově utvořené Vlastivědné muzeum. Nakonec k poslání nově vzniklého Vlastivědného muzea K. V. Adámek dodal: „*Toto museum není na újmu jiným museím, nýbrž vyvrcholením a dovršením musejní organisace východočeské. Ono má úkoly, jež týkají se celého východu českého a jež musea místní nebo okresní z důvodů již vyložených nemohou prováděti.*“⁴⁶²

Úkolem Vlastivědného muzea byl výzkum bývalého chrudimského a čáslavského kraje po vlastivědné stránce a uchovávání památek tohoto oboru.⁴⁶³ Proto hlavní snahou muzea bylo získávat členy, podporovatele, dotace a udržovat styky s dalšími východočeskými muzei a spolky. V rámci těchto styků se muzeum stalo roku 1921 zakládajícím členem Svazu československých muzeí vlastivědných a roku 1924 členem Společnosti československých prehistoriků.

Sbírkky byly do roku 1931 uloženy ve společných místnostech a skříních s předměty Průmyslového muzea. Zpočátku bylo rozdělení sbírek mezi Vlastivědné a Průmyslové muzeum problematické. Muzea se shodla na tom, že Vlastivědnému muzeu případnou předměty východočeského původu zabývající se národopisem. V mnohých případech však docházelo k narušení ucelených umělecko-průmyslových sbírek. Proto se vytvořil výbor složený ze členů představenstev obou muzeí, který postupně roztřídil jednotlivé předměty podle soupisu všech sbírek muzea.⁴⁶⁴ Dle dohody muzeí připadla Vlastivědnému muzeu

---

⁴⁶¹ Tamtéž, s. 5.

⁴⁶² Tamtéž, s. 6.

⁴⁶³ POSLT, J. Zpráva jednatele muzejního výboru. In I. zpráva Vlastivědného muzea pro Východní čechy v Chrudimi za léta 1921-24. Chrudim, s. 8.

⁴⁶⁴ HLADÍKOVÁ-MAREŠOVÁ, Eliška. c.d. s. 15-16.

Vladislavská síň s památkami z historie Chrudimi, východočeská síň se sbírkami výšivek, archiv a knihovna s veřejnou čítárnou.⁴⁶⁵ Vlastivědné muzeum sdílelo s Průmyslovým muzeem také společné úřednictvo: ředitele Josefa Poslta, správce Jana Štěrbu a adjunkta Františka Štěpánka.⁴⁶⁶

Důležitou složkou byla činnost publikační.⁴⁶⁷ Vlastivědné muzeum v letech 1922 - 1938 vydávalo Vlastivědný sborník východočeský, který vedl K. V. Adámek. Měl vycházet v ročních rozmezích a věnovat se tématům z východočeské vlastivědy.⁴⁶⁸ Ačkoli Průmyslové muzeum vydávalo pravidelné zprávy kuratoria, které obsahovaly zprávy o jeho činnosti a různé tematické články, Vlastivědné muzeum vydalo za působení K. V. Adámka pouze dvě zprávy o své činnosti, a to za období let 1921 – 1924 a za rok 1938.⁴⁶⁹ Jednotlivé roční přehledy působnosti Vlastivědného muzea byly zveřejňovány v různých novinách a časopisech.

Hlavním úkolem památkového odboru Vlastivědného muzea byla péče o památky v Chrudimi a chrudimském kraji včetně jejich dokumentace. Odbor tak navázal na práci dřívější okresní památkové komise. Roku 1920 se jejím předsedou stal K. V. Adámek a zůstal jím až do roku 1942, kdy byla pod vlivem válečných událostí přerušena činnost muzea.⁴⁷⁰ V prvních letech existence památkového odboru však nebyla zajištěna účinná spolupráce se státními úřady. Mnohé stavební změny uprostřed města proběhly bez vědomí památkového muzejního odboru, takže byl narušen starobylý ráz náměstí. F. Pochobradský k tomu dodal: „*Stavební odbor městský prokázal tak málo porozumění pro dnešní názor na konservaci památek stavebních, čímž zavinil mnohé škody, jichž náprava jest nyní již nemožna.*“⁴⁷¹ Proto si muzeum zajistilo svými intervencemi u okresní správní komise a městského stavebního úřadu, podle vzoru pardubického muzea, aby se veškeré stavební práce s historickými nálezy děly jen pod dozorem památkového odboru.⁴⁷² F. Pochobradský učinil soupis všech starých

---

⁴⁶⁵ POSLT, J. Zpráva jednatele muzejního výboru. In I. zpráva Vlastivědného musea pro Východní čechy v Chrudimi za léta 1921-24. Chrudim, s. 9.

⁴⁶⁶ Ředitel Josef Poslt byl navíc od roku 1919 konzervátorem ministerstva školství a národní osvěty pro odbor historických, uměleckých a lidových památek v chrudimském a choťebořském okrese a od roku 1924 členem muzejní rady při Svazu československých muzeí. Tamtéž, s. 12.

⁴⁶⁷ Vydáváním Vlastivědného sborníku východočeského se zabývá následující podkapitola.

⁴⁶⁸ Tamtéž, s. 11.

⁴⁶⁹ Vlastivědné muzeum se usneslo roku 1928 vydat zprávu o činnosti za roky 1925-1927, ale z finančních důvodů k vydání nedošlo.

⁴⁷⁰ Odbor se zabýval archeologickým výzkumem při opravách chrudimských budov, opravami významných místních staveb (Mydlářský dům, chrám Nanebevzetí P. Marie a sv. Kateřiny, budova staré radnice a další) a jejich částmi (fasády domů na hlavním náměstí, nástěnné malby kostela sv. Michala aj.).

⁴⁷¹ POCHOBRADSKÝ, Ferdinand. Zpráva jednatele památkového odboru. In I. zpráva Vlastivědného musea pro východní Čechy v Chrudimi za léta 1921-24. Chrudim, 1925, s. 14-15.

⁴⁷² HLADÍKOVÁ-MAREŠOVÁ, Eliška. c.d. s. 17.

chrudimských domů, který byl postupně zveřejňován ve Vlastivědném sborníku východočeském.⁴⁷³

V rámci archeologických výzkumů Chrudimska se podnikaly vycházky na ohledání východočeských hradišť a některých archeologických nalezišť, které byly s přispěním mnohých významných českých institucí odkryty (Hradiště u Nasavrk, hradiště Libice, hradiště Práčov, u Topole, v Tuněchodech aj.) a dalších památek (kostel v Lažanech, hrad Košumberk, Žumberk, Strádov aj.).⁴⁷⁴ V dalších letech měly tyto činnosti nadále pokračovat. Navíc byl plánovaný výzkum chrudimského hradu a sklepení ve středu města a přípravné práce pro vydání studie o východočeském zvonářství, které vedl Josef Poslt.⁴⁷⁵

Památkový odbor se za svého působení podílel na řadě záchranných prací také mimo Chrudim (zvon ve farním kostele v Hlinsku, žerotínská hrobka v Heřmanově Městci, stará radnice v Hlinsku, kostel v Kočí aj.). Velký podíl na tom měl K. V. Adámek se společně s J. Posltem, jako okresním konzervátorem.⁴⁷⁶

Jednou z velkých akcí památkového odboru byl výzkum chrudimského hradu. Už roku 1922 v 1. svazku Vlastivědného sborníku východočeského K. V. Adámka otiskl svou studii *Chrudim antiqua* a ve schůzi téhož roku vyložil svůj program topografického a archeologického výzkumu chrudimského hradu a oblasti obce Hradiště.⁴⁷⁷ V roce 1933 památkový odbor ohledal a oficiant městského technického úřadu Antonín Kumpán zakreslil a zaměřil sklepy vytipovaného území. Při následném prozkoumání se zjistilo, že uvedené území je opravdu hlavní budovou bývalého chrudimského hradu, a stanovil se možný postup dalších prací. Prozatím se výbor dohodl prozkoumat všechny zmínky o hradě z písemných pramenů.

Dalším bodem byl průzkum hradiště u obce Hradiště. K. V. Adámek ho zahájil jednáním s Luborem Niederlem a s Československým státním archeologickým ústavem. Zástupce ústavu Jaroslav Böhm přijel do Chrudimi 16. června 1934 a provedl ohledání míst u Hradiště. Podle polohy, konstrukce valů a sebraného materiálu určil možnou dataci nálezů a doporučil počkat s přípravnými pracemi dva roky, až se dokončí archeologické práce na Moravě ze stejné doby a bude více zkušeností. Určil také náklady na sondy, které dělaly asi 15.000 Kč a celkový náklad asi 250.000 Kč.

---

⁴⁷³ POCHOBRADSKÝ, Ferdinand. c.d. s. 12-14. Podrobněji o těchto pracích tamtéž.

⁴⁷⁴ Tamtéž, s. 14-15.

⁴⁷⁵ Tamtéž, s. 17.

⁴⁷⁶ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 82, Zprávy památkového odboru Vlastivědného muzea v Chrudimi.

⁴⁷⁷ V této zprávě přesně vypisuje v 9 podrobných bodech postup průzkumu.

Následovala prohlídka Chrudimi a jednotlivých míst směřujících k základům chrudimského hradu. Po důkladném prozkoumání míst, sebraných dokumentů a dobrozdání od zástupce Československého státního archeologického ústavu se potvrdily předpoklady K. V. Adámka. J. Böhm navrhl učinit průzkumné sondy, jejichž zajištění by stálo asi 5 000 Kč. Muzejní správa proto podala ještě v červnu 1934 obecní správě žádost o tuto částku. Avšak ani městská rada ani zemský úřad tuto částku neschválily, takže se práce odložily na neurčito.⁴⁷⁸

Roku 1938 se opět pomýšlelo na výzkum bývalého chrudimského hradu. Obec Chrudim slíbila dodat 4 000 Kč, ale přípravné práce se omezily jen na vykopání jedné šachty. Další dotaci obec odmítla poskytnout, jelikož finanční situace byla špatná a rozpočet byl omezen jen na nezbytné výdaje. Jelikož chyběly finanční prostředky k nákladnému výzkumu chrudimského hradu, snažil se K. V. Adámek důkladně prozkoumat věc cestou jemu vlastní: pomocí písemných pramenů. Proto na přelomu let 1936 - 1937 vyhlásil ve Vlastivědném sborníku východočeském anketu o původu Chrudimě, které se zúčastnila řada významných odborníků. Na tři otázky týkající se vzniku a významu Chrudimi, původu názvu a jejího vývoje do 14. století odpovídali tací odborníci, jako byl PhDr. Antonín Profous, PhDr. J. V. Šimák, PhDr. Václav Flajšhans a jiní.⁴⁷⁹ Zájem o chrudimský výzkum projeví i chrudimští občané. Proto na jejich žádost K. V. Adámek znázornil vývoj Chrudimi pomocí mapy, kterou vydal jako samostatnou publikaci.

Mezi hlavními úkoly Vlastivědného muzea patřilo i zřízení galerie s díly významných regionálních umělců. Ačkoli muzeum od začátku své činnosti usilovalo o její vytvoření, dlouho se nenaskytly potřebné prostory pro její zřízení. V rámci finančních možností, ale i darováním se postupně pořizovaly obrazy pro muzejní galerii, ale byly vystaveny pouze po chodbách muzejní budovy nebo v depozitářích. Až roku 1935 se výstavbou nového městského divadla uvolnily dva přízemní sály městské tržnice a začala příprava místností. Ke slavnostnímu otevření galerie došlo 13. prosince 1936.⁴⁸⁰

Kromě zmíněných akcí se Vlastivědné muzeum podílelo na mnohých oslavách významných osobností, národních jubileí a dalších kulturních akcích města. V době hospodářské krize, německé okupace a následné války se činnost muzea soustředila pouze na podávání informací jiným ústavům a organizacím, pořádání negativů a fotografických snímků, tištěných písemností, archivu a ostatních sbírek. V rámci ochrany památek zasahoval

---

⁴⁷⁸ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 66.

⁴⁷⁹ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 85, Opisy odeslané korespondence, sv. 12, 1936-1939.

⁴⁸⁰ HLADÍKOVÁ-MAREŠOVÁ, Eliška. c.d., s. 101 a 105.

památkový odbor proti neodborným zásahům do památek, ale vzhledem k finanční situaci se jednalo jen o drobné úpravy a odborné vedení a do sbírek se pořizovaly jen méně nákladné předměty.

Přes materiální strádání se Vlastivědné muzeum věnovalo vědeckému výzkumu na základě sbírek muzea. Např. roku 1939 si památkový odbor dal za úkol uspořádat kartotéku všech významných osobností z regionu. Jednalo se o spisovatele, dramatiky, výtvarníky, novináře a další kulturní pracovníky, o kterých se shromáždila veškerá životopisná data a údaje o jejich práci. Základem byla dotazníková akce dr. J. Petřtyla.⁴⁸¹

V prvních letech druhé světové války se postupně omezovala činnost Vlastivědného muzea, až roku 1942 přestalo muzeum fungovat úplně. Jeho nového otevření se už K. V. Adámek nedočkal, jelikož zemřel 18. prosince 1944.

Působení K. V. Adámka v chrudimských muzeích se postupem doby měnilo. Na počátku muzejní činnosti, ještě při existenci okresní památkové komise Průmyslového muzea, se aktivně podílel na výzkumných pracích v celém regionu. Podnikal četné cesty za památkami v kraji, býval osobně přítomen při záchranách ohrožených památek a archeologických výzkumech, osobně podnikl sběr lidového nábytku pro muzejní sbírky a řídil vydávání muzejních sborníků. Postupem doby, zřejmě vlivem stáří, od cestování ustupoval a nakonec se věnoval pouze pořádání Vlastivědného sborníku východočeského, který řídil pomocí korespondence z Hlinska.

Ve svém projevu o činnosti Vlastivědného muzea, který K. V. Adámek přednesl na ustavující schůzi roku 1920, shrnul svůj názor na základní poslání muzea. Tyto názory vycházely z jeho dřívějších koncepcí a většina z nich byla také za jeho působení v muzeu dle možností realizována. Ve Vlastivědném muzeu se mohl K. V. Adámek konečně plně realizovat. Ačkoli měl tutéž možnost v Muzeu okresu hlineckého, Vlastivědné muzeum mělo daleko lepší podmínky. Mělo větší rozsah působnosti, lepší finanční zajištění a nacházelo se v centru chrudimského okresu.

Vlastivědný sborník východočeský

Program Vlastivědného sborníku východočeského byl zdůrazněn už v jeho názvu. K. V. Adámek se snažil pomocí tohoto sborníku navázat na Památky východočeské, ale v rámci Vlastivědného muzea se soustředil na národopisnou látku v rámci východních Čech.

Hned na úvod K. V. Adámek upozornil na to, že obrazové reprodukce nebudou, alespoň zpočátku, tak rozsáhlé a rozmanité, jak tomu bylo u Památek východočeských, neboť

---

⁴⁸¹ Tamtéž, s. 124.

na to po první světové válce nebyly potřebné finanční prostředky. Jeho hlavním úkolem mělo být spojení a prohloubení vztahů východočeských muzeí včetně větší snahy seznamovat veřejnost s jejich muzejními sbírkami. K. V. Adámek měl představu o tom, že stejně jako se Vlastivědné muzeum stane střediskem východočeského národopisu, tak i⁴⁸² Vlastivědný sborník východočeský bude odborným dílem, které bude převyšovat ostatní krajinské časopisy. Ačkoli se Vlastivědné muzeum nikdy nestalo centrem východních Čech, sborník si toto postavení zajistil.

Pořadatelem a zároveň předsedou redakční rady se stal K. V. Adámek a členy poradního sboru byli Josef Poslt, Bohuslav Holas, Jaroslav Adámek, Čeněk Florián a Ferdinand Pochobradský.

Zpočátku měly být vydávány jeden nebo dva díly sborníku ročně.⁴⁸³ První díl vyšel roku 1922, obsahoval 95 stran a autory hlavních článků byli Emil Sekera, K. V. Adámek, Ignát Herrmann, Ferdinand Pochobradský, Rudolf Ludmila, Čeněk Florián, Václav Diviš a Josef Poslt. Kromě hlavních článků, které pojednávaly o náboženských blouznivcích, východočeské zvířené, Žižkově poli u Přibyslavi aj. zde také vyšly Zprávy, které pojednávaly v krátkosti o různých památkách, archivech a články na pokračování (Autobiografie východočeských spisovatelů, Staré domy chrudimské a jednotlivé dopisy významných osobností). První díl sborníku sklídl velký úspěch, látky i přispívajících bylo dost, proto K. V. Adámek doufal v lepší finanční podporu a možnost přikládání obrázků.⁴⁸⁴

Počáteční předsevzetí vydávat každý rok jeden až dva díly se ukázalo jako nereálné. Druhý díl vyšel roku 1924, měl dvakrát větší rozsah než první díl a byly přiloženy 3 obrázky. Tento díl byl věnovaný Janu Žižkovi, jelikož byl rok 500. výročí jeho smrti. Autory článků byli František Michálek Bartoš, Josef Thomayer, Ladislav Haškovec, K. V. Adámek, František Půža a Ferdinand Pochobradský.

Třetí díl vyšel roku 1926 a měl z finančních důvodů jen 111 stran. Počáteční nadšení sborníkem mírně opadlo a výnosy z prodaných dílů byly nad očekávání nízké, takže se muzeum značně zadlužilo vydáním dvou předchozích dílů. Nakonec byly během roku 1926 povoleny mimořádné subvence pro vydání dalšího dílu sborníku, ovšem byly postupně sníženy a přišly se zpožděním.⁴⁸⁵ Autory hlavních článků byli Alois Hnilička, František Půža, K. V. Adámek, Josef Sakař, Pavel Papáček, Čeněk Florián, Břetislav Rérych, Antonín

---

⁴⁸² ADÁMEK, Karel Václav. Úkoly Vlastivědného sborníku východočeského. In *Vlastivědný sborník východočeský*, sv. 1, Chrudim, 1922, s. 3.

⁴⁸³ Tamtéž, s. 4.

⁴⁸⁴ ADÁMEK, Karel Václav. O úkolech Vlastivědného musea pro východní Čechy v Chrudimi. In *I. zpráva Vlastivědného musea pro východní Čechy v Chrudimi za léta 1921 – 24*. Chrudim, 1925, s. 6.

⁴⁸⁵ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 82, Muzeum Chrudim 1925-26.

Tomíček, Josef Šmíd, V. V. Škorpil a Jan Křtitel Kunstovný. Opět byla témata velmi pestrá a nechyběly články na pokračování.

Ve čtvrtém díle z roku 1929 s rozsahem 201 stran vyšlo i několik obrázků díky lepšímu finančnímu zajištění. Dotace přišly od chrudimské obce i od ministerstva školství, takže byly uhrazeny dluhy u tiskaře F. Slavíka za minulé díly. Úroveň sborníku se zvyšovala a mezi novými přispívajícími byli Libuše Bráfová-Riegrová, Emanuel Leminger, Ludvík Domečka, Josef Kramář, Josef Zdeněk Raušar, Jan Mazánek, Jaroslav Adámek a Emil Veselský. Témata byla různorodá a součástí byly seriálové články a čtyři vyobrazení.

Pátý díl si zachoval stejný rozsah stran, ale vyšel až roku 1935. Nejrozsáhlejší článek byl věnován Karlu Adámkovi jako významnému činiteli při Národopisné výstavě roku 1895 v podání K. V. Adámka. Dalšími autory byli Karel Chytil, Emanuel Leminger a Jaroslav Mikan. Kromě pokračovacího článku o starých chrudimských budovách, který v minulém díle skončil, si sborník ponechal stejnou strukturu.

Poslední šestý díl vyšel roku 1938 a jeho rozsah byl skoro poloviční s 86 stranami. Jeho vydání provázely opět finanční problémy. Už roku 1936 naznačil ředitel R. Geissler, že následující rok nebudou peníze na vydání dalšího dílu sborníku. Navíc nebylo dost místních jednatelů, kteří by se tomu věnovali,⁴⁸⁶ proto žádal menší rozsah sborníku.⁴⁸⁷ Poslední díl byl připraven k tisku už roku 1937, ale zdržení subvencí zdržovalo i tisk sborníku.⁴⁸⁸ Zřejmě předzvěstí posledního dílu bylo úmrtí Jaroslava Bidla, autora stěžejního článku sborníku, před tiskem svého článku, stejně jako Františka Půzy. Přesto sklidil šestý díl sborníku příznivé kritiky. Byl dokonce jako jediný mimopražský vlastivědný sborník zapsaný v bibliografii vypracované Českou akademií věd a umění a pro svou knihovnu si ho vyžádala také Královská česká společnost nauk.⁴⁸⁹ Ačkoli už během tisku šestého dílu sborníku byly připravené části dalšího dílu, s příchodem války se od dalšího vydávání upustilo.

Během své muzejní činnosti se K. V. Adámek věnoval redakci šesti vlastivědných sborníků (Časopis Společnosti přátel starožitností českých, Sborník okresu hlineckého, Zprávy Musea okresu hlineckého, Památky východočeské, Lidový nábytek východočeský a Vlastivědný sborník východočeský). V každém svém dlouhodobějším působišti dokázal zrealizovat publikační činnost, ať už finanční situace byla jakákoli. Správně usoudil, že jediné tato činnost bude mít trvalou hodnotu a přínos pro pozdější výzkum oboru. Díky tomu se staly

---

⁴⁸⁶ Roku 1937 byl aktivní z 50 pověřených venkovských jednatelů pouze jeden. HLADÍKOVÁ-MAREŠOVÁ, Eliška, c.d., s. 112.

⁴⁸⁷ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 82, Muzeum Chrudim 1935-36.

⁴⁸⁸ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 82, Muzeum Chrudim 1937-38.

⁴⁸⁹ NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska, kart. 66.

Hlinecko a Chrudimsko jedny z nejlépe národopisně zpracovaných oblastí Čech na počátku 20. století.

Závěr

"Řekni po Čechách: Hlinsko - ozve se ti: Adámek."

Tato výstižná věta v sobě zahrnuje vše. Alespoň v době, kdy ji Karel Václav Rais napsal, platila bez výhrad. V letech 1833 – 1944, kdy v Hlinsku postupně působili pánové Jan Adámek, Bohumil Adámek, Karel Adámek a Karel Václav Adámek, nejvýraznější postavy hlinecké větve Adámků, nebylo žádného politického či kulturního podniku, na kterém by se nějakým způsobem nepodíleli. Jejich působnost ale dosahovala ještě dál. Věnovat se však plně činnosti těchto osobností přesahuje možnosti jedné diplomové práce.

Proto si tato práce vzala za úkol přiblížit alespoň část z tohoto tématu, a tím je muzejní a muzeologická činnost Karla Václava Adámka. Počátky této činnosti lze asi jen těžko dohledat. Zřejmě to začalo už kdysi v dětství, kdy se otec Karla Václava Adámka, Karel Adámek, rozhodl založit v Hlinsku muzejní spolek a iniciativně se ujal shromažďování muzejních sbírek z celého světa. Mohly to podnítit i časté poznávací cesty a turistické výlety za krásami vlasti i okolí, které rodina Adámkova společně podnikala.

Ať už byl první výchovný impulz jakýkoli, své viditelné plody přinesl v 80. letech 19. století. Jako dospívající pomáhal Karel Václav Adámek svému otci s archeologickým výzkumem na Zkamenělém zámku u Svratky a roku 1888 se stal dokonce zakládajícím členem Společnosti přátel starožitností českých, která stála na počátku historie české památkové péče. To byl však pouze začátek jeho muzejní činnosti.

Svou první teoretickou koncepci muzejní organizace zveřejnil Karel Václav Adámek už roku 1892. Ve svých 24 letech rozvinul tezi o muzejní správě ještě viditelně pod ideovým vlivem svého otce. Myšlenka na vytvoření struktury zemských, okresních a místních komisí, které by vzájemně spolupracovaly se zemskými, okresními a místními muzei se shodovala s názory Karla Adámka, který však předně usiloval o zákonnou úpravu ochrany a zachování historických památek.

Od vlivu svého otce se Karel Václav Adámek postupně odpoutal prostřednictvím krajinských muzeí. Zatímco Karel Adámek, hlavní profesí říšský poslanec, upozorňoval na nedostatky zákonného ošetření ochrany památek a problémy s vývozem významných českých památek do zahraničí, dal se Karel Václav Adámek regionální cestou. Ve svém prvním příspěvku se věnoval vymezení poměru krajinských muzeí k muzeu zemskému a stanovení

vzájemné spolupráce a poslání. V dalším svém příspěvku, který přednesl roku 1893 na sjezdu krajinských odborů Národopisné výstavy československé a přátel vlastivědy v Hlinsku už navrhoval zajistit spolupráci muzeí s místní samosprávou. V té době byla památková péče teprve v zárodku, jelikož neexistovala žádná zákonná norma pro ochranu památek. Vše bylo jen otázkou ochoty správního aparátu.

Jeho propracované názory se setkávaly s nadšeným souhlasem, jelikož Karel Václav Adámek, profesí právník, dovedl zpracovat případné eventuality a prověřit možná řešení. Jeho koncepce se tak stávaly stále propracovanější. Navíc dokázal přihlídnout k realitě daných možností. Proto se na muzejním sjezdu v Kutné Hoře roku 1898 odpoutal od bezpodmínečného řešení muzejní organizace pomocí zákonné úpravy a hledal schůdnější řešení. Pozornost obrátil na soupis památek a zpracování vlastivědného materiálu v jednotlivých regionech. Zastával názor, že pokud nejde zabránit ničení a vykupování významných památek, je třeba je co nejrychleji a nejdůkladněji zaznamenat.

V té době se Karel Václav Adámek stal členem historického odboru a památkové komise Průmyslového muzea pro východní Čechy v Chrudimi, kde byl pověřený redakcí muzejních sborníků. Na jeho popud vycházel úspěšný sborník mapující řemeslnou a národopisnou činnost Chrudimska. Navíc se stal iniciátorem založení sbírky východočeského malovaného nábytku a následného zpracování této sbírky v podobě dalšího sborníku, jenž se stal díky koncepci prvním dílem svého druhu.

Práce v památkové komisi chrudimského muzea poskytla Karlu Václavu Adámkovi i samotnou praxi v muzejní a památkové činnosti. To mělo vliv na jeho další názorový vývoj. Jelikož první muzejní sjezd nepřinesl očekávaná řešení, rozhodl se získat a zpracovat podrobné informace, na základě kterých by se stanovila účinná koncepce muzejní organizace. Proto navrhl už na hlineckém sjezdu uspořádání muzejní statistiky a sám se ujal její realizace.

V letech 1893 – 1908 se Karel Václav Adámek věnoval sběru informačního materiálu, aby mohl na muzejním sjezdu v Praze roku 1908 podat přehled muzejní struktury v Českých zemích. Na základě těchto údajů stanovil hlavní zásady řešení momentálních nedostatků muzejní správy, které však bez fungující zákonné úpravy nebylo možné uskutečnit.

S příchodem nového státního uspořádání a odlišného přístupu k muzejní činnosti, který reprezentoval Albín Stocký a Jan Hellich, nastaly i vhodnější podmínky pro muzejní organizaci, která se zrealizovala až pomocí Svazu muzeí, který vznikl roku 1921. V té době už Karel Václav Adámek ustoupil do pozadí a přestal se veřejně angažovat v otázce muzejnictví. Po nějakou dobu se věnoval oživení muzejní činnosti v Hlinsku a poté přešel do redakce nově vzniklého Vlastivědného muzeu pro východní Čechy v Chrudimi, kde zůstal až

do konce svého života.

Muzejní a muzeologická činnost Karla Václava Adámka však nebyla jedinou jeho zájmovou činností. Angažoval se také v politice a největších úspěchů dosáhl při redakční, dokumentační a spisovatelské činnosti. To by také mohlo být dalším námětem pro důkladné zobrazení osobnosti Karla Václava Adámka a jeho kulturního a historického přínosu.

Protože se tato práce zabývá zejména muzejní činností Karla Václava Adámka z teoretické i praktické stránky, není v jejích silách proniknout do hloubky všech Adámkových podniků v rámci muzejnictví. Proto očekávám, že tato práce poslouží jako odrazový můstek pro další průzkum aktivit tak čínorodé osobnosti, jakou byl právě JUDr. Karel Václav Adámek.

Archivní prameny:

NA Praha, fond Rodinný archiv Adámků z Hlinska,

- kart. 65, Okresní odbor národopisné výstavy.
- kart. 65, Poznámky Dra Karla V. Adámka k závěreční schůzi výboru okresního odboru národopisné výstavě československé v Hlinsku, 11. dubna 1898 v Hlinsku konané.
- kart. 66.
- kart. 67.
- kart. 81, Národopisná společnost čsl.
- kart. 81, Národopisná výstava 1891-92.
- kart. 81, Národopisná výstava 1894.
- kart. 81, Národopisná výstava 1895-96.
- kart. 81, Národopisná výstava 1895-96.
- kart. 81, Společnost přátel starožitností československých 1888-1896.
- kart. 81, Společnost přátel starožitností československých 1898.
- kart. 81, Společnost přátel starožitností československých 1899-1900.
- kart. 81, Společnost přátel starožitností československých 1901-1905.
- kart. 81, Společnost přátel starožitností československých 1906- 1934.
- kart. 81, Všeobecná zemská výstava 1891 v Praze.
- kart. 82, Muzeum Chrudim 1925-26.
- kart. 82, Muzeum Chrudim 1935-36.
- kart. 82, Muzeum Chrudim 1937-38.
- kart. 82, Zprávy památkového odboru Vlastivědného muzea v Chrudimi.
- kart. 101, Rukopisné poznámky Dr. K. V. Adámka o lidech a událostech z l. 1890-1900.

SOkA Chrudim, fond Okresní muzeum v Chrudimi, nezpracovaný

Literatura:

IX. Zpráva kuratoria Průmyslového musea císaře a krále Františka Josefa I. pro východní Čechy v Chrudimi za rok 1902. Chrudim, 1903.

XI. Zpráva kuratoria Průmyslového musea císaře a krále Františka Josefa I. pro východní Čechy v Chrudimi za rok 1904. Chrudim, 1905.

XVII. Zpráva kuratoria Průmyslového musea císaře a krále Františka Josefa I. pro východní Čechy v Chrudimi za rok 1910. Chrudim, 1911.

ADÁMEK, Karel. *Upomínky na Národopisnou výstavu československou roku 1895.* Praha, 1896.

ADÁMEK, Karel Václav. *Karel Adámek původcem, hlavním spolutvůrcem a čestným předsedou národopisné výstavy československé.* Chrudim, 1934.

ADÁMEK, Karel Václav. *Museum okresu hlineckého: 1874 - 1908.* In *Zprávy Musea okresu hlineckého*, 2. díl, Hlinsko, 1908, s. 3 – 51.

ADÁMEK, Karel Václav. *Museum okresu hlineckého: 1908 – 1920.* In *Zprávy Musea okresu hlineckého*, 6. díl, Hlinsko, 1920, s. 3 – 20.

ADÁMEK, Karel Václav. *O úkolech Vlastivědného musea pro východní Čechy v Chrudimi.* In *I. zpráva Vlastivědného musea pro východní Čechy v Chrudimi za léta 1921 – 24.* Chrudim, 1925, s. 3-7.

ADÁMEK, Karel Václav. *O muzeích krajinských a o statistice muzejní.* In *Rozpravy Společnosti přátel starožitností českých*, roč. 3, Praha, 1892, s. 77-83.

ADÁMEK, Karel Václav. *O památkových komissích okresních.* In *Zprávy kuratoria průmyslového musea pro východní Čechy v Chrudimi za rok 1899.* Chrudim, 1900, s. 3-7.

ADÁMEK, Karel Václav. *Statistika.* In *Časopis Společnosti přátel starožitností českých*, roč. 15, 1908, s. 76.

ADÁMEK, Karel Václav. *Statistika a dějiny museí českých.* In *Časopis Společnosti přátel starožitností českých.* Praha 1903, s. 180-181.

ADÁMEK, Karel Václav. *Úkoly Vlastivědného sborníku východočeského.* In *Vlastivědný sborník východočeský*, sv. 1, Chrudim, 1922, s. 3-4.

ADÁMEK, Karel Václav. *Zákonitá ochrana starožitností a památek českých,* In *Časopis společnosti přátel starožitností českých*, roč. 1, Praha, 1893, s. 1 a dále.

BROUČEK, Stanislav. *České národopisné hnutí na konci 19. století.* Praha, 1979.

- BURDYCHOVÁ, Milena. Publikační činnost Okresního muzea Chrudim. In *Chrudimský vlastivědný sborník*, č. 1, Chrudim, 1996, s. 1-2.
- Časopis Společnosti přátel starožitností českých*, roč. 15, 1908, s. 77.
- Československé letopisy musejní* 2. Čáslav, 1910.
- Českým museím a musejním spolkům v zemích koruny České! In *Časopis Společnosti přátel starožitností českých*, roč. 10, 1902, s. 142.
- Databáze českého amatérského divadla*. [cit. 10. 6. 2008].
- URL: <<http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=txt&id=5920>>
a <<http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=1856>>.
- FROLC, Václav - VAŘEKA, Josef. *Lidová architektura*. URL: <<http://www.lidova-architektura.cz/E-ostatni/encyklopedie/encyklopedie-architektury-cc.htm>> [cit. 4.3.2008].
- HAASZ, Jaroslav. Ochrana památek a starožitností u nás. In *Český lid*, roč. 3, Praha, 1894, s. 169-173.
- HLADÍKOVÁ-MAREŠOVÁ, Eliška. *Historie okresního vlastivědného musea v Chrudimi od r. 1920 do r. 1940*. Diplomová práce. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové. Pedagogická fakulta. Katedra historie, 1991. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. František Nesejt, CSc.
- HROMÁDKOVÁ, Kateřina. Činnost Karla Adámka v hlinecké samosprávě v letech 1865 – 1918. In *Chrudimské vlastivědné listy*, č. 4, Chrudim, 2003. s. 11-14.
- HROMÁDKOVÁ, Kateřina. *Karel Václav Adámek*. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice. Fakulta humanitních studií. Katedra historických věd, 2003. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Marie Macková.
- HROMÁDKOVÁ, Kateřina. Karel Václav Adámek: doba studií. In *Chrudimské vlastivědné listy*, č. 6, Chrudim, 2004, s. 14 - 16. ISSN 1214-7508.
- HROMÁDKOVÁ, Kateřina. Karel Václav Adámek: praxe, advokacie a soukromá sféra. In *Chrudimské vlastivědné listy*, č. 2, Chrudim, 2005, s. 7-8. ISSN 1214-7508.
- JENÍČEK, Václav Vladimír. Krajinská schůze musejní v Pardubicích. In *Československé letopisy musejní*. Praha, 1903, s. 130 – 134.
- KLIPCOVÁ, Barbora. *Podíl Adámků z Hlinska na rozvoji českého muzejnictví*. Diplomová práce. Oprava: Slezská univerzita. Filozoficko-přírodovědecká fakulta. Ústav historických věd, 2003. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Karel Boženek, PhD.
- KOBETIČ, Pavel. Expozice Chrudim a její okolí na Národopisné výstavě československé 1895 v Praze. In *Chrudimské vlastivědné listy*, 3, Chrudim, 1995, s. 6.

- KOBETIČ, Pavel. Publikační činnost chrudimského Průmyslového muzea pro východní Čechy v prvním desetiletí jeho existence. In *Chrudimský vlastivědný sborník*, č. 1, Chrudim, 1996, s. 67 - 73.
- MAZUROVÁ, Hana. *Karel Václav Adámek a jeho význam v dějinách českého muzejnictví*. Diplomová práce. Brno: Univerzita J. E. Purkyně. Filozofická fakulta, 1987.
- MODRÁČKOVÁ, Dana. *Vývoj chrudimského Průmyslového muzea pro východní Čechy v letech 1901 – 1914*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav archeologie a muzeologie, 2006. Vedoucí diplomové práce Mgr. Pavel Holman.
- Národopisná výstava československá v Praze 1895*. Praha, 1895.
- Okresní národopisná a průmyslová výstava a sjezdy ve Hlinsku konané roku 1893*. Chotěboř, 1893.
- POCHOBRADSKÝ, Ferdinand. Zpráva jednatele památkového odboru. In *I. zpráva Vlastivědného musea pro východní Čechy v Chrudimi za léta 1921-24*. Chrudim, 1925
- POSILT, J. Zpráva jednatele muzejního výboru. In *I. zpráva Vlastivědného musea pro Východní čechy v Chrudimi za léta 1921-24*. Chrudim, 1925
- Sjezd českých archeologů a spolků muzejních konaný 27. a 28. srpna 1898 na Horách Kutných*. Praha, 1898.
- SKLENÁŘ, Karel. Časopis Společnosti přátel starožitností (Muzejní a vlastivědná práce) a další periodika Společnosti přátel starožitností 1889-2002: Bibliografie archeologických příspěvků. In *Zprávy České archeologické společnosti*. Supplément 57. Praha, 2004, s. 3. ISSN 1211-992X.
- SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti: Příběh Národního muzea*. Praha, 2001. ISBN 80-7185-399-2.
- ŠANDEROVÁ, Jolana. *Kliment Čermák – Jan Hellich – Albín Stocký představitelé českého muzejnictví přelomu 19. a 20. století*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav archeologie a muzeologie, 2006. Vedoucí diplomové práce Mgr. Pavel Holman.
- ŠPÉT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. 2. vydání. Brno, 2003. ISBN 80-210-3206-5.
- ŠTĚPÁNOVÁ, Irena. Kalendárium Národopisné výstavy. In PARGAČ, Jan (ed) et al. *Mýtus českého národa aneb Národopisná výstava československá 1895*, Praha, 1996. ISBN: 80-85916-12-6.
- TOMEŠ, Josef et al. *Český biografický slovník XX. století*. 1. díl, Praha, 1999. ISBN 80-7185-245-7.

VAŠKOVÁ, Jana. Hlinecko a Národopisná výstava v Praze. In *Chrudimské vlastivědné listy*, č. 3, Chrudim, 1995, s. 3.

VOJANCOVÁ, Ilona. Ohlasy Národopisné výstavy československé 1895 v našem regionu. In *Chrudimské vlastivědné listy*, č. 3, Chrudim, 1995, s. 1-2.

VRANÝ, Otakar. Jubilejní výstava. 23. 7.2006. URL: <<http://www.radio.cz/cz/clanek/81328>> [3. 3. 2008].

Z historie a současnosti České národopisné společnosti (ČNS), [cit. 30. 3. 2008]. URL: <<http://www.narodopisnaspolecnost.cz/historie.php>>.

ZUMAN, František. Společnost přátel starožitností českých v letech 1888- 1928. In *Časopis Společnosti přátel starožitností českých*, roč. 37, Praha, 1929, s. 13 – 23.

ZUMAN, František. Společnost přátel starožitností 1888-1938. In *Časopis Společnosti přátel starožitností českých v Praze*, roč. 48, Praha, 1940, s. 31-64.

ZÍBRT, Čeněk. Národopisná společnost a národopisná výstava česko-slovanská v Praze. In *Český lid*, roč. 1, Praha, 1891, s. 106.

Zpráva kuratoria průmyslového musea pro východní Čechy v Chrudimi za rok 1894, Chrudim 1895.

Zpráva kuratoria průmyslového musea pro východní Čechy v Chrudimi za rok 1897. Chrudim, 1898.

Zpráva kuratoria Průmyslového musea pro východní Čechy v Chrudimi za rok 1899. Chrudim, 1900.

Rodina Adámků roku 1913.⁴⁹⁰
Zleva: Jaroslav Adámek, Terezie Adámková, Bohumil Adámek,
Karel Adámek, Karel Václav Adámek a Miloš Adámek.

Adámkův dům v Hlinsku v 1. polovině 20. století⁴⁹¹

---

⁴⁹⁰ Regionální muzeum v Chrudimi. Fotografie, lok. D54, inv. č. Fot. 1420, 1913. *Rodina Karla a Terezie Adámkových spolu se syny.*

⁴⁹¹ Regionální muzeum v Chrudimi. Negativy, lok. B886, inv. č. FN 27615, Hlinsko, 1. polovina 20. st. *Dům Adámkovy rodiny v Hlinsku v Čechách.*

Východočeský statek
na Národopisné výstavě československé v Praze roku 1895⁴⁹²

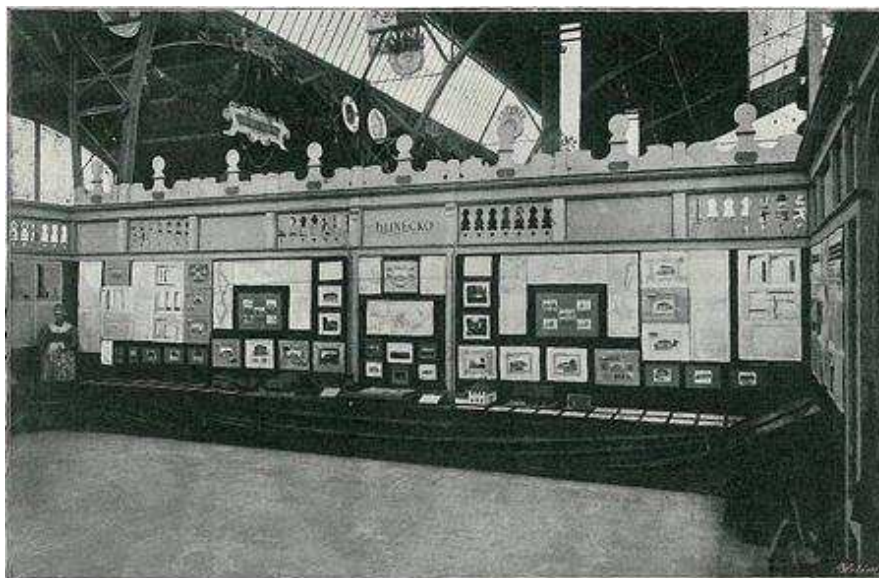

Světnice východočeského statku
na Národopisné výstavě československé v Praze roku 1895⁴⁹³

---

⁴⁹² *Národopisná výstava československá v Praze 1895*. Praha, 1895, s. 131.

⁴⁹³ *Tamtéž*, s. 133.

Krajinská hlinecká výstava
na Národopisné výstavě československé v Praze roku 1895⁴⁹⁴

Budova hlineckého muzea po úpravě (30. léta 20. století)⁴⁹⁵

---

⁴⁹⁴ Tamtéž, s. 269.

⁴⁹⁵ Archiv Národního muzea, fond Svaz čs. muzeí, kart. 24, *Muzeum Hlinsko*.

Renesanční část budovy chrudimského muzea na počátku 20. století⁴⁹⁶

Budova chrudimského muzea na počátku 20. století⁴⁹⁷

---

⁴⁹⁶ Regionální muzeum Chrudim. [cit. 10. 6. 2008]

<<http://images.google.cz/imgres?imgurl=http://chrudim.cz/historie/chrudim/muzeum1.jpg&imgrefurl=http://chrudim.cz/historie/chrudim/index.php3%3Fstranka%3Dmuzeum%26lang%3Dcz&h=278&w=420&sz=19&hl=cs&start=5&tbnid=yE7pGOsrMLj7xM:&tbnh=83&tbnw=125&prev=/images%3Fq%3Dchrudimsk%25C3%25A9%2Bmuzeum%26gbv%3D2%26hl%3Dcs%26sa%3DG>>

⁴⁹⁷ Tamtéž.

Resume

This master thesis deals with the life of Karel Václav Adámek with an accent to his museum and muzeological activities in the late 19th century and in the first half of the 20th century. Karel Václav Adámek's museum activities, apart from his publications, were the most important contributions of him in the field of museology. His attitude to the organization of museums significantly influenced the beginnings of the museum organization in the Czech Countries. Particular chapters describe the advance of Karel Václav Adámek's opinions and his impact on a practical part of museum work.

The study is based on the information gained from the materials of the fond of Adámek's family from Hlinsko deposited in the National Archive in Prague where Karel Václav Adámek's correspondence with different institutions, diary notes, concepts of speeches and data for a scientific research are preserved. Other findings were obtained from the fond of the National Regional Archive in Chrudim. Also Karel Václav Adámek's articles advertised in newspapers and magazines were explored. Data concerning the development of the Museum of Hlinsko and the Museum of Chrudim was gained from the reports and collective volumes. Further the secondary literature like other diploma papers concerning the topic was used.

The first chapter of this thesis introduces the family of Karel Václav Adámek, which influenced his attitude towards the protection of historical monuments and shows his life in connection to his museum activities and his scientific research. The influence of his father – a deputy Karel Adámek, who was an important politician and who was interested in the problems of monuments preservation and its legalization, is apparent here.

The activities of Karel Václav Adámek towards the preservation of monuments started in cooperation with the Society of Friends of Czech Antiquities. Karel Václav Adámek was one of the establishing members and also an author of the Society's petition dedicated to the Czech Congress demanding the implementation of laws preserving the historical monuments and museum organization act. While figuring in this society, he prepared the museum statistics, which was supposed to become a basement for sequential museum organization.

The remarkable turning point of Karel Václav Adámek's museum activity was his contribution to the preparation of the Czechoslavic Ethnographic Exhibition. Together with his father and his uncle Bohumil Adámek he was managing the Commission of Hlinecko and became one of the most active members of the Exhibition commitment.

The regional exhibition of Hlinecko, which was opened in 1893 and the section of Hlinecko in the Czechoslavic Ethnographic Exhibition in 1895 are described in the chapter about the Czechoslavic Ethnographic Exhibition.

The impulse for the first museum congress held in Hlinsko in 1893 was given by Karel Václav Adámek during the preparation of the Czechoslavic Ethnographic Exhibition. The congress was then followed by other museum congresses in Kutná Hora in 1898 and in Prague in 1908.

In the following chapters the contribution of Karel Václav Adámek's papers and the progress of his attitudes and realizations are described. In the chapters about the Museum of the Region of Hlinecko and about the Chrudim's museums is described how his proposals were realized.

Karel Václav Adámek was not only a member and a redactor of museum news of the Museum of Hlinecko, but he was even directing the Museum for several years and he also held a membership in the landmark sections of the Industrial Museum and the Homeland Study Museum for East Bohemia in the city of Chrudim and he was also editing the museums' magazines.

The aim of this master thesis is to offer a survey of Karel Václav Adámek's approach to museology, which was forming its development in the beginning of the 20th century. Obtained findings will be offered to other researchers in the field of museology.